THEOLOGIA UNIVERSA

AD USUM

SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATORUM

AUCTORE

R. P. THOMA EX CHARMES

PROVINCIÆ LOTHARINGIÆ CAPUCCINORUM DEFINITORE,
CUSTODE GENERALI
NECNON ANTIQUO SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS TRACTATUS DE DEO, ET ATTRIBUTIS,
ET DE DEO TRINO.

EDITIO NEAPOLITANA

Super sextam Venetam adamussim composita sine ulla additione, aut detractione, numeris omnibus absoluta

Omnibus, quae ab ipso AUCTORE vel addita,
vel emendata sunt, locupletata.

NEAPOLI,
APUD FRATRES REALE
MDCCCXXXVII.

TRACTATUS
DE DEO
ET ATTRIBUTIS.

Hujus Tractatus quatuor erunt Dissertationes, quarum *Prima:* De Dei existentia; *Secunda:* De Dei natura, seu essentia; *Tertia;* De divinis attributis generatim; *Quarta:* De divinis attributis speciatim.

DISSERTATIO I.

De existentiâ unius Dei.

Nota: Dei nomine nullus est qui non intelligat ens omni perfectionum genere infinitum, a quovis alio independens, caeterorumque omnium originem et finem, quod, ut ait D. Aug. (*a*) *ita cogitatur ut aliquid, quo nihil melius sit, neque sublimius;* de quo quaeritur, 1. Utrum, quam habemus de Deo, idea nobis sit innata, et a natura ita intime impressa, ut nullo medio indigeamus ad existentiam ejus cognoscendam. 2 Utrum haec prop. *Deus est*, sit per se nota. 3. Utrum existentia Dei possit demonstrari. 4. Quibus argumentis possit demonstrari. 5. Utrum possit invincibiliter ignorari. 6. Utrum Deus sit unus, seu unicus.

CAPUT PRIMUM.

UTRUM ALIQUA DEI NOTIO SIT NOBIS INNATA?

Nota: 1. Idea alia est *innata*, seu ingenita, alia *adventitia*, alia *factitia*.

Idea *innata*, est ea, quae nec ex discursu, nec ex sensibus habetur, sed ab ipso aucctore naturae nobis est impressa; talis est cogni-

(*a*) *L.* 1. *de Doctr. Christ. c.* 7.

tio istorum primorum principiorum, *Totum est majus sua parte : quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, etc. his enim mens nostra acquiescit, statim atque termini ipsi auditi fuerunt.

Idea *adventitia*, est ea, quae ad praesentiam objectorum extrinsecorum, quae in sensus incurrunt, e mente, vi ac facultate propria, cuduntur, talis est idea animalis rationalis.

Idea *factitia*, est ea, quam mens, ex multis praecedentibus notionibus, componit; ut si quis ex duplici hirci et cervi notione, ideam hirco-cervi sibi effingat.

Nota 2. Haec quaestio, quae, prima fronte, mere Philosophica apparet, in Theologicam tamen evasit ex eo tempore quo Socinus (*a*) ejusque Sectatores, novitatis pro more suo amantes, docuerunt ideam unius Dei nobis potius factitiam esse, quam innatam, contra quos sit :

CONCLUSIO.

Est in unoquoque homine ingenita Dei notio.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Et Isaiae 16. *Redite praevaricatores ad cor, recordamini prioris saeculi, quoniam ego sum Deus, et non est ultra Deus.* Ex quibus patet notitiam Dei nobis esse impressam, sufficeretque cuique, etiam praevaricatori, ut cor consulat, ad consequendam Dei notitiam.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, tum Graecis, tum Latinis :

D. Justin. Apolog. 2. ait : *Dei appellatio, nomen non est, sed rei inenarrabilis, naturae hominum insita opinio.*

D. Clem. Alex. (*b*) *Omnibus*, inquit, *simpliciter hominibus, maxime autem iis qui versantur in Doctrina et Litteris, instillatus est quidam divinus influxus qua de causa, vel inviti quidem, fatentur unum esse Deum, ab interitu alienum et ingenitum.*

D. Cyprian. (*c*) dicit post Tertullian. *Vulgus in multis Deum naturaliter confitetur, cum mens et anima sui auctoris ac principis admonetur, dici frequenter audivimus : O Deus ! et, Deus videt; et, Deo commendo, etc. atque haec est summa delicti nolle agnoscere, quem ignorare non possis.*

D. Joan. Damasc. (*d*) *Nemo mortalium est*, inquit *cui non hoc ab eo* (Deo) *naturaliter insitum sit, ut Deum esse cognoscat.*

Prob. 3. Ex Philosophis Gentilibus. Plotinus ex secta Platonica, ait : *Omnes naturali quodam instinctu clamant, in unoquoque nostrum esse Deum.*

Jamblicus Porphirii (*e*) *Cohaeret*, inquit, *nostrae ipsi substantiae de iis innata cognitio;* unde Tullius (*f*) ait ; *Nulla gens, ne-*

(*a*) *Tom.* 1. *praelect. Theolog. c.* 2.
(*b*) *In protreptico, seu admonitione ad gentes.* (*c*) *L. de Idolor. vanitatibus.* (*d*) *L.* 1. *Orthodox. fidei, c.* 1. (*e*) *L.* 1. *de Mysteriis, c.*3.
(*f*) *L.* 1. *de Legib. n.* 24.

quae tam immansueta, neque tam fera, quae non, etiamsi ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat. Ergo, tum ex Patribus, tum ex Philosophis, notio Dei nobis est ingenita.

Resp. Sociniani, ex his Patrum et Philosophorum testimoniis, equidem sequi Deum hominibus naturale lumen indidisse, per quod facillime Dei existentiae cognitionem, per demonstrationem ex creaturis petitam, assequi possint; non vero ex eis posse concludi cognitionem Dei esse ingenitam. Sed;

Contra est; Patres et Gentiles loquuntur de cognitione Dei, quae est naturae hominum insita, congenita, et antecedens quodlibet studium, quamlibet demonstrationem, sic Clem. Alex. (a) asserit omnes homines habere de Deo *anticipatam*, id est, quae praecedit omne studium, *notionem*. Sic Jamblicus cit. dicit. *Humanus animus conjectura, aut opinione, aut syllogismo quopiam temporaneis rebus accommodato, minime divinorum essentiam tempore superiorem assequitur; sed puris et incorruptis intelligentiis, quas hausit ab aeterno, divinitus per has notiones divinas, divinis copulatur.*

Prob. a ratione evidenti: Dei notitia, aut est animae ab ipsa natura ingenita, aut est decursu temporis effecta, nullum enim datur medium; atqui non est decursu temporis effecta; ergo, etc.

Prob. min. Si notitia Dei esset decursu temporis effecta, eam mens, vel ex sese, vel ex rebus sensibilibus efformasset; atqui neutrum dici potest: ergo, etc. *non primum*; mens enim nullam ex sese potest cudere imaginem, nisi illarum perfectionum, quas aut in se habet, aut in aliis videt; atqui infinitas perfectiones, quas idea Dei repraesentat, mens nec in se habet, nec in aliis videt; ergo etc. *Non secundum*; nam rerum sensibilium universitas, est quid maxime finitum; atqui ex rebus finitis non potest erui idea entis infiniti; cum idea, quae est imago ab aliquo tanquam exemplari expressa, non possit plures exhibere perfectiones, quam in ipso exemplari ex quo profluit, reperiantur; ergo; etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si nobis ingenita foret notio Dei, nulli unquam fuissent, aut hodie essent Athei; atqui falsum utrumque consequens; ergo, etc. *Resp. nego minorem.*

Prob. min. Ante Christi adventum *Protagoras*, *Diagoras*, *Melius*, etc. fuerunt Athei; tales etiam post Christi adventum fuerunt *Vaninus*, vivus ob impietatem Tolosae combustus: *Spinosa*, qui nullum alium agnoscit Deum, quam mundum universum, ergo, etc.

Resp. dist. ant. Plures fuerunt, et sunt, Athei *improprie* dicti, *conc.* proprie dicti, *subdist.* practice et in corde, *conc.* speculative et in mente, *nego ant*, Itaque Athei nomen non semper idem so-

(a) *L. 5. Stromat.*

nat apud aucthores, namque alius est Atheus *improprie*, alius *proprie*, sive sit talis practice, sive speculative.

Atheus *improprie*, est is, qui deos vulgares non veneratur; sic teste Justino, *Apologia* 1. Ipsimet Christiani passim a Gentilibus vocabantur Athei.

Atheus *practice*, seu cordis, est qui libidine excaecatus, ita perdite vivit, ac si non esset Deus, quem, (utpote vindicem criminum intimo conscientiae sensu reformidans) vellet non esse; talis fuit *insipiens* ille, qui, psalmo 13. *dixit in corde suo; Non est Deus.* Quare dixit in corde suo? quia, inquit August. in hunc locum, nemo aperte audet dicere, non est Deus, *etiamsi ausus fuerit cogitare*, contra intimum conscientiae sensum, unde, *corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis*; tales sunt etiam, qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Ad Tit. c. 1. v. 16.

Atheus *speculative*, seu mentis, est is, qui omnem divinitatis ac religionis sensum deponit: tales fuisse Atheos ac esse, prorsus negamus.

Inst. 1. Gentes dicuntur Deum non novisse, Ps. 76. *Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt*, imo dicuntur Deum penitus ignorasse, (*a*) *sicut et gentes quae ignorant Deum*; Ergo fuerunt Athei speculative.

Resp. dist. ant. Dicuntur ignorasse Deum practice, *conc.* speculative, *nego ant.* Gentes itaque dicuntur Deum ignorasse, quia non coluere; et ideo addit Psaltes Regius, *Effunde iram .... et in regna quae nomen tuum non invocaverunt.* Sed non dicuntur ignorasse Deum hoc sensu, quod nullum de divinitate sensum habuerint; idololatria enim intimum divinitatis sensum animis nostris impressum demonstrat.

Inst. 2. Gentes ex Apost. (*b*) dicuntur esse *sine Deo in hoc mundo*. Ergo nullum habuerunt de divinitate sensum.

Resp. dist. ant. Dicuntur fuisse sine Deo vero quem colerent, *conc.* sine ulla generali Dei, saltem exili, notione, *nego anteced.* nam opinio *de Deo naturaliter quidem insita est omnibus hominibus*, ait Greg. Nyss. (*c*) *sed ignorantia vera Dei, peccatur contra id quod colitur.* Cum, nempe, ingenita Dei notio ad vana simulacra detorquetur.

Inst. 3. Juxta narrationem eorum qui primi praedicaverunt Brasiliensibus, Perusianis, Virginiensibus, et aliis Americanis, illi populi nullum, neque verum, neque falsum, coluerant vel agnoverant Deum, ergo illi nullum habuerant divinitatis sensum.

Resp. transeat ant. nego conseq. Nulla enim gens fuit, quae omni penitus numinis sensu destitueretur, quamvis, propter immanem

(*a*) 1. *Thessal.* 4. *v.* 5. (*b*) *Ephes.* 2. *v.* 12.
(*c*) *Orat.* 5. *de beatitudine.*

animi stuporem, publicos Conventus ad sua numina colenda non usurparent, alii enim solem, alii idola colebant.

Dixi, *transeat ant.* quia, in illo altero orbe homines ita barbari inventi fuerunt, ut non tam homines, quam ferae esse viderentur; quid autem mirum, si qui ratione vix utebantur, ingenita Dei notione, quae est rationis quasi appendix, pariter non uterentur?

Instabis 4. Si Dei notio esset ingenita, eadem omnibus inesset; falsum conseq. ergo.

Prob. min. Si eadem omnibus inesset idea Dei, unus idemque, omnibus esset Deus; falsum consequens; alii enim Jovem, alii Venerem, etc. adorarunt; ergo, etc.

Resp. Nego maj. Nam idea Dei unice dictat aliquem existere Deum; quinam vero sit ille, non determinat; unde in eo eligendo, pro prava institutione, aut propria libidine, variarunt homines.

Objicies 2. Quod ex sensibus oriri debuit, nobis non est innatum; atqui notio Dei ex sensibus oriri debuit; ergo.

Prob. min. hoc axiomate: *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.* Ergo.

Resp. dist. axioma, Nihil corporeum est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, *conced.* nihil spirituale, *subdist.* Si cognitio sit acquisita, *conc.* si sit innata, *nego.* Unde axioma non est universaliter verum: sic quoniam cognitio hujus principii, *impossibile est idem simul esse, et non esse*, nobis est ingenita, illud cognoscimus immediate, et sine ullo sensuum exteriorum ministerio.

Inst. 1. Illa notio non prius est in intellectu, quam fuerit in sensu, quae ex rerum sensibilium consideratione excitatur; atqui talis est notio Dei; ergo, etc.

Respond. dist. maj. Quae ex rerum sensibilium consideratione, tanquam a causa efficiente, excitatur, *conc. maj.* tanquam a causa occasionali, *nego maj.* atqui notio Dei ex rerum sensibilium consideratione excitatur, tanquam a causa occasionali, *conc. min.* tanquam a causa efficiente, *nego min.* Itaque, occasione rerum sensibilium, idea Dei, nobis a natura impressa, excitatur, non autem ab illis rebus efficitur, cum res finitae entis infiniti perfectiones non possint nobis repraesentare.

Inst. 2. Illius notio nobis a natura non est ingenita, cujus existentia ex creaturis manifeste demonstratur; atqui existentia Dei ex creaturis manifeste demonstratur; ergo.

Resp. nego maj. Non enim repugnat multiplici via existentia Dei cognosci, per ideam nempe ab ipsa origine animo impressam, et per multiplicem e creaturis petitam demonstrationem; atque tantum abest, ut hae variae probationes sese mutuo impediant, quin potius mutuam sibi lucem subministrent, ut quod, nonnisi subobscure ex uno habetur, ex altero certius colligatur.

Inst. 3. Ideo non possumus probare istud principium metaphysi-

cum, *impossibile est idem simul esse, et non esse*, quia illius notio nobis est a natura ingenita; ergo illius notio non est nobis ingenita, cujus existentia ex creaturis demonstratur.

Resp. nego ant. Non enim ideo istud principium non potest demonstrari, quod ejus notio nobis sit a natura indita, sed quod, utpote pure speculativum; nullos producat effectus, unde probari possit; at Deus, cum sit rerum omnium auctor, ex his, tanquam causa ex effectibus, invicte potest demonstrari.

Objicies 3. Si quae nobis inesset a natura insita Dei notio, cognoscere possemus quid sit Deus; falsum cons. ergo.

Resp. nego maj. Idea enim, quam de Deo nobis indidit natura, terminatur ad ejus existentiam, non vero pertingit ad ejus essentiam.

Inst. Notio Dei, si quae sit nobis a natura indita, nobis exhibet Deum ut ens perfectissimum; sed non potest nobis exhibere Deum ut ens perfectissimum, quin nobis exhibeat quid sit Deus; ergo non est in nobis notio Dei innata.

Prob. min. Idea Dei, si quae sit innata, non potest nobis exhibere Deum ut ens perfectissimum, quin omnes ejus perfectiones cognoscamus; sed non possumus omnes Dei perfectiones cognoscere, quin cognoscamus quid sit Deus; ergo.

Resp. dist. maj. Quin omnes ejus perfectiones cognoscamus, in genere et implicite, *conc.* in specie et explicite, *nego maj.* atqui non possumus omnes Dei perfectiones cognoscere in specie et explicite, quin cognoscamus quid sit Deus, *conc. min.* in genere et implicite, *nego min.* Equidem, Deus non potest a nobis cognosci ut ens perfectissimum, quin saltem implicite et in genere cognoscatur in eo esse omnium perfectionum cumulus; sed cum multae sint reipsa perfectiones, quae non illico perfectiones intelliguntur, (qualis est, v. g. immensitas, qua Deus in locis etiam obscoenissimis praesens est), ideo non statim intelligitur, illas Deo esse tribuendas, ac proinde rationis auxilio sunt probandae adversus eos qui illas negant.

CAPUT II.

UTRUM HAEC PROP. DEUS EST, SIT PER SE NOTA, TUM QUOAD SE, TUM QUOAD NOS?

Nota 1. Propositio *per se nota quoad se*, est ea, cujus praedicatum est de essentia subjecti, quocum per se immediate est connexum, talis est haec prop. *homo est rationalis*; rationalitas enim est de essentia hominis, cui immediate, et sine ullo alio medio, convenit. E contra haec prop. *homo est risibilis*, non est per se nota quoad se, quia risibilitas nec est de essentia hominis, nec ei immediate convenit, sed mediante rationalitate: homo enim ideo risibilis est, quia rationalis.

Propositio *per se nota quoad nos*, est ea, cujus veritas nobis at-

tendentibus innotescit statim atque intelligimus terminos quibus constat; talis est haec prop. *Totum est majus sua parte*: ejus enim veritas intellectui attendenti innotescit statim atque intelligit significatum horum vocabulorum, *totum*, *majus*, et *pars*.

Nota 2. Conveniunt omnes Theologi hanc prop. *Deus est*, esse per se notam quoad se, quia illius praedicatum est de essentia subjecti, cum quo ita immediate connexum est, ut ea connexio non possit demonstrari a priori: verum, utrum sit etiam per se nota quoad nos, non conveniunt; negant Thomistae et Scotistae, affirmant alii, cum quibus.

CONCLUSIO.

Haec propositio, Deus est, *nota est per se quoad nos*.

Prob. Illa propositio nota est per se quoad nos, cujus termini non possunt intelligi, quin simul concipiatur praedicatum subjecto essentialiter, et sine ullo alio medio a priori, convenire: sic haec proposit. *Triangulus tribus angulis est distinctus*, est propositio per se nota quoad nos, quia non potest cogitari triangulus, quin statim concipiatur tres ei angulos inesse; atqui termini hujus prop. *Deus est*, non possunt intelligi, quin simul intelligatur praedicatum, nempe existentiam, subjecto, nempe Deo, essentialiter convenire, et hoc sine ullo medio a priori; ergo, etc.

Prob. min. Per terminum, *Deus*, intelligitur ens perfectissimum, quo nihil melius, aut esse, aut cogitari potest; per terminum, *est*, intelligitur omnium perfectionum prima, et sedes omnium aliarum; atqui illi termini non possunt intelligi, quin simul intelligamus existentiam Deo necessario competere; alias esset ens perfectissimum, et non esset; esset ex hypothesi: non esset, quia careret perfectione omnium prima; at aliud ens eo perfectius cogitari posset, ens nimirum cui realis existentia conveniret; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illa prop. non est per se nota quoad nos, quam plerique homines quondam ignorarunt; atqui ex Apost. (*a*) *ignorantiam Dei quidam habent*; ergo.

Resp. dist. maj. Quam plerque homines attendentes ad istius termini, *Deus*, ideam ignorarunt, *conc. maj.* non attendentes ad istius termini, *Deus*, ideam, *nego maj.* atqui plerique quondam ignorarunt Deum, non attendentes ad termini, *Deus*, ideam, *conc.* attendentes ad illam ideam, *subdist.* ignorarunt practicae, *conc.* speculative, *nego min.* Itaque, pleique homines, licet de Dei existentia conscientiam habuerint, tamen ad illius ideam non sufficienter attendentes, supina negligentia ad quid nomen, *Deus*, se extendat, com-

(*a*) 1. *Cor.* 15. *v.* 14.

prehendere non curarunt; idque contigit Deo spargente pœnales cæcitates super illicitas illorum cupiditates, ait *August. in Psalm.* 13.

Objicies 2. Prop. quae potest demonstrari, non est per se nota quoad nos; atqui haec prop. *Deus est*, potest demonstrari.

Resp. dist. maj. Prop. quae potest demonstrari a priori. *conc.* a posteriori, *nego maj.* Porro haec prop. *Deus est*, non potest demonstrari a priori, bene vero a posteriori per effectus a Deo productos: potest enim fieri quod subjectum propositionis per se notae quoad nos habeat aliquos effectus, ac proinde ut illius existentia per eos demonstrari possit.

Inst. Atqui prop. per se nota quoad nos, non potest, nequidem a posteriori, demonstrari, ut patet in hac prop. *Totum est majus sua parte* Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Non potest demonstrari nequidem a posteriori quando ejus subjectum nullos producit effectus, *conc.* quando aliquos producit effectus, *nego ant.* non ideo ergo haec prop. *Totum est majus sua parte*, non potest demonstrari a posteriori, quod sit prop. per se nota quoad nos, sed quod illius subjectum nullos extra se producat effectus, per quos possit demonstrari, quod de Deo dici non potest.

Objicies 3. Ideo haec prop. *Deus est*, dicitur per se nota quoad nos, quod terminus iste, *Deus*, concipi non possit sine reali existentia; atqui falsum consequens, ergo.

Prob. min. Ens perfectissimum potest cogitari duntaxat ut possibile; ergo terminus iste, *Deus*, potest concipi sine reali existentia.

Resp. nego ant. Pugnat enim in terminis, quod ens aliquod cogitetur ut perfectissimum, et simul cogitetur duntaxat ut possibile, esset enim perfectissimum simul et imperfectum; perfectissimum esset ex hypothesi, imperfectum vero quia careret maxima perfectione, nimirum existentia.

Inst. A statu ideali ad statum realem, non est legitima consequentia; ergo ex eo quod Deum existentem concipiamus, non sequitur quod realiter existat.

Resp. dist. ant. A statu ideali ad statum realem, non est legitima consequentia, in iis de quorum essentia non est existentia actualis, *conc.* in ea re de cujus essentia, et notione, est realis existentia, *nego ant.* porro in notione Dei includitur existentia actualis, ut probatum est.

CAPUT III.

UTRUM EXISTENTIA DEI POSSIT DEMONSTRARI.

Nota: Ex Logicis demonstratio, quae est *sillogismus pariens scientiam*, dividitur in demonstrationem a priori, et a posteriori.

Demonstratio *a priori*, est ea, quae fit per causas rei quae demonstratur, sive, est ea, qua effectus demonstratur per causam; sic ri-

sibilitas demonstratur per rationalitatem: *rationale* enim, est causa cur *risibile* conveniat homini.

Demonstratio *a posteriori*, est ea, quae fit per effectus rei quae demonstratur; sic rationalitas demonstratur per risibilitatem. His positis sit:

CONCLUSIO I.

Existentia Dei non potest demonstrari a priori. Est contra Ariminensem, *in* 1. *dist*. 3. *q*. 4.

Prob. Demonstratio a priori fieri debet per causam rei quae demonstratur; atqui Deus nullam habet suae existentiae causam, cum nomine Dei, intelligatur, *ens a se*, seu a quovis alio independens; ergo, etc.

Dices: Essentia Dei, est causa, seu ratio, cur existentia conveniat Deo; ergo Dei existentia potest demonstrari a priori.

Resp. nego ant. Nam, ut essentia esset causa cur existentia conveniret Deo, deberet, saltem per operationem intellectus, esse distincta ab existentia; atqui essentia in Deo, nequidem per operationem intellectus, est distincta ab existentia; nam Deus est ens a se; atqui ens a se non potest concipi sine existentia; ergo.

Inst. Valet sic sillogismus, *Ens quo nullum perfectius potest excogitari, necessario existit; atqui Deus est ens, quo nullum perfectius potest excogitari*; *ergo*, etc. Atqui ille sillogismus est vera demonstratio a priori; ergo.

Resp. nego min. Nam ad veram demonstrationem, medium debet esse distinctum ab ipsa re demonstranda, alioquin idem demonstraretur de eodem; atqui existentia Dei, nequidem per mentem est ab ejus essentia distincta; nam ens quo nullum perfectius excogitari potest, et ens necessario existens, idem omnino est; ergo, etc. Unde haec prop. *Deus necessario existit*, non est illatio ex ista, *Deus est ens quo nullum perfectius potest excogitari*, sed est tantum illius explicatio.

CONCLUSIO II.

Existentia Dei potest demonstrari a posteriori. Est contra Atheos, et quosdnam Socinianos.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 18. *Caeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* Sap. 13. *Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, et de his quae videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes cognoverunt quis esset artifex . . . . a magnitudine enim speciei et creaturae, cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Apostol. Rom. 1. ait: *Quod notum est Dei*, (id est, quod de Deo cognosci potest naturaliter) *manifestum est illis* (Philosophis) *Deus enim illis manifestavit*, (lumine scilicet naturali,

et per discursum a rebus creatis ad creatorem) *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Atqui caeli non enarrarent gloriam Dei; invisibilia Dei, per ea quae facta sunt, intellecta non conspicerentur; non essent vani et inexcusabiles homines qui non noverunt Deum, etc. nisi ex creaturis demonstrari posset ejus existentia; ergo.

Respondent Sociniani, ex illis Scripturae testimoniis, probari quidem non posse per rationes naturales ex creaturis habere cognitionem existentiae Dei probabilem, non vero efficacem et demonstrativam; sed:

Contra est, Nam haec Scripturae verba, *Notum est, manifestum est, intellecta conspiciuntur, conoscibiliter videri*, evidentem exprimunt scientiam, et ita hos textus interpretati sunt SS. Patres; sic D. Hieron. haec verba, *intellecta conspiciuntur*, exponens, ait: *Id est, tam evidenter intellecta sunt, ut conspecta dicantur.* Et D. August. Tract. 2. In Joann. *Deus*, inquit, *potest invenire per creaturas evidenter, dicente Apostolo, Invisibilia Dei, etc.*

Prob. 2. *Ratione* : Existentia rei potest demonstrari a posteriori per effectus ab ea necessario pendentes, sic existentia mentis ab ejus cogitatione certissime cognoscitur; atqui omnes creaturae sunt effectus Dei, a quo necessario, *in esse, in conservari*, et *in gubernari*, pendent; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. *cum Socinianis* Objectum fidei supernaturalis, non potest demonstrari; atqui existentia Dei, est objectum fidei supernaturalis: *credere enim oportet accedentem ad Deum quia est*, ait Apostol. (a) ergo, etc. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Scientia et fides non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto: ergo objectum fidei supernaturalis non potest demonstrari.

Resp. dist. ant. Non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto, per idem motivum, *conc.* per diversa motiva, *nego ant.* Nam Dei existentia creditur propter summam Dei revelantis auctoritatem, et evidenter cognoscitur propter necessariam connexionem quae concipitur inter creaturas existentes, et earum creatorem, quae sunt motiva valde distincta.

Inst. Atqui scientia et fides non possunt, etc. etiam per diversa motiva, etc.

Prob. subsumpt. Quae se se invicem excludunt ab eodem subjecto, non possunt stare simul in eodem subjecto, etiam propter diversa motiva; atqui fides et scientia, etc.

(a) *Hebr.* 12. *v.* 1.

Prob. min. evidentia et inevidentia sese mutuo excluduntur ab eodem subjecto; atqui fides parit inevidentiam; est enim *argumentum non apparentium*, Hebr. 11. scientia vero parit evidentiam; ergo.

Resp. Sub data distinctione, *nego maj.* quia per diversa motiva idem objectum, modo evidenti et modo inevidenti cognosci potest.

Prob. maj. Si evidentia et inevidentia sese mutuo non excluderent ab eodem subjecto, idem actus esset simul evidens et inevidens; absurdum conseq. Ergo.

Resp. nego sequel. maj. Quae est de falso supponente, supponit enim hominem, qui ex revelatione et demonstratione cognoscit Deum existere, uno eodemque actu assentiri huic prop. *Deus est*, quod falsum est, nam duobus actibus illi assentitur, uno propter revelationem, et altero propter evidentem rationem.

Objicies 2. cum nonnullis Philosophis: Nulla Dei notitia comparari potest sine supernaturali Dei gratia; ergo non potest acquiri per demonstrationem.

Prob. ant. Eccli. 1. *Omnis sapientia a Domino Deo est.* Ergo notitia Dei non potest acquiri sine gratia supernaturali.

Resp. dist. conseq. Notitia Dei salutaris, id est, conducens ad vitam beatam, *conc.* notitia naturalis; *nego conseq.* De notitia salutari loquitur Ecclesiasticus.

Instabis 1. Scientia Dei in Philosophis paganis fuit mere naturalis; atqui Apostol. *Rom.* 1. illam refert ad gratiam Dei: *Deus enim*, inquit, *illis manifestavit*; ergo.

Resp. dist. min. Refert ad gratiam ordinis naturalis, *conc.* ordinis supernaturalis, *nego min.* Itaque duplex est genus beneficiorum Dei; alia sunt *naturalia*, quae naturam ipsam, etiam post lapsum, consequuntur; alia *supernaturalia*, quae naturam non consequuntur, sed quae per peccatum ablata, ex mera Dei misericordia restituuntur. Porro Apostol. loquitur de donis naturalibus, addit enim illico, *Invisibilia ejus a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur*: quo textu relato, ait Div. August. serm. 68. *Fuerunt ergo . . . non adjuti Spiritu Dei.*

Instabis 2. Clem. Alexand. (*a*). Philosophiam comparat legi Mosaicae: *Ipsa Philosophia*, inquit, *Graecos Paedagogi more ducebat, sicut lex Hebraeos ad Christum.* Atqui lex Mosaica revelatione supernaturali Judaeis a Deo concessa est; ergo et Philosophia.

Resp. dist maj. Philosophiam legi Mosaicae comparat, quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego maj* Itaque Clem. Alex. confert Philosophiam cum lege, in eo quod utraque a Deo data sit ad notitiam Dei, et virtutis, comparandam, non vero eas confert in hoc quod Philosophia sit bonum ordinis supernaturalis ad vitam aeter-

(*a*) *L.* 1. *Stromat. p.* 282.

nam spectans, sicut lex Mosaica, dicit enim (a) *Philosophos non fuisse a Deo afflatos sicut Moysen et Prophetae.*

Inst. 3. Ea gratia est ordinis supernaturalis, quae hominem justificat; atqui ex Clem. Alex. Philosophia Graecos justificabat: *Iis*, inquit ibid. *qui ex Philosophia fuere justificati*, *auxilium*, *tanquam thesaurus reconditus*; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quae hominem justificat, perfecta, interna, et salutari justitia, *conc.* Imperfecta, externa, et civili justitia, *nego maj.* Justitia perfecta, est ea, quae acquiritur per actus virtutum supernaturalium, qualis nulla unquam esse potest sine vera in Christum fide. Justitia imperfecta, est ea, quae acquiritur per actus virtutum moralium ex motivo naturalis honestatis exercitatum; estque ea quam acquirebant Philosophi, dum opera sua ad Deum, tanquam ad auctorem naturae naturaliter cognitum, referebant, *His qui erant justi ex Philosophia, non solum opus erat fide in Dominum*, ait Clem. Alexan. l. 6. stromat. p. 669. *sed etiam ut discederent a cultu simulacrorum.*

Objicies 3. Entis necessarii existentia, non potest demonstrari per existentiam entis contingentis; atqui Deus est ens necessarium, creaturae vero sunt contingentes; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Si entis contingentis existentia non habeat necessariam connexionem cum existentia entis necessarii, *conc.* si habeat, *nego maj.* porro creaturarum existentia ita necessariam habet connexionem cum existentia Dei, ut si ille non existeret, hae non essent, proindeque Deus per creaturas demonstrari potest.

Inst. 1. Ens contingens non exigit causam necessariam; ergo creaturae, quae sunt contingentes, non habent necessariam connexionem cum existentia entis necessarii.

Resp. dist. anteced. Non exigit causam necessariam secundariam *conc*, primariam, *nego ant.* nam in resolutione causarum, ad eam tandem deveniendum est, quae, a se existens, omnes alias ex nihilo creaverit, illa autem causa, eo quod a se existat, necessaria debet esse et infinita.

Inst. 2. Medium demonstrationis debet esse necessarium, atqui creaturae non sunt necessariae; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Debet esse necessarium, hypothetice, et quoad necessariam connexionem cum re demonstrata, *conc.* absolute, et quoad existentiam, *nego maj.* atqui creaturae non sunt necessariae, absolute, quoad existentiam, *conc.* hypothetice, et quoad necessariam cum re demonstrata connexionem, *nego min.* nam ex hypothesi quod sint, necessariam habent cum Deo, a quo dependent, connexionem; ergo dependentia earum non est contingens, sed necessaria.

(a) *L.* 6. *Stromat. p.* 697.

Inst. 3. Omnis demonstratio fit ex prioribus; atqui creaturae non sunt Deo priores; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Fit ex prioribus cognitione, *conc.* ex prioribus existentia, *nego maj.* atqui creaturae non sunt Deo priores existentia, *conc.min.* cognitione, *nego min.* Porro, cum adversus Atheos existentiam Dei ex creaturis demonstramus, prius esse creaturas probamus, ut inde in Creatoris existentiae notitiam veniamus.

Inst. 4. Atqui creaturae non sunt Deo priores cognitione; nam correlativa sunt simul natura et cognitione: atqui Creator et creatura sunt inter se correlativa; ergo, etc.

Resp. dist.min. Creator et creatura sunt correlativa, quando creaturae spectantur formaliter, ut sunt creaturae, *conc.* quando spectantur materialiter, ut sunt entia contingentia, *nego min.* Porro quando primo creaturas inspicimus, eas consideramus ut sunt in se, ex qua consideratione intelligimus eas non habere a se ut existant, ex quo concludimus res ab aliquo ente necessario fuisse creatas, quod ens, est verus et solus Deus.

Inst. 5. Per creaturas non potest demonstrari essentia Dei; ergo nec ejus existentia: utraque enim identificatur in Deo; ergo si una demonstrari nequit, altera non potest demonstrari.

Respond. 1. *dist. ant.* Essentia non potest demonstrari, explicite, *conc.* implicite, *nego ant.* cum enim demonstratur existentia Dei, demonstratur existentia entis existentis a se, seu entis omnimode independentis a quocumque alio; illa autem *aseitas*, seu omnimoda independentia, est ipsamet essentia Dei; ergo, etc.

Resp. 2. Non potest demonstrari quid et qualis sit, *conc.* quod sit, seu quod existat, *nego ant.* hinc licet demonstrari non possit in quo posita sit essentia Solis, recte tamen ex Solis effectibus demonstratur illius existentia; ergo a pari, etc.

Objicies 4 Prima veritas non potest demonstrari; atqui Deus est prima veritas; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Prima veritas in cognoscendo, quale est hoc principium Metaphysicum, *impossibile est idem simul esse et non esse*, non potest demonstrari, *conc.* in essendo, *nego maj.* atqui Deus est prima veritas, in essendo, *conc.* in cognoscendo, *nego min.* Deus enim non est primum cognitionis principium, cum, ex ejus existentia nobis cognita, alias veritates deducere non possimus.

CAPUT IV.

QUIBUS ARGUMENTIS POTEST DEMONSTRARI EXISTENTIA DEI.

Nota: Theologi, contra Atheos, variis demonstrationibus, tum Metaphysicis, tum Physicis, tum Moralibus probant Dei existentiam; nos amicae brevitati studentes, tres aut quatuor, inter eas efficaciores, hic aperiemus; sit itaque.

§. I. *Demonstratio ex ente necessario et contingenti.*

Necesse est, ut in rerum natura existat aliquod ens necessarium de cujus ratione sit, quod necessitate suae naturae, et independenter ab omni alio existat; sed illud ens est Deus : nomine enim Dei nihil aliud intelligimus ; ergo datur Deus.

Prob. maj. Si non daretur aliquod ens necessarium, sequeretur omnia, quae sunt in rerum natura, esse contingentia ; sed hoc implicat contradictionem ; ergo in rerum natura, necesse est dari aliquod ens necessarium.

Prob.min. Si omnia, quae existunt, sint contingentia, potuerunt existere, aut non existere ; contingens enim definitur, *quod potest esse, aut non esse* ; sed dici nequit omnia entia, quae existunt, ex aequo potuisse existere, vel non existere; ergo non omnia sunt contingentia.

Prob. min. Si quaecumque existunt, potuerint ex aequo existere, vel non existere, possunt supponi ea omnia non existere : nam, juxta vulgare adagium, *Posito possibili in actu, nihil sequitur absurdi* ; atqui supponi non potest omnia non existere, tunc enim simul essent possibilia, et non essent ; *essent possibilia* ; quia omne contingens est possibile; *non essent possibilia* : quia nullum ens necessarium existeret, a quo illa entia ponerentur in rerum natura ; ergo non potest supponi omnia entia non existere ; ergo necesse est ut sit ens omnino necessarium ; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicit impius Spinosa. Ex necessitate entis necessarii non demonstratur existentia Dei ; ergo infirma est nostra demonstratio.

Prob. ant. Materia, ex qua res quaelibet constat, et consequenter universa substantia, est necessaria; ergo ex existentia entis necessarii, non potest Dei existentia demonstrari.

Resp.nego ant. Nam ens necessarium debet esse infinitum in omni genere perfectionis, ac immutabile, tum quoad existentiam, tum quoad existendi modum; utrumque enim habet ex necessitate suae naturae ; atqui materia non est infinita in omni genere perfectionis, cum sit iners et otiosa, *item*, non est immutabilis; neque quoad existentiam, alias esset a se, et consequenter infinite intelligens, justa, sapiens, provida, etc. quod evidenter est falsum, neque immutabilis est quoad existendi modum, cum sit infinitarum modificationum susceptiva ; ergo, etc.

Inst. 1. In rerum natura non possunt dari plures substantiae; ergo unica est substantia universa, quae, cum sit necessaria, est noster Deus.

Resp.nego ant. Substantiam enim hominis, esse distinctam a substantia lapidis, substantiam materialem, esse distinctam a substantia intelligente et cogitante, luce clarius est.

Inst. 2. Illa distinctio, quae videtur in rebus, est tantum apparens, consistitque in diversa ejusdem substantiae aeternae et indivisibilis modificatione; ergo unica est in rerum natura substantia quae Deus est.

Resp. Horrenda illa impietas est, quae si esset vera, Deus esset simul materia et Spiritus, homo et brutum, justus et impius, etc. et ideo juxta impium illud systema non dicendum esset, *Sol calefacit terram; Brutus trucidavit Caesarem; Judas tradidit Christum*; sed dicendum foret, *Deus modificatus in solem, calefacit Deum modificatum in Terram; Deus modificatus in Brutum, trucidavit Deum modificatum in Caesarem: Deus modificatus in Judam, tradidit Deum modificatum in Christum*: quis unquam tam horrenda cogitare ausus est? Inde enim sequitur nefanda hominum opera ex necessitate divinae substantiae promanare, cum nihil aliud sint, quam divinae substantiae modificationes.

Inst. 3. Non necesse est, ut ens necessarium sit infinitum; ergo, licet hujus universi materia non sit infinita, nihilominus est necessaria. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Essentiae rerum creaturarum sunt necessariae; atqui tamen non sunt infinitae; ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Essentiae rerum creatarum sunt necessariae, hypothetice, et quoad essentiam Metaphysicam, *conc. maj.* absolute, et quoad existentiam, *nego maj* et sic ad conseq. *Itaque*, essentiae rerum creatarum dicuntur necessariae, eo vero sensu, quod, positae in rerum natura, tales debeant esse, quales concipiuntur; v. gr. homo, si existat, necessario debet esse animal rationale; porro infinitas perfectionum non fluit ex necessitate hypothetica et metaphysica, sed ex necessitate absoluta et physica existentiae.

Inst. 4. Quod est necessarium absolute, et quoad existentiam, non minus in suis perfectionibus limitari potest, quam quod est necessarium hypothetice tantum, et quoad essentiam; ergo necesse non est, ut ens necessarium sit infinitum.

Respond. nego ant. Disparitas est. quod, quae sunt necessaria hypothetice tantum, et quoad essentiam, necessario debent habere suae existentiae causam a qua limitantur: at quod est necessarium quoad existentiam, nullam agnoscit causam, ergo a nulla potest in suis perfectionibus limitari.

Objicies 2. Licet singula entia sint contingentia, tota nihilominus entium contingentium collectio est necessaria; ergo ex ante necessario invicte non probatur Dei existentia.

Respond. neg. ant. Nam ens necessarium, quod probamus, debet esse infinite perfectum, et consequenter simplicissimum; atqui tota praedicta collectio non est simplicissima, a suis enim partibus componentibus pendet ut sit, quod est maxima imperfectio, ergo non est quid unum infinite perfectum.

Inst. 1. A sensu distributivo ad collectivum, non valet argumentatio; v. g. non valet, ***singuli milites non sunt exercitus, ergo tota collectio militum non est exercitus*** ; ergo etc.

Resp.dist.ant. A sensu distributivo ad collectivum non valet consequentia, in praedicatis accidentalibus et quantitativis, *conc. ant.* in praedicatis essentialibus, ***nego ant.*** valet enim ista illatio : ***quilibet homo est animal; ergo tota hominum collectio est animal.*** Ratio disparitatis est, quia praedicata accidentalia et quantitativa ita singulis conveniunt, ut collectioni repugnent, quia major est quantitas in collectione, quam in partibus collectionis ; e contra vero praedicata essentialia tam conveniunt singulis partibus, quam earum collectioni, quia petuntur ab essentia, quae non suscipit majus et minus, sicut quantitas.

Inst. 2. Atqui in praedicatis essentialibus, non valet a sensu distributivo ad collectivum argumentatio; ergo.

Prob.subs. Haec illatio; *quaelibet creatura possibilis, est essentialiter producibilis : ergo tota collectio creaturarum possibilium essentialiter producibilis est*, non valet; alias exhauriri posset Dei infinita potentia ; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam eodem modo tota collectio possibilium est producibilis, quo singulae creaturae possibiles, sunt producibiles; atqui singulae creaturae possibiles, sunt tantum producibiles distributive ; ergo et tota collectio essentialiter producibilis est distributive, non collective.

§. II. *Demonstratio ex necessitate primae causae effectricis, et primi moventis immobilis petita.*

Necesse est, ut, in rerum natura, existat aliquod ens improductum, et primum movens immobile; sed illud ens est Deus; nomen enim Dei nihil aliud intelligimus quam ens a se, improductum, ac primum movens immobile ; ergo, etc.

Prob.maj. Si omnia entia, quae sunt, vel fuerant, producta fuissent ac mota, saltem unum ex illis se ipsum produxisset ac movisset; absurdum consequens, nihil enim potest esse sui ipsius causa, et ***quidquid movetur, ab alio movetur***, juxta axioma : ergo, etc.

Prob. prima pars minor. Si in tota entium productorum collectione, unum seipsum produxisset, fuisset se ipso prius et posterius, causa enim est prior suo effectu, et effectus sua causa posterior ; atqui hoc est absurdum ; ergo nihil potuit se ipsum producere, ergo omnia entia producta, supponunt primam causam improductam, aliorum entium effectricem ; atqui illa causa est Deus ; ergo.

Prob.secunda pars minor. Si in tota entium motorum collectione, unum seipsum movisset sive ad esse, sive ad qualitatem, sive ad locum, fuisset secundum idem simul in potentia et in actu ; in potentia quidem, quatenus potuisset recipere motum, quem (ut sup-

ponitur) non habuisset; in actu autem, quia (ut supponitur) seipsum movisset; sed implicat, quod idem, secundum idem, sit in potentia et in actu; nam quod est simul in potentia et in actu, v. gr. secundum esse, simul est et non est; item quod simul est in potentia et in actu secundum eandem qualitatem, eam habet et simul non habet, quod est contradictorium: ergo datur primum omnino immobile, a quo moveantur caetera quae moventur; ergo datur Deus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In causis producentibus et productis, moventibus, et motis, datur processus in infinitum, ita ut una sit, et moveatur ab alia, et haec ab altera usque in infinitum: ergo non necessario recurrendum est ad aliquam causam primam et universalem, a qua caeterae sint.

Resp. nego ant. Repugnat enim talis in infinitum processus, nam in enumerationem causarum subordinatarum, tandem deveniendum est ad causam primam; haec autem vel est *a se*, vel non; si est *a se*, ergo est improducta, et consequenter Deus; si non est *a se*, ergo est ab alio, sed illud aliud est *a se*, cum sit extra collectionem causarum ab alio productarum: ergo est Deus.

Objicies 2. cum Epicuro. Materia est improducta et aeterna; ergo non potest probari existentia primae et universalis causae.

Resp. nego ant. Quod non tantum repugnat fidei, quae docet in principio Deum creasse caelum et terram, sed etiam rationi: nam ens aeternum et improductum, est infinitum, cum a nulla causa limitari potuerit; at materia est finita, loco circumscripta, et maxime iners et otiosa; ergo.

Prob. ant. Ex nihilo, nihil potest fieri; ergo admittenda est materia aeterna et increata, a qua praejacente omnia fiant.

Resp. 1. dist. ant. Ex nihilo nihil fit ab homine, cujus virtus finita est, ac limitata, ***conc. ant.*** a Deo qui est infinitae virtutis; ***nego ant.***

Respond. 2. nego conseq. Supposito enim, non concesso, quod detur materia aeterna. 1. Ex ea nunquam posset fieri ens spirituale cogitans; atqui extant substantiae spirituales, ergo non possunt esse a materia; ergo sunt a solo Deo omnium creatore. 2. Esset otiosa, et omnis motus expers; ergo agens superius et infinitae virtutis, esset adhuc necessarium, a quo illa materia motum ad hanc, vel illam formam acciperet; atqui tale agens est Deus; ergo

***Objicies* 3.** Dantur entia aeterna *a parte post*, id est, quae nullum habitura sunt finem; ergo et possunt dari entia aeterna *a parte ante*, id est, quae nullum habuerint initium.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod ens, non habens suae existentiae initium, sit a se, et plane independens, quod repugnat creaturae; sed ens quod non habiturum est finem, semper pendet a

suo conditore, qui, sicut illud ex nihilo libere creavit, ita illud in nihilum potest redigere.

§. III. *Demonstratio ex mirabili mundi hujus fabrica et dispositione.*

Opus, in quo relucet summa rerum multitudo et varietas, fixa tempestatum vicissitudo, immensa caelorum moles, syderum definitae conversiones, totius denique naturae ordo ita sapiens, ut nullus sapientior; ita pulcher, ut nullus pulchrior: ita constans, ut nullus constantior inveniri queat, a suprema quadam mente et intelligentia sapientissima prodiit, regitur, et ordinatur; atqui talis est tota hujus mundi machina; ergo a suprema quadam intelligentia prodiit, etc. atqui illa intelligentia est Deus, ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt Athei, Omnia, quae in hoc universo cernuntur, ex fortuito atomorum, in vastissimo nihili sinu sese moventium, occursu coaluisse; ergo ad illa explicanda, non est necesse recurrere ad supremam quandam intelligentiam.

Resp. nego ant. Insipiens enim sit oportet, qui magnificum aliquod palatium ex fortuito lapidum, coementorum, lignorum occursu, factum dicit: magis insaniens, qui hujus universi perpetuo sibi constanrem fabricam in fortuitum atomorum fictorum occursum, refundit. Quis sanae mentis considerans solem, lunam, et alia astra constanti et perpetuo motu lucem quocumque diffundentia, solem ab oriente ad occidentem constantissime moveri, nunquam ab occidente ad orientem, etc. quis, inquam, talia contemplans, *potest existimare nullo effecta consilio, nulla convenientia, nulla ratione divina, sed ex atomis subtilibus et exiguis concreta esse tanta miracula? nonne prodigio simile est, aut unum esse hominem qui haec diceret, aut extitisse qui crederet?* Ait Lactant. (a)

Instant, Omnia equidem sunt facta, sed a casu et fortuna, non vero ab aliquo intelligente; ergo demonstratio ex mundi fabrica nulla est.

Resp. nego ant. Quis enim dixerit ferrum ex casu fortuito talem habuisse motum, qui necessarius est ad horologium? ergo a pari, *quis adeo rationis expers*, ait Seneca (b) *ut hoc, quo neque formosius quidquam, nec dispositius, nec proposito constantius, existimet fortuitum et casu volubile, et non a suprema aliqua ratione ordinatum?*

Objiciunt Libertini. Universum hoc regitur a sola natura, quae uno cursu et ordine semper eadem agit: ergo non datur illius intelligens moderator.

(a) *L. 1. de ira Dei cap. 10.* (b) *L. 1. quaest. nat. in praefat.*

Prob. ant. Nox semper eodem cursu succedit diei, aestas veri, autumnus aestati, et autumno hyems, homines semper eodem modo nascuntur et moriuntur, etc. atqui illa non succederent ita regulariter, nisi a sola natura regerentur: ergo.

Resp. nego min. Nam quod illa ita regulariter sibi succedant, hoc habent ab ipso Deo auctore naturae, cui placuit ipsi naturae regulas permanentes statuere, a quibus seipsa non potest recedere; verum tantum abest, ut tam mirabilis ordo officiat existentiae Dei, quin potius illam, summa cum energia, statuat, nam ut docet Minutius Felix in Octavio, *hic ordo facile turbaretur, nisi maxima ratione consisteret.*

Instant: Legislator intelligens, suas leges ad libitum, aut saltem pro temporum et negotiorum exigentia, potest mutare, aut in illis dispensare; atqui leges naturae sunt invariabiles, nec in illis potest quis dispensare; ergo.

Resp. nego min. Contrarium enim colligitur ex miraculis quotidianis, quibus videmus, in hyeme, flores et fructus; in aestate, nives et glacies: in aquis soliditatem et regressum; in igne, ardoris surpensionem; in sole, retrogradationes et eclypses extraordiarias, etc. haec spectant ad Dei providentiam.

Itaque, Nullus est, qui, ex his quae facta sunt, summam divini illorum artificis sapientiam non agnoscat, sed maxime ex miranda hominis structura, ait Minutius Felix in Octavio. *status vividus, vultus erectus, oculi in summo, velut in specula constituti, etc.... et quod magis mirum est, eadem figura omnibus: sed quaedam unicuique lineamenta deflexa; sic et similes universi videmur, et inter se singuli dissimiles invenimur.*

§. IV. *Demonstratio moralis existentiae Dei ex communi hominum sensu, sic proponitur.*

Quod omnes homines unanimi et constanti consensu existere fatentur, illud certissime existit; nam *de quo omnes conveniunt*, ait Cicero, *id verum esse, necesse est.* Atqui populi, quotquot unquam extiterunt, etiam ii qui vix humani quidquam praeter speciem habent, omnes unanimi consensu Deum existere fatentur. *Persa*, ait D. Hieron. (a) *Gothus, Ægyptius, Turca ipsum agnoscunt . . . et totius mundi una vox est, Deus est.*

CAPUT V.

UTRUM DEUS POSSIT INVINCIBILITER IGNORARI?

Nota 1. Ignorantia duplex est, vincibilis, scilicet et invincibilis. Ignorantia *vincibilis*, est, ea, quae adhibita morali diligentia, vinci ac superari potest: haec censetur voluntaria saltem indirecte ac pro-

(a) *Epist. ad Nepotian.*

inde culpabilis. Ignorantia *invincibilis*, est ea, quae, nullo studio, nulla diligentia, superari potest; haec est, involuntaria et inculpabilis.

Nota 2. Aliqui Theologi ausi sunt scribere, nonnullos homines adultos et rationis compotes, posse per totam vitam invincibiliter ignorare Dei existentiam; ita ut nec semel toto vitae tempore de ipso cogitent, *ita Poncius*. Alii quidam docuere ejusmodi ignorantiam, homini cogitanti non posse quidem per totam vitam inesse, sed per breve tempus, contra quos sit;

CONCLUSIO

Nemo, post adeptum rationis usum, etiam ad breve tempus, potest invincibiliter ignorare Deum.

Prob. 1. Ex omnibus momentis, quibus debellavimus Atheos, nam illius existentia a nemine rationis compote potest invincibiliter ignorari, cujus idea nobis ita est ingenita, ut haec propos. *Deus est*, omnibus sit *per se* nota, et existentia Dei invictissimis argumentis demonstrari potest: atqui idea Dei, nobis est ita ingenita, ut haec propos. Deus est, omnibus sit per se nota, et existentia Dei invictissimis argumentis demonstrari possit, etc. ergo.

Prob. 2. Ignorantia invincibilis excusat a peccato; atqui nulli ignorantes Deum, excusantur a peccato, dicuntur enim *inexcusabiles* Rom. 1. ergo, etc. *Prob. min.* Illi non excusantur a peccato, quibus poena infligitur, cum nemo, nisi propter peccatum, a Deo justo puniatur; atqui omnibus ignorantibus Deum, poena infligitur Psalm. 78. *Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt*, etc. Ergo.

Confirm. Si homo rationis compos ignoraret Deum, nullum ejus peccatum esset mortale; absurdum cons. ergo. etc. *Probat. maj. seq.* Malitia peccati mortalis petitur ex injuria Dei; sed Deus non potest injuria affici, nisi cognoscatur; ergo si homo ignoraret Deum nullum ejus peccatum esset mortale.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Plures sunt, qui Dei ignorantiam superare non possunt; ergo Dei existentia potest invincibiliter ignorari.

Prob. ant. Ignorantia Dei non potest superari, nisi per discursum, ex creaturarum scilicet existentia colligendo existentiam Dei creatoris; atqui multi sunt barbari ita agrestes, ut non sint hujusmodi discursus capaces; ergo.

Resp. 1 *neg. maj* Quippe omnibus innata est Dei idea, ita ut ad illius cognitionem, sola attentione ad conscientiae testimonium opus sit.

Resp. 2. *nego min.* Nullus enim est homo rationis compos, qui non sit capax rationum, quibus demonstratur Dei existentia; nemo enim est ita stupidus, qui ex creaturis non eruat cognitionem, saltem probabilem, quod in hoc universo sit supremus aliquis gubernator cui sit parendum, qualiscumque tandem ille sit; hoc enim

ipso, tenetur inquirere quis ille sit, et qua ratione colendus ; quare dicit Tullius (*a*).

Nulla est gens tam barbara, quae non fateatur esse aliquem Deum, adeo quidem ut homines falsum Deum habere malint, quam nullum omnino.

Inst. 1. Saltem per breve tempus, potest quis invincibiliter ignorare Deum : ergo.

Prob. ant. Puer educatus in sylvis, postquam adeptus est usum rationis, indiget aliquo temporis intervallo, ut ex idea sibi a natura indita, et ex creaturis concludat existentiam Dei ; ergo illo saltem brevi tempore eam incivibiliter ignorabit.

Resp. neg. min. Nam statim atque talis puer usum rationis adeptus est, si ad propriae conscientiae testimonium, et ad alias creaturas attendat, cognitionem Dei comparabit; ratio est, quia tam clarum est conscientiae de Deo testimonium, tam evidens est creaturarum cum creatore connexio, ut is qui, ut par est, attenderit, ne momento quidem temporis esse queat sine cognitione Dei, si non statim demonstrativa, saltem probabili, et moraliter certa.

Inst. 2. Ut puer sic in sylvis educatus, ex creaturis concludat existentiam Dei, debet aliquo modo praecognoscere terminos, *Deus*; et, *est*: atqui non potest hos terminos praecognoscere, nisi per aliquos doceatur; ergo.

Respond. dist. maj Ut concludat existentiam Dei, sub ratione propria deitatis, *conc.* sub ratione aliqua communi et confusa deitatis, *nego maj.* atqui non potest illos terminos praecognoscere, sub ratione propria deitatis, *conc.* sub ratione primae causae, entis primi, improducti, infiniti, *nego min.* Porro haec confusa Dei cognitio sufficit, ut serio inquirat distinctam Dei cognitionem, ad quam, juvante lumine rationis, et praeveniente gratia Dei, quae *facienti quod in se est, nunquam deest.* facile potest pervenire; unde si ignoret Dei existentiam, non illam ignorat, nisi quia vult illam ignorare, aut negligit illam cognoscere ; quare si male agat, non solum contra rectam rationem peccat, sed etiam contra Deum, quem a se offendi, nonnisi vincibiliter et culpabiliter, ignorat, ut constat ex hac prop. ab Alessand. VIII. damnata, *Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturae rationali, et rectae rationi: Theologicum vero et morale, est transgressio libera divinae legis Philosophicum, quantumvis grave in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque poena aeterna dignum.*

CAPUT VI.

DE UNITATE DEI.

Nota : Unitatem Dei impugnarunt, 1. Gentiles ; quorum tanta

(*a*) *L.* 1. *Tuscul. quaest.*

fuit dementia, ut innumerabilem plane deorum multitudinem adoraverint. 2. Nonnulli Haeretici, ut Marcionitae, Cerdoniani, Manichaei, qui duos admiserunt deos, unum bonum boni, et alterum malum mali principium. 3. Tritheitae, qui tres SS. Trinitatis personas, tres Deos numero et natura distinctos dixerunt; hinc *Polytheismus* et fide contra haereticos, et ratione naturali contra gentiles, est debellandus.

CONCLUSIO.

Fide constat unicum esse Deum.

Prob. 1. ex Scriptur. Psalm. 85. *Tu es Deus solus.* Deut. 32. *Videte quod ego sim solus, et non sit alius Deus praeter me.* Marci 12. *Unus est Deus, et non est alius praeter eum.* Et 1. Cor. 8. *Scimus . . . . quod nullus est Deus, nisi unus.* Ergo.

Prob. 2. Contra Tritheitas ex Patribus, tum Graecis, tum Latinis.

D. Epiphan. (*a*) *Num deorum multitudinem putaverunt, qui verae cultum Trinitati offerunt? profecto non sic . . . . unam deitatem novit Ecclesia, unus est Deus veritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, Spiritus sanctus perfectus in substantia; una deitas, unus principatus, etc.*

Joann. Maxentius in confessione fidei, *Est Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; non tres, sed unus Deus, una substantia, una dominatio.*

D. August. Serm. 6. de tempore: *Maledictus, qui indivisam deitatem Patris, et Filii, et Spiritus sancti non confitetur: maledictus, qui propria nomina personarum, tres Deos. . . . confitetur.*

Prob. 3. ex Concil. Nicaeno I. in symbolo, *Credo in unum Deum.* Tolet. XI. *Sancta Trinitas unus et verus est Deus.* Later. IV. *Firmiter credimus, ac fideliter confitemur, quod unus solus est Deus verus, aeternus, et immensus.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies. 1. Psalm. 81. dixit Deus: *Ego dixi, dii estis.* Ergo sunt plures dii.

Resp. dist. conseq. Sunt plures dii, improprie et participative, *conc.* proprie, et natura, *nego conseq.* Ibi autem Psalmista loquitur de Judicibus, quos vocat deos, propter auctoritatem judicandi populum, quam a Deo participant, non vero loquitur de diis natura, addit enim, *Vos autem sicut homines moriemini*: quod non potest dici de Deo vero.

Inst. 1. Apost. (*b*) ait: *Sunt dii multi et domini multi*; ergo sunt plures dii natura.

Resp. dist. ant. Sunt plures dii falsi, *conc.* dii veri, *nego ant.* Ibi Apostolus loquitur de idolis, quae sunt falsa numina, ut ex illorum

(*a*) *Haeres.* 57. *contra Neotianos.* (*b*) 1. *Cor.* 8. *v.* 5.

multitudine eruet unitatem Dei : ait enim , *Scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus: nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in caelo , sive in terra (si quidem sunt dii multi et domini multi) nobis tamen unus est Deus.*

Inst. 2. Illi sunt veri dii, qui habent veros characteres divinitatis; atqui dii gentium habent veros characteres divinitatis ; ergo.

Prob. min. Tres sunt praecipue characteres divinitatis , nempe patratio miraculorum, Psalm.71. *Qui facit mirabilia solus.* Infirmitatum repentina curatio. 1. Reg. 2. *Dominus mortificat et vivificat.* Futurorum praedictio, Isaiae 41. *Annuntiate quae ventura sunt, et sciemus quia dii estis vos* ; atqui dii gentium hos habent characteres ; ergo.

Resp. nego min. Namque 1.ea miracula, quae ad invocationem falsorum deorum dicuntur facta. a daemonibus, sub deorum nomine, fuerunt patrata, *ut numina Lapides crederentur, et Deus verus non quaereretur*, ait Tertull. in Apologetico c. 22.

2.Curationes morborum a falsis numinibus operatae, fuerunt potius infestantium daemonum quies, quam aegritudinum depulsio : *laedunt enim primo*, ait Tertull. ibidem , *dehinc remedia praecipiunt ad miraculum nova sive contraria, postquam desinunt laedere, et curasse creduntur.*

3.Praedictio futurorum facta fuit a daemonibus,qui mira sua velocitate in momento orbem lustrant, et referre possunt quae. in remotioribus plagis geruntur , ut docet Tertull. ibidem , qui addit , *dispositiones etiam Dei et nunc concionantibus excerpunt,et nunc lectionibus resonantibus carpunt , ita et hinc sumentes quasdam temporum sortes, aemulantur divinitatem, dum furantur divinationem.*

Objicies 2. *cum Manichaeis.* Tot admitti debent dii, quot prima rerum principia ; atqui duo sunt prima rerum principia ; ergo,
Resp. nego min.

Prob. min. Tot sunt prima rerum principia , quot sunt effectus oppositi,malum nempe et bonum: ergo duo sunt prima rerum principia.

Resp. nego maj. Non effectus diversi oppositi. licet arguant diversitatem causarum secundarum , quarum virtus est ita limitata et ad certos effectus producendos determinata,ut alios non possint producere, v. grat. ignis ignem, non aquam, producere potest; tamen non arguunt diversitatem causae primae,quae,cum sit infinitae virtutis, quoslibet effectus producere potest, sive similes, sive dissimiles, sive etiam contrarios, unde Deus,*creator visibilium et invisibilium*, dicitur.

Inst. Malum non potest oriri a principio bono : ergo necessario debet oriri a principio malo.

Resp. dist. ant. Malum culpae, non potest oriri a principio bo-

no, *conc. ant.* est enim mera rectitudinis privatio, quae veram non habet causam effectricem, sed potius deficientem. Malum poenae, *nego ant.* Nam a Deo justo in ultionem criminum infligitur, et sic consideratum, rationem boni induit.

Inst. 2. Si unicus esset Deus, illeque bonus, malum culpae impediret si posset; atqui non impedit; ergo.

Resp. nego seq.maj. Ad Deum enim, qui est provisor generalis, pertinet et boni productio, et mali permissio; quippe creavit hominem liberum, ut vel bonum, vel malum eligeret, oblata ipsi gratia ad bonum prosequendum, et malum fugiendum necessaria, atque etiam proposita aeterna felicitate, si bene, aeterno vero supplicio, si male ageret. Quid porro sapientius et ad laudem supremi provisoris opportunius? culpa igitur hominis est, si misere pereat, beneficium vero Dei, si aeternum vivat.

Objicies 3. *cum Tritheistis.* Tres sunt personae in SS. Trinitate, quarum quaelibet est Deus; ergo sunt tres dii.

Resp. nego conseq. Quia tres illae personae habent eamdem numero naturam, ergo sunt unus Deus.

Inst. 2 Personae divinae a se invicem realiter distinguuntur; ergo.

Resp. dist. ant. Realiter distinguuntur personalitate, *conc.* substantia seu natura, *nego ant.* Porro pluralitas deorum ex pluralitate numerica naturarum desumitur, non ex pluritate numerica personarum.

Inst. 2. Personalitas in Deo non distinguitur a natura in Deo; ergo si personae divinae personalitate a se invicem realiter distinguantur, realiter a se invicem distinguuntur natura.

Resp. dist. ant. Personalitas et natura in Deo non distinguuntur realiter *conc.* virtualiter, *nego ant.* Nam modus existendi *per se*, distinguitur virtualiter ab ipsa re existente *per se;* sed personalitas in Deo, est modus subsistendi *per se*, natura vero est res quae *per se*, subsistit; ergo distinguitur virtualiter; porro distinctio illa virtualis sufficit, ut personae divinae, natura omnino indistinctae, a se invicem realiter distinguantur personalitate.

Inst. 3. Personalitas in Deo est de conceptu naturae; ergo non distinguitur virtualiter a natura.

Prob. ant. Persona definitur: *rationalis naturae individua substantia;* ergo personalitas est de conceptu naturae.

Resp.nego conseq, Quia, in allata definitione *individua substantia*, non significat essentiam, seu naturam divinam, sed subsistentiam, seu modum subsistendi *per se;* unde non est substantia simpliciter, sed *individua substantia*, hoc est, substantia incommunicabilis alteri tanquam supposito.

CONCLUSIO II.

Ratione demonstratur unicum esse Deum.

Prob. Afferendo varias unitatis Dei demonstrationes.

1. *Demonstratio ex notione Dei*, sic proponitur : Deus est ens summe magnum et infinitum, quo nihil majus aut melius esse, aut cogitari potest ; atqui non possunt esse duo entia summe magna et infinita : ergo unicum esse Deum necesse est, non multiplicem.

Prob. min. 1. Esse summe magnum ex Tertull.(*a*) est *parem non habere :* at parem non habere ita uni competit, ut nullo modo possit duobus competere; ergo non possunt esse duo entia summe magna. 2. Esse infinitum, est complecti omne genus perfectionum; duos esse hujusmodi impossibile est ; nam si essent duo infiniti, unus ab altero distingueretur; alias plures non essent; atqui id per quod unus ab alio distingueretur, esset aliqua perfectio. Deus enim non nisi perfectione quadam potest constitui ; ergo uni deesset ea perfectio, qua alter constitueretur; ergo non haberet omnes perfectiones, ac proinde non esset infinitus ; ergo *Deus, si non est unus, non est*, concludit Tertull. *ibid.*

Dices : Non magis divinae naturae infinitas impedit pluralitatem deorum, quam personarum ; atqui tres sunt personae infinitae ; ergo possunt esse plures Dii infiniti.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod, si plures essent dii, differrent a se invicem per aliquam perfectionem infinitam qua unusquisque constitueretur, et qua quilibet alius careret; quare nullus ex eis esset revera infinitus; econtra cum tres SS. Trinitatis personae habeant unam, eamdemque naturam, nihil habet una, quod, ejusdem naturae divinae beneficio, cui omnia identificantur, non habeat alia.

2. *Demonstratio ex omnipotentia Dei*, sic proponitur : repugnat esse plures omnipotentes ; ergo et plures deos.

Prob. ant. Si essent duo omnipotentes, et unus vellet producere aliquam creaturam, vel alter posset illius creaturae productionem impedire et productam destruere, vel non posset ; si non posset, non esset omnipotens, cum non posset exequi quodcumque vellet; si posset, alter non esset omnipotens, cum non posset suum opus facere et conservare: unde merito concludit D. Athanas. (*b*) *dicere plures deos aequaliter potentes, est dicere plures aequaliter impotentes.*

3. *Demonstratio*. Deus est primum omnium rerum principium, finis simpliciter ultimus, mundique rector et gubernator; atqui unicum est rerum omnium principium, unicus finis simpliciter ultimus, unicus mundi rector ; ergo unicus Deus.

Prob. prima pars min. Si essent plura rerum omnium prima principia, quodlibet eorum esset principium totale, vel non ; *non primum*, quia implicat ejusdem rei esse plures causas totales, *non secundum*, alias nullus esset Deus, cum nullus haberet virtutem infinitam, sed alterius adminiculo indigeret ; ergo unicus est Deus.

(*a*) *L. contra Marcion. cap.* 3. (*b*) *L. contra gentiles.*

Prob. secunda pars min. De ratione finis ultimi simpliciter est, quod ad ipsum omnia ordinentur, ipse vero ad nihil aliud referatur; atqui implicat dari duos fines simpliciter ultimos; *Prob. min.* nam vel unum illorum ad aliud referretur, vel non; *si primum*, illud quod referretur, non haberet rationem ultimi finis, de cujus ratione est, ut ad nihil aliud non referatur; *si secundum*, aliud, ad quod non referretur, non esset finis ultimus, de cujus ratione est, quod omnia ad ipsum referantur. Ergo.

Prob. tertia pars min. Quae diversa sunt et divisa, in unum ordinem non possunt convenire, nisi ab aliquo uno dirigantur et ordinentur; atqui in mundo est omnium partium constans harmonia et concors conspiratio; ergo est unicus mundi rector: *nam si plures mundo praeessent*, ait Athanas. contra gent. *ordo ille servari non posset, sed omnia confusione et perturbatione plena essent, dum unusquisque omnia ad suum arbitrium traheret, et adversus alium pugnaret.*

Dices: Deus est ens, quo melius excogitari non potest; atqui melius est plures esse deos, quam unum; ergo.

Resp. nego min. Illud enim non est melius, quod repugnat; atqui, etc.

Prob. min. Plura paucioribus sunt meliora; atqui plures dii, sunt plura bona; ergo.

Resp. nego min, Deus enim est infinitum bonum, ergo omne bonum, juxta illud Exod. 33. *Ostendam tibi omne bonum*; ergo non potest ejus bonitas augeri per alterius boni additionem.

DISSERTATIO II.

De natura, seu essentia Dei.

Nota 1. Essentia, seu natura Dei duplici modo considerari potest. 1. Prout est *in se a parte rei*, quo sensu est actus purissimus omnes omnino includens perfectiones, et cum illis identificatus; sic considerata natura Dei neque in terris, neque in caelis potest perfecte et comprehensive cognosci, ut contra Eunomium, ejusque discipulos suo loco demonstrabimus. *Secundo*, potest considerari per quandam analogiam et proportionem ad rerum creatarum essentias quae solent explicari per definitionem ex genere proximo et differentia specifica constantem . . . Deus *primo modo* spectatus non potest definiri, cum non habeat genus et differentiam; genus enim est totum potentiale et perfectibile; at in Deo, qui est actus purissimus nihil potest esse potentiale et perfectibile. Item differentia excludit genus a suo conceptu; at omnia ita imbibuntur in conceptu divinae essentiae, ut, nequidem per mentem, sejungi possint; hinc D. Ambr. (*a*) ait: *Deus hic est, qui, cum dicitur, non potest dici*; *cum*

(*a*) *L. de fide contra Arianos.*

aestimatur, non potest aestimari: cum definitur, ipsa sua definitione crescit... Deus *secundo modo* spectatus, potest definiri, quia licet in Deo omnia sint unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio, nonnulla tamen sunt in eo, quae per modum essentiae spectantur, ut sunt genus, quo cum creaturis convenit, et differentia, qua ab illis differt; alia per modum attributorum, seu proprietatum, quae ex ipsa rei essentia, secundum nostrum concipiendi modum, sequuntur; hoc modo Deus in hac vita, imperfecte saltem et abstractive, potest cognosci, et quidem duplici via. 1. *Via negationis*, removendo a Deo quod in creaturis imperfectum est ac limitatum, v. gr. cum Deum immortalem, invisibilem, immutabilem, dicimus. 2. *Via affirmationis*, affirmando nimirum de Deo omnes, quae enti creato insunt, perfectiones, ab omni labe potentiae et limitationis defaecatas, v. gr. cum Deus concipitur justus, omnipotens, aeternus, etc.

Nota 2. Circa genus Dei nulla est difficultas; nam *constat*, 1. Deum non esse in aliquo genere proprie dicto, id est, quod Deo univoce conveniat cum creaturis; nam si quod haberet, esset *ens*, sed *ens* non convenit univoce Deo et Creaturis: nam *ens*, seu *esse Dei*, necessario est actu, et consequenter non potest concipi ut potens recipere actum existendi, sicut genus concipitur ut potens recipere suam differentiam; e contra *ens*, seu, *esse creaturae*, potest concipi, ut non existens actu, quoniam potest concipi, ut potens recipere actum existendi; ergo nihil est in Deo quod univoce ipsi conveniat et creaturis. *Constat*, 2. Deum esse in aliquo genere improprie dicto, id est, quod analogice tantum conveniat Deo et creaturae; illud autem genus, est *ens* simpliciter, nam per *to ens*, Deus convenit analogice cum omnibus creaturis.

Nota 3. Gravis est controversia inter Theologos circa differentiam Dei, et quaeritur quaenam, inter Dei perfectiones, sit differentia essentialis naturae divinae, seu quinam sit gradus constitutivus essentiae divinae, circa quod:

Nota 4. In gradu constitutivo essentiae alicujus rei quatuor requiruntur conditiones; 1. Ut sit quid *proprium* illi soli rei quam constituit, et a qualibet alia distinguit. 2. Ut sit quid *primum* in ipsa re, nec ab alio praesupposito derivatum. 3. Ut sit *fons* et *radix* aliarum proprietatum, quae in illa re reperiuntur. 4. Ut sit quid *adaequatum rei*, totumque id amplectatur, quod est de conceptu rei quidditativo.

Nota 5. Circa praesentem quaestionem, quae ad fidem minime pertinet, quatuor sunt potissimum opiniones.

Prima, est *Thomistarum*, quorum alii pro gradu constitutivo essentiae divinae assignant ipsam intellectionem radicalem, seu facultatem intelligendi; alii communius intellectionem actualem, a qua tamen sententia aliqui, ut *Bannez*, *Ledesma*, *Contensonius*, etc. recesserunt.

Secunda, est *Nominalium*, quibus placet essentiam divinam constitui per collectionem omnium perfectionum in Deo.

Tertia, est *Scotistarum*, qui eandem collocant in infinitate radicali, hoc est, in exigentia omnium perfectionum.

Quarta, est aliorum omnium Theologorum, qui docent essentiam Dei in aseitate, seu in omnimoda ab alio, et tanquam a causa, et tanquam a principio, et tanquam a radice, independentia, collocandam esse.

CONCLUSIO I.

Gradus essentiae divinae constitutivus, non est intellectio.

Prob. Quia intellectio, sive sit radicalis, sive actualis, non habet conditiones ad gradum essentiae divinae constitutivum requisitas. Nam. 1. Neutra intellectio est *prima* perfectio in Deo; nam intellectio actualis supponit intellectionem radicalem, seu facultatem intelligendi; et facultas intelligendi, sicut et intellectio actualis, supponunt naturam ipsam, a qua fluunt. 2. Neutra intellectio est radix aliarum Dei perfectionum: quae enim consequentia, *Deus est intelligens; ergo est infinitus, immutabilis*, etc unde D. Chrysost. (*a*) ait: *Non autem sapientia, substantia est, sed ex substantia sapientia est.* 3. Intellectio non est conceptus Dei adaequatus, nec enim voluntatem, nec volitionem complectitur, quae tamen Deo aeque essentialis est, ac ipsa intellectio.

Objicies: Illud in Deo debet haberi tanquam ejus differentia essentialis, quod est omnium quae sunt in Deo, longe perfectissimum; atqui talis est intellectio actualis; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quod est perfectissimum in genere naturae, *conc.* in genere facultatis, aut actus naturam ipsam constitutam supponentis, *nego maj.* et sic ad min. Porro ut aliqua perfectio sit perfectissima in genere naturae, requiritur ut sit prima adaequata et radix aliarum Dei perfectionum: talis autem non est intellectio actualis; ergo.

Inst. 1. Per illud constituitur formaliter natura divina, quo Verbum divinum praecise, et ex vi processionis suae recipit; atqui recipit praecise ipsum intelligere purissimum et actualissimum; ergo, etc.

Resp. nego min. Nam Verbum divinum vi processionis suae recipit totam Dei naturam, porro intellectio actualis non est tota Dei natura.

Inst. 2. Verbum divinum vi processionis suae recipit praecise id per quod dicitur, et est Dei filius; atqui dicitur, et est Dei filius, quia vi processionis suae recipit ipsum intelligere actualissimum; ergo.

Resp. nego min. Nam Verbum divinum dicitur, et est Dei filius,

(*a*) *Orat.* 1. *de incompreh. Dei natura.*

quia producitur per intellectum, qui est facultas formaliter assimilativa, non vero quia recipit ipsum intelligere actualissimum, quod sit natura divina, ut videbitur in tractatu de SS. Trinitate.

CONCLUSIO II.

Gradus essentiae divinae constitutivus, non est cumulus omnium Dei perfectionum.

Prob. Nam gradus ille debet esse specialis aliqua perfectio, quae, nostro concipiendi modo, sit prima et radix caeterarum; atqui cumulus ille omnium Dei perfectionum, non est specialis perfectio, ut per se patet; nec est prima, cum complectatur omnes perfectiones, nec est radix caeterarum, cum ultra illum cumulum non sit alia; ergo, etc. Ex hoc patet, quod sit aliquid in Deo ante perfectiones, ex quo illae fluere concipiantur: quare non praedicantur *in quid*, ut loquuntur Logici, sed *in quale* tantum.

Objicies: Gradus divinae essentiae constitutivus in eo reponi debet, quod est perfectius; atqui omnium perfectionum cumulus, quacumque speciali perfectione perfectior est; ergo.

Resp. dist. min. Est perfectior quacumque speciali perfectione, quae non contineret implicite alias omnes perfectiones, *conc.* quae alias omnes implicite continet, *nego min.* Porro omnimoda aseitas in suo conceptu importat saltem implicite et confuse omnes omnino perfectiones possibiles, quandoquidem ens a se nullos perfectionis limites habere potest.

CONCLUSIO III.

Infinitas radicalis, non est formale constitutivum essentiae divinae.

Prob. Quia formale constitutivum essentiae divinae debet esse perfectio, quae nobis de Deo cogitantibus *prima occurrit*; atqui infinitas radicalis, non est talis, nam fluit ab aseitate: quaerenti enim, *quare Deus sit infinitus*? seu *quare nullos in perfectione terminos agnoscat*? recte respondetur, *quia est a se*; ergo.

Objicies. Infinitas radicalis, est fons et radix omnium Dei attributorum; ideo enim Deus est immensus, aeternus, omnipotens, quia est infinitus; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Est fons et radix mediata et secundaria, *conc.* primaria, *nego ant.* infinitus enim fluit ultimate ab aseitate; ergo non est prima radix omnium perfectionum.

CONCLUSIO IV.

Dei differentia essentialis, seu, gradus constitutivus essentiae divinae, est aseitas, seu, existentia a se.

Prob. 1. Ea opinio est amplectenda, quae, licet ad fidem non pertineat, magis tamen est ad mentem et modum loquendi sacrae

Scripturae et SS. Patrum; atqui talis est nostra opinio ; ergo, etc.

Prob.min. Deus, Exod.3. Moysi interroganti quis esset, respondet : *Ego sum qui sum, sic dices filiis Israel : Qui est , misit me ad vos.* Ex quo sic arguo. Qui nomina imponunt rebus, intendunt per illa naturam rei exponere per differentiam propriissimam et essentiam : atqui Deus non aliunde sibi nomen assumpsit, quam *ab essendo;* ergo aseitas est differentia essentialis Dei, et ita SS.Patres intelligunt illa Exodi verba : namque ;

S. Hieron. (*a*) ait : *Una est Dei et sola natura, quae vere est ; id enim quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est.... Deus solus qui est aeternus, qui exordium non habet, essentiae nomen vere tenet: idcirco et ad Moysen de rubo loquitur.* Ego sum qui sum.

D. Aug. in Psalm. 134. ait : *Tanquam solus sit, dixit : Ego sum qui sum .... ipsum esse se vocari respondit; et tanquam hoc esset ei nomen, hoc dices eis, inquit, qui est, misit me.*

D.Joann. Damasc (*b*) *Ex omnibus nominibus,* inquit, *quae Deo tribuuntur, nullum aeque proprium videtur , atque,* qui est, *quemadmodum cum ipsemet Moysi in monte responderet, ait: Dic filiis Israel, qui est, misit me. Nam totum esse velut immensum quoddam, ac nullis terminis definitum, essentiae pelagus complexu suo ipse continet.*

Prob. 2. *ratione.* Gradus essentiae divinae constitutivus , 1. debet esse *proprius* rei; 2. debet esse *primus* in ipsa re ; 3. debet esse *radix* aliarum rei proprietatum; 4. debet esse *adaequatus rei;* atqui aseitas quatuor illa complectitur ; ergo.

1. *Aseitas*, est naturae divinae maxime *propria* , per eam enim differt, 1.a creaturis, quae sunt essentialiter ab alio tamquam a causa; 2. ab attributis divinis, quae sunt ab essentia tanquam a radice; 3. a personis divinis, quae sunt ab alio tanquam a principio ; ergo, etc. Hinc Div. Ambros. in Psalm. 43. exponens haec verba Exodi, *Ego sum qui sum,* ait: *Rem expressit, non appellationem, dicens, ego sum qui sum; quia nihil tam proprium Dei. quam semper esse.*

2. *Aseitas*, est *prima* perfectio, quae, nobis de Deo cogitantibus, statim occurrit, cujus nulla ratio reddi potest : hinc D. Dionys (*c*) ait, *Ex ipso esse, tanquam antiquiori aliis Dei bonis, ipse Deus celebratur.*

3. *Aseitas*, est *fons*, et *radix* caeterarum Dei perfectionum, juxta illud Div. Bernardi (*d*), *Si bonum, si magnum , si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixerit, in hoc verbo instauratur, quod est, est.* Ratio est, quia qui est a se, a nullo limitatur; ergo habet omnes perfectiones possibiles.

4. *Aseitas*, est *adaequata* Deo, quia continet formaliter, aut vir-

(*a*) *Epist. ad Damasum, nunc* 14. (*b*) *L.* 1. *de fide Orthod. cap.* 9.
(*c*) *L. de divin. nominibus, cap.* 5. (*d*) *L.* 5. *de Consid. cap.* 6.

tualiter omnia quae dicuntur quidditative de Dei natura, ut docet D. Bernard. ibidem: *Hoc est ei esse, quod haec omnia esse, et si certum talia addas, non recessisti ab esse.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Gradus constitutivus divinae essentiae, non potest esse negatio: atqui Aseitas est pura negatio dependentiae ab alio; ergo.

Resp. dist. min. Aseitas est pura negatio, ratione nominis, *conc.* ratione rei per nomen significatae, *nego min.* nam licet aseitas explicetur per negationem, tamen, in se et a parte rei, importat positivam plenitudinem omnis esse, ad quam sequitur negatio dependentiae ab alio in existendo: licitum est autem Theologis, terminis uti negativis, ad naturae divinae plenitudinem exprimendam, cum ex D. August. in Psalm. 85. *Facilius dicemus quid non sit Deus, quam quid sit.*

Inst. Gradus constitutivus essentiae divinae debet esse in Deo prima perfectio; atqui si aseitas dicat a parte rei positivam plenitudinem omnis esse, non est in Deo prima perfectio; ergo.

Prob. min. Si aseitas dicat plenitudinem omnis esse, est omnis perfectio; ergo non est prima perfectio.

Resp. dist. ant. Est omnis perfectio a parte rei, *conc.* formaliter et secundum nostrum modum concipiendi, *nego ant.* porro quando quaerimus gradum essentiae divinae constitutivum, quaerimus quaenam sit perfectio, quae nobis de Deo cogitantibus statim occurrit, et quae concipitur ut prima radix, a qua caeterae omnes promanant.

Inst. 2. Illa perfectio non est constitutiva essentiae divinae, quae est communis omnibus Dei attributis; atqui aseitas est communis omnibus Dei attributis; ergo, etc.

Resp. nego min. Intellectam de aseitate, quatenus dicit omnimodam ab alio independentiam, excluditque tum causam efficientem, tum fontem et radicem, tum principium seu originem; aliae enim perfectiones ab aseitate, fluunt ab ipsa aseitate tanquam a radice.

Inst. 3. Ex responsione sequitur Filium et Spiritum sanctum in divinis, non esse Deum; falsum conseq. ergo, etc.

Prob. seq. maj. Deus est essentialiter *a se*, aseitate omnimoda; atqui Filius et Spiritus sanctus non sunt a se aseitate omnimoda. Filius enim est a Patre, et Spiritus sanctus est a Patre et Filio; ergo, etc.

Resp. dist. min. Filius et Spiritus sanctus non sunt a se aseitate omnimoda, ratione personalitatum, *conc.* ratione essentiae, *nego min.* Filius enim et Spiritus sanctus, sunt quid idem realiter cum essentia divina, ratione cujus ipsis competit aseitas omnimoda.

Inst. 4. Natura divina quae est in Filio, est a Patre tanquam a principio; ergo natura divina, quae est in Filio, non habet omnimodam aseitatem.

Resp. dist. ant. Est a Patre, per communicationem, *conc.* per veram productionem, *nego ant.* in divinis enim sola persona producitur, sicut sola persona producit; natura nec producit, nec producitur.

Inferes ex dictis, quod licet Deus proprie definiri non possit, cum non habeat genus proprie dictum, tamen potest describi, *ens a se*, nam in hac propositione tota Dei essentia stricte sumpta exprimitur: in Deo enim, eoque solo, idem est *esse* et *essentia*.

DISSERTATIO III.

De attributis Divinis generatim.

Nota 1. Attributum late, vel stricte sumi potest; attributum *late*, est id omne, quod de Deo, tanquam de subjecto, praedicatur, quo sensu omnia quae ad Dei essentiam spectant, ut *ens*, *substantia*, *spiritus*, Dei attributa dicuntur, de quibus hic specialim non agimus.

Attributum *stricte*, est quaelibet Dei perfectio, quae ab essentia divina, tanquam a radice, virtualiter profluere concipitur, et de Deo per modum proprietatis praedicatur.

Nota 2. Attributa stricte sumpta, alia sunt *absoluta*, alia *relativa*.

Attributa *absoluta*, sunt perfectiones tribus personis communes, haecque vel sunt *positiva*, quae de Deo aliquam perfectionem affirmant, ut justitia, bonitas; et vel *negativa*, quae a Deo aliquam imperfectionem removent, ut infinitas, incomprehensibilitas, etc.

Attributa *relativa*, sunt perfectiones, quae uni, vel duabus tantum personis, sunt propriae, ut *paternitas*, *filiatio*, *spiratio activa*, *et spiratio passiva*. De his, ex professo, agemus in Tractatu de Trinitate: tamen inquirendo quomodo attributa absoluta inter se, et ab essentia distinguantur, indicabimus quomodo attributa relativa ab eadem essentia sint distincta. Ideo.

CAPUT UNICUM.

DE DISTINCTIONE ATTRIBUTORUM ABSOLUTORUM A SE INVICEM, ET ATTRIBUTORUM TUM ABSOLUTORUM, TUM RELATIVORUM AB ESSENTIA DIVINA.

Nota 1. Distinctio in genere, est *negatio identitatis*; ea quippe sunt distincta, quorum unum non est aliud; ea autem, vel est realis, vel rationis.

Distinctio *realis*, est *negatio identitatis in ipsa re*. Unde ea distinguuntur realiter, quae non habent a parte rei eandem entitatem, quae ideo actu, et de facto, ante omnem mentis operationem, sunt distincta.

Distinctio *rationis*, est *negatio identitatis in conceptu*, seu, est diversitas conceptuum ejusdem rei, quae ideo, ante mentis operationem, non distinguitur.

Nota 2. Distinctio realis triplex est, *major* nempe, *minor* et *minima*, quae etiam *formalis a parte rei*, et *scotistica*, dicitur.

Distinctio *realis major*, est ea, quae intercedit inter duas res perfectas. v. g. inter ea, quae vel a se invicem separantur, ut Petrus et Paulus; vel separari possunt, ut corpus et anima; vel relative opponuntur ratione productionis, ut in divinis Pater et Filius.

Distinctio *realis minor*, quae et *modalis* dicitur, est ea, quae intercedit inter rem et modum ejus, quorum unum potest esse sine alio, sed non vice versa; sic v. gr. inflexio digiti non potest esse sine digito, digitus tamen potest esse sine inflexione.

Distinctio *formalis ex natura rei*, est quae intercedit, non quidem inter duas res, sed inter rem et ejus formas, aut inter ejusdem rei varias formas, *ex natura rei*, id est, indipendenter ab operatione mentis diversas.

Nota 3. Distinctio *rationis* duplex est, nempe rationis ratiocinantis, et rationis ratiocinatae.

Distinctio *rationis ratiocinantis*, est ea, quae fit per mentem sine ullo in re fundamento: v. g. si quis Petrum a Cepha distinguat; haec fit pro mentis libitu.

Distinctio *rationis ratiocinatae*, est ea, quae fit per mentem cum aliquo in re fundamento; talis reperitur inter animalitatem et rationalitatem hominis, quae distinguuntur fundamentaliter a parte rei, et formaliter per mentem . . . . haec autem distinctio, quae, quatenus in mente est, *rationis ratiocinatae* appellatur, quia mens cum fundamento varias ejusdem rei virtutes distinguit, cum in ipsa re spectatur; *virtualis* nominatur, id est, aequivalens distinctioni reali, eo quod res, licet una et simplex, pluribus realiter distinctis aequivaleat in ordine ad diversos effectus producendos, diversosque conceptus terminandos.

Distinctio *rationis ratiocinatae*, iterum duplex est, perfecta scilicet et imperfecta . . . *perfecta*, est ea, qua unum ab alio distinguitur per praecisionem objectivam adaequatam, ita ut quod concipitur, aliud a quo praescinditur, ita excludat, ut remaneat in potentia ad illud, quo pacto gradus genericus praescinditur a gradu differentiali . . . *imperfecta*, est ea, qua unum ab alio distinguitur non per praecisionem objectivam adaequatam, sed per praecisionem formalem in eminentia rei fundatam, qua fit ut illud quod praescinditur actu, sed confuse et implicite, includat aliud a quo abstrahitur.

Nota 4. Circa hanc quaestionem duplex est error, et triplex Scholae opinio.

1. Error est *Aetii*, *Eunomii*, et caeterorum Arianorum, qui nullam, ne mentalem quidem, admittunt distinctionem inter essentiam divinam, et illius attributa etiam relativa, proindeque ea omnia, juxta illos, sunt synonima.

2. Error est *Gualteri*, qui inter essentiam et attributa admisit distinctionem realem majorem. *Palamae*, qui eandem distinctionem

admisit inter essentiam divinam et ejus operationes. *Abbatis Joachim*, qui eandem admisit inter essentiam et personas divinas ; et tandem *Socinianorum*, qui, ut facilius probent Spiritum sanctum non esse Deum, contendunt attributa Dei ab essentia realiter distingui ... utrum hanc realem identicam distinctionem inter essentiam et attributa admiserit *Gilbertus Porrhetanus*, Episcopus Pictaviensis, vel an realem tantum formalem, quae Scotistica dicitur, res est incerta ; alii volunt eum admisisse realem identicam, alii realem tantum formalem.

Prima Scholae opinio, est *Nominalium* inter attributa et essentiam, solam distinctionem rationis ratiocinantis ponentium, in hoc solum ab Eunomii errore recedentes, quod asserant attributa relativa inter se realiter esse distincta.

2. *Opinio*, est *Scotistarum*, qui inter attributa tum absoluta, tum relativa, et essentiam divinam, admittunt distinctionem realem formalem, qua unum ab alio differt, ratione formali, seu definitione, ante omnem mentis operationem.

3. Est *D. Thomae*, et communis Theologorum, qui admittunt inter attributa, tum absoluta, tum relativa, et essentiam divinam, distinctionem rationis ratiocinatae, quae virtualis sit a parte rei, et formalis per mentem. His positis, sit :

CONCLUSIO I.

Attributa divina absoluta, nec inter se, nec ab essentia divina, neque relativa ab eadem essentia distinguuntur distinctione reali actuali ante mentis operationem, sive illa distinctio sit realis major, sive realis minor, sive formalis a parte rei.

Prob. generaliter ; Licet enim distinctio formalis a parte rei, non sit haeretica, sicut realis major, tamen argumenta nostra quamcumque distinctionem, a mente non pendentem, oppugnant. *Prob.*, inquam, argumento ex Script. Conciliis et Patribus deducto .... illa nulla distinctione reali distinguuntur, quae de se invicem in abstracto possunt praedicari : atqui ex Scripturis, Conciliis et Patribus, essentia divina de attributis, et attributa de se invicem possunt praedicari in abstracto ; ergo, etc.

Prob. min. 1. ex Script. Proverb. 8. *Ego sapientia habito in Conciliis.* Joann. 14. *Ego sum via, veritas, et vita*; ergo, etc.

Prob. min. 2. ex Patribus. D. Gregor. *lib.* 10. *moral. cap.* 20. dicente : *Deus hoc est, quod aeternitatem habet, et ipse est aeternitas, . . . non est ergo in eo aliud esse, et aliud habere.* Et D. August. lib. 6. de Trinit. c. 6. *Eadem magnitudo ejus est, quae sapientia, et eadem bonitas, quae sapientia et magnitudo, et eadem veritas, quae illa omnia.*

Prob. min. 3. ex Conciliis. Rhemensi sub Eugenio III. cui interfuit D. Bernardus: *Credimus*, inquit, art. 10. *et confitemur simpli-*

eam naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari quin divinitas sit Deus, et Deus divinitas. Et art. 3. *Credimus nullas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, sive unitates dicantur, vel alia hujusmodi, adesse Deo, quae sint ab aeterno, et non sint Deus.* Et ex Concil Later. IV. contra Abbatem Joachin : *Una quaedam summa res est, incomprehensibilis quidem et inaestimabilis, divina essentia, quae veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, tres simul personae, et sigillatim quaelibet earumdem, et ideo inde Trinitas est solummodo, non quaternitas, quia quaelibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina.* Quod verum non esset, si personalitates ab essentia distinctione reali, aut etiam formali ex natura rei distinguerentur: tunc enim, ut loquitur D. Bernardus l. 5. ad Eugen. cap. 7. *non quaternitatem, sed centenitatem habemus.* Ergo ex Script. Conciliis, et Patribus essentia de attributis, et attributa de se invicem praedicantur in abstracto.

Confirmatur, quia in Conc. Rhem. damnatus fuit Gilbertus, eo quod inter essentiam et attributa aliquam distinctionem admitteret a parte rei; ergo, etc.

Dicunt Scotistae, distinctionem realem majorem, quam admittebat Gilbertus, fuisse damnatam, non vero formalem realem ; ad quod :

Resp. Fatemur Scoti sententiam expresse non fuisse damnatam, libere enim in scholis propugnatur, non reclamante Ecclesia; nihilominus, arguendo, tenemus Scotum a Gilberti placitis non satis recessisse, ac ipsius opinionem cum errore Gilberti, a Conciliis maxime Rhemensi, fuisse rejectam; *primo,* quia luce clarius est, Concilia damnasse omnem distinctionem quae fit a parte rei independenter ab intellectu : prohibet enim Concil. Rhemense. *ne aliqua ratio Theologica inter naturam et personam divideret;* id est, ne quis realem in Deo distinctionem excogitaret. Et Joannes Theologus in Concil. Florent. nomine Latinorum, sacro approbante Concilio, declarat, sess. 18. *substantiam et personam, sive hypostasim esse idem re, differre autem nostro modo intelligendi......Secundo,* quia illam distinctionem Concilium Rhemense damnavit, quam admittebat Gilbertus Porrhetanus; atqui non videtur admisisse distinctionem realem entitativam, quam rejecit dicens; *Patrem, alio esse Patrem, et alio Deum, nec tamen esse hoc et hoc ;* sed duntaxat realem formalem ante omnem mentis operationem, dicens : *divinitas Deus non est, sed forma qua Deus est ;* Ergo. etc.

Prob. specialiter contra Scotistas. 1. In Conc. Florent. convenerunt omnes Patres tum Graeci, tum Latini, *omnia in divinis esse unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio ;* atqui inter attributa absoluta ad invicem comparata, et inter attributa tum absoluta, tum relativa, ad essentiam divinam comparata, nulla obviat

relationis oppositio; ergo inter ea nulla est distinctio actualis ante mentis operationem, sed distinctio Scotistica, est actualis ante omnem mentis operationem est enim *praecedens intellectum omnimodo*, ut ait Scotus *in dist.* 8. *q.* 4. Ergo.

Prob. 2. Ratione, qua D. Bernard. *Serm.* 8. *in Cantica* premit Gilbertum; si sapientia v. gr. ex natura rei, et ante omnem mentis operationem, a Deo Deique essentia distingueretur, vel esset quid illa majus, vel minus, vel ei aequale; atqui, 1. Non potest esse divina natura major, nihil enim Deo majus esse, vel concipi potest. 2. Non potest esse minor, alias formaliter esset creatura, omne enim Deo inferius, creatum est, et sic Deus esset sapiens per creaturam, quod absurdissimum est. 3. Non potest esse aequalis, alias esset in Deo aliquid a parte rei et actu distinctum a Deo, quod Deo aequaretur, ac proinde essent duo summa bona, quod repugnat; restat ergo, quod sapientia Dei ante omnem mentis operationem, sit Deus, ac consequenter non distinguatur ex natura rei, a Deo.

Prob. 3. Scoti sententia summae Dei simplicitati adversatur; ergo rejici debet. *Prob. ant.* supposita Scoti sententia, esset in Deo vera, realis, formalis compositio; atqui compositio realis formalis summae Dei simplicitati adversatur, ut docet D. Bernard (a) dicens: *tam non est simplex, quod vel uni obnoxium fuerit formae, quam virgo vel uni conjuncta viro*, ergo, etc. *Prob. maj.* Compositio est distinctorum unio; atqui, supposita Scoti sententia, erit in Deo unio distinctorum distinctione reali formali; ergo erit compositio realis formalis.

Respondent Scotistae, ex distinctione reali formali non resultare compositionem realem formalem, quia compositio sit ex iis quorum unum habet rationem actus, et aliud rationem potentiae; atqui eo ipso quo essentia non distinguatur ab attributis entitative, sed solum formaliter, non potest comparari ad illa tanquam potentia ad actum; ergo, etc. sed:

Contra est: 1. Quia hoc ipso quod essentia divina ponitur ut formaliter actu ab attributis distincta, hoc, ipso ponitur ut formaliter ab illis actuabilis et perfectibilis; ergo hoc ipso essentia divina habet rationem potentiae respectu attributorum, et attributa rationem actuum seu formarum informantium respectu essentiae, sicque non unum erunt cum ea.

Contra est 2. Si attributa actu distinguantur ab essentia, non faciunt unum cum essentia per omnimodam identitatem; ergo faciunt unum, vel per aggregationem; vel per compositionem ex actu et potentia; *non primum*; alias Deus non esset unum per se, sed per accidens; ergo restat ut faciant unum cum ea per compositionem ex actu et potentia.

(a) L. 1. *de considerat. cap.* 7.

Respondent Scotistae, non omnem distinctorum multitudinem sufficere ad compositionem, cum pluralitas personarum in Deo nullam afferat compositionem, licet realiter inter se distinguantur. Sed:

Contra est 1. Quia hoc argumento aeque probaretur etiam realem attributorum distinctionem nihil officere divinae simplicitati, quod aperte falsum est.

Contra est 2. Quia omnis distinctorum multitudo facit compositionem, quando illa multa inter se uniuntur, ut constituant naturam; atqui illa multa, quae ponit Scotus, inter se uniuntur; et quidem vera unione, cum ex hypothesi distincta sint, nec sibi invicem opponantur; ergo, etc. Econtra personae divinae, cum sibi invicem opponantur, unionem non habent; ergo non faciunt compositionem, nec ex actu et potentia, nec per aggregationem.

Prob. 4. Scoti sententia adversatur summae Dei perfectioni; ergo, etc. *Prob. antec.* Summa Dei perfectio talis est, ut eo nihil melius cogitari possit: atqui, supposita Scoti sententia, aliquid Deo melius cogitari posset; ergo repugnat summae Dei perfectioni. *Prob. min.* Ens quod habet omnes suas perfectiones sibi omnino identificatas, melius est eo cujus perfectiones sunt a se actu formaliter distinctae; atqui potest cogitari ens quod habeat omnes suas perfectiones sibi omnino identificatas, et in Scoti sententia omnes Dei perfectiones sunt ab ipsa essentia divina actu formaliter distinctae; ergo in Scoti sententia aliquid Deo melius cogitari potest. Quod expendens D. Barnard. supra cit. ait: *Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest, si approbas, non oportet assentiaris, esse aliquid quo Deus sit, et quod Deus non sit: hoc enim sine dubio melius*,

Prob. 5. Ea sententia debet rejici, quae pluribus erroribus ab Ecclesia damnatis, favet; atqui sententia Scoti favet 1. Errori Gilberti Porrhetani, 2. Favet errori Socinianorum, qui, ut ostendant Spiritum sanctum, qui in Scriptura *virtus Dei* nominatur, non esse Deum, commenti sunt Dei virtutem, operationes, et attributa ab eo distingui; ergo est rejicienda, et de facto rejecta a sacra facultate Parisiensi teste Gersone (*a*) *damnata est nuper*, inquit, *per praedecessores meos in sacra Theologiae facultate sub pluribus articulis, doctrina quam nonnulli solum impune subtilem garriunt .... cum sit mera insania et vanitas falsa. Unus articulus inter caeteros est, quod aliquid sit Deus realiter, quod non sit formaliter Deus.*

Objectiones Gualteri et Palamae.

Objicies 1. Multi Ecclesiae Doctores affirmant, idem non esse naturam et personam in Deo, sic D. Basil. *l. 1. contra Eunomium*, ait: *quomodo ridiculum non est creandi facultatem, substantiam esse dicere? aut etiam providentiam, aut praescientiam rursus sub-*

(*a*) *Epist. ad quemdam F. Minorem*, *an.* 1426 *scripta.*

stantiam esse, *putare?* et D. Aug. (*a*) *Deo Patri*, inquit, *aliud esse quod Deus sit*, *aliud quod Pater sit*, *quia Deus dicitur ad se*, *Pater ad alium*; ergo distinguuntur realiter.

Resp. nego conseq. Ad explicanda enim omnia PP. dicta, quae in speciem nobis adversari videntur, sufficit distinctio virtualis; iidem profecto Doctores alibi omnem realem distinctionem apertissime excludunt; itaque ne secum turpiter pugnare videantur, benigne exponendi sunt ex statu controversiae, quae illis erat cum haereticis sui temporis ut nullam in Deo distinctionem, praeter virtualem, agnoscant.

Inst. D. Crysost. *Homil.* 37. in haec verba Joann. *Domine ostende nobis Patrem*: ait: *videamus quidnam Philippus intueri velit? an sapientiam Patris? an vero bonitatem? minime*, *sed hoc ipsum quid sit Pater*, *ipsam*, *inquam*, *substantiam*. Ergo aperte distinguit attributa ab essentia.

Resp dist. conseq. Distinguit essentiam intuitive videndam ab attributis, bonitate et sapientia, quatenus in creaturis relucent, *conc.* ut sunt in se, *nego.* Itaque D. Chrysost. essentiam et attributa non spectat, ut sunt in se, sed pro vario, quo a nobis cerni possunt, modo, docetque Philippum non postulasse ut bonitatem et sapientiam Patris conspiceret, quatenus in operibus manifestantur et videri possunt; sed eo usque assurrexisset, ut ipsam Patris essentiam intuitive contemplari voluerint.

Objicies 2. D. Dionys. de divinis nominibus caput secundum inscripsit, *de unita et distincta Theologia*, *quaenam est divina unio et distinctio*. Atqui nomine, *unitae Theologiae* D. Dionys. non aliud intelligit, quam essentiam divinam, quae est unica; nomine vero *distinctae Theologiae*, non aliud, quam operationes et attributa Dei; ergo censuit ea distingui realiter ab essentia.

Resp. nego min. Nam nomine *unitae Theologiae*, D. Dionysius intellexit omnia quae absolute Deo tribuuntur, ut sunt bonitas, sapientia, et alia attributa. Nomine vero *distinctae Theologiae*, intellexit divinas personas, quae, ut fides docet, distinguuntur realiter a se invicem, hoc ex ipso contextu liquet.

Inst. Palamitarum dogma, in quatuor synodis fuit probatum, ut ex historiis fide dignis refert Petavius, *l.* 1. *de Deo c.* 12. ergo non potest rejici.

Resp. dist. ant. In quatuor synodis Schismaticorum *conc.* Catholicorum, *nego.* Graeci enim, post Schisma. in varias haereses prolapsi sunt, atque insana Gregorii Palamae, Episcopi Tessalonicensis commenta, amplexi sunt; quid mirum cum Schisma sit omnium mater haeresim.

(*a*) *L.* 7. *de Trinit. cap.* 4.

Solvuntur Objectiones Scotistarum.

Objicies 1. Attributa divina, sunt multa independenter ab intellectu : ergo distinguuntur formaliter a parte rei.

Resp. dist. ant. Sunt multa, virtualiter, *conc.* actualiter et entitative, *nego antec.* Attributa itaque sunt ipsa essentia divina, quae, licet a parte rei simplicissima, multis realiter distinctis aequivalet in ordine ad diversos effectus praestandos, et diversos conceptus terminandos ; atqui, propter illam suam aequivalentiam, praebet intellectui nostro fundamentum eam diversis ei inadaequatis conceptibus repraesentandi ; ergo non distinguuntur actu ante mentis operationem.

Inst. 1. Illa sunt multa a parte rei, quorum unum non est actu formaliter alterum ante omnem mentis operationem ; atqui justitia in Deo v. g. ante omnem mentis operationem, non est actu formaliter misericordia, ergo.

Resp. nego min. Nam justitia et misericordia in Deo sunt ipsamet entitas divina simplicissima, quae, si spectetur praecise quatenus est principium punitionum, dicitur *justitia* si quatenus est principium miserationum, dicitur *misericordia*; ideoque non distinguuntur, nisi penes effectus et connotata, sed cum fundamento in ipsa re.

Inst. 2. Si justitia, actu et a parte rei, esset misericordia, vera esset ista propos. *justitia est misericordia* ; falsum conseq. ergo.

Resp. dist. maj. Vera esset in sensu reali, actuali, et identico, *conc.* in sensu virtuali, formali, et praecisivo, *nego maj.* atqui ista prop. *justitia est misericordia*, non est vera, in sensu formali et praecisivo, *conced.* eadem enim virtus, repraesentata inadaequate ut est principium punitionum, non est formaliter eadem entitas repraesentata inadaequate ut est principium miserationum ; sed sic sumuntur prout substant diversis conceptibus, propter multiplicitatem virtualem in Deo. In sensu reali et identico, *nego min.*

Inst. 3. Ergo potest dici, quod Deus puniat per misericordiam, et misereatur per justitiam ; absurdum conseq. ergo.

Resp. nego illatum : Ratio est, quia cum proferuntur haec nomina, *justitia misericordia.*etc. per illa non intelligitur natura absolute et in se sumpta, sed cum hoc addito, *prout castigat*, vel *prout parcit;* natura autem divina, licet sit realiter actu idem cum justitia et misericordia, non est tamen parcens prout puniens, ac proinde non potest dici, quod per misericordiam puniat, et parcat per justitiam.

Inst. 4. Ea distinguuntur actualiter formaliter, quae habent diversam naturam ; atqui justitia, et misericordia habent diversam naturam ergo.

Prob. min. Quae habent diversas definitiones, habent diversam naturam ; definitio enim est oratio explicans naturam rei : atqui justitia et misericordia habent diversas definitiones ; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quae habent diversas definitiones adaequatas, *conc.* inadaequatas, *nego major.* atqui . . . habent diversas definitiones inadaequatas, *conc.* adaequatas, *nego.*

Definitio *adaequata*, est ea, quae rem, ut in se est, omnique ex parte exponit. *Inadaequata*, est quae rem, non ut est in se, sed ut ex parte objicitur menti, explicat. Justitia itaque, ut in se est, est totus Deus, et consequenter non potest sic definiri, quin omnes omnino Dei perfectiones comprehendantur. Econtra quando justitia seorsim a misericordia definitur, non tota ejus entitas definitur, sed ex parte tantum, nimirum quatenus penes aliquos effectus objicitur intellectui; varia igitur est definitio formalis, variusque conceptus objectivus ei correspondens, sed tum definitio, tum conceptus objectivus sunt inadaequati.

Inst. 5. Unum et idem realiter actualiter, non potest diversimode concipi; ergo quae diversimode concipiuntur, non sunt quid idem realiter actualiter.

Resp. dist. ant. Unum et idem realiter. et non multiplex virtualiter, *conc.* et multiplex virtualiter, *nego.* Porro entitas divina multiplex est virtualiter, licet sit una et eadem realiter.

Instabis 6. Diversitas conceptuum objectivorum, certissimum est actualis rerum conceptuum distinctionis argumentum; ergo.

Resp. dist. ant. Diversitas conceptuum objectivorum adaequatorum, *conc.* inadaequatorum, *nego ant.* Itaque ad rerum distinctionem actualem, non sufficit qualiscumque diversitas conceptuum, sed insuper requiritur, ut illi conceptus sint adaequati, et rem integram complectantur; quod tunc solummodo evenit, quando res est separabilis ab alia, vel principium, aut terminus productionis realis alterius.

Inst. 7. Conceptui debet aliquid in rerum natura respondere; ergo distinctis conceptibus distinctae res respondent.

Resp. dist. ant. Debet aliquid respondere virtualiter distinctum, *conc.* actualiter distinctum, *nego ant.*

Inst. 8. Quae habent diversa objecta, inter se distinguuntur actualiter, saltem formaliter: atqui attributa habent objecta diversa ergo.

Resp. nego maj. Distinctio enim virtualis sufficit, ut res eadem natura, sed quae virtute pluribus distinctis aequivalet, circa diversa objecta possit occupari.

Objicies 2. Ea distinguuntur formaliter ex natura rei, de quibus duo contradictorio praedicantur; nam de eadem re idem non potest simul affirmari et negari: atqui de essentia divina et illius attributis, tum absolutis, tum relativis, duo contradictoria praedicantur; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Nam ad verificanda illa praedicata contradictoria, sufficit distinctio virtualis; res enim propter perfectionem suam, pluribus simul aequivalens, tam potest, licet una sit, susci-

pere praedicata contradictoria pro varia sui consideratione, quam res omnino distinctae; alioquin rebus diversis non aequivaleret.

Resp. 2. *nego min.* Nam neque de attributis, neque de essentia et relationibus praedicantur vere contradictoria.

Prob. min. Communicari et non communicari, sunt praedicata contradictoria: atqui in Deo essentia communicatur, personalitas non communicatur; ergo.

Resp. dist. maj. Communicari et non communicari, sunt contradictoria, si dicantur de eodem sub eodem respectu, *conc.* sub diverso respectu, *neg. maj.* atqui essentia communicatur, personalitas non communicatur, sub diverso respectu, *conc.* sub eodem respectu, *nego min.* Ratio est, quia *communicari*, dicitur de natura in se et absolute sumpta; *non communicari* vero, dicitur de eadem natura, non in se sumpta, sed prout est modificata per personalitatem, unde eadem entitas, quae, prout aequivalet absoluto, est communicabilis; incommunicabilis est prout aequivalet relativo.

Instab. 1. Ante ullam mentis operationem, verum est, quod natura divina absolute sumpta communicetur, non communicetur vero prout modificata per paternitatem; ergo ante ullam mentis operationem distinguuntur.

Resp. dist. conseq. Distinguuntur virtualiter, *conc.* actualiter, *nego conseq.* Cum autem distinctio virtualis nihil aliud sit quam fundamentum distinctionis per mentem, quod quidem fundamentum a parte rei existit, non mirum est, si ante ullam mentis operationem, res illa dicatur inde communicari; et aliunde non communicari, sed distinctio illa virtualis, non sit actualis, nisi per mentem.

Inst. 2. Ante ullam mentis cogitationem, essentia divina non est Filius, nec Spiritus sanctus; ergo distinguuntur formaliter a parte. *Respond. nego antec.*

Prob. ant. Essentia divina ante mentis operationem est ad se, non ad aliud, Filius vero et Spiritus sanctus sunt ad aliud; ergo

Resp. dist. ant. Essentia sumpta inadaequate, *conc.* adaequate, *nego ant.* Sic enim et est ad se, et ad aliud, cum in se adaequate sumpta, sit eminentissimo modo absoluta et relativa.

Inst. 3. Productio Filii est generatio, quia est per intellectum, non per voluntatem; econtra productio Spiritu sancti non est generatio, quia est per voluntatem, non per intellectum: ergo intellectus et voluntas a parte rei distinguuntur saltem formaliter.

Resp. dist. min. Quia est per intellectum; id est, per entitatem quae a parte rei est indistincte intellectus et voluntas, a qua tamen Filius non procederet, si non esset intellectus, sed solum voluntas, *conc.* id est, per entitatem, quae a parte rei sit distincta a voluntate, *nego ant.* Itaque Filius sic procedit ab entitate divina, ut, supposita distinctione per praecisionem, intellectui nostro det fundamentum vere judicandi procedere per intellectum, non per voluntatem, sed de his ubi de sanctissima Trinitate.

Inst. 4. Quod pater generet per intellectum, non per voluntatem, est veritas realis; ergo indipendens ab intellectu: ergo intellectus et voluntas distinguuntur a parte rei.

Resp. dist. conseq. Est veritas independens ab intellectu, quoad rem significatum, *conc.* quoad modum significandi, *nego cons.* Pater responsio, quia res significata, est quod pater generet per eam perfectionem, quae significatur nomine intellectus, quod patri propriissime convenit a parte rei indipendenter ab omni conceptu praecisivo. Modus autem significandi, est quod pater generet per illam perfectionem praecisam a perfectione quae significatur nomine voluntatis, quod non convenit patri a parte rei, independenter ab intellectu.

Objicies 3. Si relationes divinae ab essentiá non distinguantur realiter formaliter, sequitur eas nec a se invicem distingui: atqui falsum conseq.

Prob. seq. maj. Ex hoc axiomate: *Quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: ergo si relationes sint quid idem cum essentia erunt quid idem inter se, et sic pater erit filius.

Resp. dist. exioma. Quae sunt eadem uni tertio incommunicabili, *conc.* communicabili, *nego.* Porro natura divina communicabilis est tribus personis, ratio est, quia eo ipso quod tertium illud, est communicabile, debet esse communicantem inter et eum cui communicatur, relationis oppositio, et consequenter realis distinctio.

CONCLUSIO II.

Attributa absoluta inter se et ab essentia, inter attributa relativa ab eadem essentia, distinguntur, distinctione rationis ratiocinatae, non tamen perfecta, sed imperfecta.

Prob. 1, *pars.* Ex Scriptura, quae Deo, licet simplicissimo, multas proprietates, nempe bonitatem; sapientiam; etc. tribuit, atqui ubi est multitudo ibi est distinctio, alias omnes illae voces essent synonimae, *ut evenit, cum Simonem, et Petrum, et Cepham, eundem hominem dicimus*, ait D. Basil. (*a*) quod ut *ridiculum* sugillat; ergo attributa divina inter se, et ab essentia vere distinguuntur; atqui non distinguuntur realiter, nec formaliter ex natura rei; ergo restat ut distinguantur distinctione rationis ratiocinatae, hoc est, virtualiter ex natura rei, et actualiter per mentis operationem.

Prob. 2. *ratione*: Ea distinguuntur ratione ratiocinata, quae per mentem distinguuntur cum fundamento in re: atqui essentia divina ab attributis, et attributa a se invicem distinguuntur per mentem cum fundamento in re; ergo.

Prob. min. Ea distinguuntur per mentem cum fundamento in re quae sunt virtualiter multiplicia; atqui essentia et attributa divina

(*a*) *L.* 3. *contra Eunomium.*

sunt virtualiter multiplicia; ergo. *Prob. minor.* Ea sunt virtualiter multiplicia, quae aequivalent diversis perfectionibus, quae actu in creatis distinguuntur, atqui tum essentia, tum attributa, sunt hujusmodi; ergo, etc. *hinc* patet fundamentum istius distinctionis, esse, tum dei excellentiam, qua infinitis extra se distinctis aequivalet; tum mentis humanae tenuitatem, quae, cum immensum illud perfectionum pelagus uno actu metiri non possit unam ab altera, saltem imperfecte, abstractam, apprehendit, ut recte exponit *Gregorius Nissaenus* contra Eunomium.

Prob. secunda pars. Distinctio rationis ratiocinatae imperfecta, est ea, qua illa distinguuntur; quorum unum non potest ab alio ita perfecte praescindi, quin in eo saltem implicite et confuse contineri intelligatur; atqui attributa divina, nec ab essentia, nec a se invicem ita perfecte praescindi possunt, quin sese mutuo implicite saltem et confuse includere intelligantur: ergo, etc. *Prob. min.* Quodlibet attributum, quantumcumque ab alio distinctum concipiatur, semper tamen debet concipi ut actus purus et sempliciter perfectus; atqui nullum attributum potest concipi ut actus purus et simpliciter infinitus, quin concipiatur ut includens actu, saltem implicite omnem perfectionem simpliciter simplicem; ergo.

Objectiones contra primam partem.

Objicies 1. *cum Eunomio.* Ens simplicissimum omnem a se amovet distinctionem; atqui Deus est ens simplicissimum; ergo

Respond, dist. maj. Amovet a se omnem distinctionem a parte rei, et in se, *conc.* formalem in mente, *nego maj.* et sic ad consequens. Ratio est, quia distinctio per mentem nihil ponit in re; ergo non officit simplicitati rei.

Inst. 1. Atqui distinctio per mentem officit summae Dei simplicitati; ergo.

Prob. min. Compositio, etiam rationis, officit summa Dei simplicitati; atqui distinctio rationis, importat compositionem rationis in Deo; ergo.

Prob. min. Compositio est distinctorum unio, qualicumque modo distincta sint, sive actu, sive per mentem tantum; atqui si essentia Dei et attributa distinguantur per mentem, erit in Deo unio distinctorum; ergo.

Respond. dist. maj. Compositio est unio distinctorum, sese invicem excludentium, *conc.* sese invicem includentium, *nego maj.* atqui si ...... erit in Deo unio distinctorum sese invicem includentium, *conc.* excludentium, *nego min.* quamvis enim mens attributa sine essentia concipiat, eam tamen non excludit ab eis, sed ab illa tantummodo abstrahit, per diversos conceptus rem attingendo sub diversis notionibus.

Inst. 2. Diversa a parte rei objecta sese invicem, excludunt;

atqui si mens distinguat essentiam ab attributis, essentia et attributa erunt diversa a parte rei objecta; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Varii conceptus formales, varios conceptus objectivos, (id est, varias in Deo rationes objectivas, supponunt; ergo si adsint diversi conceptus per mentem, erunt a parte rei diversa objecta.

Resp. dist. maj. Supponunt varios conceptus objectivos, adæquatos, vel inadæquatos, *conc.* adæquatos semper, *nego maj.* conceptus adæquatus comprehendit totam rem, inadæquatus vero comprehendit rem sub uno tantum respectu; potest autem esse conceptus formalis de una et eadem re sub aliquo tantum respectu considerata, v. g. entitas divina sub conceptu justitiæ, non sub conceptu misericordiæ.

Inst. 3. Conceptus objectivus rei inadæquatus, est falsus; ergo conceptus objectivus, respondens conceptui formali, est semper adæquatus.

Resp. dist. ant. Conceptus objectivus rei inadæquatus, qui fit per judicium, est falsus, *conc.* qui fit per simplicem apprehensionem abstractivam, *nego ant.* Equidem si inter distinguendum accederet judicium affirmans essentiam divinam esse in re distinctam ab attributis, conceptus esset falsus; verum conceptus inadæquatus sit tantum per simplicem abstractionem, qua unum sine alio concipitur, nihil affirmando, vel negando: *abstrahentium* autem *non est mendacium*, ut fert vulgare adagium.

Inst. 4. Falsa est apprehensio quæ non est conformis objecto suo; atqui apprehensio justitiæ abstrahens a misericordia, non est conformis objecto suo, quia justitia in Deo est misericordia; ergo nequidem per præcisionem unum attributum potest apprehendi sine alio.

Resp. nego min. Hæc enim apprehensio est conformis objecto suo inadæquato, hoc est, objecto secundum eam rationem, quæ menti objicitur, spectato; nec enim, ut justitiæ divinæ apprehensio conformis sit objecto suo, neeesse est ut explicite et adaequate repraesentet quidquid cum justitia realiter et formaliter est unum, sed sufficit quod justitiam apprehendat praecise ut est justitia.

Objicies 2. In Concil. Rhemens. contra Gilbertum haec habentur: *In Theologia inter essentiam et personam, ratio non distinguat;* ergo nulla prorsus distinctio, nequidem rationis, admittenda est inter essentiam et attributa.

Resp. dist. ant. Inter essentiam et attributa, sive relativa, sive absoluta, ratio Theologica non debet distinguere, *conc.* ratio Mathematica, *nego ant.* Porro Gilbertus distinguebat duplicem rationem, unam *Mathematicam*, quae per mentem praescindit et distinguit ea quae non sunt in re distincta, hancque non sufficere docebat Gilbertus; aliam *Theologicam*, que distinguebat ea solum quae etiam in re distincta sunt, hancque inter essentiam et personas

admittebat; ut ergo Concilium hunc errorem proscriberet, et hanc *rationis Theologicae* distinctionem excluderet, statuit, ne ratio Theologica inter naturam et personas distingueret.

Objicies 3. *cum Nominalibus*, nullum est fundamentum reale distinguendi mentaliter, aut essentiam ab attributis, aut attributa a se invicem; ergo inter ea debet admitti sola distinctio rationis ratiocinantis.

Resp. nego ant. Nam illud fundamentum, est summa et infinita Dei perfectio, quam mens, propter sui tenuitatem, uno conceptu exhaurire non potest.

Prob. ant. Non est fundamentum reale distinguendi per mentem ea quae sese realiter includunt; atqui essentia et attributa realiter sese includunt; ergo.

Resp. dist. maj. Si non sint virtualiter multiplicia, *conc.* si sint virtualiter multiplicia, *nego maj.* atqui essentia et attributa sunt virtualiter multiplicia, proindeque praebent intellectui fundamentum ut sine se invicem concipiantur.

Inst. Quae de se invicem praedicantur, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re; atqui essentia et attributa de se invicem praedicantur, vere enim dicitur, *essentia est bonitas; bonitas est essentia;* ergo.

Resp. dist. maj. Quae de se invicem praedicantur in sensu formali, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re, *conc.* in sensu reali tantum, *nego maj.* atqui essentia et attributa de se invicem praedicantur, *nego min.* unde falsa est haec prop. *Essentia, prout essentia, est bonitas.* Ratio est, quia in hac propria distinctio virtualis essentiae a bonitate jam formaliter exercetur, et reduplicatur super proprium et explicitum conceptum, huncque reddit sensum; *Essentia prout virtualiter distincta a bonitate, est ipsamet bonitas*, quod falsum est.

Objectiones contra secundam partem.

Objicies 1. Distinctio quae reperitur inter essentiam Dei et attributa, etc. est intrinseca, ergo est perfecta.

Prob. ant. Ea distinctio est intrinseca, cujus fundamentum est intrinsecum; atqui fundamentum distinctionis essentiae ab attributis, est intrinsecum; ergo.

Resp. dist. maj. Cujus fundamentum proximum, est intrinsecum, *conc.* fundamentum remotum, *nego maj* atqui fundamentum distinctionis essentiae ab attributis remotum, est intrinsecum, *conc.* proximum, *nego min.* fundamentum remotum distinctionis attributorum divinorum, est virtualis rei multiplicitas, seu multis realiter distinctis aequivalentia, haec est Deo intrinseca. Fundamentum proximum, sunt diversa connotata; seu diversi effectus a Deo producti, quod ipsi Deo est intrinsecum.

Inst. Si inter essentiam et attributa non datur distinctio realis perfecta et intrinseca, non potest salvari, quod ante intellectum creatum, intellectus divinus generet, et voluntas non generet ; ergo.

Resp. nego seq. maj. Ad hoc enim sufficit, quod intellectus et voluntas distinguantur a parte rei virtualiter, nec requiritur ut distinguantur formaliter et actualiter ; nam sicut tollitur contradictio formalis per distinctionem formalem quae sit ab intellectu, ita tollitur contradictio fondamentalis per distinctionem fundamentalem, quae est a parte rei ante omnem mentis operationem.

Objicies 2. Quod sequitur ad aliud, non potest realiter includi in illo alio; atqui attributa sequuntur ad essentiam, veluti ejus proprietates; ergo non possunt includi realiter in illa.

Resp. dist. maj. Quod sequitur ad aliud cum distinctione reali, non potest realiter includi in illo, *conc.* cum distinctione virtuali, *subdist.* non potest includi in illo explicite, *conc.* implicite, *nego.* Nam proprietates entis virtualiter ad ipsius essentiam sequuntur, et tamen in ea implicite includuntur.

Inst. Idem non potest simul esse prius et posterius, includens et inclusum; atqui si unum attributum includat essentiam, et vicissim, idem erit simul prius et posterius includens et inclusum ; ergo.

Resp. dist. maj. Idem non potest simul esse prius et posterius, etc. sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego.* Atqui si unum attributum includit essentiam, et vice versa, idem erit simul prius et posterius, sub diverso respectu, *conc.* sub eodem, *nego min.* Itaque idem sub conceptu explicito potest esse posterius se ipso sub conceptu implicito spectato, ut patet in allato de proprietatibus entis exemplo.

Quaeres 1. *An et quomodo attributa, sive absoluta, sive relativa essentiam, et haec vicissim attributa in suo conceptu essentiali includunt ?*

Resp. *Sese mutuo includunt in sensu identico, non autem in sensu formali, saltem explicite.*

Prob. 1. *pars.* Ea dicuntur sese in suo conceptu essentiali includere in sensu identico, quae inter se nulla distinctione reali distinguuntur, suntque una simplicissima entitas; atqui, ex probatis, essentia et attributa sunt una simplicissima entitas, quae nullam distinctionem admittit a parte rei; etc. Hinc D. August. (*a*) ait: *singula sunt in singulis, singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia.*

Prob. 2. *pars.* Illa dicuntur sese in suo conceptu formali includere explicite, quorum unum est de conceptu virtuali et formali alterius ; atqui attributa non sunt de conceptu virtuali et formali abstractivo essentiae, nec vice versa ; ergo.

(*a*) *L.* 6. *de Trinit. cap.* 10.

Dices. 1. Deus est ens simplicissimum; ergo quidquid est, ad ejus essentiam pertinet.

Resp. dist. ant. Est ens simplicissimum, re, *conc.* virtute, *nego* Est enim virtualiter multiplex. Unde *nego conseq.* Nam hic agimus de essentia et attributis in sensu virtuali et formali rationis.

Dices 2. Essentia divina est simpliciter infinita; ergo omnia quae Dei sunt, includit.

Respond. dist. conseq. Includit in sensu reali, *conc.* in sensu formali, *subdist.* implicite, modo supra explicato, *conc.* explicite, *nego conseq.* Ratio est, quia sicut in sensu formali rationis distinguuntur, ita nec se invicem in eodem sensu includunt explicite.

Quaeres 2. *An et quomodo essentia de attributis, et attributa de se invicem, ac de essentia, praedicentur?*

Resp. 1. Attributa et essentia divina in concreto, de se invicem praedicantur, sic dicitur: *Deus est justus; justus est Deus, misericors et justus*, etc. Ratio est, quia ut concreta de se invicem praedicentur, sufficit ut habeant commune subjectum; atqui essentiae et attributorum unum est commune subjectum, aut quasi subjectum; ergo.

Resp. 2. In Deo, concreta de abstractis, abstracta de concretis, et abstracta de abstractis, de se invicem praedicantur in sensu reali; sic recte dicitur, *Deus est justitia; deitas est justa; justitia est misericordia.* Ratio est, quia quae sunt unum et idem in sensu reali actuali, de se invicem in eodem sensu praedicari possunt; atqui attributa, sive cum essentia, sive secum invicem comparata, sunt quid prorsus idem in omni sensu reali actuali, ut ostendimus contra Gualterum et Gilbertum Porrhetanum; ergo.

Resp. 3. In Deo, abstracta de abstractis non possunt de se invicem praedicari in sensu formali per mentem; sic non potest dici in hoc sensu: *deitas est sapientiae, justitia est misericordia.* Haec enim propositiones, licet verae in sensu identico, sunt falsae in sensu formali *Ratio est*, quia distincta, ut distincta, de se invicem non dicuntur; atqui abstracta secundum sensum formalem sunt distincta, et ut distincta considerantur; alius enim est conceptus misericordiae, alius justitiae; ergo.

Hinc, ad vitandam aequivocationem, ordinarie, non expedit dicere, *justitia est misericordia*, sed dicendum, *justitia est idem ens realiter cum misericordia.* Multo minus dici debet; *in Deo intellectus vult*, aut *voluntas intelligit*; quia illae propositiones, in quibus agitur de actibus vitalibus, semper sumuntur in sensu formali.

DISSERTATIO IV.

De attributis speciatim.

Nota: Ut cum ordine procedamus, hance Dissertationem in tria capita distribuemus; *In* 1. agemus de attributis Dei negativis, quae

aliquam a Deo imperfectionem removent; *In* 2. de attributis positivis, quae aliquam perfectionem Deo tribuunt; *In* 3. de attributis positivis, quae Deo, in ordine ad creaturas spectato, tribuuntur.

CAPUT PRIMUM.

DE ATTRIBUTIS DEI NEGATIVIS.

Nota: Attributa Dei negativa sex numerantur, simplicitas, nimirum, infinitas, immutabilitas, incomprehensibilitas, ineffabilitas, et invisibilitas, de quibus sigillatim agemus.

QUÆSTIO I.

De simplicitate Dei,

Nota 1. Simplicitas formaliter sumpta, nihil aliud est, quam *negatio compositionis.* Dixi *formaliter*, quia fundamentaliter est ipsa Dei entitas, quae, cum sit actus purus, omnem potentiam, ac proinde compositionem omnem excludit . . . . Porro duplex vulgo distinguitur compositio, *realis* nimirum, et *rationis*.

Compositio *realis*, est plurium partium realiter distinctarum unio. Si sit unio partium physicarum, dicitur compositio *physica*; si sit partium metaphysicarum, dicitur *metaphysica*.

Compositio *rationis*, quae etiam *logica* dicitur, est plurium partium sola ratione, distinctarum unio.

Nota secunda. Simplicitatem Dei impugnarunt, non solum Gentiles qui muta simulacra colebant, sed et Antropomorphitae, qui Deum revera corporeum dixerunt, quorum placitis adhaesisse *Audium*, nonnullis visum est; contra quos sit:

CONCLUSIO I.

Deus omnem a se excludit compositionem realem physicam. Est de fide.

Prob. 1. *ex Patribus*. S. Cyrill. dialogo 1. de Trinit. *Deus simplex*, inquit, *neque compositus est omnino*. Div. Ambros. *l.* 1. *de fide*, c. 7. ait: *Deus naturae simplicis est, non conjunctae atque compositae, cui nihil accedat.* Unde in Concilio Lateran. III. definitum est. *In Deo sunt tres quidem personae, sed una natura simplex omnino.*

Prob. 2. *ratione*; Compositio realis physica sit, vel ex materia et forma; sic in homine est compositio ex corpore et anima; vel ex subjecto et accidente, sic in homine justo est compositio ex persona hominis et justitia: atqui nulla ex istis compositionibus reperitur in Deo; ergo.

Prob. min. per partes.

1. *Deus non est compositus ex materia et forma.* Quia substantia mere spiritualis, non componitur ex materia et forma, per hoc enim

differt spiritus a corpore; atqui Deus est substantia mere spiritualis; ergo, etc. *Prob. min* Joann. 4. *Spiritus est Deus*, *et eos qui adorant eum*, non modo carnali quasi corpus esset, sed, *in spiritu et veritate oportet adorare*, ex quibus verbis Theodoret. *q.* 20. *in Genes.* ait *Si autem Deus spiritus est*, *simplex igitur*, *incompositus*, *et figuram non recipiens.*

Confirm. Quia Deus est immensus; atqui quod est immensum, non est corpus, alioquin repleret omnia loca, a quibus excluderet omnia alia corpora; ergo, etc.

2. *Deus non est compositus ex subjecto et qualitate accidentali.* Nam ex D. Agust. (*a*) *Accidens non solet dici*, *nisi quod aliqua mutatione ejus rei*, *cui accidit*, *amitti potest.* Atqui Deus est perfecte immutabilis; ergo in Deo nullum potest concipi accidens.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In Deo est compositio; ergo non est simplex.

Prob. ant. Deo tribuendum est, quod praestantius est; atqui compositio praestantior est simplicitate, nam *bonum additum bono, facit melius*; ergo.

Resp. nego min. Compositio praestantior est simplicitate, in entibus limitatae perfectionis, *conc.* in ente infinito, *nego min.* Cum enim Deus, propter suam infinitatem, omnes omnino perfectiones sibi identificet, hinc fit, ut quo strictior est illius divina simplicitas, eo praestantior sit illius divina perfectio.

Objicies 2. *cum Antropomorphitis*: Homo factus est ad imaginem et similitudinem Dei, *Genes.* 1. atqui homo constat corpore et anima; ergo et Deus, cui similis factus est.

Respond. dist. maj. Homo factus est ad imaginem Dei, ratione vel animae solius, vel dominii quod recepit in caeteras creaturas, *conc.* ratione corporis, *nego maj.* Itaque, non una est de hac hominis cum Deo similitudine Patrum opinio; alii censent eam sitam esse in hominis anima, quae quidem in eo similis est Deo. quod sicut in eo sunt tres personae, sic in anima sunt tres facultates, intellectus scilicet, voluntas, et memoria. Ita S. Ambr. *L. de dignitate hom. cap.* 2.

Alii docent Dei imaginem in homine, esse ratione dominii, quod in caeteras creaturas a Deo recepit, eo quod post haec Geneseos verba, *Faciamus hominem ad imaginem*, etc. Deus immediate addiderit, *ut praesit piscibus maris et volatilibus coeli.* Ita Div. Chrysost. *Hom.* 8 *in Genesim.*

Inst. 1. Quod est extensum in longum, latum, et profundum, est corpus; atqui Deus est talis; ergo.

Prob. min. ex Job 11. Deus dicitur; *excelsior caelo*, *longior terra*, *profundior abysso*, *latior mari.* Ergo.

(*a*) *L.* 5. *de Trinit. cap.* 4.

Resp. nego min. Probationem *dist.* Deus est excelsior caelo, etc. metaphorice, *conc.* proprie, *nego*. Itaque scriptura de Deo interdum modo humano loquitur ut sese nostro cogitandi et loquendi modo accomodet; et sic per sensum metaphoricum excellentiam Dei exponit, v. gr. in textu allato per *altitudinem* Dei, intelligitur ejus divinitas: per *profunditatem*, ejus incomprehensibilitas; per *longitudinem*, aeternitas, et per *altitudinem*, immensitas.

Inst. 2. Scriptura. variis in locis, membra humana Deo tribuit, nimirum aures, nares, oculos, etc. ergo Deus ex ipsis est physice compositus.

Resp. dist. ant. Tribuit in sensu improprio et metaphorico, *conc.* in sensu proprio, *nego ant.* Itaque Scriptura per *brachia*, intelligit Dei omnipotentiam; per *aures*, benignitatem; per *oculos*, scientiam, etc. Per istas ergo locutiones, rudiori nostro intelligendi modo accomodatas, designantur variae Dei perfectiones quamdam cum facultatibus corporeis analogiam habentes.

Inst. 3. In Deo sunt affectiones corporeae, v. gr. poenitentia, ira, etc. ergo.

Resp. dist. ant. In Deo sunt poenitentia, ira, etc. improprie et quoad effectum, *conc.* proprie et quoad affectum, *nego ant.* Itaque, neque poenitentia, neque ira, sunt in Deo quoad affectum, et interiorem animi motum, nam ex 1. *Reg.* 15 de Deo dicitur: *Neque enim homo est, ut agat poenitentiam.* Et Malachiae 3. *Ego Dominus, et non mutor*, mutaretur tamen si de non poenitente poenitens, et de non irato fieret iratus; poenitentia ergo et ira sunt in Deo, quoad effectum tantum, quia idem facit Deus erga creaturam quae eum offendit, quod agere solent homines cum malefactores puniunt, et opera sua destruunt, quae fecisse illos poenitet.

Objicies 2. Tertull. existimavit Deum esse corpus, *Quis negabit*. inquit, (a) *Deum esse corpus, etsi Deus Spiritus est? Spiritus enim est corpus sui generis in sua effigie*; ergo.

Resp. dist. ant. Existimavit Deum esse corpus, quatenus corpus opponitur nihilo et vacuo, *conc.* quatenus opponitur spirituali et immateriali, *nego*. Agit enim Tertullianus contra Praxeam, qui Verbum divinum non distinguebat a Patre, dicens quod non sit, *nisi vox et sonus oris et aer offensus*, quem Tertullianus arguens, ait: *Ego nihil dico de Deo inane et vacuum prodire potuisse.... nec carere substantia, quod de tanta substantia processit.* Unde nomine *corporis*, solam intellexit substantiam per se subsistentem, non molem extensam, quod confirmat *L. de carne Christi c.* 11. dicens: *Omne quod est; corpus est sui generis*, id est, suo modo et latissime sensu, *nihil est incorporale, nisi quod non est.*

Inst. 1. Tertullianus per haec verba. *Nihil est incorporale, nisi*

(a) *L. contra Praxeam, c.* 7.

quod non est: censuit nihil mediare inter corpus et nihil; ergo putavit Deum esse corpus, cum non putaverit ipsum esse nihil.

Resp. dist. ant. Nihil mediate inter corpus late sumptum, nempe, pro qualibet substantia, sive corporalis illa sit, sive incorporalis, *conc.* stricte sumptum, pro mole extensa, *nego ant.* dicit enim L. contra Hermog. cap. 35. *Omnis res, aut corporalis, aut incorporalis sit, necesse est....; certe post corporale et incorporale nihil tertium.* Ergo Tertullianus aliquid medium inter corpus et nihil, agnovit, nempe rerum spiritualium genus, in quo procul dubio reposuit Deum.

Inst. 2. D. Aug. *Epist.* 190. *ad Optatum*, exponens Tertulliani de anima corporea sententiam, ait: *Neque hoc Tertullianum somniasse mirandum est, qui etiam ipsum creatorem Deum, non esse nisi corpus, opinatur.* Ergo, juxta D. Aug. Tertullianus existimavit Deum esse corporeum.

Resp. Fateor D. Aug. (sicut et SS. Fulgentius (*a*) et Thomas (*b*)) id revera de Tertulliano opinatum fuisse, durioribus ejus verbis offensum, quam tamen sententiam mutasse videtur, *L. de haeres. ad Quodvult Deum*, *haeresi* 86 de Tertulliano dicens: *Posset enim quoque modo putari ipsam naturam substantiamque divinam corpus vocare; non tale corpus cujus partes aliae majores, aliae minores valeant, vel debeant cogitari, qualia sunt omnia quae proprie dicimus corpora . . . sed quia non est nihil.*

Objicies 3. In Deo est forma informans; ergo et corpus. *Prob. ant.* Anima est forma informans; atqui in Deo est anima, Hebr. 10. *Justus . . . . . si substraxerit se, non placebit animae meae.* Ergo.

Resp. nego ant. Ad prob. *dist. maj.* Anima proprie dicta, est forma informans, *conc.* improprie dicta, *nego maj.* Porro anima in textu allato sumitur improprie, nimirum, pro voluntate.

Objicies 4. Deus est compositus ex subjecto et accidente; ergo; etc. *Prob. ant.* A creatione mundi, multa de novo advenerunt Deo, quibus antea carebat, v. g. tituli Creatoris, Domini, Judicis etc. *Ex quo esse coeperunt in quae potestas Domini ageret*, ait Tertull. (*c*) *ex illo per accessionem potestatis et factus, et dictus est Dominus.* Ergo in Deo sunt accidentia.

Resp. dist. ant. Multa de novo advenerunt Deo demonstrative, et objective, per meram connotationem ad creaturas, *conc.* intrinsece, et subjective, per ordinem ad divinam virtutem, *nego ant.* Licet enim Deus ab aeterno non habuerit denominationem. *Domini*, *Judicis Creatoris*, quia ab aeterno nullae erant creaturae, in quas potestatatem Domini, Creatoris, etc. exerceret; tamen ab ae-

---

(*a*) *L. de veritate praedestina. cap.* 21.
(*b*) *L.* 1. *contra gentes*, *c.* 21. (*c*) *L.* 2. *c.* 3. *cont. Herm.*

terno habet virtutem creandi, regendi, etc. quae Deo non advenit, cum sit ipsi essentialis; hocque sensu sese explicat *ibidem* Tertullianus. Unde patet totam mutationem cadere in res creatas, quae ab uno statu transeunt ad alium.

Inst. 1. Athenagoras, *in orat. pro Christianis*, de bonitate Dei, ait: *Secundum accidens inest sibi tanquam color in corpore, sine quo non est.* At qui color adhaeret corpori tanquam verum accidens; ergo.

Resp. dist. ant. Bonitas secundum accidens inest Deo, juxta nostrum concipiendi modum, *conc.* reipsa, *nego.* Ita sensit Athenagoras, qui alioquin sibi contradiceret, cum in eadem oratione apologetica, ait, *Deum esse ingenitum, impassibilem, et immutabilem;* atqui Deus non esset impassibilis, et immutabilis, si in se admitteret accidentia: ergo.

Inst. 2. D. Aug. (*a*) docet non omnia, quae de Deo dicuntur, secundum substantiam dici; ergo aliqua dicuntur de eo secundum accidens.

Resp. nego conseq. Nam D. Aug. non opponit substantiam accidenti, sed relationi, asserendo non cuncta, quae de Deo dicuntur absolute dici, sed aliqua relative: *In Deo*, inquit, *nihil secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur: dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, et filius ad patrem, quod non est accidens.... non secundum substantiam haec dicuntur.*

CONCLUSIO II.

Deus omnem a se excludit compositionem realem metaphysicam.

Prob. Compositio realis metaphysica fit, vel ex essentia et existentia; vel ex essentia et personalitate: atqui nulla ex istis compositionibus reperitur in Deo; ergo, etc.

Prob. min. per partes:

1. *Deus non est compositus ex essentia et existentia;* quia omnis compositio sit ex rebus distinctis; atqui existentia Dei, est ipsamet essentia, a qua nequidem per mentem sejungi potest; nam Deus est *ens a se*: atqui *ens a se* includit existentiam in suo conceptu, ergo.

2. *Deus non est compositus ex natura et personalitate;* quia, ut diximus, compositio fit ex rebus distinctis; atqui natura divina et personalitas non distinguuntur, neque realiter, neque formaliter ex natura rei; nam *personarum proprietas*, ait Div. Bernard. (*b*) *non aliud quam personas, ipsasque non aliud quam unum Deum, unam divinam substantiam...... fides catholica confitetur.*

(*a*) *L.* 5. *de Trinit. cap.* 4. *et* 5.
(*b*) *L.* 5. *de consid. ad Eugenium*, c. 8.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus est compositus ex essentia et existentia; ergo etc. *Prob. ant.* Essentia Dei distinguitur ab existentia per mentem cum fundamento in re; ergo ex illis Deus est compositus. *Resp. nego ant. Probatur.* Essentia ab attributis distinguitur per mentem cum fundamento in re; ergo et ab existentia.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod essentia, licet sit quid idem realiter et actu cum attributis, virtualiter tamen ab eis distinguitur, proindeque praebet intellectui fundamentum, ut possit sine illis concipi. At cum existentia sit de conceptu essentiali Dei, non distinguitur virtualiter ab essentia, ac proinde si intellectus illam distingueret, sine ullo, vel levissimo fundamento distingueret.

Objicies 2. Tres divinae personae faciunt compositionem realiter; ergo Deus est realiter compositus ex natura, et personalitatibus.

Resp. nego ant. Nam personae divinae conferri possunt, vel cum essentia, vel inter se: *si primum*, jam sunt una simplex entitas, non plura unita; si secundum, jam sunt plura, sed non unita, cum, sic spectatae, sibi mutuo relative opponantur, ad veram tamen compositionem requiritur unio distinctorum;

Prob. ant. Ex D. Greg. Nazianz. *Orat.*23. dicente, *Trinitatem adorari in unitate, cujus admirabilis et divisio sit, et unio.* Ergo inter essentiam et personalitates est unio.

Resp. dist. cons. Est unio, sumpta pro unitate essentiali, *conc.* pro distinctorum unione, *nego cons.* Itaque D. Gregor. Nazianz. sicut et alii sancti Patres, per unionem intelligunt duntaxat perfectam unitatem essentialem, ut probent divinitatem communicari tribus personis sine ulla sui divisione, aut diversitate; unde Arianis crebro exprobrabant quod, ipsius divinitatis divisione, pluritatem deorum inducerent.

Inst. Quod constat ex aliquo communi, et aliquo proprio, vere compositum est: atqui in personis divinis natura est communis, personalitas est propria: ergo.

Resp. dist. maj. Si illud commune et proprium inter se distinguantur, *conc.* secus, *nego.* Porro natura divina a personis divinis non distinguitur, ut supra fuit probatum.

CONCLUSIO III.

Deus est ita simplex, ut omnem compositionem logicam ex genere et differentia excludat. Est contra Gabriel. Biel, Greg. Ariminensem, Witasse, etc.

Prob. 1. *ex SS. Patribus*, qui conceptis verbis compositionem ex genere et differentia a Deo excludunt: *Alienum est a ratione*, inquit Cyril. Alex. (*a*) *genus in Deo ullum nominare.* Et (*b*) *videmus*

(*a*) *Dialogo* 2. *de Trinit.* (*b*) *L.* 3. *Thesauri, contra Anomaeos.*

id omne, quod differentiam recipit, esse compositum, non simplex: quare, cum simplex minimeque compositus Deus omnium confessione sit, non potest ingenitum esse illius differentia. Et Evagrius(*a*). definiri Deum vetat; *quia*, inquit. *quae definiuntur composita, sunt.*

Prob. 2. *ratione*: in omni composito ex genere et differentia, genus se habet ut potentia perfectibilis et actuabilis a sua different ia; atqui in Deo, ente purissimo et actualissimo, nihil est per modum potentiae; ergo Deus non est compositus ex genere et differentia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies: Si quid obesset quominus Deo inesset compositio ex genere et differentia, maxime quod imperfecti quidpiam argueret in Deo; atqui falsum conseq. ergo.

Prob. minor. Compositio, quae est in sola mente, nihil imperfecti arguit in Deo: atqui compositio ex genere et differentia, est in sola mente; ergo.

Resp. nego maj. Nam omnis compositio arguit aliquid in Deo, quod se habeat per modum potentiae: atqui omnis potentialitas repugnat enti perfectissimo; ergo.

Inst. 1. Illa potentialitas est pure mentalis; atqui potentialitas pure mentalis non repugnat Deo, cum nihil ponat in ipso; ergo.

Resp. nego min. Nam illa praetensa potentialitas, vel nullum haberet in Deo fundamentum, vel haberet: *si primum*, frustra mens illam fingeret; *si secundum*, ergo in ipsa Dei natura esset potentialitas saltem mentalis: atqui hujusmodi potentialitas actui purissimo repugnat: efficit enim ut aliud eus purius excogitari possit; illud nimirum in quo non esset talis potentialitas; ergo.

Inst. 2. Distinctio fundamentalis non officit Dei simplicitati, ergo nec compositio fundamentalis.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod distinctio fundamentalis nullam importet imperfectionem, cum nihil aliud arguat, quam summam Dei eminentiam ex una parte, et ex altera tenuitatem mentis humanae, quae omnia, quae Dei sunt, unico conceptu attingere non potest. E contra compositio fundamentalis dicit actum et potentiam, quae magna est imperfectio, puritati Dei maxime nociva.

Inst. 3. Ratio prioritatis et posterioritatis virtualis, non officit Dei aeternitati, cum una persona sit prior alia; ergo nec compositio rationis officit Dei simplicitati.

Resp. dist. ant. Ratio prioritatis et posterioritatis, originis, *conc.* durationis, *nego ant. et conseq.* Porro nulla est in Deo prioritas durationis, cum ex Symbolo Athanasiano, *in Trinitate nihil sit prius aut posterius*; sed est tantum prioritas et posterioritas secundum processionis originem, quae non officit aeternitati divinae; econtra compositio, etiam rationis, aliquam imperfectionem semper invehit

(*a*) *Apud Socratem l.* 3. *ca .n.*

secum, ex eo quod unum extremorum habeat rationem potentiae, ac proinde rationem entis perfectibilis, alterum vero, rationem actus perfectivi; et ipsum totum ab utroque dependere concipiatur: quod Dei simplicitati et actualitati maxime officit.

Quaeres: *Utrum Deus possit in aliorum compositionem venire?* Ante responsionem,

Nota: Duplex a Theologis, cum D. Thoma, statuitur compositio; una dicitur, *ex his*, altera *cum his*. Prior est, ea quae fit ex partibus proprie dictis, quarum nimirum una se habet per modum potentiae, altera per modum actus informantis; sic homo componitur ex corpore et anima . . . posterior, est ea quae fit ex duobus, quae ita conjunguntur, ut unumquodque remaneat actus ejusmodi est compositio ex numeris.

Resp. 1 *Deus potest venire in aliorum compositionem, quae dicitur*, cum his.

Prob. Compositio, *cum his*, fit cum plura, ad constituendum compositum, ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus: atqui Deus potest venire in ejusmodi compositionem; nam re ipsa Verbum divinum sic componitur in incarnatione, in qua solius termini rationem habet; ergo.

Resp. 2. *Deus in aliorum compositionem quae dicitur* ex his, *non potest venire.* Est de fide 1. *Contra Priscillianistas* damnatos in C. Tolet. sub S. Leone, quod dicerent Deum esse animam mundi. 2. *Contra Almaricum*, qui in Concil. Later. IV. insanus dictus est, quod assereret Deum esse causam formalem hujus mundi. 3. *Contra Davidem de Divinando*, qui, stulte simul et impie, docuit Deum esse materiam primam.

Prob. Compositio *ex his*, fit ex duobus, quorum unum est materia, alterum forma: atqui ea compositio repugnat Deo; nam, 1. *Deus non potest habere rationem materiae*, quia esset in potentia ad formam: atqui actus purissimus non potest habere rationem potentiae. 2. *Non potest habere rationem formae*, quia forma informans dependet a materia tanquam a subjecto. 3. *Non potest habere rationem partis proprie dictae*, nam pars est minor toto, et est propter totum, quae omnia dicunt essentialiter imperfectionem; ergo, etc.

Objicies: Verbum divinum in Incarnatione venit in compositionem Christi; ergo etc.

Resp. dist. ant. Venit in compositionem, cum his, *conc.* in compositionem, ex his, *nego ant.* Itaque Verbum divinum assumendo naturam humanam, ex ipsa et natura divina non fecit compositum, sed eam tantummodo terminavit, ac ultimo in existendo complevit: complere autem dicit magnam perfectionem.

Inst. 1. Persona Verbi in Incarnatione, recepta est in natura humana tanquam in subjecto quod informavit ac perfecit; ergo persona Verbi venit in compositionem, *ex his.*

Prob. min. 2. Ex Patribus: D. Dion. (*a*) *Deus non quovis modo est ens*, inquit, *sed simpliciter et infinitum*, *totum in se esse pariter complexus et anticipans*.

D. Joann. Damasc. (*b*) *Videtur*, ait, *inter Dei nomina primus tenere*, qui est, *totum enim in seipso comprehendens*, *habet ipsum esse*, *velut quoddam essentiae pelagus*, *infinitum et interminatum*. Ergo. etc.

Prob. 2. duplici ratione.

Prima; Deus est ens a se; ergo nullum habet terminum suae perfectionis; *conseq. est evidens*, nihil enim a seipso limitatur; sed a libera voluntate, vel impotentia suae causae; Deus autem nullam sui esse agnoscit causam.

Secunda: ille est quoad essentiam infinitus, qui totus est in actu; atqui Deus totus est in actu; ergo; *maj. est certa*; nam ille, cui nihil deest, est in omni genere et quoad essentiam infinitus; sed illi, qui totus est in actu, nihil deest; si enim aliquid ei deesset, esset in potentia ad illud quod deesset; ergo, etc. *min. constat*, quia Deus est actus purissimus.

Solvuntur Objiectiones.

Objicies 1. *cum Socinianis*: In iis Scripturae locis, quae Deum ut infinitum exhibent, est exaggeratio et metaphora; ergo ex iis non potest probari Deum esse infinitum secundum essentiam.

Resp. nego ant. quoad primam partem; Licet enim fateamur metaphoricam esse locutionem, qua Scripturae de Deo loquentes, ipsi magnitudinem et extensionem tribuunt, negamus prorsus aliquam esse exaggerationem in illis imaginibus, sub quibus infinita essentiae divinae perfectio ostenditur, quia ultra veritatis fines metaphora non progreditur.

Objicies 2. Corpus infinitum omnem occupat locum, a quo omnia alia corpora excludit; ergo si Deus esset ens infinitum, excluderet omnia alia entia.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod sit de essentia corporis infiniti, ut omnibus omnino locis coexistat cum impenetrabilitate, ac proinde non compatiatur alia secum corpora in loco; at vero infinito secundum essentiam, non est essentiale, ut excludat omnes res a se distinctas; sed sufficit, ut omnes earum perfectiones, vel formaliter, vel eminenter, contineat.

Objicies 3. Datur aliquid Deo perfectius; ergo non est in omni genere perfectionum infinitus.

Prob. ant. Aggregatum ex Deo et creaturis, Deo, seorsum et solitarie spectato, melius est et perfectius; ergo, etc.

Resp. nego ant. Quia, ut ait D. Thom. (*c*) *Quod est optimum simpliciter*, *nullo addito potest fieri melius*.

(*a*) *L. de divinis nominibus*, *cap.* 5. (*b*) *L.* 4 *de fide*, *cap.* 12
(*c*) 1. 2. *q.* 34 *art.* 9 *ad* 2.

Prob. ant. Perfectiones creaturum, additae Dei perfectionibus faciunt majorem perfectionum numerum; ergo aggregatum ex Deo et creaturis, melius est Deo seorsim spectato.

Resp. nego. ant.

Prob. ant. Perfectiones creaturarum numerice distinguuntur a Dei perfectionibus, nam sapientia creaturae, non est sapientia Dei: ergo si illae perfectiones addantur Dei perfectionibus, faciunt majorem numerum.

Resp. nego conseq. Perfectiones enim creaturae, vel formaliter, vel eminenter continentur in Dei perfectionibus; ergo non faciunt majorem numerum.

ARTICULUS II.

Utrum, et quomodo Deus contineat omnium creaturarum perfectiones?

Nota 1. Perfectiones triplicis generis a Theologis vulgo distinguuntur, nempe simpliciter simplices, simplices, et secundum quid.

Perfectio *simpliciter simplex*, definitur, *ea quae melior est ipsa quam non ipsa*; id est, quam melius est habere quam non habere. Ad hanc requiritur 1. Ut nihil imperfectionis admixtum habeat; 2. Ut non sit incompossibilis cum alia majori, vel aequali; tales sunt, sapientia, bonitas, etc.

Perfectio *simplex*, est ea, quae, licet nullam imperfectionem importet, tamen incompossibilis est cum alia aequali perfectione; talis est paternitas in Deo, quae incompossibilis est cum filiatione, ex quo sequitur melius non esse illam habere, quam non habere

Perfectio *secundum quid*, est ea, quae in suo conceptu formali aliquam includit imperfectionem; ut esse corpus. plantam etc. haec semper incompossibilis est cum majori perfectione.

Nota 2. Aliquid in alio potest contineri tripliciter scilicet, 1. *formaliter*, quod in alio continetur secundum propriam formam, sic rationalitas est in homine. 2: *Eminenter* quod nobiliori modo continetur in alio, quam in subjecto in quo reperitur secundum propriam suam formam. 3. *Virtualiter*, quod in alio est tanquam in causa, sic planta continetur in semine. His positis, sit.

CONCLUSIO I.

Omnes creaturarum perfectiones, tum simpliciter simplices, tum simplices, continentur in Deo formaliter.

Prob. 1. *pars.* Quae de Deo praedicantur in abstracto, et secundum propriam rationem, sunt in Deo formaliter; atqui perfectiones creaturarum simpliciter simplices, praedicantur de Deo in abstracto, et secundum propriam formam, juxta illud Job. 12. *Apud ipsum est fortitudo et sapientia.* Et illud, Pr. 8. *Meum est consilium et aequitas, mea est prudentia : mea est fortitudo*, etc. Ergo

sunt in Deo formaliter, et quoad propriam rationem et substantiam *Absit enim*. ait D. Aug. (*a*) *ut spiritus secundum substantiam dicatur Deus, et bonus secundum qualitatem; sed utrumque secundum substantiam.*

Prob. 2. *pars.* Illa, quae costituunt tres SS. Trinitatis Personas sunt in Deo formaliter: atqui perfectiones simplices nimirum relationes divinae constituunt tres SS. Trinitatis Personas; ergo. etc.

Dices contra 1. *partem.* Deus non continet formaliter perfectiones creaturarum, v. g. sapientiam, bonitatem, etc. ergo.

Prob. ant. Sapientia, bonitas etc. creaturarum, sunt finitae et imperfectae, ergo Deus illas non continet formaliter.

Resp. dist. ant. Sunt imperfectae ratione subjecti in sua natura finiti; *conc.* ratione sui, *nego ant.*. Illae enim virtutes ex sese possunt esse infinitae : unde in subjecto finito sunt finitae, in subjecto infinito, sunt infinitae.

CONCLUSIO II.

Creaturarum perfectiones, secundum quid, *non sunt in Deo formaliter, sed eminenter.*

Prob. 1. *pars.* Quod in suo conceptu dicit aliquid imperfectum, non continetur formaliter in Deo, cum sit ens quo perfectius cogitari non potest; atqui perfectiones, *secundum quid*, dicunt aliquid imperfectum, imo excludunt majorem perfectionem, v. g. esse corpus, dicit habere partes extra partes in ordine ad locum, quod est imperfectum, imo excludit subjectum quod sit mere spirituale; ergo perfectio *secundum quid*, non continetur formaliter in Deo. Hinc C. Later. IV. damnavit impietatem *Almarici*, qui, inter caetera, docebat quamlibet creaturam vere ac proprie de Deo praedicari, ita ut Deus vere esset leo, lapis, ostium, etc.

Prob. 2. *pars:* Contineri eminenter in aliquo, est contineri nobiliori modo, quam in subjecto in quo reperitur secundum propriam suam formam; atqui perfectiones *secundum quid*, in Deo continentur nobiliori modo, quam in subjecto in quo reperiuntur secundum propriam suam formam; nam *si magnitudinem quaeris, major est*, ait D. Aug. (*b*), *si pulcritudinem, pulcrior ; si dulcedinem, dulcior*; etc. Ratio est, quia hae perfectiones in Deo sunt ab omni prorsus imperfectione defaecatae; ergo in eo continentur eminenter.

QUÆSTIO III.

De immutabilitate Dei.

Nota 1. Immutabile dicitur, quod mutari non potest, seu, quod aliter non potest se habere, ac est. Porro duplex est mutatio, nimirum *realis*, seu, intrinseca, et *impropria*, seu extrinseca.

(*a*) *L.* 15 *de Trinit. c.* 5. (*b*) *Serm.*384. *de verbis Apostoli.*

Mutatio *realis et intrinseca*, est ea, quae fit per receptionem, aut amissionem alicujus positivae perfectionis.

Mutatio *impropria et extrinseca*, est ea, quae fit per novam denominationem extrinsecam, absque receptione, vel amissione ullius qualitatis positivae. Hic solum agitur de mutatione reali, quae dicitur mutatio simpliciter et sine addito.

Nota 2. Stoici, ut testatur Origen. l. 3. *contra Celsum*, senserunt Deum esse corpus mutabile . . . . Sociniani docent Deum esse mutabilem, non quidem in sua substantia, sed in suis decretis. His notatis:

CONCLUSIO.

Deus est omnino immutabilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. et Conciliis, *Num.* 23. dicitur: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Et Malach. 3. *Ego Dominus et non mutor.* Hinc in C. Nicaeno I. definitum est: *Eos qui dicunt, vel creatum, vel mutabilem Dei filium, anathematizat Catholica et Apostolica Ecclesia.* Et in C. Later. IV. definitum est, quod Deus sit *immutabilis*.

Prob. 2. *ratione*: sextuplex potest cogitari mutatio, quarum, 1. est *substantiae*, cum res oritur, aut interit. 2. *Temporis*, cum res transit de tempore in tempus. 3. *Loci*, cum res transit de loco in locum. 4. *Quantitatis*, cum res mole crescit, vel minuitur. 5. *Qualitatis*, sive proprie, sive improprie dictae, id est, perfectionis, cum res acquirit, vel deperdit aliquam perfectionem. 6. *Actionis*, cum agens modo hoc, modo aliud intelligit, aut vult; atqui nulla harum mutationum reperitur in Deo; ergo, etc. et quidem.

1. Non reperitur *mutatio substantiae*, Deus enim ut aeternus, ita et immortalis Psal. 101. *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.*

2. Non est *mutatio temporis*, quia Deus, utpote aeternus, praesens est omnibus temporibus; Deut. 32. *Vivo ego in aeternum.*

3. Non est *mutatio loci*, quia est immensus; Jerem. 23. *Caelum et terram impleo.*

4. Non est *mutatio quantitatis*, quia Deus corporis est expers.

5. Non est *mutatio perfectionis*, quia, ut ait Div. Aug. in Ps. 30. *Non habet quo proficiat perficiatur, non habet unde deficiat aeternus.*

6. Non est *mutatio operationis*, sive illa sit intellectus, sive voluntatis; quia quaecumque Deus cognoscit et vult, ab aeterno cognoscit et vult; alioquin conciperetur in Deo potentia agendi distincta ab ipsa actione; ac proinde esset compositus ex actu et potentia, nec esset actus purissimus.

Solvuntur objiectiones.

Objicies 1. Deus dicitur *sapientia aeterna*: atqui ex Sap. 7.

Omnibus mobilibus, mobilior est sapientia; ergo Deus est mutabilis.

Resp. dist. min. Sapientia omnibus mobilibus est mobilior, active et extrinsece, quatenus motum cunctis creaturis tribuit, *conc.* passive et intrinsece, quasi haec motum in se recipere, *nego min.* Ideoque divina illa sapientia dicitur mobilis, qualenus motrix est et movens, non quatenus mota et agitata.

Inst. 1. Atqui Deus movetur passive et intrinsece; ergo.

Prob. ant. Qui transit de loco in locum, movetur passive et intrinsece: atqui Deus transit de loco in locum: ait enim, Genes. 11. *Venite, descendamus*; ergo.

Resp. nego min. Ad prob. *dist. conseq.* transit de loco in locum, metaphorice, quia ita agit, quasi moveretur, *conc.* vere, *subdist.* sub specie humana assumpta, *conc.* juxta propriam naturam, *nego.* Porro *Gen.* 11. Sermo est de Deo sub specie humana apparente.

Inst. 2. Deus de non creante, factus est creans; ergo mutatus est passive et intrinsece.

Resp. dist. ant. De non creante factus est creans, per actum quem semper habuit, *conc.* per actum qui Deo de novo advenit, *nego ant. et conseq.* Itaque per Creationem, et similes actiones, nulla nova entitas Deo advenit, sed nova denominatio et relatio ad creaturas: nec enim vult quidquam in tempore, quod non velit ab aeterno licet non pro aeterno, sed pro tempore respondente virtuali aeternitatis instanti quo revera illud creat.

Inst. 3. Non potest Deo advenire nova denominatio positiva, quin adveniat nova entitas distincta: atqui per creationem, advenit Deo nova denominatio positiva Creatoris, Domini, etc. ergo advenit nova entitas.

Resp. dist. maj. Si illa denominatio sit absoluta, qualis est denominatio sapientis, boni etc. *conc.* si illa denominatio sit relativa, qualis est denominatio creatoris, *nego maj.* Illa enim denominatio nihil intrinsecum Deo contulit, quod antea non haberet, sed tantum aliquid extrinsecum, relationem nimirum actualem ad res creatas, quam acquisivit in tempore.

Objicies 2. In Deo sunt varii motus irae, vindictae, poenitentiae, etc. ergo Deus mutatur.

Resp. dist. ant. In Deo sunt varii motus irae poenitentiae, etc. metaphorici, et quoad effectum, *conc.* proprii et quoad affectum, *nego ant.* Itaque ira, vindicta, poenitenia, etc. tribuuntur Deo in Scriptura non quoad affectum, quasi in se hos passionum motus sentiat; sed quoad effectum, quia tranquillus et immotus, illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus illarum passionum oriuntur. Unde D. Anselm. (a) Deum alloquens ait: *Misericors es, non quia tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

(a) *Cap.* 10. *Proslogii,*

Inst. 1. Deus amat Petrum justum, quem hodio habet peccatorem: ergo mutatur.

Resp. dist. ant. Amat justum, quem peccantem hodio habet, per unum et eundem actum, *conc.* per diversum actum, *nego*. Deus itaque per unum et eundem actum voluntatis suae,aeternum amat hominem pro tempore quo justus est,et odit pro tempore quo est peccator; mutatio vero status justitiae et peccati, est in homine.

Inst. 2. Ex Aug. *Deus novit mutare sententiam, si tu noverit emendare delictum.* Ergo mutatur.

Resp. dist. cons. Deus mutatur extrinsece, quatenus eodem modo se gerit, ac si mutaret sententiam, *conc.* intrinsece, quasi novum voleudi actum reciperet, *nego cons.* Itaque sive Deus puniat, sive condonet, punit et condonat per unum et eundem actum, tendentem in objecta diversa, et ideo tota mutatio est in homine.

Inst. 3. Qui est intrinsece liber, potest mutare sententiam intrinsece; atqui Deus est intrinsece liber; ergo.

Resp. dist. maj. Qui est liber intrinsece, libertate imperfecta, *conc.* libertate perfecta, *nego maj.* Porro libertas Dei est perfectissima, et sic Deus unico actu, utpote infinito; potest velle et nolle, amare et odisse.

Inst. 4. Qui est intrinsece liber; potest carere illo actu, quem libere habet, atqui Deus est intrinsece liber, ergo etc.

Resp. dist. maj. Potest carere actu libero connotative sumpto, *conced.* entitative, *nego maj.* Actus Dei liber entitative spectatus, est ipse Deus,sed commotative spectatus est actionisDei immanentis terminatio ad creaturas, vel ad hanc potius, quam ad aliam creaturam; potuit ergo Deus illa terminatione, quae extrinseca est, carere, sed ipso actu entitativo carere non potest,ut evideus est.

QUAESTIO IV.

De Dei incomprehensibilitate.

Nota 1. Comprehensio dupliciter sumi potest; 1 *Late*, pro consecutione alicujus rei, quo sensu Ap. (*a*) dixit, *Sic currite ut comprehendatis.* Quę etiam sensu beati dicuntur *comprehensores*, quia aeternam beatitudinem sunt consecuti 2. *Stricte* pro perfecta et adaequata cognitione alicujus rei, cujus nihil prorsus lateat cognoscentem.

Nota 2. Eunomiani, qui et Anomaei, asseruerunt divinam essentiam, ne dum a beatis, sed etiam a viatoribus comprehendi, ut testatur D. Epiph. haeresi 76 contra quos sit.

CONCLUSIO

Deus a nullo intellectu creato comprehendi potest. Est de fide. ***Prob.* 1. *ex Scrip. et Patribus.*** Ille est comprehensibilis, quem

(*a*) 1. *Cor.* 9.

scriptura et patres incomprehensibilem vocant ; quem contendunt perfecte, etiam a beatis penetrari non posse ; atqui id Scriptura et Patres docent; ergo, etc. *Prob. min.* 1. ex Jerem 32.

Magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu. Eccl, 43. *Ne laboretis, non enim comprehendetis.* 2. Ex D. August. (a) dicente; *Attingere aliquantulum mente Deum, magna beatitudo est: comprehendere autem omnino impossibile.* Et D Greg. Mag. in haec verba Job, *excelsior itaque caelo est, quia ipsi quoque electi spiritus visionem tantae celsitudinis perfecte non penetrant.* Ergo etc.

Prob. 2. Ex Conc. Later. IV cap. firmiter, *credimus*, inquit, *quod Deus sit . . . . incomprehensibilis et ineffabilis*, etc. et Conc. Basileensi, *sess.* 22. Hanc Augustini de Roma prop. damnante; *Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt seipsum.*

Prob. 3. *ratione.* Comprehendere Deum, est essentiam divinam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ipsamque omni ex parte exhaurire; atqui essentia divina ab intellectu creato non potest cognosci quantum cognoscibilis est, neque ex omni parte exhauriri, ergo, etc.

Prob. min. Quod est infinite cognoscibile, non potest cognosci, quantum cognoscibile est, neque ex omni parte exhauriri, nisi per cognitionem infinitam; atqui nulli intellectui creato competere potest cognitio infinita; ergo etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Beati Deum comprehendunt; ergo.

Prob. ant. Qui vident Deum, ut est in se, Deum comprehendunt; atqui Beati vident Deum et est in se, ergo, etc. . . . . *Resp. nego maj.*

***Prob. maj.* Qui vident totum Deum, comprehendunt Deum ; atqui qui vident Deum ut est in se, vident Deum totum, ergo qui vident Deum ut est in se, Deum comprehendunt.**

***Resp. dist. maj.* Qui vident Deum totum et totaliter, Deum comprehendunt, *conc.* qui vident Deum totum, sed non totaliter, *nego maj.* atqui qui vident Deum ut est in se, vident Deum totum, et non totaliter, *conc. min.* vident totum, et totaliter, *nego min.* Porro ad comprehensionem Dei, non sufficit, ut totus videatur, sed insuper requiritur ut videatur totaliter, id est, tam perfecte, ac videri potest et exigit, ita ut cognitio, in genere cognitionis, tantae sit perfectionis, quantae est objectum in genere rei cognoscibilis. Cum ergo Deus sit infinitus, non potest ulla cognitio ei respondere, nisi infinita quoque ea sit, atqui creata mens non est capax cognitionis infinitae; ergo.**

***Inst.* 1. Quod est simplicissimum, non potest videri totum, quin simul videatur totaliter; atqui Deus est simplicissimus, ergo, etc.**

(a) *Serm.* 38 *de verbis Domini.*

Resp. *nego maj.* Quia ut videatur totaliter, necesse est, ut videatur omni modo, quo videri potest et exigit; atqui Deus potest et exigit videri modo infinito, cujus non est capax intellectus creatus ergo.

Inst. 2. Ut aliqua res comprehendatur, non necesse est ut videatur modo perfectissimo, quo cognosci potest; alias Angelus ne muscam quidem comprehenderet, cum eadem musca a Deo longe perfectiori modo videatur, quam ab Angelo; ergo licet mens creata longe imperfectiori modo Deum cognoscat, quam Deus ipse se cognoscit, nihilominus potest Deum comprehendere.

Resp. nego conseq. Quamvis enim ad comprehensionem rei non sit necesse ut videatur modo perfectissimo quo ab ente superiori potest videri, tamen requiritur, ut videatur modo perfectissimo quo res illa *exigit* videri: atqui Deus infinitus, non vero musca finita, exigit videri cognitione infinita; ergo mens creata potest comprehendere muscam, non vero Deum.

Objicies 2. Deus comprehendit hominem: ergo homo comprehendit Deum.

Prob. conseq. Ex apost. 1. *Cor.* 13 *v.* 12 dicente. *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum*, nempe a Deo; atqui cognitus est a Deo cognitione comprehensiva ergo.

Resp. dist. maj. Tunc cognoscam sicut cognitus sum, ita ut particula, *sicut*, importet cognitionem Dei immediatam et intuitivam, quam opponit cognitioni quam de Deo habemus per creaturas, *conc.* ita ut particula, *sicut*, aequalitatem perfectionis inter cognitionem Dei et nostram importet *nego.* Itaque, hoc unum vult Apostolus, nos in aeterna beatitudine visuros Deum immediate sicut est, non vero per creaturas quasi per speculum. Responsio colligitur ex versu praecedenti. *Videmus nunc per speculum in aenigmate*, inquit, *tunc autem facie ad faciem.*

Inst. D. Aug. *Epist:* 112 ait. *Illud comprehendi, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem;* atqui nihil Dei latet beatos; ergo.

Resp. dist. maj. Ut nihil ejus latet videntem, tum quoad rem visam, tum quoad omnem amplitudinem ejus cognoscibilitatis, *conc.* quoad rem visam duntaxat, *nego* Porro licet beati videant Deum totum, tamen eorum cognitio, cum sit finita, non adaequat totam cognoscibilitatem Dei, qui modo infinito exigit videri; unde D. August. addit; *Aut cujus fines circumspici possunt*; atqui cum Deus sit infinitus, non habet fines qui circumspici possint; ergo, etc.

QUAESTIO V.

De ineffabilitate Dei.

Nota. De fide est Deum esse ineffabilem, prout definitum est in Conc. Later. IV. *cap.* firmiter, *de summa Trinit.* verum controvertitur, quo sensu Deus dicatur ineffabilis. Circa quod.

CONCLUSIO I.

Deus est ineffabilis, hoc sensu, quod a viatoribus, nullo nomine perfecte, et ut est in se, possit exprimi,

Prob. Non possumus res aliter per nomina exprimere, quam per ea quae cognoscamus;atqui in ac vita Deum perfecte,et ut est in se, non cognoscimus; ergo Deum nullo nomine perfecte, et ut est in se, exprimere possumus. Hinc D. Basil. *Epist.*80 ait: *Natura divina, ut in se ipsa est, nullis nominibus, quaecumque excogitari possunt, exprimitur.* Et D. Aug. in Psal. 85. *Quid quaeris, ut ascendat in linguam, quod in cor non ascendit ?*

Dixi, *a viatoribus* ; quia in futura vita, beati possunt nominare, Deum sicuti est,quemadmodum eum cognoscunt,sicuti est, de quibus, *Zach. ult. v.* 9 dicitur: *in illa die erit Dominus unus, et nomen ejus unum.*

CONCLUSIO II.

Deus non est ineffabilis, hoc sensu, quod a viatoribus nullo nomine, etiam imperfecte possit exprimi.

Prob. Quia nomina sunt signa, non tantum rerum, sed etiam conceptuum; atqui Deum, saltem obscure et imperfecte possumus cognoscere; ergo et nominare. Sic in Scriptura plura sunt Dei nomina, Jer. 32. *Fortissime, magne, et potens, et Dominus exercituum nomen tibi.*Et Exodi 3. Moysi quaerenti: *Si dixerint mihi, quod est nomen ejus; quid dicam eis ? dixit Deus . . . sic dices filiis Israel, qui est, misit me,*etc.quod nomen est maxime proprium Dei, quia ostendit *existentiam* esse Dei essentiam, quod nulli alii convenit.

Quaeres 1. *An nomina Dei sint synonima, eandem rem eadem ratione significantia ?*

Resp. negative, Quia varia nomina, quae diversis conceptibus ejusdem rei respondent, non sunt synonima; atqui varia Dei nomina diversis de Deo conceptibus respondent ; ergo, etc. Sic justitia et misericordia Dei diversis conceptibus exprimuntur, licet eamdem rem omnino simplicem significent.

Quaeres 2. *An nomina de Deo et creaturis dicantur univoce?*

Respond. negative, Quia nullum nomen convenit Deo et creaturis secundum eandem rationem; sapientia, v. g. quae in nobis qualitas est, in Deo est substantia.

QUÆSTIO VI.

De invisibilitate Dei.

Nota. Duplex Dei visio distinguitur, *abstractiva* nimirum, sic dicta, quia abstrahit ab objecti praesentia ; et *intuitiva*, sic dicta, quia similis est cognitioni quam habemus de rebus quas in se ipsis, ac propriis oculis nostris intuemur.

Cognitio *abstractiva*, est ea, qua Deum per medium ab eo distinctum, nempe per creaturas cognoscimus. De hac sufficienter diximus Dissertatione prima.

Cognitio, seu visio *intuitiva*, est ea, qua Deum ut in se est, seu essentiam Dei, cognoscimus; de hac duo habemus solvenda. 1. Utrum essentia Dei videri possit ab oculo corporeo. 2. Utrum videri possit ab intellectu creato per solas naturae vires.

ARTICULUS I.

Utrum Essentia Dei videri possit ab oculo corporeo.

Nota. Antropomorphitae, quibus olim fuit persuasum Deum esse corporeum, consequenter docuerunt ipsum oculis corporeis videri posse: contra quos sit.

CONCLUSIO.

Deus a nemine unquam, aut visus est, aut videri poterit oculis corporeis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. ad Tim. 1. *Regi saeculorum immortali et invisibili.* Et cap. 6. *Rex Regum qui... lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Atqui illi textus non possunt intelligi de visione per mentem, *quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est;* (a) ergo debent intelligi de visione Dei per oculos corporis.

Prob. 2. *ex Patrib.* Origenes *contra Celsum*, qui hanc opinionem falso exprobabat Christianis, ait: *Falso nobis imponit Celsus dicens, nos sperare oculis corporis Deum esse visuros.* etc.

S. Cyrill. Hierosol. Catech 6. *Carneis quidem oculis cerni Deus non potest,* inquit *nam incorporeum, sub corporeos oculos, cadere nequit.*

D. Aug. (b) *Hoc autem*, ait, *oculus videre corporis, neque nunc potest, neque tunc*, in caelo, *poterit.*

Probat. 3. *ratione.* Nulla facultas vitalis potest ferri extra limites objecti sui adaequati. v. gr. auris non potest percipere nisi sonum, qui est ejus objectum connaturale adaequatum; atqui Deus est extra objectum adaequatum oculi corporalis, nam objectum adaequatum oculi est coloratum sensibile, quale non est Deus, qui est purus Spiritus; ergo oculus corporeus non potest, etiam *de potentia Dei absoluta*, elevari ad intuitivam Dei visionem.

Dixi, *etiam de potentia Dei absoluta*, quia Deus non potest facere quod implicat; atqui implicat oculum corporeum vitaliter agentem ferri extra limites sui objecti adaequati; alias mutaretur essentialiter; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. 1. Jacob, Gen 32. *Vidi Deum facie ad faciem.* Ex

(a) 1. *Joann.* 3. *v.* 2. (b) *Epist.* 92. *alias* 6. *ad Italicam viduam.*

quo sic argumentor: Videre Deum facie ad faciem, est videre Deum intuitive; atqui Jacob oculo corporeo vidit Deum facie ad faciem; ergo oculo corporeo vidit Deum intuitive.

Resp. dist. maj. Videre Deum facie ad faciem in propria natura, *conc.* sub specie aliena et assumpta, *nego maj.* Itaque Jacob vidit Deum sub specie Angeli, qui assumpto corpore ei apparuit, vocatusque est *Deus* repraesentative, non realiter; ita interpretatur Oseas *cap.* 12. *v.* 3. dicens: *Et in fortitudine sua directus est Jacob, cum Angelo.*

Inst. 1. Deus, *Num.* 12. de Moyse, ait: *Ore ad os loquor ei: et palam, et non per aenigmata et figuras Dominum vidit.* Ergo oculis suis corporeis vidit Deum intuitive.

Resp. nego conseq. Ex textu sequitur tantum, quod Moyses viderit Deum in persona Ministri sui, nempe Angeli Deum repraesentantis, ad differentiam Prophetarum, quibus apparebat tantum in somnis; ait enim Deus: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis Moyses . . . . ore enim ad os loquor ei, etc.*

Inst. 2. Job. 19. ait: *In carne mea videbo Deum meum.* Ergo Deus videri potest oculis corporeis.

Resp. nego conseq. Cum D. August. qui (*a*) observat, Job. dixisse, se, post resurrectionem, visurum Deum, *in carne.* id est, resumpto corpore, *non per carnem*, sed per mentem.

Prob. conseq. Job. addit: *Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt.* Ergo.

Resp. dist. conseq. Deus in carne assumpta, potest videri oculis corporeis, *conc.* Deus in se, id est, essentia divina; *nego.* Porro Job. loquitur de Deo redemptore: *Scio*, inquit, *quod redemptor meus vivit.* Atqui Christus redemptor potest, quantum ad humanitatem, videri oculis corporeis.

Inst. 3. Job, *c.* 42. ait: *Auditu auris audivi te nunc autem oculus meus videt te.* Atqui ibi loquitur de Deo in se, non de Christo redemptore; ergo.

Resp. dist. Nunc oculus meus videt te. secundum providentiam, de cujus effectibus multa audierat Job, et quos tunc proprius inspexerat, et proprio experimento, quasi ad oculum viderat, cum a tot miseriis tandem sanus evasit, *conc.* secundum essentiam divinam, *nego.* Haec est germana illius textus interpretatio.

Inst. 4. Lucae 3. dicitur: *Videbit omnis caro salutare Dei.* Ergo.

Resp. dist. Salutare Dei, id est, Christum Salvatorem, *conc.* id est, Dei essentiam, *nego.* Ita D. Aug. Serm. 277.

Objicies. 2. D. Aug. variis locis probat oculos corporis, post resurrectionem, glorificatos, substantiam divinam visuros; ergo.

Prob. ant. D. Aug. *l.* 22. *de Civit. Dei, c.* 29. ait: *Longe itaque*

(*a*) *L.* 22. *de Civit. Dei, cap.* 29.

alterius erunt potentiae, oculi beatorum, *si per eos videbitur incorporea illa natura, quae non continetur loco, sed ubique tota est*, etc. Ergo videtur agnoscere, fieri posse, ut beati, post resurrectionem, visuri sint essentiam divinam.

Resp. dist. conseq. Videtur hoc agnoscere ex sententia aliorum et hypothetice, *conc.* ex propria sententia et absolute, *nego*. Itaque quocumque D. Aug. ex propria sententia locutus constanter docuit Deum oculis corporis videri non posse. Sed cum locutus est ex sententia aliquorum Philosophorum, qui putabant beatos post resurrectionem per oculos corporis factos spirituales, Deum in se visuros, semper locutus est hypothetice, ut patet ex textu in objectione; sicut ergo circa eorum opinionem nihil negavit, ita etiam nihil affirmavit, nec in eam unquam propendit; *Sicut aliqui*, ait Epistol. 147. cap. 20. *qui eos, qui ad vitam aeternam resurgent, etiam per corpus Deum visuros putant, quoniam talem sperant spiritualis corporis qualitatem, ut etiam ipsa, quae caro fuerat, spiritus fiat. Quod si ita est . . . . id quod in illa Epistola* (92 ad Italicam, citata in nostris probat.) *mea dixi de istis nostrae carnis oculis, quia nec possunt, neque tunc poterunt Deum videre, etiam sic verum est, non enim dictum est, nisi de oculis corporalibus, quod tunc non erunt, si corpus ipsum spiritus erit; ac per hoc corporei oculi numquam Deum videbunt, quia cum videbitur, spiritus eum, non corpus videbit.* Ubi etiam loquitur hypothetice *si ita est*.

Inst. 1. D. Aug. *ibidem* addit : *fieri posse ac valde credibile esse, sic nos visuros mundana corpora, ut Deum ubique praesentem, et universa etiam corporalia gubernantem, per corpora quae gestabimus . . . . clarissima perspicuitate videamus.* Ergo.

Resp. dist. ant. Fieri posse ut Deum videamus, mediate, et per effectus, *conc.* immediate et per se, *nego ant.* Nam ait ibidem S. Doctor oculos beatorum Deum esse visuros, eo modo, quo nunc videmus vitam hominis, quem cernimus exercere actus vitales, *non credimus eum vivere*, ait, sed, *videmus*. Atqui non videmus vitam, seu animam illius hominis in se ipsa immediate, sed duntaxat per clarissimos effectus ; ergo.

Inst. 2. D. August. *ibidem*, opponit visionem qua etiam per corpus Deum incorporeum omnia regentem contuebimur, cognitioni abstractivae, *non sicut nunc invisibilia Dei, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur per speculum et in aenigmate.* Ergo intuitiva erit illa visio.

Resp. nego conseq. Utramque enim visionem esse abstractivam et per effectus agnoscit Div. August. visionem tamen oculorum corporis glorificati, opponit visioni quae nunc habetur in aenigmate, quatenus futura est longe perfectior, *quod ex duobus contingit*, ait Div. Thom. (*a*) respondens huic D. Augustin. objectioni : *sci-*

(*a*) *1. p. q. 12 art.* 3. *ad.* 2.

licet ex perspicuitate intellectus et ex refulgentia divinae claritatis in corporibus innovatis; id est per aspectum coeli novi et terrae novae.

Objicies 3. Visus, est potentia cognoscitiva, Deus vero objectum cognoscibile; atqui potentia cognoscitiva potest extendi ad quodlibet objectum cognoscibile; ergo.

Resp. dist. maj. Est potentia cognoscitiva, particularis et ad objectum corporeum determinata, *conc.* universalis, *nego.* Nam est determinata ad objectum coloratum, et consequenter corporeum, Deus autem non est corpus.

Instabis. Quaelibet potentia intellectiva, ad quodlibet objectum intellegibile, pertingere potest, ergo quaelibet potentia cognoscitiva, ad quodlibet objectum cognoscibile.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod potentia intellectiva sit universalis objective, econtra potentia cognoscitiva visiva, est intra coloratos limites circumscripta.

Objicies 4. Ideo asseritur Deum videri non posse oculis corporeis, quia oculi cum illo nullam proportionem habent; atqui haec ratio nulla est; ergo.

Prob. min. Deus, per absolutam suam potentiam, potest elevare quamlibet creaturam ad producendos effectus cum quibus nullam habet proportionem; sic utitur igne corporeo ad comburendas animas, aqua in baptismo ad producendam gratiam; etc. Ergo, licet oculi corporei nullam cum essentia divina proportionem habeant, nihilominus possunt elevari ad videndum Deum intuitive.

Resp. dist. ant. Deus potest elevare quamlibet creaturam, vitali modo non operantem, *conc.* vitali modo operantem, *nego.* Ratio disparitatis est, quia creaturae, quae non agunt vitaliter, non sunt causae principales, sed tantum instrumentales effectuum ad quos producendos a Deo assumuntur; in hujusmodi autem causis instrumentalibus Deus proportionem aliquam cum effectu producendo, non supponit. Econtra vero creaturae, quae agunt modo vitali, sunt essentialiter causae principales effectuum quos operantur; atqui causae principales sese ipsas movere debent ad suos effectus; ergo aliquam, saltem inchoatam, cum illis proportionem habere debent.

Inst. Deus potest actum videndi Deum ponere in oculo corporeo; ergo tunc oculus videret Deum.

Resp. nego ant. Visio enim Dei est essentialiter actus vitalis, de cujus natura est, ut a sua potentia eliciatur; porro natura rerum mutari non potest.

ARTICULUS II

Utrum essentia divina videri possit ab intellectu creato per solas naturae vires?

Nota. Anomaei, IV. saeculo, se tantam Dei notitiam propriis naturae viribus habere, jactitabant, quantam sui ipsorum, imo

tantam quantam Deus ipse sui haberet, quam haeresim a Patribus illius saeculi (a) damnatam, renovarunt *Beguardi et Beguinae*, damnati in Concilio generali Viennensi. Contra quos sit:

CONCLUSIO

Deus ab intellectu creato, per solas naturae vires, non potest videri intuitive. Est de fide definita in Conc. Vienn. in quo hic Beguardorum articulus fuit damnatus: *Quaelibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata; et anima non indiget lumine gloriae ipsam elevante ad Deum videndum.*

Prob. 1. Ex Script. Isaiae 64. *Oculus*, mentis, *non vidit, Deus, absque te*, (dante et elevante) *quae praeparasti expectantibus te.* Psalm. 83. *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Et Rom. 6. *Gratia Dei, vita aeterna;* decretorii sunt isti textus; nam si vita aeterna est donum et gratia Dei; ergo non potest acquiri per solas naturae vires.

Prob. 2. *ex Patrib.* Origenes (b). *Mens nostra*, inquit, *ipsum per se*, id est, per suas vires naturales, *Deum sicut esse, non potest intueri.*

D. Ambr. (c) ait: *In potestate nostra non est eum videre, sed in potestate illius est apparere.*

D. Aug. (d) *Non est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beate vivere.*

Prob. 3. Visio intuitiva est actus supernaturalis; atqui intellectus humanus per solas naturae vires non potest elicere actum supernaturalem, ut contra Pelagianos fuit definitum; ergo intellectus humanus non potest per solas naturae vires elicere visionem Dei intuitivam.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Intellectus humanus per solas naturae vires, potest consequi suum finem; atqui visio Dei intuitiva, est finis hominis; ergo.

Resp. dist. maj. Potest naturaliter consequi suum finem naturalem, *conc.* supernaturalem, *nego.* Porro visio intuitiva, est finis hominis supernaturalis.

Subsumes; Atqui visio intuitiva est finis hominis naturalis; ergo etc. *Prob.* Quod homo naturaliter appetit, est finis hominis naturalis; atqui homo naturaliter appetit visionem beatificam; ergo.

Resp. dist. maj. Est finis naturalis, quoad propensionem, *conc.* quoad consecutionem, *nego maj.* Nam *quamvis homo naturaliter inclinetur in finem ultimum*, inquit Boetius, (e) *non potest tamen naturaliter illum consequi, sed solum per gratiam; et hoc est propter eminentiam illius finis.*

(a) *SS. Basil. Epiphan. Gregor. Nissaen. et Gregor. Nazianz. etc.*
(b) *L. 1. de principiis, cap. 1.* (c) *In cap. 1. Lucae.*
(d) *L. 19 de Civit. Dei, cap. 25.* (e) *L. de Trinit. q. ult.*

Inst. 1. Intellectus humanus potest naturaliter consequi, quod est intra latitudinem sui objecti specificativi; atqui Deus intuitive videndus, est intra latitudinem objecti intellectus specificativi; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quod est intra latitudinem objecti specificativi, sibi proportionati, *conced.* sibi improportionati, *nego major.* Porro, licet Deus clare videndus, sit intra latitudinem objecti specificativi, intellectus, quatenus est potentia visiva, tamen cum sit ordinis supernaturalis, ipsi est improportionatus, nec potest illum intuitive videre, nisi aliquo supernaturali auxilio roboretur; *Deus clare visus*, ait D. Thom. (*a*) *non est extra facultatem intellectus velut extraneum quid, sed velut excedens.*

Inst. 2. Quod menti intime praesens est, non est supra ipsam: atqui Deus intime praesens est menti: ergo.

Resp.dist.maj. Quod menti intime praesens est in ratione objecti, *conc.* in ratione entis, *nego. maj.* Porro Deus in ratione entis, est equidem menti intime praesens propter suam immensitatem; sed non est intime praesens in ratione objecti, nisi abstractive et per effectus videndi.

CAPUT II.

De attributis Dei positivis.

***Nota*: Agemus hic, 1. De visibilitate Dei. 2. De ejus aeternitate. 3. De ejus immensitate. 4. De ejus bonitate. 5. De ejus intellectu et scientia. 6. De ejus voluntate, sequentibus quaestionibus.**

QUÆSTIO I.

De visibilitate Dei.

Agemus, 1. De possibilitate. 2. De existentia. 3. De principiis effectivis. 4. De objecto. 5. De qualitate et inaequalitate visionis Dei intuitivae.

ARTICULUS I.

De possibilitate intuitivae Dei visionis.

Nota: Recentiores Graeci, quorum antesignanus fuit *Gregor. Palamas*, docebant, teste Radulpho Archiepiscopo Armachano (*b*) Dei naturam a beatis non videri, sed aliquam duntaxat lucem, ab illa distinctam et profluentem: Contra quos sit.

CONCLUSIO.

Intellectus creatus*, *supernaturali roboratus auxilio*, *Dei naturam videre potest. **Est de fide definita in Concilio Florentino in decreto unionis.**

Prob. 1. Ex Script. Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam*

(*a*) *L. contra gentes, cap.* 54.
(*b*) *L.* 14 *de qu. Armenorum, cap.* 1.

ipsi Deum videbunt 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum et in aenigmate, tunc autem*, in patria, *facie ad faciem*. 1. Joann. 3. *Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Atqui videre Deum facie ad faciem, videre eum sicuti est, est videre Deum intuitive; ergo intellectus creatus videre potest naturam divinam, non per solas naturae vires, ut probavimus; ergo per quoddam Dei auxilium supernaturale.

Prob. 2. *ex Patribus*, inter quos duos, vel tres proferemus.

D. Iren. (*a*) sic ait: *Participatio Dei, est videre Deum . . . . homines igitur videbunt Deum, et vivent per visionem, immortales facti, et pertingentes usque ad Deum.*

D. Clem. Alexand. *L.* 5. *Strom.* sic loquitur. *Perspicuum est, nullum unquam, vitae suae tempore, posse clare Deum comprehendere,* (seu intueri) *qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint.*

D. Bernard. (*b*) *In hoc erit vita aeterna*, inquit, *ut cognoscamus Deum sicuti est, id est, non modo sicut inest, nobis videlicet, aut caeteris creaturis, sed sicut est in semetipso.*

Probat. 3. *ratione*; Qua si non potest demonstrari nostrae propositionis veritas, potest saltem suaderi sic: homini possibilis esse debet consecutio beatitudinis ad quam factus est, et ab ipso Deo tamquam ad finem ultimum destinatus; atqui beatitudo hominis in clara et intuitiva Dei visione consistit, saltem praesuppositive, et causaliter, juxta illud Joann. 17. *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, etc. Ergo homini possibilis esse debet intuitiva Dei visio. Quia tamen haec beatitudo non est homini naturalis, sed supernaturalis, ideo nonnisi, auxilio supernaturali corroboratus, potest illam consequi.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus in Scripturis dicitur *invisibilis*, dicitur, *habitare lucem inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Ergo nequidem supernaturaliter potest Deus intuitive videri.

Resp. dist. ant. **Dicitur invisibilis, oculo corporeo, *conc.* menti humanae, *subdist.* naturae viribus, *conced.* gratiae beneficio, *iterum dist.* comprehensive, seu modo infinito, *conc.* intuitive, *subdist.* in hac vita, saltem de lege ordinaria, *conc.* in altera vita, *nego ant. et cons.* Responsio patet ex supra dictis.**

***Inst.* 1. Christus (*c*) ait: *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.* Ergo nemo Deum potest videre intuitive.**

Resp. disp. textum. **Non vidit Patrem quisquam hominum, *con-***

(*a*) *L.* 4. *contra haereses*, *c.* 20. *alias cap.* 37.
(*b*) *Serm.* 4. *in Festo omnium Sanctorum.* (*c*) *Joann.* 6. *v.* 36.

ced. quisquam Angelorum, *nego.* Loquitur ibi Christus de hominibus, quibus porta caeli clausa fuit usque ad ejus in caelos Ascensionem, unde utitur de verbo *vidit*, in praeterito.

Instabis secundo. Atqui Angeli non vident Deum intuitive; ergo. *Prob. subs.* Qui Deum desiderant prospicere, ipsum non vident; atqui ex 1 Petri. 1. *In quem*, Deum, *desiderant Angeli prospicere;* ergo.

Resp. dist. maj. Qui desiderant Deum videre, desiderio excludente possessionis fastidium, *nego maj.* desiderio excludente possessionem objecti, *conc.* et sic ad min. *Desiderant sine labore*, ait Greg. Magn. (*a*) *quia desiderium satietas comitatur, et satiantur sine fastidio, quia satietas ex desiderio semper accenditur.*

Objicies 2. Multi sancti Patres, quorum testimonia referre non sinit proposita concisio, asserunt Dei naturam non posse intuitive videri, neque a Beatis, neque etiam ab Angelis; ergo.

Resp. nego ant. Patres enim nunquam clarae Dei visionis negarunt possibilitatem, quam et alibi dilucide astruunt, et in iis ipsis locis, qui nobis objiciuntur, per non aequivocas expressiones innuunt. Sed unice rejiciunt possibilitatem visionis Dei comprehensivae, contra quos impugnabant Anomaeos, qui ut ait D. Chrysost. (*b*) *stulte non minus quam impie jactitabant, se ita Deum nosse, ac Deus se ipse novit.* Apposite ergo ad controversiam, quam versabant, exponi debent haec eorum verba, *videri, non videri*, quae pro varia eorum significatione de Deo dici possunt, ut observat D. Epiphan. *haeres.* 70. *n.* 8. et illustrat hac similitudine: *Veluti*, inquit, *si quis per angustum foramen caelum aspiciat et dicat, video caelum, non utique mentiatur; videt enim revera caelum. Quod si quis acute ei dicat, non vidisti caelum, neque iste mentietur .... quippe non vidit illius exporrectionem, neque latitudinem .... utrumque ergo vero dicitur, et quod Deus videndus aliquando sit;* intuitive nimirum, et ut in se est, *et quod videri non possit;* nempe comprehensive, et juxta totam suam amplitudinem, ita ut exhauriatur.

Inst. 1. Saltem negari non potest, quin D. Chrysost. intuitivam Dei visionem Angelis ac Beatis negaverit, ut docet Vasquez *in primam partem D. Th. disp.* 37. Ergo.

Resp. nego ant. Neque in hac parte audiendus est Vasquez, qui solus D. Chrysost. quem omnes vindicant, accusat.

Prob. ant. D. Chrysost. *Hom.* 14. *in Joann.* ait: *id quod est Deus, non modo Prophetae non viderunt, sed neque Angeli.* Et infra ex his Apost. verbis: *Qui manifestatus est in carne*, sic arguit, *quod ipse invisibilis sit, non solum hominibus, sed et supernis virtutibus, cum dixisset Paulus manifestatum esse in carne, subdit, visum ab Angelis; ergo ex quo carnem induit, tunc visus est*

(*a*) *L.* 18 *moral. cap.* 28.

(*b*) *Homil.* 2. *adversus Anomaeos.*

ab Angelis; antea vero non ita videbatur, cum ipsis quoque invisibilis esset substantia. Atqui qui negat Angelos et Beatos videre *id quod est Deus, et substantiam Dei,* prorsus ipsis denegat visionem intuitivam; ergo.

Resp. dist. min. Prorsus ipsis denegat visionem intuitivam adaequatam et comprehensivam, *conc.* ipsis denegat quamcumque intuitivam visionem, etiam inadaequatam, *nego.* Porro de sola visione Dei comprehensiva hic locutus est D. Chrysost. ut ipse declarat inferius his verbis: *Num omnes in ignorantia vivimus? absit. Sed nemo ita cognovit Patrem ut Filius.... qui certam notionem, visumque et comprehensionem habet, qualem Filium de Patre habere par est. Sicut enim novit me Pater, inquit, et ego cognosco Patrem .... hinc*, ex hoc nempe textu, *collige certam Filii de Patre comprehensionem.*

Inst. 2. D. Chrysost. Angelis concedit solam Dei cognitionem, quam per incarnationem acquisierunt, atqui illa cognitio non fuit substantiae divinae, sed humanitatis a Deo assumptae; ergo, juxta Divum Chrysostomum, Angeli non fruuntur intuitiva Dei visione.

Resp. nego maj. Nam per ista verba, *ex quo carnem induit, tunc visus est ab Angelis;* solum probat Angelos non vidisse divinam essentiam comprehensive, id est, et secundum omnem suam infinitatem, et secundum omnes effectus ad quos extendi ac terminari illa potest, ex eo quod incarnatio (quae ab Apostol. Ephes. 3. vocetur *Sacramentum absconditum a saeculis in Deo*, id est, in sola Dei notitia, ait Glossa) non ante ab eis visa fuerit, quam Verbum divinum carnem induerit.

Inst. 3. D. Chrysostom. quinque homiliis, *de incomprehensibili Dei natura contra Anomaeos*, totus est ut probet Dei naturam nullo modo videri posse; ergo.

Resp. dist. ant. Probat Dei naturam nullo modo videri posse comprehensive, *conced.* intuitive, *nego.* Constat autem D. Chrysost. loqui de sola Dei cognitione comprehensiva contra Anomaeos, qui, ut ait Homil. 1. *se ita Deum nosse. quemadmodum Deus seipsum novit, asserunt.* Quos sic impetit, Homil. 2. *non te obruis, qui eo amentiae proruisti, ut quem glorificare duntaxat debes et adorare, hunc.... contendas penitus comprehendere?* Et postquam dixit, Hom. 1. *Ipse*, Deus, *solus est incomprehensibilis.* Et Homil 4. *Statueram ..... omni virtuti creatae, Deum esse incomprehensibilem, explicare.* Concludit eandem Homil. sic: *Deum incomprehensibilem esse omnium creaturarum generi, late ex his quae proposuimus, patet.* Constat ergo Sanctum Doctorem, vocabula *videndi ac comprehendendi*, tanquam synonima usurpare.

Objicies 3. Facultas finita, non potest videre objectum infinitum; atqui mens creata est finita, et Deus infinitus; ergo.

Resp. dist. maj. Non potest videre objectum infinitum modo in-

finito et comprehensivo, *conc.* modo finito, *subd.* per solas naturae vires, *conc.* per auxilium quoddam supernaturale, *nego maj.* et sic ad conseq. Responsio patet ex dictis.

Inst. Inter potentiam et objectum debet esse proportio; atqui inter mentem creatam et Deum infinitum, nulla est proportio; ergo.

Resp dist. maj. Debet esse proportio *habitudinis*, in eo posita, quod res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiae. *conced.* proportio *entitatis*, quae est similitudo in natura, *nego*. Porro cum Deus contineatur intra verum, quod est objectum intellectus, merito intellectus dicitur habere cum eo proportionem habitudinis, licet non habeat proportionem entitatis. Illa autem proportio habitudinis sufficit cum supernaturali Dei auxilio ad Deum intuitive videndum; alias nequidem abstractive possemus Deum videre.

Subsumes; Atqui inter mentem creatam et Deum, nulla est proportio habitudinis; ergo.

Prob. Inter potentiam naturalem et objectum supernaturale, nulla est proportio habitudinis; atqui mens creata, est potentia naturalis, et Deus est objectum supernaturale; ergo.

Resp. dist. maj. Nulla est proportio habitudinis completa, *conc.* inchoata, *nego*. Equidem proportio habitudinis inter mentem creatam et Deum, est tantum inchoata et incompleta, ideoque indiget lumine gloriae, quo compleatur, elevetur, et reddatur proxime potens ad Deum intuitive videndum.

ARTICULUS II.

De existentia intuitivae Dei visionis.

Nota: Duo hic habemus discutienda; 1. Utrum aliquibus in hac vita degentibus concessa fuerit intuitiva Dei visio. 2. Utrum animae justorum ea nunc donentur in caelis.

§. I. *Utrum aliquibus in hac vita concessa fuerit intuitiva Dei visio.*

Nota. Quaestio est de puro homine; de Christo enim nulli dubium est, quin visione Dei fruitus fuerit. Unde sit.

CONCLUSIO I.

***Nemini unquam in terris concessa fuit intuitiva Dei visio.* Est probabilior.**

***Prob.* 1. Exod. 33. Moysi a Deo postulanti, ut suam ipsi gloriam ostenderet, respondit Deus, *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.* En lex generalis de non videndo Deo in hac vita, nullum, ne Moysen quidem, excipit; atqui ubi lex neminem excipit, nec nos debemus excipere; ergo.**

Joann. 6. dicitur: *Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me; non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic*

vidit Patrem. Ubi ab illa prop. negativa excipit solum Christum; atqui unius exceptio firmat regulam quoad omnes alios; ergo.

Prob. 2. *ex Patrib.* Greg. Mag. (*a*) de Moyse disserens, ait: *Videri potuit Deus per circumscriptas imagines, et videri non potuit per circumscriptum lumen aeternitatis.*

Div. Bernard. *Serm.* 31. *in Cantica*, dicit: *Nec Sapiens, nec Sanctus, nec Propheta illum videre sicuti est, potest, aut potuit in hoc mortali corpore.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus Exodi 33. dixit Moysi: *Ostendam tibi omne bonum.* Atqui per, *omne bonum*, intellexit divinam naturam; ergo Moyses, dum adhuc viveret, fruitus est visione Dei intuitiva.

Resp. nego min. Nam infra addit Deus, *faciem autem meam videre non poteris.* Ego Deus per to, *omne bonum*, intelligit duntaxat, vel mirabilia quae Deus se per Moysen operaturum promiserat, ut Israelem a captivitate Ægyptiaca liberaret; vel intelligit faciem illius Angeli, qui Moysen ore ad os alloquebatur, quam, prae splendore ex ea emicante, videre non poterat.

Inst. 1. Num. 12. Deus de Moyse ait: *Ore enim ad os loquor ei, et palam, et non per aenigmata et figuras Dominum videt.* Ergo intuitive Deum videbat.

Resp. dist. conseq. Intuitive videbat Deum in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego.* Deus ergo non in propria natura, sed in aliqua praestanti forma corporea assumpta Moysi apparuit, vel potius Angelus qui typum Dei gerebat, ut asserit Sanctus Stephanus, *Act.* 7. dicens: *Apparuit illo in deserto montis Sina Angelus in igne flammae rubi. . . . dicens, Ego sum Deus Patrum tuorum, Deus Abraham, etc.*

Inst. 2. D. Ambr. (*b*) *ait: Neque in specie, neque per aenigmata, sed clara atque perspicua praesentiae divinae dignatione donatus est Moyses.* Ergo.

Resp. dist. ant. Donatus est clara praesentiae divinae dignatione, in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego.* Quod sit hic Ambrosii sensus, probant haec ejus verba in caput 1. Lucae: *Patrem et Filium; etc. ea specie videri, quam voluntas elegerit, non natura formaverit, ut et illud verum sit, quod Deum nemo vidit unquam.*

Inst. 3. D. August. *l.* 12. *de Genes. ad litteram, cap.* 27. *dicit: Nisi desideratam Dei claritatem Moyses videre meruisset, non in lib. Num. diceret Deus, Ore ad os loquar ad illum in specie, et non per aenigmata.* Ergo visionem intuitivam Moysi tribuit.

Resp. dist. conseq. Tribuit inquisitive, *conc.* definitive, *nego.*

(*a*) *L.* 18 *Moral. cap.* 28. (*b*) *L.* 3. *in Exameron cap.* 2.

Licet enim illic propensior in hanc partem S. Doctor fuerit, nihil tamen definivit in illo opere, *in quo*, ut ait lib. 2. retractat. cap. 24. *plura quaesita, quam inventa sunt, et eorum quae inventa sunt, pauciora affirmata*, etc. Ergo vera opinio D. Augustini repetenda est ex aliis, quae posterius scripsit, operibus: nempe. *tract. 3. in Joann.* ait: *Moyses vidit nubem, Angelum, vidit ignem; omnis illa creatura est: typum Domini sui gerebat, non ipsius Domini praesentiam exhibebat. . . . . loquebatur ergo cum Moyse Angelus . . . . non erant illa substantia Dei.* E Epist. 147. dicit: *Ipse ergo, Deus, erat in ea specie qua apparere voluerat, non autem ipse apparebat in natura propria quam Moyses videre cupiebat: ea enim promittuntur Sanctis in alia vita: unde quod responsum est Moysi*: non videbit me homo, et vivet; *verum est, quia nemo potest faciem Dei videre, et vivere.*

Objicies 2. Div. Paulus, 2. *Cor.* 12. de se ipso dicit: *Scio hominem in Christo ante annos* 14. *sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit, raptum hujusmodi ad tertium coelum, et scio ejusmodi hominem . . . . quoniam raptus est in Paradisum, et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui:* Atqui nomine Caeli, paradisi, arcanorum verborum, nihil aliud potest intelligi, quam intuitiva Dei visio; ergo.

Resp. nego min. Nam raptus iste contigit antequam scripsisset epistolam ad Timoth. et antequam D. Joan. scripsisset Evangelium; at uterque dicit quod, *nemo vidit Deum unquam*: propositio est generalis, Paulus non se excipit. Ergo in epist. ad Cor. loquitur de revelatione sibi facta in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat, quod suadent tum ista verba sequentia, *ne magnitudo revelatione extollat me;* tum verbum, *audivit*, quo utitur, et quod non ad intuitivam cognitionem, sed ad revelationem pertinet, prout Apost. ipse insinuat verbis immediate antecedentibus, dicens: *Veniam ad visiones, et revelationes Domini. Scio hominem etc.*

Inst. Div. Thom. (*a*) de D. Paulo dicit: *Convenientius dicitur, quod Deum per essentiam vidit; ergo.*

Resp. nego conseq. Equidem in ea fuit opinione D. Tom. cum aliquibus aliis Patribus, quam ideo citra errorem defendi posse judicamus; sed aliam, ut probabiliorem, amplectimur, quippe quae sit et S. Scripturae conformior, et plurium ex veteribus firmata consensu.

§. II. *Utrum animae justorum visione intuitiva nunc fruantur in caelis.*

Nota, Circa hanc quaestionem duo fuerunt errores.

Primus, fuit eorum, qui docuerunt, justos, post generalem

(*a*) 2. 2. q. 175. *art.* 3. *in corp.*

resurrectionem, per mille aunos cum Christo in terris regnaturos, antequam ad visiouem Dei in Coelo reciperentur, hi ideo dicti sunt *Kyliastae* graece; et *millenarii* latine. Porro millenariorum duplex fuit genus.

Primum, fuit eorum, qui primo Ecclesiae saeculo, cum infami Cerintho, docuerunt, Sanctos illud mille annorum spatium in ventris ac libidinis voluptatibus explendis, traducturos.

Secundum, fuit eorum, quorum aliqui docuerunt, Sanctos per illud spatium, voluptatibus corporeis quidem, sed consuetis ac licitis; alii vero solis animae spiritualibus deliciis fruituros . . . . hujus erroris auctor II. saeculo. fuit *Papaias* Jerapolitanus Episcopus, *vir equidem mediocri admodum ingenio praeditus* (*a*). Sed cum fuisset quondam Joannis Evangelistae auditor ut memorant DD. Irenaeus, *lib.* 5. *cap.* 33. et Hieronym. (*b*) et esset fama et sanctitate conspicuus, plurimos viros clarissimos in suam opinionem adduxit, inter quos fuere Justinus, Ireuaeus, Nepos Egyptius praesul, Lactantius, Severus Sulpitius, et aliquaudo Augustinus, ut ipsemet caudide fatetur, *lib.* 2. *de Civit. Dei*, *cap.* 7. qui tamen non fuerunt haeretici, quia veritas quam impugnabant, nondum erat ab Ecclesia definita.

Secundus error, fuit eorum, qui, licet rejecerint terrenum mille annorum regnum, tamen existimarunt neminem ante judicii generalis diem ad visionem Dei introduceudum fore. Ita Novatianus, Vigilantius et nonnulli Graeci, ut patet ex *conc. Florent. sess.*

In hanc sententiam plus aequo inclinasse videtur Joannes XXII. 1. In Vigilautii errorem abiere Lutherus, *praelectione in Genes.* Calvinus *l.* 3. *institut.* *c.* 25. et Sociniani, *in vindiciis Christianae confessionis*, *cap.* 25. Contra omnes hos errores, sit:

CONCLUSIO I.

Fabulosa ac delira est millenariorum de regno Christi in terris sententia. Prop. est de fide.

Prob. 1. Argumentis ex Scriptura deductis: *Primum*, si vera esset millenariorum opinio, regnum Christi esset terrenum, illudque certo quodam tempore, nimirum mille annorum, circumscriptum; atqui ex Scriptur. regnum Christi, nec est terrenum Joann 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*; nec certo quodam tempore circumscriptum Lucae 1. *Regni ejus non erit finis*, quem locum Conc. Constantinopolit. I. inseruit symbolo contra Apollinaristas, qui millenariorum sententiam amplexi fuerant; ergo, etc.

Secundum, millenarii ex Philastrio Brixiensi (*c*) dicunt: *Cum venerit Christus de caelo, mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum et manducandum, sicut fit nunc*

(*a*) *Eusebius*, *l.* 3. *c.* 39. (*b*) *L. de viris illustr. c.* 39.
(*c*) *L. de haeresib. cap.* 12, *tomo* 4. *Biblioth. PP.*

in hoc saeculo quotidie. Atqui nullas post resurrectionem in regno Dei fore corporeas voluptates docet Christus Matth. 22. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur.* Ex Apost. Rom. 14. *Non est regnum Dei esca et potus*; ergo, etc.

Prob. 2. ex Patribus, qui millenariorum placita vocant, *portenta quaedam quae commentus est Cerinthus* (a), *deliram voluptatem* (b) *ridiculas fabulas* (c). Ergo.

Confirm. Iis omnibus momentis, quibus sequentem propositionem probabimus, quibus haeresis millenariorum funditus evertetur.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. D. Joann. *in Apoc. c.* 20. annuntiat 1. quod Angelus *ligavit* diabolum, *per annos mille .... ut non seducat amplius gentes*, *donec consummentur mille anni.*

2. Quod, *qui non adoraverunt bestiam . . . vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis . . . . . haec est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem : sed erunt Sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.*

3. Praedicit, judicium generale et resurrectionem quae secunda est; *et dedit mare mortuos, qui in eo erant, et mors, et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant: et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.*

4. Dicit, *et infernus*, id est, damnati, sumit enim continens pro contento, *et mors*, id est, diabolus, qui est causa mortis, *missi sunt in stagnum ignis. Haec est mors secunda.*

Ex his sic argumentantur: in textu allato singula millenariorum capita continentur; ergo.

Resp. nego ant. Nam, juxta millenarios regnum Christi futurum non erat, nisi post generalem corporum resurrectionem: tamen D. Joannes loquitur de regno mille annorum qui praecedent adventum Antichristi, qui regnabit tribus annis et dimidio ante corporum resurrectionem; *et cum consummati fuerint mille anni*, inquit, *solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes.* Ergo D. Joann. nedum favet millenariis, quia potius eorum fabulam funditus subvertit.

Inst. 1. Juxta D. Joann. erit duplex resurrectio. *Prima* erit propria justorum qui regnabunt per mille annos cum Christo. *Secunda*, quae consequitur illud intervallum, erit impiorum qui resurgent ad judicium, post quod justi in coelum ascendent aeterna felicitate donandi; impii vero mittentur in infernum ad aeterna supplicia; ergo.

(a) *Cajus Rom. Ecclesiae Presbyter apud. Euseb.*
(b) *Gregor. Nazian. Orat.* 52.
(c) *August. l.* 20 *de Civ. cap.* 7.

Resp. nego ant. Nam sicut D. Joann. duplicem resurrectionem, ita duplicem mortem annuntiat.

Prima resurrectio, est animarum quae in Ecclesia a peccati morte ad vitam gratiae resurgunt, juxta illud Christi Joann. 5. *Qui verbum Dei audit, transit a morte ad vitam* et regnant cum Christo, quare, *Ecclesia, et quae nunc est, est regnum Christi, regnumque caelorum*, ait D. August. (a).

Secunda resurrectio, est corporum, quae simul cum animabus in die judicii resurgent ad perfectam et consummatam gloriam....., Hoc dilucide exponit D. August. cit. c. 6. *Sunt resurrectiones duae*, inquit, *una prima quae et nunc est, et animarum est, quae venire non permittit in mortem secundam. Alia secunda, quae nunc non est, sed in saeculi fine futura est, nec animarum, sed corporum, est, quae per ultimum judicium alios mittet in secundam mortem, alios in eam vitam, quae non habet mortem.*

Prima mors ex opposito, est privatio gratiae pro vivis; et solius animae damnatio pro defunctis reprobis.

Secunda mors, est damnatio animae et corporis, post carnis resurrectionem, rursus punitorum, ait *D. Aug. cap.* 9.

Inst. 2. Quod Div. Joann. docet de regno Christi, non potest intelligi de tempore praesentis Ecclesiae; ergo, etc.

Prob. ant. Juxta D. Joann. 1. Toto tempore illius regni, draco ligabitur; atqui quotidie hominibus insidiatur. 2. Tempus illius regni ad mille annos restringitur; atqui Ecclesia ab annis 1837. durat. 3, Animae decollatorum, propter testimonium Jesu, pertinebunt ad illud regnum; atqui non sunt amplius de Ecclesia; ergo.

Resp. ad 1. *dist. ant.* Draco est ligatus, quatenus, per mortem Christi, ejus vires depressae sunt, et extenuatae, *conc.* hoc significavit Christus *Joann.* 12. dicens: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Quatenus insidias hominibus struere amplius non potest, *nego.* Adhuc enim *latrare potest, sollicitare potest*, ait Div. August. serm. 197. de tempor. *mordere omnino non potest, nisi volentem.*

Resp. ad 2. *dist. maj.* Tempus illius regni restringitur ad mille annos sumptos indefinite, pro toto illo tempore quod a morte Christi, ad diem usque judicii, vel (ut alii volunt) ad adventum antichristi intercedit, *conc.* sumptos definite, *nego.* Itaque, *mille annos pro annis omnibus hujus saeculi posuit*, ait Aug. loco cit. *ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*, quae per millenarium numerum solet explicari in Scriptura; v. g. Jerem. 32. *Ego Dominus faciens misericordiam in millibus his qui diligunt praecepta mea*; id est, in omnibus.

Resp. ad 3. *nego min.* cum D. Aug. ibidem: *neque enim, piorum animae mortuorum separantur ab Ecclesia qua nunc est*

(a) *L.* 20. *de Civ. Dei, cap.* 9.

regnum Christi . . . . . regnant cum illo, per gloriam essentialem, dum isti mille anni, primae resurrectionis, decurrunt.

Objicies 2. Christus, *Matth.* 5. dicit: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Atqui non saturabuntur, nisi in terrestri regno mille annorum; ergo.

Resp. nego min. Neque enim Christus loquitur de saturitate ventris et veneris, ut fabulabantur millenarii, sed de caelesti plane saturitate gloriae Dei, juxta illud, *satiabor, cum apparuerit gloria tua.*

Inst. Atqui Christus loquitur de saturitate voluptatum corporis; ergo. *Prob.* Matth. 26. Christus dicit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*; ergo.

Resp. nego conseq. Nam in illo textu *vinum* sumitur, proprie, vel metaphorice; si *proprie*, per *regnum*, intelligi debet tempus quod subsecutum est ejus resurrectionem, quo tempore cum discipulis suis manducavit et bibit in signum suae verae resurrectionis, juxta illud D. Petri Act. 10. *Manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis.* Illud autem tempus esse regnum Christi, declarat ipse, Matth. ult. *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra*, quam tunc exercere incoepit . . . *si metaphorice* per *vinum*, intelliguntur spirituales beatitudinis aeternae deliciae, quas cum suis erat aliquando communicaturus, juxta illud Lucae 22. *Ego dispono vobis . . . . ut edatis et bibatis super mensam in regno meo, et sedeatis super thronos, etc.*

CONCLUSIO II.

Animae justorum, quibus nihil superest expiandum, statim post mortem, ad claram Dei visionem in caelum admittuntur.

Prop. Est de fide, in Conc. Florent. *sess.* 15 *in definitione fidei*, cui Latini pariter et Graeci subscripsere, definita his verbis: *Definimus illorum animas, qui, post baptisma receptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quae post peccati contractam maculam, sunt purgatae, in caelum mox recipi, et intueri clare Deum unum et trinum sicuti est.*

Prob. 1. Ex Script. 2. Cor. 5, *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis, dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam aeternam in caelis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae in caelo est superindui cupientes.* Decretorium est illud testimonium, ex quo sic argumentor: Apostolus per *domum habitationis hujus*, intelligit corpus mortale, per *domum aeternam*, intelligit visionem Dei intuitivam; atqui domum illam aeternam docet nos habituros post dissolutionem domus *habitationis hujus*, et equidem statim, alioquin in hoc frustra ingemisceremus, visionem illam superindui cupientes, si usque ad diem judicii, illa visio esset procrastinanda; ergo, etc.

Confirmatur, ex verbis sequentibus: *Scientes*, inquit, *quoniam*

dum sumus in corpore , peregrinamur a Domino : (per fidem enim ambulamus , et non per speciem) audemus autem , et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore , et praesentes esse ad Dominum , et ut jam non per fidem ambulemus , sed per speciem. Unde sic arguo : Apostolus distinguit statum eorum qui adhuc sunt in corpore , a statu eorum qui peregrinantur a corpore , in hoc quod primi Deum duntaxat per fidem videant, secundi vero praesentes sunt ad Dominum , quem vident per speciem , seu intuitive; atqui homo statim a morte peregrinatur a corpore; ergo, si nihil ipsi expiandum superest, statim fruitur intuitiva Dei visione.

Prob. 2. D. Clem. Rom. (a) *Petrus*, inquit, *martyr effectus , discessit ad debitum gloriae locum. . . . Paulus patientiae praemium obtinuit . . . . his viris , qui divinam vitam duxerunt , aggregata est ingens electorum multitudo.* Atqui locus gloriae, et virtutis praemium nihil aliud sunt , quam visio Dei intuitiva ; ergo jam eam possident.

S. Ignatius martyr , *Epist. ad Trallianos* , ipsos , cum esset in vinculis , sic alloquitur : *Salutat vos Spiritus meus , non modo nunc , sed ubi Deum nactus fuero , nam etiamnum in periculo , mortis , versor.* Ergo ipsi persuasum erat , se statim a morte Deo fruiturum.

Clem. Alex. *l.* 5. *Strom.* scribit : *Clarum est neminem unquam vitae tempore posse Deum evidenter comprehendere ; qui autem sunt mundo corde , Deum videbunt , postquam ad extremum finem pervenerint* ; quid clarius ?

D. Cyprian. (b). *Quanta securitas* inquit. . . . *claudere in momento oculos , quibus homines videbantur et mundus , et aperire eosdem statim, ut Deus videatur et Christus . . . sine damno temporis merces, judice Deo, redditur.* Ergo *statim , et sine damno temporis* , justi visione beatifica donabuntur.

Prob. 4. *ratione.* Deus , cujus *miserationes super omnia opera ejus*, promptior est ad remunerandum, quam ad puniendum; atqui animae impiorum statim detruduntur ad inferos , Job. 21 *in puncto ad inferna descendunt.* Ergo animae justorum, quibus nihil superest luendum , statim ad claram Dei visionem admittuntur.

Confirm. Per sinum Abrahae intelligitur ab omnibus Patribus et Theologis aeterna felicitas ; atqui ex Luc. 16. *Factum est ut moreretur mendicus , et portaretur in sinum Abrahæ , mortuus est autem et dives et sepultus est in inferno.* Ergo , etc. unde Pater Abraham dixit diviti : *Hic consolatur tu vero cruciaris.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. S. Joann. *Apoc.* 6. dicit se vidisse, *subtus altare*

(a) *Epist. 1. ad Corinth.* (b) *Exhort. ad Martyrium versus finem.*

animas interfectorum propter verbum Dei. Atqui animae quae sunt subtus altare, non sunt in caelis; ergo.

Resp. nego min. Nam quidquid intellexerit nomine *altaris*, certum est animas illas in caelis esse, et beata Dei visione frui, nam infra dicitur, *illis*, animabus, *datae sunt singulae Stolae albae.* Atqui per Stolas albas intelligitur aeterna felicitas; ergo, etc.

Inst. 1. Illae animae non fruuntur aeterna felicitate, quibus gloriam postulantibus responsum est, ut mundi finem expectarent; atqui animabus Martyrum gloriam postulantibus responsum est, *ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.* Ergo.

Resp. dist.maj. Postulantibus gloriam animae, *conc.* gloriam corporis, *nego maj.* atqui illae animae postulant gloriam corporis, *conc.* gloriam animae, *nego.min.* Itaque animae illae, jam una stola, hoc est, animae felicitate, donatae, gloriam corporis postulant, quae dicitur non esse ante mundi finem concedenda.

Inst. 2. Apostol. *Hebr.* 11. de justis veteris Testamenti dicit: *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Ergo non accipient aeternam beatitudinem, nisi cum omnibus justis.

Respond. dist. conseq. Non accipient beatitudinem completam, corporis scilicet et animae, *conc.* incompletam animae, *nego conseq.* hanc enim acceperunt post Christi adventum, quando ascendens in Caelum, *captivam duxit captivitatem* (a): in quo Deus aliquid melius providit pro nobis, quibus statim a morte, si nihil expiandum supersit, patet aditus in Caelum.

Inst. 3. Atqui in ultimo duntaxat judicio patebit nobis aditus in caelum; ergo, etc.

Prob. In ultimo duntaxat judicio electis dicet Christus, *Matt.* 25. *Possidete paratum vobis regnum;* ergo, etc.

Resp. dist. conseq. In ult. duntaxat judicio, nobis, cum corporibus resumptis patebit aditus in Coelum *conc.* sine corporibus; *nego*: ibi enim Christus loquitur de beatitudine completa, tum corporis, tum animae, qua electi post ultimum judicium donabuntur.

Inst. 4. Matth. 20. Pater familias non solvit denarium diurnum, nisi ad vesperam; atqui per *denarium* intelligitur aeterna felicitas, et per *vesperam* intelligitur finis mundi; ergo, etc.

Resp. dist. min. Per denarium intelligitur aeterna felicitas completa, *conc.* incompleta solius animae, *nego min.* neque ita interpretatur S. Aug, *Serm.* 87. *de verbis Domini*, ubi felicitatem completam vocat, *felicitatem resurrectionis.*

(a) Ephes. 4. v. 8.

Objicies 1. SS. Patres justorum felicitatem ad ultimum usque judicii diem protrahunt; ergo, etc.

Resp. nego ant. Exceptis enim paucis, qui Papiae adhaeserunt, reliqui asseruerunt, animas justorum statim post mortem in Caelis regnare.

Prob. 2. D. Ambros. (*a*) dicit; *solvitur corpore anima, et post finem vitae hujus, adhuc tamen futuri judicii ambiguo suspenditur; ergo.*

Resp. dist. ant. Anima futuri judicii ambiguo suspenditur, eo quod hujus judicii diem ignoret, et nesciat quandonam corpus resumptura est, *conc.* eo quod nondum aeterna felicitate gaudeat, *nego.* Sic intelligendum esse D. Ambrosium probat quod dicit ad Thessalonicenses de eorum Episcopo defuncto: *Est jam*, inquit, (*b*) *susuperiorum incola, possessor aeternae illius Jerusalem, quae in caelo est.* Et Orat. de Valentiniano: ait: *Vita jam fruitur aeterna.*

Inst. Idem, *l. de bono mortis*, *cap.* 10. ait: *Dum expectatur plenitudo temporis, expectant animae remunerationem debitam, alias manet poena, alias gloria.* Ergo.

Resp. dist. ant. Expectant remunerationem completam per glorificationem corporis, *conc.* incompletam animae, *nego*, addit enim, *nam et illae*, quas manet poena, *videntes servantibus legem Dei repositam esse mercedem gloriae, erubescunt in conspectu ejus* (Dei) *venire.*

Objicies 3. Div. Chrysost. (*c*) *Anima*, inquit... *absque carne non accipiet bona illa ineffabilia, sicut neque punietur.* Ergo censet animam minime beari ante carnis resurrectionem.

Resp. nego conseq. Sensus enim D. Doctoris est, animam solam, non esse beatificandam, sed etiam corpus, cum utrumque salutem operatum fuerit; idque asserit tanquam medium ad probandum resurrectionem, de qua totus est ille Sermo D. Chrisostomi, qui, *Hom.* 3. *ad Philipp.* ait: *Justi, sive in hoc, sive in futuro saeculo fuerint, cum Rege sunt, illic tamen magis et propius, non per accessum et fidem, sed facie ad faciem.*

Objicies 4. Hilarius, *in Psalm.* 138. in haec verba, *si descendero in infernum, ades*, ait: *Humanae ista lex necessitatis est, ut consepultis corporibus, ad inferos animae descendant.* Ergo non statim ascendunt in Caelum.

Respondent multi, D. Hilarium locutum fuisse de Sanctis veteris Testamenti, qua missa responsione, magis ad mentem D. Hilarii.

Resp. dist. ant. Descendunt ad inferos transeuntes, *conc.* ut ibi remaneant ad diem usque judicii, *nego ant.* Itaque D. Hilarius cum Tertulliano (*d*) existimavit omnium defunctorum animas ad info-

(*a*) *De Cain*, *l.* 2. *c.* 2. (*b*) *Epist.* 15. *ad Thessalon.*
(*c*) *Hom.* 39 *in* 1. *Epist. ad Cor.* (*d*) *L. de Anima*, *cap.* 55.

ros descendere, ad imitationem Christi, qui, ut ait, hanc *descensionem ad consummationem veri hominis; non recusavit*, sed sicut Christus Caelum statim ascendit, ita et animae plenae purgatae.

Inst. Idem, *in Psalm.* 120. ait: *Exeuntes de corpore ad introitum illius regni caelestis . . . fideles omnes reservabuntur in sinu Abrahae interim collocati.. . quo usque introeundi rursum in regnum caelorum tempus adveniat.* Ergo usque ad judicium universale in sinu Abrahae reservabuntur, sed nondum in regnum caelorum.

Resp. nego conseq. Nam per sinum Abrahae, intelligit regnum caelorum, ut costat ex hac ejus in Psalm. 2. enarratione, *Testes nobis sunt Evangelii dives et pauper, quorum unum Angeli in sedibus beatorum, et in Abrahae sinu locaverunt, alium statim poenae regio suscepit. . . . nihil illic dilationis, aut morae est. Judicii enim* (particularis) *dies, vel beatitudinis retributio est aeterna, vel poenae.*

Objicies 5. Div. August. *Serm.* 299 docet omnes Sanctos per resurrectionem sabbatizaturos in terra cum Christo, antequam in caelum admittantur, *et sabbatizabunt sancti et justi Dei.* Ergo.

Resp. Fateor D. August. initio Sacerdotii, in opinione millenariorum fuisse versatum, ut ipsemet fatetur, *lib.* 2. *de Civit. Dei*, *cap.* 9. verum brevi postea istam opinionem exuit, et constanter exinde docuit, animas statim a morte, clara Dei visione potiri; nam in Psalm. 119. ait: *Ibi*, in caelesti Jerusalem, *omnes justi et sancti sunt, qui fruuntur verbo Dei sine lectione, sine litteris. Quod enim nobis per paginas scriptum est, per faciem Dei, illi cernunt.*

Inst. D. August. *lib.* 1. *retract.* quem sub finem vitae scripsit; *cap.* 14. recognoscens librum *de utilitate credendi*, haec sua de mortis verba, *Sunt jam in ipsa possessione*, ita emendat: *Quinam sint illi beatissimi, qui jam sunt in illa possessione, quo ducit haec via, magna quaestio est; et Angeli quidem sancti quod ibi sint, nulla magna quaestio est. Sed de sanctis hominibus jam defunctis utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, merito quaeritur.* Ergo negat animas jam beatitudine gaudere.

Resp. dist. conseq. Negat animas jam beatitudine gaudere, quoad certum perfectionis gradum, *conc.* quoad substantiam, *nego.* Itaque pro certo D. Aug. statuit animas justorum videre jam Deum, sed quaestionem movet duntaxat, utrum non minus perfecte jam videant, quam post resurrectionem visurae sint: addit enim, *Utrum ad contemplandam cordis oculis veritatem, sicut dictum est, facie ad faciem nihil ex hoc,* (*quod adhuc expectant redemptionem corporis sui*) *minus habeant, non hic locus est disputando inquirere.* Quod alibi (*a*) solvit his verbis: *Minime disputandum est, hominis mentem post mortem, carne deposita. . . . non sic videre*

(*a*) *L. de Genes. ad litter. c.* 55.

posse incommutabilem substantiam, ut sancti Angeli vident, sive alia latentiore causa, sive ideo quia inest ei naturalis quidam appetitus corporis administrandi, quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum caelum, quamdiu non subest corpus, cujus administratione appetitus ille conquiescat. Non dubitavit ergo de concessione visionis beatificae, sed de illius visionis qualitate, num futura sit perfectior post resurrectionem, sive intensive et quoad gradus, sive, quod probabilius est, extensive propter gaudium quod in ipsum corpus refundetur.

Objicies 6 Div. Bernardus non existimavit Sanctos frui jam nunc beatitudine; ergo

Prob. ant. Serm. de Sanctis, docet Sanctos nunc esse *sub altari et non supra*, ex quo concludit, *adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus dominici et licet non plenam, habent tamen laetitiam multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos laetitia, cum vultu suo.* Ergo existimavit animas justorum nondum frui Dei visione.

Resp. dist. conseq. Nondum frui Dei visione perfecta et completa, *conc.* imperfecta et incompleta, *nego.* Itaque in ea fuit sententia, animas a corpore separatas, propter suum in corpora pondus non tam esse expeditas ad Dei visionem, et consequenter minus intensive ipsas Deum videre, quam ubi naturalis ad corpus appetitus post resurrectionem, expletus fuerit: *adeo viget in eis desiderium hoc naturale*, ait Serm. de Sanctis, *ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum.*

Inst. Idem, Serm. 4. ait: *Quoniam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos qui nunc sub altari quiescunt?* Respondeo. *visione utique et contemplatione.* Ergo nondum vident Deum.

Resp. dist conseq. Nondum vident aeque perfecte et intense, ac videbunt resumptis corporibus, *conc.* nondum vident absolute, *nego.* Ait enim. *Serm.* 2. de S. Victore: *Jam caelos ingressus..... vere nunc revelata facie speculatur gloriam Dei....... beata visio qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam a domini spiritu.*

Inst. 2. Serm. 3. de Sanctis, ait: *In illam beatissimam* (Dei) *domum, nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis.* Atqui qui non sunt in domo Dei, nondum vident Deum; ergo.

Resp. dist. maj. Non intrabunt sine nobis in domum Dei, cum completa animae et corporis felicitate, *conc.* cum felicitate incompleta animae, *nego maj.* Sese explicat B. Pater eodem sermone dicens: *acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus donec vestiamur et nos..... stola enim prima, ipsa est, quam diximus, felicitas et requies animarum, secunda vero immortalitas et gloria corporum.* Ac Sermon. de S. Victore, *Non est terra oblivionis*, inquit, *quam anima Victoris inhabitat; non*

est terra laboris..... non denique terra, sed caelum est. Haec de iana Div. Bernardi doctrina nullum relinquunt dubitanti locum.

Objicies 7. In Can. Missae, Ecclesia generatim pro omnibus defunctis Deum precatur, ut *ipsis, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, et pacis indulgeat.* Ergo supponit ipsos nondum frui visione beatifica.

Resp. dist. ant. Pro omnibus, qui habent aliquid luendum, *conc.* pro omnibus, etiamsi plene sint purgati, *nego.* Est ergo sensus Ecclesiae et fidelium orare pro animabus Purgatorii, quae cum obierint in charitate, dicuntur dormire in somno pacis: et in Christo quiescere.

Inst. Ecclesia sic orat pro defunctis; *Libera animas omnium fidelium defunctorum de paenis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum*, etc. Ergo supponit eas animas nondum judicatas esse, earumque fortem adhuc in suspenso esse.

Resp. nego conseq. Ecclesia enim sic orat, quia repraesentat illas animas, quasi tunc migrarent e corpore, et in periculo essent subeundi judicii, *quia commemorat, et repraesentat diem depositionis seu obitus:* Ait Bellarm. (*a*) quemadmodum in festo Nativitatis repraesentat Christum nascentem, ed in adventu quasi jamjam nasciturum, dicens, *Rorate caeli desuper, et nubes pluant justum*, etc.

Objicies 8. Joann. XXII. S. P. definivit Sanctos, nonnisi post extremi judicii diem, esse Deum visuros. Ergo.

Resp. nego ant. Licet enim Joann XXII. tanquam doctor privatus, docuerit animas Sanctorum non esse visuras Deum intuitive ante generalis judicii diem, nihil tamen super ea re definiit, quod multis momentis potest probari.

1. Quia Galliarum Episcopi, a rege in castrum Vincennarum coacti, declararunt Joann. XXII. nihil unquam ea de re publico diplomate definisse: illius testimonii authenticum instrumentum asservatur apud PP. Dominicanos Parisienses.

2. Quia idipsum Joann. XXII. testatur, revocando suam priorem opinionem sub hac forma (*b*); *Fatemur et credimus, quod animae purgatae separatae a corporibus, sunt in caelo et cum Christo, in consortio Angelorum congregatae, et vident Deum et divinam essentiam facie ad faciem clare, in quantum status et conditio animae separatae patitur. Si vero alia, vel aliter circa materiam hujusmodi per nos dicta, praedicata, seu scripta fuerunt..... illa diximus praedicavimus, seu scripsimus recitando et conferendo, et non determinando, nec etiam tenendo......*

(*a*) *Lib.* 2. *de Purgat. cap.* 5.
(*b*) *Apud Raunaldum ad an.* 1336 *n.* 37.

insuper...... illa habemus et haberi volumus pro non dictis, praedicatis, et scriptis, et ea revocamus expresse....., et ea submittimus Ecclesiae determinationi et successorum nostrorum. Haec verba continentur in diplomate dato Avenione ann. 1334 tertio nonas Decembris, Pontificatus ann. 19 et ultimo. Cum autem propter ejus mortem illud diploma non fuisset Bulla Pontificia munitum, ideo ejus successor Benedictus XII. ut omnes sinistrae famae praedecessoris sui maculas abstergeret, illud promulgavit anno sequenti *in extravag.* quae incipit, *Benedictus Deus.*

Momenta quae ex Gersone. Ochamo, Calvino, opponuntur, probant equidem Joann. XXII. plus aequo in eam inclinasse sententiam, quae Sanctis visionem intuitivam denegat ante corporum resurrectionem; sed nullum probat illam senteutiam ab eo, aliqua constitutione, fuisse definitam.

ARTICULUS III.

De principiis effectivis visionis Dei intuitivae.

Nota. Multa hic congeruut Scholastici. 1. Utrum in visione beatifica admittenda sit ex parte objecti illius visionis, species impressa, quae divinam essentiam repraesentet. 2. Utrum intellectus, videndo Deum producat speciem expressam essentiae divinae, etc. Verum, cum hae quaestiones siut mere philosophicae, et Theologo inutiles, eas Philosophis tractandas remittimus, ut de indubitato visionis intuitivae principio, nempe de lumine gloriae, disseramus variis quaestiunculis.

Quaeres 1. *Quid sit lumen gloriae?*

Resp. Est *habitus supernaturalis, quo mens creata elevatur ad intuitivam visionem Dei eliciendam.*

Dicitur 1. *habitus*; quia est qualitas fixa, et permanens, extrinsecus adveniens intellectui creato, ipsumque corroborans ad operandum simpliciter, nempe ad eliciendam visionem.

Dicitur 2. *supernaturalis*; quia solis naturæ viribus haberi nequit.

Dicitur 3. *Quo mens humana elevatur ad eliciendam*, etc. ut designetur praecipuum ejus munus, et officium, quod est conferre intellectui vim supernaturalem ad visionem Dei eliciendam, et ad hunc cum illo effective concurrere, eo fere modo, quo habitus fidei, spei et caritatis animam juvant et roborant ad actus earumdem virtutum producendos; ex quo:

Resolves, lumen gloriae habere rationem concausae connaturalis respectu visionis beatificae, quia cum intellectu, quod elevat, concurrit efficienter ad visionem beatificam, et quidem connaturaliter, quia intellectui inhaeret tanquam illius complementum; unde illa visio immediate producitur ab intellectu lumine gloriae instructo.

Quaeres 2. *Utrum lumen gloriae necessarium sit ad Deum intuitive videndum?*

Resp. *Lumen gloriae, juxta viam Dei ordinariam necessarium est cuilibet intellectui creato, ad Deum intuitive videndum.* Responsio est de fide definita in Concilio Viennensi contra Beguardos, et Beguinas, qui docebant *onimam non indigere lumine gloriae ad Deum videndum.* Tamen illud lumen esse potius auxilium habituale, quam actuale, non est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Psalm. 35. *Apud te est fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen.* Atqui visio Dei intuitiva designatur per illa verba, ut colligitur ex versu praecedenti, *inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos.* Ergo.

Prob. 2. *ratione.* Omnis facultas, quae solis naturae viribus est insufficiens, et improportionata ad aliquem actum eliciendum, indiget ad id corroborari et elevari; *atqui* intellectus creatus est insufficiens, et improportionatus ad intuitivam Dei visionem eliciendam, quia intuitiva Dei visio, est ordinis supernaturalis; *ergo* indiget ad id per aliquod auxilium supernaturale elevari; atqui illud auxilium est lumen gloriae; ergo

Objicies 1. Lumen gloriae non est necessarium ad visionem Dei eliciendam; ergo.

Prob. ant. Si lumen gloriae sit necessarium, vel ex parte essentiae divinae, vel ex parte intellectus creati; atqui neutrum dici potest; ergo.

Resp. nego min. Nam necessarium est ex parte intellectus creati, qui, cum ex se sit insufficiens ad claram Dei visionem, debet elevari et compleri per aliquid ipsi superadditum, illud autem est lumen gloriae; ergo

Inst. 1. Omnis facultas potest per se, et sine ullo addito attingere suum objectum; atqui Deus, utpote summe cognoscibilis, est objectum intellectus creati; ergo.

Resp. dist. maj. Potest per se, et sine addito attingere suum objectum, sibi proportionatum, *conc.* sibi improportionatum *neg.* Porro Deus intuitive videndus est objectum intellectus supernaturale; ergo non potest illud solis naturae viribus attingere.

Inst. 2. Atqui lumen gloriae, intellectum nequit Deo proportionatum reddere; ergo nulla solutio.

Resp. dist. min. Nequit reddere intellectum Deo proportionatum; proportione entitatis, *conc.* proportione habitudinis, *nego ant.* Jam responsionem explicavimus.

Objicies 2. Si lumen gloriae sit principium effectivum visionis beatificae, intellectus erit tantum causa instrumentalis illius visionis; absurdum consequens; ergo, etc.

Resp. nego sequel. major. Nam tum intellectus, tum lumen gloriae, sunt principia effectiva visionis Dei, nec unum recipit suam agendi virtutem ab alio; quippe illa duo conjuncta, efficiunt unicum visionis beatificae principium.

Inst. Quod agit duntaxat per potentiam obedientialem, habet rationem causae instrumentalis, ut aqua in baptismo; atqui si requiratur lumen gloriae, intellectus aget duntaxat per potentiam obedientialem; ergo.

Resp. nego min. Intellectus enim elicit visionem per virtutem sibi propriam et innatam, elevatam tamen per lumen gloriae, sine quo non posset actionem supernaturalem elicere, ex quo patet quod non agat per virtutem mere obedientialem.

Dixi in Resp. *Juxta viam Dei ordinariam*; quia lumen gloriae non est ita necessarium, quin per uberiorem quemdam et supernaturalem Dei concursum, intellectus elevari possit ad videndum intuitive Deum, absque illo lumine intrinseco, sive permanente, sive transeunte *Ratio* est; quia Deus, cum omnem causae secundae efficientis virtutem eminenter contineat, potest per se supplere omnem causae efficientis influxum non vitalem, sic potest producere calorem sine igne; atqui influxus luminis gloriae, non est vitalis, cum sit intellectui extrinsecus; ergo.

Nec dicas, Principium internum actionis vitalis, nullo Dei concursu potest suppleri; atqui lumen gloriae est principium actionis vitalis internum, ergo, etc.

Resp. dist. maj. Principium actionis vitalis, quatenus vitalis, non potest suppleri, *conc.* quatenus supernaturalis, *nego.* Porro lumen gloriae non est principium actionis vitalis qua vitalis, nam quidquid est vitale in visione beatifica, est a principio vitali intrinseco: at lumen gloriae est a principio, seu causa extrinseca, nempe a Deo; ergo.

Quaeres 3. *Utrum lumen gloriae possit alicui creaturae esse connaturale?* seu, *utrum Deus possit creare substantiam supernaturalem, quae sine lumine gloriae possit per proprias vires naturales videre Deum intuitive?*

Resp. negative; Nam creatura, quae visione beatifica donatur, est necessario beata et impeccabilis; atqui nulla creatura potest sua propria natura esse beata et impeccabilis; ergo. *Prob. prima pars min.* Ex Div. August. (*a*) *Quamvis non omnis beata possit esse creatura, inquit, ea tamen quae potest, non ex seipsa potest, quia ex nihilo creata est.* Atqui creatara quaelibet possibilis, ex nihilo est; ergo.

Prob. secunda pars. min. Ex eodem Aug. (*b*) dicente: *Quamquam magna natura sit, vitiari tamen potuit, quia summa non est.* Atqui nulla creatura potest creari, quae *summa* sit; alias essent duo summa, quod implicat contradictionem, ut probatum est *dissertat. de unitate Dei*; ergo.

(*a*) *L.* 12. *de Civit. Dei*, *cap.* 1.
(*b*) *L.* 14. *de Trinit. cap.* 12.

Dices : Datur accidens supernaturale, v. gr. fides, spes, charitas; ergo potest etiam dari substantia supernaturalis.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod accidens supernaturale, etsi tendat ad Deum, vel videndum, vel amandum, etc. non tamen ejusdem sit cum ipso substantiae, quia non est propter se, sed propter aliud quod perficit, unde destinari potest a Deo ad ordinem supernaturalem, et sic potest in entitate sua esse supernaturale. *Econtra*, si daretur substantia supernaturalis, quae ex se beata foret et impeccabilis, esset ejusdem cum Deo substantiae, quia omnis substantia est propter se, nec quidquam exigere potest, nisi quod naturale est; atqui si daretur substantia quae exigeret beatitudinem et impeccabilitatem tanquam quid sibi naturale, esset ejusdem cum Deo substantiae; ergo. si daretur substantia supernaturalis, esset ejusdem cum Deo substantiae; ergo Deus; ergo plures essent dii, quod implicat.

Inst. 1. Caritas erat connaturalis Christo, ergo natura creata potest exigere accidens supernaturale, tanquam quid sibi connaturale et debitum.

Resp. dist. ant. Erat connaturalis Christo; ratione Verbi divini, *conc.* ratione humanitatis, *nego.*

Inst. 2. Intellectus creatus, simul cum lumine gloriae esset ens finitum: ergo a Deo potest creari.

Resp. nego conseq. Neque enim Deus potest facere id omne quod finitum est, quando illud implicat, sic non potest facere creaturam a se omnino independentem.

Inst. 3. Visio Dei. est actio vitalis: atqui omnis actio vitalis, est connaturalis facultati vitali; ergo visio Dei, est connaturalis intellectui creato.

Resp. dist. min. Actio vitalis, quatenus vitalis, est connaturalis facultati vitali. *conced.* quatenus supernaturalis, *nego min.* Sic enim omnem exigentiam facultatis creatae et creabilis superat; ergo ipsi est supernaturalis, nam omne quod est supra exigentiam naturae, supernaturale est.

ARTICULUS IV.

De objecto intuitivae Dei visionis.

Nota. Duplex est objectum intuitivae Dei visionis, nempe *Primarium*, quod primo, per se, et immediate videtur, et in quo caetera videntur. talis est Deus. *Secundarium*, quod in alio videtur, nec confert ad beatitudinem, nisi accidentaliter, cujusmodi sunt creaturae. De utroque objecto disseremus duobus paragraphis; quibus addemus tertium, nempe de modo, quo creaturae videntur in Deo.

§. I. *De primario visionis intuitivae objecto.*

Certum est, 1. Quod beati videant Deum et omnia quae sunt in Deo formaliter, sive sint absoluta, sive relativa, tam ea quae dicunt

ordinem unius personae divinae ad aliam, quam ea quae dicunt ordinem ad creaturas, licct haec ultima non videant, nisi secundum primarias suas et generales rationes. Nam beati vident Deum ut est in se, facie ad faciem; atqui non possunt videre Deum ut est in se, facie ad faciem, quin videant omnia quae sunt in Deo intrinsece et normaliter; ergo.

Dixi, attributa quae dicunt ordinem ad creaturas, non videri *nisi secundum primarias et generales rationes*, non vero quoad secundarias et speciales, hoc est secundum respectus omnes, quos attributa dicunt ad creaturas; atque ita, visa omnipotentia Dei, videtur generatim ejus objectum, nempe ens possibile, sed non videntur singula entia, ad quae extendi potest Dei omnipotentia. Similiter visa Dei scientia, non videntur omnia divinae scientiae arcana et consilia; hac enim sunt libera in Deo, et ab eo pro arbitrio, absconduntur, aut revelantur Beatis.

Certum est 2. Quod beati videant clare omnia fidei mysteria, quorum fidem in terris habuerunt. Nam ex Apostol. 1. *Cor.* 13. in caelis videbimus *facie ad faciem* quae hic in terris videmus *per speculum et in aenigmate*; atqui omnia mysteria fidei hic videmus per speculum, in aenigmate; ergo. Und D. Aug. (a) ait: *hic creditis, ibi videbitis.*

Restat ergo videndum, utrum intuitive videri possit essentia divina, sine attributis. et una persona sine alia. Affirmant Scotistae, negant omnes alii Theologi cum D. Thom. 2. 2. *q.* 2. *art. at.* 8. ad 3. cum quibus sit;

CONCLUSIO

Essentia Dei, etiam de potentia absoluta, non potest videri sine attributis, nec una persona sine alia.

Prob. 1. Ex Script. Joann. 14. *Philippe, qui videt me, videt et Patrem*, inquit Christus, *quomodo tu dicis, ostende nobis Patrem? non creditis, quia ego in Patre, et Pater in me est?* ex quo sic argumentor: Christus docet, quod qui videt Filium, videt etiam Patrem, eo quo sint idem in essentia; atqui omnia attributa, tum absoluta, tum relativa sunt idem cum essentia, Deus enim est simplicissimus; ergo non potest unum ex illis videri sine alio. Quare D. August. *in Psalm.* 85. post relata illa Joannis verba, ait: *videtis quia in visione Patris, et Filii visio est, et in visione Filii, et Patris visio est. Ideo consequenter subjecit et dixit;* nescitis quia ego in Patre et Pater in me est? *Id est, et me viso, videtur et Pater, et Patre viso, videtur et Filius; Patris et Filii separari non potest visio. Ubi non unius separatur natura et substantia, visio separari non potest.*

Prob. 2. *ratione:* Ens maxime simplex, non potest videri intui-

(a) *L.* 20 *de Civit. Dei, cap.* 21.

tive, non visis iis quae sunt de ipsius entitate et natura, hoc enim implicat; atqui Deus est ens maxime simplex; ergo non potest videri, non visis iis quae sunt de ejus entitate; atqui omnia ejus attributa, omnesque SS. Trinitatis personae sunt de ejus entitate; ergo non potest videri intuitive, quin simul videantur omnia attributa, omnesque SS. Trinitatis personae.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod ab alio virtualiter distinguitur, potest sine illo videri; atqui essentia divina virtualiter distinguitur ab attributis et personis; ergo, etc.

Resp. nego maj.

Prob. maj. Quod virtualiter distinguitur ab alio, potest absque eo terminare actum intellectus; ergo quod ab alio virtualiter distinguitur, potest absque eo videri.

Resp. dist. ant. Potest terminare actum intellectus abstrahentis, *conc.* intuitive videntis, *nego ant.* Ratio est, quia visio intuitiva terminatur ad Deum ut in se est, non ut per mentem una perfectio abstrahitur ab alia; atqui Deus, utpote simplicissimus, non potest videri, ut in se est, quin videatur totus, ac proinde, si quid ejus non videretur, neque ejus videretur quidquam, quia totus ipse est, quidquid est illius.

Inst. 1. Distinctio virtualis sufficit, ut comunicetur Filio essentia, non comunicata paternitate: ergo sufficere potest, ut essentia videri possit, non visa paternitate.

Resp. dist. ant. Non communicata paternitate immediate, *conc.* mediate, *nego ant.* Equidem cum Pater non comunicet naturam divinam Filio secundum omnem modum, quo se habet, id est, ut formaliter subsistentem paternitate, inde est quod ipsi non communicet paternitatem immediate; verum, cum personae, ob unitatem naturae in qua identificantur, sint in se invicem, sequitur quod dum immediate communicatur essentia, personae mediate saltem sibi invicem communicentur; ex quo patet objectionem nobis favere potius, quam obesse, cum ostendat non posse per visionem attingi essentiam, quin persona attingatur.

Inst. 2. Objectum primarium visionis beatificae, potest videri sine objecto secundario: atqui essentia, est objectum primarium visionis beatificae, personae vero et attributa, sunt de objecto secundario; ergo etc.

Resp. 1. *dist. maj.* Objectum primarium potest videri sine secundario, quando sunt objecta distincta, *conc.* quando sunt objecta sibi invicem identificata, *nego maj.* atqui personae et attributa, sunt quid realiter idem cum essentia divina.

Resp. 2. *nego min.* Nam quidquid realiter Deus est, pertinet ad objectum primarium visionis beatificae; atqui personae et attributa sunt realiter Deus; ergo, etc.

Inst. 3. Deus liber est in concedenda sui clara visione ; ergo potest clare manifestare essentiam sine attributis, et unum attributum sine alio.

Resp. dist. ant. Liber est absolute, quatenus potest se ad videndum exhibere, vel non exhibere, *conc.* liber est hypothetice, *nego anteced.* Ex hypotesi enim, quod se clare videndum exhibeat, non potest manifestare essentiam, non manifestatis iis quae realiter identificantur cum essentia divina; unde non est liber quad modum applicandae essentiae.

Inst. 4. Deus tam liber est in modo applicandae suae essentiae, scilicet absque attributis, quam sit liber in applicatione suae essentiae clarius, et clarius cognoscendae; atqui in hoc liber est; ergo.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod applicatio posterior non impedit quominus Deus videatur totus, licet impediat quominus videatur quantum est visibilis; at prior applicatio faceret ne tota videretur entitas Dei, et consequenter nullatenus videretur, nam objectum simplicissimum, quando non videtur totum, nullatenus videtur.

Objicies 2. Ea possunt intuitive videri sine se invicem, quae a se invicem realiter distinguuntur; atqui personae divinae a se invicem realiter distinguuntur ergo, etc.

Respond. nego maj. Si non identificentur cum alio quod videtur, *conc.* si identificentur, *nego maj.* Porro personae divinae, licet realiter a se invicem distinctae, tamen identificantur cum essentia divina, ac proinde una persona non potest videri sicuti est, id est, prout est quid unum cum essentia, quin pariter videantur aliae personae, quae similiter sunt quid unum cum essentia.

Inst. Tam una persona potest videri sine alia, quam non potuit incarnari sine alia; atqui una persona potuit incarnari sine alia; ergo, etc.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod non necesse sit, ut res, quae alicui unitur, vel aliquid terminat, ei uniatur, vel illud terminet adaequate, hoc est, secundum id omne quod est idem cum ipsa: unde Verbum potuit uniri humanitati, quamvis id omne quod est idem cum essentia divina, humanitati conjunctum non fuerit, id est, licet unaquaeque persona propriam suam substantiam humanitati non unierit: econtra visio objecti non potest esse intuitiva, quin objectum adaequate attingat, id est, secundum omnia sunt ejusdem cum ipso naturae.

Subsumes, Atqui ad visionem intuitivam, non requiritur, ut omnia, quae sunt in objecto, videantur; ergo.

Prob. subs. Qui videt aliquem a longe venientem, videt illum sub ratione viventis, sed non discernit, an sit homo, vel brutum, atqui illa visio est intuitiva; ergo.

Resp. dist. min. Illa visio est intuitiva imperfecte, *conc.* perfe-

ote, *nego min.* Porro, licet ad visionem intuitivam imperfectam, qualis est visio corporea, non requiratur ut omnia quae sunt in objecto, videantur, id tamen requiritur in cognitione intuitiva perfecta, qualis est visio beatifica. *Ratio disparitatis* est, quia oculus corporeus attingit res tantum sub ratione colorati et lucidi, non cognoscendo illas secundum rationem specificam, aut individualem; intellectus vero creatus habet pro objecto omne verum, sub quo continentur omnia rei cognitae praedicata, tam constitutiva, quam modificativa, unde si ejus cognitio sit intuitiva, necessario se extendit ad omne quod pertinet ad naturam objecti, et modum essendi illius.

§. II. *De secundario visionis beatificae objecto.*

Nota. Secundarium visionis beatificae, objectum, sunt creaturae, de quibus resolvendum est. 1. Utrum beati videant omnes creaturas in aliqua temporis differentia existentes. 2. Utrum videant omnes creaturas possibiles.

CONCLUSIO I.

Beati non vident omnes res in aliqua temporis differentia existentes; vident tamen aliquas.

Prob. prima pars : Quia beati ea omnia non vident, quae cognoscere ad ipsos nihil attinet; atqui multa sunt quae ad ipsos nihil attinet; ergo, etc. Sic non vident ultimi judicii diem, dicente Christo (*a*) : *De die autem illo, vel hora nemo scit..... neque Angeli caelorum* : nec vident secreta cordis, nisi ad eos dirigantur.

Prob. secunda pars : Quia beati videbunt omnes res ad quas naturalem habent appetitum; nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; atqui non esset talis, si non viderent omnes res ad quas naturalem habent appetitum, ergo, etc. quare Guillelmus Paris. (*b*) ait: *Quidquid decebit vel delectabit eos videre, visuri sunt.*

Hinc 1. Beati vident rerum, quae sunt in universo, genera et species, et rationes earum; ratio D. Thomae est, quia *naturale desiderium rationalis creaturae est ad sciendum illa omnia quae pertinent ad perfectionem intellectus.*

2. Vident omnia quae ad illos spectant, sive ratione status, sive officii, sive dignitatis, peculiarisve alterius tituli, ut definit Concil. Senonense de decretis fidei, cap. 13. *Beatis,* inquit, *pervium est divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit.* Sic Angeli norunt quae ad eos spectant, quos in custodiam acceperunt. SS. Pontifices, quae ad Ecclesiae totius regimen, *Dabo operam*, in-

(*a*) *Matth.* 24. *v.* 36.
(*b*) 1. *part. suae summae Tract. de immortalis. animae cap.* 9.

quit D. Petrus, Ep. 2. cap. 1. *et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.* Parentes vident quae ad propriam familiam spectant, ita Div. Ambros. (*a*) docet, Theodosium in caelo curam habiturum Honorii et Arcadii liberorum. Reges vident quae ad regna, quae, dum viverent, administrarunt, pertinent; sic Elias post suam translationem, cognovit quae pertinebant ad regnum Israel, in quo prophetaverat, 2. *Paralip. cap.* 21. *v.* 12.

3. Vident preces quas viventes ad eos dirigunt, quia hoc spectat communionem quam Christus instituit inter membra corporis sui, quod est Ecclesia in caelis regnans, in terris militans, et in purgatorio patiens; ita Div Thom. (*b*) et omnes Theologi.

4. Denique Beati sese invicem, suosque parentes et amicos in patria cognoscunt; *In meliorem statum destinamur*, inquit Tertull. (*c*) *resurrecturi in spiritale consortium, agnituri tam nosmetipsos, quam et nostros.* Et D. Cyprian. lib. de mortalitate, ait: *Magnus illic, in patria, nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum .... ad horum conspectum et complexum venire quanta et illis et nobis in commune laetitia est!*

CONCLUSIO II.

Beati non vident omnia Possibilia.

Prob. Beati non possunt Deum comprehendere; atqui si viderent omnia possibilia, Deum comprehenderent, omnipotentiam enim Dei, quae Deus est, comprehenderent; ergo, etc. *Minor*, in qua sola potest esse difficultas, certa videtur. quippe comprehendere Dei omnipotentiam, nihil aliud est, quam videre ea omnia ad quae potest se extendere.

Dices: Beati vident omnipotentiam Dei ut est in se; atqui non possunt eam sic videre, nisi omnia possibilia videant; ergo.

Resp. dist. min. Nisi omnia possibilia videant confuse, *conc.* distincte et sigillatim, *nego min.* Vident enim beati omnipotentiam Dei in se, sed non vident sigillatim omnes creaturas ad quas potest sese extendere, alias comprehenderetur, quod menti finitae est impossibile.

Inst. 1. Non major requiritur virtus ad videnda omnia possibilia, quam ad videndum Deum; atqui beati actu vident Deum; ergo.

Resp. dist. maj. Quam ad videndum Deum infinite, *conc.* finite, *nego maj.* At Deus a beatis videtur solum finite, neque aliter videri potest: si tamen a beatis viderentur omnia possibilia, exhauriretur potentia infinita, quod mentis finitae vires superat.

Inst. 2. Mens humana elevari potest ad videndum Deum, ut est ens supernaturale; ergo ut est ens infinitum.

Resp. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia mens humana elevata ad Deum videndum, ut est ens supernaturale, non ascendit

(*a*) *Orat. de obitu Theodosii.* (*b*) 2. *q.* 83. *art.* 3. *ad* 2.
(*c*) *L. de Monogamia, c.* 10.

ad comprehensionem, quae uni Deo propria est; at si elevaretur ad videndum Deum, ut est ens infinitum, eadem comprehensio, quae est modus cognoscendi uni Deo proprius, menti creatae communicaretur, quod est impossibile.

§. III. *De modo, quo creaturae videntur in Verbo divino.*

Nota 1. Non esse hic quaestionem de creaturis spectatis secundum illud esse eminentiale quod habent in Deo, quia sic spectatae, sunt Deus ipse, sicque eodem modo videntur, quo Deus ipse. Est ergo quaestio de creaturis spectatis secundum esse proprium et reale quod habent in se ipsis, utrum in Verbo videantur.

Nota 2. Creaturas videri in Verbo, est eas in essentia divina videri; unde dicuntur videri *in verbo* per appropriationem, eo quod ea quae pertinent ad intellectum, attribuuntur Verbo, sicut attribuuntur Spiritui Sancto ea quae ad voluntatem pertinent.

Nota 3. Creaturas duobus modis videri posse in Verbo. 1. Causaliter. 2. Formaliter.

Creaturas videri *in Verbo consualiter*, est eas videri in se ipsis, visione equidem distincta a visione divinae essentiae, sed ab illa causata, ita ut essentiae visio praesupponatur tanquam visionis creaturarum causa, saltem moralis. Hac visione, quae *vespertina* dicitur, creaturae videntur in se ipsis per revelationem, vel per species a Deo infusas.

Creaturas videri *in verbo formaliter*, est illas videri eadem visione, qua videtur essentia divina, in qua repraesentantur tanquam in speculo. Ad hanc cognitionem duae conditiones requirentur: *prima* est, ut eorum, quae videntur, unum habeat connexionem cum altero; *defectu hujus conditionis*, cum per unam speciem et unam cognitionem Angelus equum et leonem videt neque equus in leone neque leo in equo dicitur videri formaliter, quia neuter cum altero connexionem habet; ad summum sese concomitanter habet utriusque cognitio; *secunda* ut unum ex objectis cognitis sit medium, seu ratio motiva alterius cognoscendi; sitque objectum primarium, prius in signo rationis cognitum, quam illud quod in ipso cognoscitur; *cujus conditionis defectu*, relatum non dicitur videri formaliter in suo correlato, quamvis inter utrumque sit talis connexio, ut unum sine alio cognosci non possit, et sic mere concomitanter non se habeant. His suppositis, sit;

CONCLUSIO

Creaturae, sive mere possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia, a beatis videntur in Verbo formaliter secundum suum esse proprium: item videntur in Verbo causaliter, id est, videntur in se ipsis, visione ab ipsa Dei visione, causata.

Prob. 1. *pars.* 1. Ex concil. Senonensi, dicente, *pervium esse*

beatis omniformis divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit. Ergo divina natura est medium *in quo* velut in speculo, eae creaturae, quae ad beatos spectant, videntur.

Prob. 2 *ratione Theologica* ; Id beati vident in Verbo formaliter, cujus Verbum est velut speculum: atqui Verbum est veluti speculum rerum omnium , *in quo* inquit D. Aug. lib, 4 de Genes. ad litteram cap. 24. *sunt omnium, etiam quae temporaliter facta sunt aeternae rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia*. Ergo beati vident res omnes, quas vident in Verbo formaliter.

Prob. 3. *utraque pars.* Ex D. Aug. *ibid. cap.* 23 ubi duplicem in beatis distinguit creaturarum cognitionem , unam qua creaturae videntur in verbo formaliter, quam appellat *matutinum*, quia clarior est; alteram, qua creaturae virtute visionis beatificae, videntur in se ipsis, quam appellat *vespertinam*, quia obscurior est: *Multum quippe interest*, inquit , *inter cognitionem rei cujusque in Verbo Dei, et cognitionem in natura ejus, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad vesperam: in comparatione enim lucis illius , quae in Verbo conspicitur, omnis cognitio qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immerito nox dici potest*. Ergo ex D. Aug. beati vident creaturas, 1 in Verbo formaliter, 2. in Verbo causaliter, seu in seipsis Visione a Dei cognitione causata.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quod distincte et formaliter non est in Verbo, non potest formaliter in eo videri, atqui creaturae non sunt in Verbo formaliter et distincte, ergo, etc,

Resp. neg. maj Nam ut aliquid videatur formaliter, non requiritur ut in eo sit formaliter , sed sufficit ut eum Verbo habeat connexionem talem, ut Verbum sit ratio formalis, et motiva illud cognoscendi; atqui creaturae talem habent connexionem cum Verbo, tum ratione causae exemplaris, quippe factae sunt ad normam idearum, quas de eis Verbum habuit ab aeterno; cum ratione causae efficientis, quippe per Verbum omnia facta sunt; ergo, etc.

Inst. 1. Atqui creaturae non habent necessariam connexionem cum Verbo; ergo Verbum non potest esse ratio formalis, et motiva illas cognoscendi.

Resp. dist. ant. Non habent necessariam connexionem absolute, *conc.* hypothetice, *nego*. Ex hypothesi enim quod creaturae possibiles sunt , vel existentes , necessariam habent connexionem cum Verbo divino, in quo, tanquam in objecto prius cognito, videntur formaliter.

Inst. 2. Si beati viderent creaturas in Verbo, ea visio non esset intuitiva ; atqui absurdum consq nam creaturarum visio in beatis , debet esse perfecta, sola autem visio intuitiva est perfecta, siquidem abstractiva multum est imperfecta, ergo etc. .... *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Illa visio non est intuitiva, per quam res vidètur in alio; atqui visio creaturarum in Verbo, esset in alio; ergo, ect.

Resp. dist. maj. Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio, si illud aliud perfecte rem non repraesentet, *conc.* si perfecte eam repraesentet. *nego maj.* At Verbum, quod est perfecta imago Patris, est etiam perfecta imago rerum omnium, tum possibilium, tum existentium.

Objicies 2. Si beati viderent in Verbo aliquas creaturas possibilis, aut existentes in aliqua temporis differentia, viderent omnes tam possibiles quam existentes; sed falsum ex dictis consequens; ergo. *Resp. neg. maj.*

Prob. maj. Ideo beati vident in Verbo aliquas creaturas possibiles et existentes, quod repraesententur in verbo tamquam in speculo; atqui omnes tum possibiles, tum existentes, aequaliter in Verbo repraesentantur; ergo.

Resp. dist. maj. Ideo . . . . . quod repraesententur in Verbo tanquam in speculo voluntario, *conc.* in speculo necessario, *nego.* Porro essentia divina est speculum voluntarium, et consequenter beati eas solas creaturas in ea vident, quas Deus illis, pro beneplacito, vult manifestare, eorum intellectum per specialem concursum adjuvando ad harum, non ad aliarum, cognitionem.

ARTICULUS V.

De aequalitate et inaequalitate visionis Dei intuitivae.

Nota. Duo hic quaeruntur, *primum*, utrum beati fruantur Dei visione in gradu aequali vel inaequali: *secundum*, quaenam sit causa illius inaequalitatis. Primum pertinet ad fidem. Secundum ad Scholae dissidium.

Circa primum, Jovinianus, IV. saeculo, juxta Stoicorum placita, docuit tam aequalia esse peccata, quam recte factorum merita, et consequenter omnes beatos aequali Dei visione fruituros, quem errorem renovarunt saeculo XVII. pseudo reformati.

Circa secundum, Conveniunt omnes Theologi justorum merita esse causam moralem inaequalitatis visionis beatificae; sed controvertitur, utrum lumen gloriae sit causa totalis et inadaequata illius inaequalitatis; negat Scotus, qui hanc inaequalitatem repetit partim ex lumine gloriae, partim ex majori vel minori intellectus perspicacia; affirmant omnes alii.

CONCLUSIO 1.

Inaequalis est visio beatifica.

Propositio est de fide, definita in Conc. Florent. *sess.* 23; ubi dicitur, beatos visuros Deum *sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, alium alio perfectius.* Et in Conc. Trid. *Si quis dixerit hominis justificati bona opera. . . . non vere mereri. . . gloriae augumentum, anathema sit.*

Prob. 1. Ex Script. Joann. 14. dicitur: *In domo Patris mei mansiones multae sunt.* Et 1. Cor. 15. *Alia claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum, stella enim a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum.* Ex quibus sic arguo: mansiones in domo Patris, et claritas stellarum sunt inaequales; atqui, juxta SS. Patres, claritas illa et mansiones significant visionem beatificam; ergo inaequalis est visio beatifica.

Prob. min. Ex Tertull. *in Scorpiaco, c.* 6. dicente: *Quomodo multae mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? quomodo stella a stella distabit in gloria, nisi pro diversitate radiorum?* Ex D. August. Tract. 67. in Joann. *Multae mansiones*, inquit, *diversas meritorum in una vita aeterna significat dignitates. . . . tanquam stellae sancti diversas mansiones, diversas claritates, tanquam in caelo sortiuntur in regno.* Et ex D. Greg. Magno, l. 35. Moral. cap. 4. *Apud Patrem mansiones multae sunt*, inquit, *quia in illa beatitudinis vita sunt dispares, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit.*

Prob. 2. *ratione Theologica*: Debet esse eadem ratio mercedis pro diversitate meritorum, quae supplicii pro diversitate criminum; atqui pro diversitate criminum varia decernuntur supplicia, Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum illi date tormentum;* ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. 1. *Matth.* 20. Unus denarius retribuitur omnibus qui in vinea paterfamilias, qui Deum adumbravit, operati sunt, licet alii plus, alii minus laboraverint; ergo aequalis omnibus decernitur visio beatifica.

Resp. dist. conseq. Visio beatifica erit aequalis quoad substantiam, *conc.* quoad gradum et intensionem, *nego.* Ita cum aliis Patribus, interpretatur D. Aug (a) *ille denarius*, inquit, *vita aeterna est, et in vita aeterna omnes aequales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius majus, alius minus; quod tamen ad vitam aeternam pertinet, aequalis erit omnibus: non enim alii brevius, alteri longius, quod pariter aeternum est.*

Inst. 1. Atqui visio beatifica erit aequalis quoad gradum et intensionem; ergo, etc.

Prob. ant. Quod est maxime simplex, non potest inaequaliter videri; atqui Deus est maxime simplex; ergo.

Prob. maj. Quod non potest dividi, non potest inaequaliter videri: atqui quod maxime simplex, non potest dividi; ergo.

Resp. dist. maj. Quod non potest dividi, neque ex parte objecti, neque ex parte intellectus, *conc.* quod non potest dividi ex parte objecti, potest vero dividi ex parte intellectus, *nego maj.* atqui ens

---

(a) *Serm.* 56. *de verbis Domini*, *cap.* 4.

simplex non potest dividi, ex parte objecti, *conc.* ex parte intellectus, *nego min.* Itaque Deus, licet maxime simplex, est tamen infinitus, ac propter talem infinitatem praebet intellectui fundamentum, ut perfectius et perfectius in infinitum intelligatur.

Inst. 2. Atqui Deus non potest dividi ex parte intellectus; ergo, etc. *Prob.* quod videtur sicuti est, non potest dividi ex parte intellectus, atqui Deus a beatis videri sicuti est; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Non potest dividi ex parte intellectus, si particula *sicuti* determinet modum visionis, tum ex parte rei visae, tum ex parte videntis. *conc.* si determinet modum visionis solum ex parte rei visae, *nego maj.* atqui ex D. Thom. (*a*) *adverbium* sicut, *determinat modum visionis ex parte rei visae, ut sit sensus, videbimus eum ita esse sicuti est, quia ipsum esse ejus videbimus, quod est ejus essentia. Non autem determinat modum visionis ex parte videntis, ut sit sensus, quod ita erit perfectus modus videndi sicut est in Deo perfectus modus essendi.*

Objicies 2. Beatitudo, est status omnium bonorum aggregatione perfectus; atqui, supposita inaequalitate visionis beatificae, non erit talis status; ergo.

Prob. min. Posita visionis Dei inaequalitate, alter alteri invidebit, illiusque majorem desiderabit felicitatem; ergo.

Resp. nego ant. Equidem *unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit*, ait Greg. Magn. (*b*) *sed ejusdem disparitatis damna non sentit, quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit.* Unde omnes homines plene sunt saturati, nec aliorum perfectiorem statum ambiunt.

CONCLUSIO II.

Inaequalitas visionis intuitivae ab inaequalitate luminis gloriae, tanquam a causa Physica totali, repetitur, non vero a majori vel minori perspicacia intellectus.

Prob. Ex D. Thom. (*c*) Quia *facultas videndi Deum, non competit intellectui creato secundum suam naturam, sed per lumen gloriae, quod intellectus in quadam Deiformitate constituit.* Ergo, *intellectus plus participans de lumine gloriae, perfectius Deum videbit: plus autem participabit de lumine gloriae qui plus habet de caritate.* Hinc sacra facultas Parisiensis, praeeunte Guglielmo Parisiensi, damnavit hanc prop. *Cujus meliora fuerint naturalia, necessario majorerit gratia et gloria.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Intellectus concurrit ad visionem beatificam: ergo intellectus magis perspicax, ad eum magis concurrit.

(*a*) 1. *p. q.* 12. *art.* 6. *ad* 1. (*b*) *L.* 4. *Moral. c.* 31.
(*c*) 1. *p. q.* 12. *art.* 6 *in corp.*

Resp. dist. ant. Concurrit per vires supernaturales a Deo per lumen gloriae acceptas, *conc.* per vires naturales, *nego ant.*

Inst. 1. Intellectus ad visionem concurrit ut potentia vitalis; ergo concurrit per vires naturales.

Resp. dist. ant. Concurrit ut potentia vitalis, elevata et supernaturalis; *conc.* naturalis *nego ant.* Agit ergo in quantum elevatur per lumen gloriae, et consequenter tota visionis inaequalitas, physice fuit ab inaequalitate luminis gloriae, intellectum magis vel minus elevantis.

Inst. 2. Duo intellectus, aequali habitu fidei instructi, possunt elicere actum fidei magis vel minus intensum pro majori, vel minori eorum perspicacia; ergo a pari, duo intellectus aequali lumine gloriae instructi, possunt elicere visionem magis vel minus intensam, pro majori vel minori eorum perspicacitate.

Resp. transeat ant. nego conseq. Disparitas est inter habitum fidei et lumen gloriae, quod, posito lumine gloriae, intellectus necessario visionem beatificam eliciat: e contra usus habitus fidei pendet a libertate, et ideo quod cum aequali habitu fidei unus intensiorem actum fidei eliciat, quam alter, hoc non provenit ex eo quod supra divinam motionem credere possit, sed quod bene utatur habitu, quem alter, pro libertate sua, otiosum ex parte relinquere potest.

Dixi, *transeat ant.* Quia quamvis intellectus perspicacitas possit aliquid conferre, ut per relevata perfectius apprehendatur; tamen quantum ad assensum magis aut minus intensum, in quo consistit formalis ratio actus fidei, perspicacitas intellectus nihil potest; hoc solum repetitur ab intensiori, vel remissiori habitu fidei.

QUÆSTIO II.

De Dei aeternitate.

Nota. Æternum dicitur, quod initio et fine caret. Unde, ***aeternitas*** recte definitur a Boetio, ***interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio.***

Dicitur 1. ***possessio***, ut designetur ejus firmitas, et quieta stabilitas. Illud enim possidere censemur, quod firmiter, stabiliter, et quiete habemus.

Dicitur 2. ***tota simul***, ut excludatur omnis in duratione successio, quia aeternitas unicum est instans indivisibile, quod eminenter omnes temporis praeteriti, praesentis, et futuri continet differentias.

Dicitur 3. ***perfecta***, ut excludatur, tum dependentia ab alio, tum mutabilitas. Licet enim momenti praesentis duratio, sit tota simul, partibus successivis carens, tamen est imperfecta, utpote dependens a Deo et statim evanescens.

Dicitur 4. ***interminabilis vitae***, id est, quae nec initium habuerit, nec finem habitura sit, imo nec habere possit.

Resolves. Aeternitatem differre, 1. ***A tempore***, quod tempus sit

duratio rei successivae, puta motus, et consequenter admittat prius et posterius, e contra aeternitas est tota simul. 2. *Ab aevo*, quod aevum sit duratio rei, non successivae quidem, sed permanentis, et quae tota simul existit, nec habitura est finem, licet initium habuerit; talis est Angelorum duratio: unde *tempus*, est mensura corporum, *aevum* est mensura spirituum. His notatis, sit.

CONCLUSIO.

Deus est aeternus. Prop. est de fide, definita in Conc. Later. IV. cap. *firmiter*, de summa Trinit.

Prob. 1. Ex scriptur. *Deuter.* 31. Deus ipse dicit: *Vivo ego in aeternum.* Psalm. 9. *Dominus in aeternum permanet.* Et Dan. 6. *Ipse est Deus vivens et aeternus in saecula.* Quam aeternitatem uno ore SS. Patres asserunt cum Tertull. (a) dicente: *Quis alius Dei census, quam aeternitas? quis alius aeternitatis status, quam semper fuisse et futurum esse, ex prerogativa nullius initii, et nullius finis?* ergo.

Prob. 2. *ratione Theologica.* Quidquid est immutabile, illud est aeternum, aeternitas enim nihil aliud est quam duratio prorsus immutabilis; atqui, ex dictis supra, Deus est omnino immutabilis; ergo aeternus.

Objicies; Ille non est aeternus, aeternitate proprie dicta, cujus duratio successionem importat; atqui existentiae Dei duratio, successionem importat; ergo, etc.

Prob. ant. Illius duratio, in qua reperitur tempus praesens, praeteritum, et futurum, successionem importat; atqui in duratione Dei reperitur praeteritum, praesens, et futurum; ergo.

Resp. dist. maj. In qua reperitur tempus praesens, praeteritum, et futurum formaliter, *conc.* eminenter, *nego maj.* Atqui in duratione Dei reperitur praeteritum, praesens, et futurum, eminenter, *conc.* formaliter, *nego min.* Itaque, nulla in duratione Dei reperitur successio, et consequenter nulla temporis differentia formaliter; sed reperitur differentia temporis eminenter quatenus Deus sua aeternitate complectitur omnia tempora, utpote respondens omnibus motibus, qui in diversis temporis partibus fiunt. Ita docet D. Aug. *Tract.* 99. *in Joann.*

Inst. 1. Quod rei successivae coextenditur, est vere successivum; atqui aeternitas coextenditur temporum spatiis, quae vere successiva sunt: ergo.

Resp. dist. maj. Quod rei successivae coextenditur proprie et formaliter, est vere successivum, *conc.* improprie duntaxat et eminenter, *nego.* Porro aeternitas coextenditur temporum spatiis eminenter, non formaliter: inter utrumque autem hoc discrimen est, quod res coextensa formaliter sit mutabilis sicut res successiva cui coextenditur, res vero coextensa, eminenter sit immutabilis.

Inst. 2. Si aeternitas non sit successiva, in eodem instanti durationis duo contradictoria erunt simul vera, v. gr. quod Petrus in eodem instanti durationis ambulet, et non ambulet; absurdum consequ. ergo, etc.

Resp. dist. maj. Si non sit successiva neque formaliter, neque connotative, *conc.* si non sit successiva formaliter, sit tamen successiva connotative, *nego maj.* Atqui aeternitas, licet non sit formaliter successiva, est tamen talis extrinsece et connotative, quatenus nimirum rerum omnium tempora, quae successiva sunt, ipsi correspondent. Unde assimilari solet mundi centro, circa quod immutabiliter stans caelorum orbes rotato decursu volvuntur.

Quaeres. *An aeternitas sit ita propria Deo, ut nulli creaturae communicari possit?*

Resp. affirm. Nam quiquid necessario habere debet initium, non potest esse aeternum; atqui omnis creatura habet necessario suae existentiae initium, cum sit necessario facta ex nihilo quod praecessit; ergo, etc. Hac ratione utuntur unanimiter sancti Patres, ut ostendant Verbum non esse creaturam, eo quod sit aeternum, sic D. Athanas. *Orat.* 2, *contra Arianos* argumentatur: *Res creatae aeternae esse non possunt, quia ex non extantibus sunt, et non erant antequam fierent.*

Dices : Deus ab aeterno est omnipotens; ergo ab aeterno potuit producere creaturas.

Resp. dist. con. Potuit ab aeterno producere creaturas in tempore, *conc.* in aeternitate, *nego.* Hoc enim repugnat, cum aeternitas nihil, aut tempore, aut natura prius supponat; atqui omnis creatura supponit nihilum quod sui creationem praecedit; ergo, etc.

QUÆSTIO III.

De immensitate Dei.

Nota **1. Immensitas differt ab ubiquitate tanquam actus primus ab actu secundo ; nam ,**

Immensitas, est illimitata substantiae divinae diffusio, per quam apta est coexistere omnibus rebus et locis..... ***Ubiquitas*** vero, est actualis Dei existentia in omnibus rebus et locis.

Nota 2. Triplici modo res aliqua potest esse in loco; 1. *Per potentiam*, quando scilicet virtus ejus in aliquo loco operatur, etiamsi ejus substantia non sit ibidem, sic sol est in visceribus terrae. 2. *Per praesentiam*, quando videt quae fiunt in loco. 3. *Per substantiam*, quando substantia ejus locum implet.

Nota 3. Triplici iterum modo res potest esse in loco per substantiam, nempe, 1. *Circumscriptive*, quando res per diversas sui partes respondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. 2. *Definitive*, quando res tota est in toto loco, et tota in

qualibet parte loci, ita ut existentia locati, non excedat locum. 3. *Repletive*, quando res tota est in toto loco, et tota in qualibet parte loci, nec a loco definitur, sed est ubique.

Prior modus existendi in loco convenit corporibus, *secundus* spiritibus finitis, et *tertius* soli Deo qui solus sic replet omnia loca, ut non terminetur loco, sed si etiam extra omnem locum.

Nota 4. Hic investigandum habemus, 1. Utrum Deus sit immensus. 2. Utrum sit ubique. Ideo.

CONCLUSIO I.

Deus est immensus. Est de fide.

Prob. Tum ex Script. *Baruch* 3. ubi dicitur: *Excelsus et immensus.* Tum ex Concilio Lateran. IV. cap. 1. *Firmiter credimus..... quod unus solus est verus Deus, aeternus, et immensus.* Tum ex symbolo D. Athanas. *Immensus Pater*, etc.

Ratio est, quia Deus omnes perfectiones simpliciter simplices in se continet formaliter; atqui immensitas est perfectio simpliciter simplex: cum melius sit nullum habere terminum, quam habere, nam habere terminum, imperfectionem sonat; ergo.

CONCLUSIO II.

Deus est ubique, seu existit in omnibus rebus et locis, tum per potentiam tum per praesentiam, tum per substantiam. Propositio est de fide quoad omnes partes.

Prob. prima pars: Ille est ubique per potentiam, qui operatur in quocumque loco; atqui Deus operatur in quocumque loco; nam ex Apost. (*a*) *Deus omnia operatur in omnibus.* Et Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur et sumus;* ergo.

Prob. secunda pars: Ille est ubique per praesentiam, cujus cognitioni omnia nuda sunt et aperta; atqui ex Apost. (*b*) *omnia nuda et aperta sunt oculis ejus.* Unde D. August. (*c*) ait: *Procedis? videris Lucerna extincta est? videris. Cubile ingrederis? videris. In corde versaris? videris.* Ergo.

Prob. tertia pars; Contra Socinianos, et Vorstium Calvinistam, qui admittunt quidem praesentiam Dei in rebus quoad virtutem et operationem, sed negant quoad essentiam; contra quos:

Prob. 1. Ex Script. Jerem. 23. *Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo, dicit Dominus? nunquid non caelum et terram ego impleo?* Psal. 138. *Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Ex quibus sic argumentor: illi textus eodem mo-

(*a*) 1. *Cor.* 12 *v.* 6. (*b*) *Hebr.* 4. *v.* 13.
(*c*) *Serm.* 46, *de verbis Domini.*

do loquuntur de praesentia Dei in terra et in inferis, ac de ejus praesentia in caelo; atqui ex ipsis adversariis, Deus est in caelo praesens per substantiam, et hanc substantialem praesentiam colligunt ex his textibus; ergo est quoque praesens in terra et in inferno per substantiam, quam substantialem praesentiam debent colligere ex isdem testimoniis.

Prob. 2. *ex SS. Patribus*. Pro omnibus sint Div. August. Epist. 57. *Est Deus per cuncta diffusus: ipse quippe ait per Prophetam*, Caelum et terram impleo..... *substantialiter Deus est ubique diffusus.* Et D. Bernard. (*a*) *Æqualiter ubique totus est per suam substantiam.*

Prob. 3. *ratione Theologica.* Deus est ubique per operationem, ut ipsi fatentur Sociniani, ergo est ubique per substantiam; nam in Deo operatio entitative sumpta, idem est cum illius substantia. *Idem est esse Dei et potestas ejus*, ait S. Anselm. (*b*) *sicut itaque potestas Dei est semper et ubique, ita quidquid est Deus, ubique et semper est.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura indicat Deum esse in caelo, Psalm. 113. *Deus autem noster in caelo*; ergo non est ubique.

Resp. dist. ant. Indicat Deum esse in caelo, quod in eo sit peculiari modo, *conc.* quod non sit alibi, *nego.* Dicitur itaque esse in caelo, *quod locus ille*, inquit S. Damasc. *magis particeps sit operationis ipsius uberioris et gratiae, ideo caelum ipsius est thronus.*

Inst. 1. Atqui Deus ita dicitur esse in caelo, ut significetur eum non esse in terra; ergo.

Prob. ant. Eodem Psalm. dicitur: *Caelum caeli Domino, terram autem dedit filiis hominum*; ergo.

Resp. dist. ant. Caelum caeli Domino, quoad peculiarem modum manifestandae suae gloriae, *conc.* quasi unicum fit ejus domicilium, *nego.* Est eadem responsio. Praeterea potest dici cum S. Athanas. (*c*) hunc textum metaphorice sumi debere, atque David sic locutum fuisse, ut supremam Dei majestatem, et hominum humilem statum exprimeret.

Inst. 2. Scriptura id tanquam proprium justis assignat, quod in ipsis sit Deus, *Qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo* (*d*). Ergo.

Resp. dist. ant. Quod in ipsis sit, per inhabitantem gratiam, *conc.* per substantiam duntaxat, *nego ant.* Ita D. August. Epist. 57. *Fatendum est*, inquit, *ubique esse Deum per divinitatis praesentiam, sed non ubique per inhabitationis gratiam.*

(*a*) *Hom.* 3. *de Adventu.* (*b*) *L. de Incarnat.* c. 4.
(*c*) *L.* 1. *contra Sabellium.* (*d*) 1. *Joann.* 4.

Inst. 3. Horrendum est, dicere, Deum esse in daemonibus, in locis foetidissimis; ergo non est ubique.

Resp. neg. ant. Nam purus spiritus incapax est, qui sordibus locorum, ubi est, inquinetur, nec magis iis inquinatur Deus, quam solidum easdem foeditates radiis suis perlustrat, et anima dum est in corpore corrupto et leproso, etc.

Inst. 4. Clem. Alex. *lib.* 2. *Stromatum*, dicit, *Deus appropinquans ego sum, ait Dominus; procul quidem substantia: quomodo enim quod est genitum appropinquaret ingenito? proxime autem est potestate*: ergo censet Deum non esse ubique per substantiam.

Resp. dist. ant. Deus est procul substantia a rebus, *conc.* id est, absens est substantiae rebus, *nego ant.* Responsio colligitur ex ipso textu, *quomodo enim*, inquit, *quod est genitum, appropinquaret ingenito?* id est, quomodo esset ejusdem naturae.

Inst. 5. Atqui S. Clem. censet Deum non esse in rebus substantialiter; ergo, etc.

Prob. subseq. lib. 5. Strom. refutans Stoicos, ait; *Illi Deum omnem permeare substantiam asserunt; nos autem eum solum dicimus effectorem*: Ergo censet Deum non esse in rebus substantialiter.

Resp. dist. conseq. Non esse in rebus substantialiter, per modum partis res omnes animantis, *conc.* per modum totius res omnes penetrantis. *nego ant.* Itaque, Clemens Alex. disputabat contra Stoicos, qui contendebant Deum esse in omnibus rebus tanquam earum animam, quod negat posse fieri; nunquam vero negavit, Deum esse per substantiam in omnibus rebus, nam, *lib.* 7. *Strom.* de justo loquens, ait: *Ejusmodi est, cui persuasum est Deum ubique adesse; non autem certis ac definitis locis esse conclusum.*

Objicies 2. Qui est ubique, non est capax motus localis; atqui Deus movetur localiter, Gen. 11. *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem*, etc. ergo, etc.

Resp. nego min. Ad prob. *dist.* Deus dicitur, descendere, metaphorice, *conc.* proprie, *nego.* His itaque figuris utitur Scriptura ut se captui nostro accomodet. *Descendere dicitur Deus*, inquit D. Aug. Serm. 70. de tempore, *quando curam humanae fragilitatis habere dignatur.*

Objicies 3. Si Deus est ubique, est extensus; atqui Deus non potest esse extensus; ergo.

Resp. dist. maj. Est extensus virtualiter, *conc.* formaliter. *nego.* Extensio *formalis*, est spatiosa magnitudo, haec convenit solis corporibus. Extensio *virtualis*, est aptitudo qua Deus potest, et exigit esse praesens in omnibus rebus et locis; haec maxime convenit Deo, qui est immensus.

Objicies 4. Scriptura et SS. Patres passim innuunt, Deum non esse in rebus, nisi per suam actionem. Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur*, etc. Joann.

Damasc. (a) *Ibi locus Dei esse asseritur, ubi perspicua ejus operatio existit.* Ergo.

Resp. nego ant. Nam duntaxat praesentiam Dei substantialem ex ejus operatione colligunt; operatio enim Dei ab ejus substantia non distinguitur.

Inst. 1. Atqui Scriptura et Patres existentiam Dei in rebus ex ejus operatione non colligunt; ergo.

Prob. subsumpt. Existentia substantialis Dei in rebus ex ejus operatione non potest efficaciter probari; ergo.

Prob. ant. Ex actione solis in visceribus terrae, non potest colligi quod iis in locis sit substantialiter praesens; ergo neque ex eo quod Deus operetur ubique, colligi potest eum esse ubique substantialiter praesentem.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod sol, dum conformat aurum in visceribus terrae, agit per virtutem a se ipso distinctâm, ac proinde mirum non est, quod ex ejus operatione non recte colligatur ejus substantialis praesentia; e contra Dei virtus non distinguitur actu ab ipsa Dei substantia, proindeque fieri non potest, ut alicubi operetur, quin ibi sit substantialiter praesens.

Inst. 2 Ex actione illius, qui potest agere in distans; ergo.

Resp. nego min. Nam Deus, licet omnipotens, non potest facere quod repugnat; atqui repugnat aliquam causam agere in distans, quia omnis causa debet effectum contingere, vel per se, vel per virtutem suam; porro virtus Dei et ejus substantiâ sunt unum et idem re. Hic concludit Hugo Victorin. (a) *ubicumque praesens est opere, praesens etiam necesse est ut sit deitate.*

Quaeres, *An Deus sit ita immensus, ut sit extra mundum, nempe, ut sit ultra ambitum caelorum?* Ante responsionem;

Nota. Duplici modo potest Deus intelligi esse extra mundum, positive scilicet, et negative: *Positive* quidem, si illic sit tanquam in spatio reali, cui ut existat. *Negative* autem, si illic existat, sed non extra se, nec cum ulla ad locum coexistentia, et connotatione. His positis:

Resp. *Deus extra mundum negative, non vero positive.* Est de fide.

Prob. prima pars. Si Deus non esset extra mundum, caelorum ambitu coarctaretur, atqui non potest caelorum ambitu coarctari, 3. Reg. 8. *Caelum et caeli caelorum te capere non possunt.* Et quomodo capere eum possent, qui ex Job. 11. *excelsior caelo est. . . profundior inferno. . . longior terra mensura ejus et latior mari;* ergo etc. Unde Gregor. Magn. (b) ait: *Ipse est juxta omnia, extra omnia, infra omnia, super omnia.*

Prob. secunda pars. Nempe, quod sit ultra mundum negative,

(a) *L.* 1. *orthodi, cap.. fide* 15

(a) *L.* 7. *eruditionis Theologicae, c.* 19.

(b) *L.* 2. *moral, c.* 12.

non positive; Deus est extra mundum, quomodo jam erat antequam mundus fieret; atqui Deus antequam mundus fieret, non erat in loco a se distincto, sed erat in se ipso; ergo et nunc est extra mundum in se ipso. *Prob. min.* ex Div. August. in Psalm. 122. ubi quaerit; *Antequam faceret Deus caelum et terram ubi habitabat?* respondet, *in se habitabat Deus: apud se habitabat, et apud se est Deus.* Unde canit Poeta:

Dic ubi tunc esset, cum praeter eum nihil esset,
Tunc ubi nunc, in se, quoniam sibi sufficit ipse.

Quare de spatiis imaginariis controversia tam prolixe, quam operose, a nonnullis tractata, est prorsus imaginaria, et a Scholis Theologicis eliminanda.

QUAESTIO IV.

De bonitate Dei.

Nota: 1. Bonitas, alia est absoluta, alia relativa, et alia moralis.

Bonitas absoluta, est plenitudo essendi rei, quae habet tales, quales debet habere, perfectiones; unde bonum absolute, idem est ac perfectum.

Bonitas relativa, est perfectio entis conveniens alteri, ab eoque appetibilis. Unde bonum respective, idem est ac alteri conveniens.

Bonitas moralis, est perfectio qua quis a sua regula non deflectit. Unde bonum moraliter, idem est ac sanctum.

Nota 2. Bonum, aliud est per essentiam, aliud per participationem.

Bonum per essentiam, est ens, quod habet bonitatem vi essentiae suae solius, et independenter ab omni alio.

Bonum per participationem. est ens, quod habet bonitatem dependenter ab alio, a quo participatur.

CONCLUSIO I.

Deus est bonus bonitate absolutae, relativa et morali. Est de fide.

Prob. prima pars. Ille est bonus bonitate absoluta, qui est summe perfectus; atqui Deus est summe perfectus; est enim ens quo nihil melius ac perfectus excogitari potest; ergo, etc.

Prob. secunda pars. Ille est bonus bonitate relativa, qui est summe conveniens creaturis, ab eisque appetibilis; atqui Deus creaturis est summe conveniens et appetibilis, cum omnes earum perfectiones sint participationes divini illius esse, quod eis reipsa communicatur, ergo.

Prob. tertia pars. Bonitas moralis, est, perfecta sanctitas, atqui Deus est perfecte sanctus, neque enim a bono deficere potest, qui *universa propter semetipsum*, qui est finis summe bonus, *operatus est*, Prov. 16. ergo, etc. Hinc scriptum est, Rom. 9. *Non est iniquitas apud Deum.* Qui *sanctus est in omnibus operibus suis.* Psalm. 144.

CONCLUSIO II.

Deus triplici illa bonitate bonus est per essentiam. Est de fide.

Prob. Ille bonus est per essentiam, qui est bonus per se, et independenter a quocumque alio; atqui Deus sic bonus est, tum bonitate absoluta, tum respectiva, tum morali; quare dixit Christus (*a*) *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Nempe per essentiam et independenter, cum tamen creaturae sint bonae per participationem. Hinc D. Aug. *Epist.* 54. ait: *Nullius participatione bonus est, quoniam bonum quo bonus est, ipse sibi est.*

CONCLUSIO III.

Deus in quocumque genere boni, est summe bonus. Est de fide.

Prob. Qui est bonus bonitate infinita, quae Deus ipse est; est summe bonus; atqui Deus est bonus bonitate infinita, quae Deus ipse est, quo sensu dixit Christus. Matth. 19. *Quid me interrogas de bono? unus est bonus, Deus.* Quia, ut ait D. Aug. (*b*) *est summum bonum, quod a purgatissimis mentibus cernitur.* Ergo, etc.

Solvuntur Objiectiones.

Objicies 1. Quod est summe bonum, debet se summe diffundere, cum bonum sit sui diffusivum; atqui Deus se summe non diffundit; ergo non est summe bonus.

Resp. dist. min. Non se summe diffundit ad intra, *nego* ad extra *subdist.* propter conditionem creaturae, *conc.* propter defectum bonitatis infinitae ex parte Dei, *nego*; summa itaque bonitas, non potest nisi personae divinae summe communicari, quomodo ad intra communicatur Spiritui sancto in ejus productione.

Objicies 2. Si Deus esset in quocumque genere bonus, nullum esset malum, etiam extra Deum; falsum conseq. ergo, etc.

Prob. maj Summum in aliquo genere, quodcumque contrarium, tum a subjecto, tum ab aliis extra ipsum positis excludit; v. g. si calor existeret infinitus non posset cum eo subsistere minimum frigus; ergo si Deus sit summum in quocumque genere bonum debet excludere omne malum, tum a se, tum a quocumque alio ente.

Respond. dist. ant. Si illud summum agat necessario, ut agit ignis, *conc.* si agat libere, ut Deus agit ad extra, *nego ant.* Ideoque licet Deus sit infinite bonus, cum agat libere, mala esse et fieri permittit, quia *melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere*, ait D. Aug. Enchiridii, c. 26.

Inst. Vitiosum est, peccatum permittere, cum possumus illud impedire; atqui Deus quodcumque malum potest impedire; ergo illi vitiosum est illud permittere.

Resp. dist. maj. Cum possumus et tenemur illud impedire, *conc*

(*a*) *Luc.* 18. (*b*) *L.* 1. *de Trinit. cap.* 2.

cum possumus, nec tenemur illud impedire, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego cons.* Itaque Deus, utpote causa universalis, non tenetur impedire singula hominum peccata, imo non debet illa impedire, ne violet leges providentiae suae, secundum quas reliquit homini liberum arbitrium; quo per gratiam, quam nemini denegat, corroboratus, potest homo et singula vitare peccata, et aeternam mereri gloriam.

QUÆSTIO V.

De intellectu et scientia Dei.

Nota: Hanc quaestionem in sex Articulos partiemur, quorum 1. Erit de existentia, proprietatibus, et divisione scientiae Dei. 2. De scientia simplicis intelligentiae. 3. De scientia visionis. 4. De scientia conditionata, seu conditionatorum. 5. De causalitate scientiae Dei. 6. De ideis divinis.

ARTICULUS I.

De existentia, proprietatibus, et divisione scientiae Dei.

CONCLUSIO I.

Est in Deo scientia, et quidem perfectissima, sumpta pro cognitione cujuscumque rei certa et evidente.

Prob. 1. Ex Script. Esther 14. *Domine, qui habes omnium scientiam.* Et Coloss. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae Dei.* Ergo etc.

Prob. 2. *ratione Theologica.* Scientia est perfectio simpliciter simplex, cum sit melior ipsa, quam non ipsa; atqui omnes perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo; ergo, etc.

Objicies, Scientia est accidens; atqui nullum est accidens in Deo; ergo, etc.

Resp. dist maj. Scientia, quae est in creaturis, *conc.* quae est in Deo, *nego maj.* nam in Deo scientia non distinguitur ab essentia, *non aliud est in Deo esse, aliud intelligere*, inquit D. Aug. Ep. 102.

Inst. 1. Scientia proprie dicta, est discursiva; atqui cognitio discursiva repugnat Deo, cum maximam involvat imperfectionem; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Scientia spectata in homine, est discursiva, *conc.* spectata in se ipsa.. *nego maj.* Tantum itaque abest, ut discursus pertineat ad essentiam scientiae, quin potius sit ejus defectus et imperfectio. Porro cum aliqua creaturae perfectio tribuitur Deo, oportet ab illa excludi omnem modum imperfectum, secundum quem competit creaturae.

Inst. 2. Deus cognoscit minus notum per notius, conclusiones per principia; ergo ejus scientia est discursiva.

Resp. nego ant. Nam Deus uno et simplicissimo actu omnia simul pervadit et penetrat, unde ejus scientia est simplicissima, eminenter continens omnes intellectus creati virtutes, scilicet intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem; *unde simplex Dei cognitio omnibus istis nominibus nominari potest*, Div. Thom. 1. part. q. 14 art. 1. ad 2.

Quaeres 1. *Quot, et quaenam sunt scientiae Dei proprietates?*

Resp. Praeter substantialitatem et simplicitatem, de quibus jam egimus, sunt tres, scilicet, *infinitas, aeternitas et immutabilitas.*

1. Scientia Dei est *infinita*: tum extensive, quia omnia cognoscit, Ps. 138. *Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua;* tum intensive, quia ejus cognitio est certissima, evidentissima, et omnium comprehensiva, Eccl. 23. *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem. . . . . hominum corda intuentes in absconditas partes.*

2. Scientia Dei est *aeterna;* quia nunquam habuit initium, nunquam fuit interrupta, nunquam finem habitura est; unde sapientia divina de se ipsa ait, Prov. 8. *Ab aeterno ordinata sum.*

3. Scientia Dei est *immutabilis;* quia Deus est immutabilis; atqui scientia Dei, non est quid realiter et entitative distinctum a Deo, ut fides docet; ergo, etc. Ita docet D. Aug. (a) *Sicut omnino tu es,* inquit, *tu scis solus qui es incommutabiliter, et scis incommutabiliter, et vis incommutabiliter.*

Dices: Scientia visionis est mutabilis et variabilis: ergo non omnis scientia in Deo est immutabilis.

Prob. ant. Deus potest plura scire, quam quae scit; ergo, etc.

Prob. ant. Deus potest facere plura, quam quae fecit; et ergo plura scire.

Resp. dist. ant. Deus potest facere plura absolute, *conc.* hypothetice et supposito decreto, *nego ant.* Itaque neque alia scire potest, quam quae scit, neque potest non scire, quae novit actu.

Quaeres 2. *Quotuplex sit in Deo scientia?*

Resp. Licet a parte rei unica sit, et quidem simplicissima, in Deo scientia, tamen propter multiplicem ordinem quem dicit ad varia objecta ad quae se extendit, variaque media sub quibus illa diversa objecta considerat, multiplex a Theologis cum fundamento assignatur scientiae Dei divisio.

1. *Dividitur,* in necessariam, seu naturalem, et liberam, seu contingentem. *Necessaria* dicitur, quae terminatur ad ea, quae aliter non possunt se habere; hujusmodi sunt Deus, et res possibiles; haec antecedit omne decretum divinae voluntatis. *Libera* dicitur, quae terminatur ad res contingentes, nempe ad creaturas, vel praeteritas, existentes, vel aliquando futuras. Haec supponit liberum Dei decretum.

(a) *L.* 13. *Confess, cap.* 13.

2. *Dividitur*, in speculativam et practicam. *Speculativa*, est ea quae in objecti sui contemplatione quiescit; talis est scientia qua Deus res mere possibiles cognoscit. *Practica*, est ea, qua Deus res creatas producit.

3. *Dividitur*, in scientiam approbationis, et improbationis. *Scientia approbationis*, est ea, qua Deus cognoscit ea, quae illi placent. *Scientia improbationis*, est ea, qua Deus cognoscit ea quae illi displicent. . . . haec divisio prodest ad intelligentiam quaedam Scripturae loca, in quibus Deus dicitur nescire peccatores et peccata. Sic, Matth. 25. Deus dicit fatuis virginibus, *Nescio vos.* Et Habacuc 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum.* Neque enim sensus est, quod Deus peccatores et peccata non cognoscat; sed quod non cognoscat scientia approbationis.

4. *Dividitur*, in scientiam simplicis intelligentiae, scientiam visionis, et scientiam sub conditione futurorum.

Scientia *simplicis intelligentiae*, est ea, qua Deus cognoscit res mere possibiles, seu res consideratas secundum ipsarum essentiam, abstrahendo ab omni earum futuritione et existentia. Haec antecedit omne Dei decretum.

Scientia *visionis*, est ea, qua Deus cognoscit res, vel existentes, vel aliquando futuras, sive sit Deus, sive aliquid extra Deum. Haec pro rebus extra Deum supponit decretum Dei absolutum, atque pro varia temporum differentia, sortitur varia nomina, nimirum, ut est futurorum cognitio, dicitur *praescientia*, ut praeteritorum, *memoria*, ut praesentium, *visio*.

Scientia *sub conditione futurorum*, est ea, per quam Deus cognoscit res quae nunquam evenient, sed tamen evenirent, si quaedam conditio poneretur, sive postea ponatur, sive non.

Circa hanc ultimam scientiae Dei divisionem, est in Scholis celeberrima controversia, quam magis apposite dirimemus Articulo quarto.

ARTICULUS II.

De scientia simplicis intelligentiae.

Nota 1. Quaeritur hic, 1. Utrum Deus cognoscat res possibiles, non tantum secundum esse eminens quod habent in Deo, sed etiam secundum esse proprium et formale quod haberent in seipsis extra Deum, si producerentur. 2. In quo medio Deus creaturas possibiles cognoscat.

Nota 2. Per medium cognitionis, intelligitur id in quo, tanquam in ratione prius cognita, Deus certissime et perspicacissime, ea novit quae per suam scientiam attingit.

Nota 3. Essentia divina duobus modis spectari potest, 1. Prout est causa creaturas possibiles continens. 2. Prout est species intelligibilis quae illas repraesentat.

CONCLUSIO I.

Deus certissime cognoscit omnes creaturas possibiles, et quidem secundum esse proprium et formale, quod haberent in se ipsis si produceretur. Est de fide.

Prob. prima pars. Eccl. 23. *Domino Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita; sic et post perfectum respicit omnia.* Rom. 4. *Vocat ea, quae non sunt, tanquam ea quae sunt.* Atqui entia ante sui creationem, et ea quae non sunt, sunt tantum possibilia; ergo Deus certissime cognoscit possibilia. *Ratio est*, quia Deus perfecte comprehendit suam omnipotentiam; ergo perfecte cognoscit ea omnia ad quae potest sese extendere; atqui se extendit ad omnia possibilia; ergo etc.

Prob. secunda pars: Deus videt creaturas omni modo, quo, absque ulla imperfectione, videri possunt: atqui creaturae possibiles, videri possunt secundum esse quod haberent in se ipsis, si producerentur, sic enim habent verum esse; nec iste modus videndi ullam in Deo importat imperfectionem, nec excludit perfectionem cognoscendi modum, in essentia nimirum tanquam in causa; ergo, etc.

CONCLUSIO II.

Deus creaturas possibiles videt, non tantum in sua essentia tanquam in causa earum effectrice; sed etiam in se ipsis, prout in essentia divina, tanquam in specie intelligibili repraesentantur.

Prob. prima pars, 1. Ex D. Aug. (*a*) qui ad haec Joann. verba: *Quod factum est in ipso vita erat*; ait: *In qua vita vidit omnia quando fecit, non propter se ipsum vident, sed in se ipso.*

Prob. 2. ratione Theologica. Deus comprehendit suam essentiam; ergo in ea videt omnes res possibiles tanquam in causa earum effectrice. *Prob. conseq.* Comprehendere essentiam divinam, est eam cognoscere, tum secundum id quod est in se, tum secundum id ad quod potest se extendere; sed qui divinam essentiam sic cognoscit, in ea videt res possibiles, tanquam in causa earum effectrice, ergo, etc.

Prob. secunda pars. Ut Deus videat res possibiles in se ipsis, prout in essentia divina tanquam in specie intelligibili repraesentantur, sufficit quod in essentia divina reperiatur ratio speciei illarum intelligibilis; atqui in essentia divina reperitur ratio speciei illarum intelligibilis; ergo, etc.

Prob. min. Ex D. Thom. (*b*) dicente: *Cum enim, Deus, sciat alia a se per essentiam suam, in quantum est similitudo rerum, vel ut principium actuum earum, necesse est quod essentia sua sit principium sufficiens cognoscendi omnia quae per ipsum fiunt, non solum in universali, sed etiam in singulari.*

(*a*) *L.* 5. *de Genes. ad litteram.* (*b*) 1. *p. q.* 14. *art.* 11. *in fine corp.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem. Repugnat Deum habere medium cognitionis, ergo non cognoscit possibilia in se ipso.

Resp. dist. ant. Medium cognitionis, per illationem, *conc.* nam tale medium dicit pluralitatem actuum, et imperfectionem importat, unde repugnat Deo. Medium cognitionis, per simplicem intelligentiam, *nego ant.* nam in tali medio, tanquam prius cognito, aliud noscitur per eundem cognitionis actum, quod, cum nullam importet imperfectionem, potest Deo convenire.

Inst. 1. Deus non prius cognoscit suam essentiam, prout est causa rerum effectrix, quam res possibiles; ergo essentia sic considerata, non est medium cognitionis divinae.

Resp. dist. ant. Non prius cognoscit, tempore, *conc.* ratione, *nego*: cognoscere rem prius tempore, est illam cognoscere in instanti quo alia nondum cognoscitur, quod Deo ut imperfectum repugnat. Cognoscere prius ratione, est, unum esse rationem cognoscendi aliud, per eundem cognitionis actum, ita ut unum per se directe et immediate concipiatur cognosci, aliud vero non nisi mediate, indirecte et per aliud; atqui Deus suam essentiam, ut est rerum causa effectrix, sic prius cognoscit, quam res possibiles; nam cognoscendo suam essentiam ut causam rerum effectricem, simul, per eandem cognitionem, cognoscit res possibiles, propter connexionem quam habet cum illis.

Inst. 2. Atqui essentia Dei, ut est causa effectrix, non habet necessariam connexionem cum possibilibus; ergo.

Probat. subsumpt. Si essentia divina, prout rerum effectrix, habeat necessariam connexionem cum rebus possibilibus, ab ipsis penderet; absurdum conseq. Ergo.

Resp. nego seq. maj. Tum quia unum relativum, est necessario connexum cum suo correlativo, nec tamen ab eo pendet, cum relativa sint simul natura et cognitione. Tum quia medium cognitionis non pendet a rebus cognitis, econtra medium est id a quo alia, ut cognoscantur, dependent, quae consequenter sunt objecta cognitionis secundaria.

Objicies contra secundam partem. Si Deus cognosceret res possibiles in se ipsis, cognitio divina specificaretur a creaturis; falsum conseq. Ergo etc.

Prob. seq. maj. Cognitio specificatur a suo objecto; atqui, si Deus cognosceret creaturas in se ipsis, creaturae essent objectum cognitionis divinae; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Cognitio specificatur a suo objecto primario et motivo, *conc.* secundario et terminativo, *nego maj.* et sic ad min. Itaque, res ut sunt in se ipsis, non sunt objectum motivum divinae cognitionis, sed terminativum tantum; objectum vero primarium et

motivum, est sola essentia divina, quae independenter ab esse quod creaturae habent in se ipsis, perfecte terminat cognitionem divinam, quatenus omnium species in se comprehendit. *Ipsum intelligere non specificatur per id quod in alio intelligitur*, ait D. Thom. (*a*) *sed per principale intellectum, in quo alia intelliguntur, quod in Deo nihil aliud est, quam essentia sua; unde non oportet quod ipsum intelligere divinum, vel potius ipse Deus, specificetur per aliud, quam per essentiam divinam.*

Inst. 1. Cognitio divina ab illo specificatur, a quo Deus perficitur; atqui si creaturae possibiles in se ipsis a Deo viderentur, Deus ab illis perficeretur; ergo, etc.

Prob. seq. min. Cognoscens a suo objecto perficitur; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Cognoscens creatum, *conc.* increatum, *nego ant.* Itaque intellectus creatus perficitur ab objecto, quatenus illius speciem impressam, quae est forma ipsum perficiens, recipit; at Deus non cognoscit creaturas per species ab ipsis emendicatas, sed illas cognoscit in se ipsis per suam essentiam, in qua tanquam in speculo, seu specie intelligibili, repraesentantur.

Inst. 2. D. Thom. *art.* 3. ait; *Deus se ipsum videt in se ipso, quia se ipsum videt per suam essentiam; alia autem a se videt, non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipsa.* Ergo res creatas non videt in se ipsis.

Resp. dist. conseq. Non videt res in se ipsis, per species a rebus emendicatas, *conc.* per terminationem cognitionis ad ipsas res, *nego conseq.* Neque enim possibilia cognoscuntur a Deo per propriam speciem extra ipsum positam; alias illam speciem reciperet, et ab ea perficeretur; quod de Deo dici repugnat; sed cognoscuntur per essentiam, ut continet omnes creaturarum species; unde D. Thom. ibidem ait: *In se ipso cognoscitur aliquid, quando cognoscitur per speciem propriam adaequantem ipsi cognoscibili, sicut cum oculus videt hominem per speciem hominis: in alio autem videtur, id quod videtur per speciem continentis, sicut cum homo videtur in speculo per speciem speculi.*

Inst. 3. Res possibiles in se ipsis non sunt; ergo Deus eas non potest cognoscere in se ipsis.

Resp. dist. ant. In se ipsis non sunt formaliter, *conc.* objective, *nego*. Equidem possibilia non habent actu esse proprium, sed possunt habere, et reipsa haberent, si producerentur. Deus autem res, quas producere potest, cognoscit, et quidem secundum eorum esse proprium, non quod habent, sed quod haberent si producerentur.

Quaeres: *An Deus videat impossibilia, entia rationis negationes, privationes etc. et quomodo?*

(*a*) *Q.* 14. *art.* 5. *ad* 3.

Resp. ad 1. *affirm.* Cum Div. Thom. *art.* 9. quia Deus cognoscit quidquid est cognoscibile; atqui illa omnia sunt cognoscibilia, et de facto cognoscuntur ab homine; ergo.

Resp. ad 2. Deus cognoscit impossibilia, videndo eorum extremorum oppositionem; videt entia rationis, quatenus videt intellectus creati figmenta, dum illius operationes omnes penetrat. Videt negationes et privationes, non quidem positive; cum sic nihil sint sed negative, quatenus videntur formae quae ipsis oppositae sunt; unde non mirum; si Deus *vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt.* Rom. 4.

ARTICULUS III.

De scientia visionis.

Nota. Cum scientia visionis attingat praesentia, praeterita et futura, majoris claritatis causa, hunc articulum in duas Sectiones distribuemus: in prima, quaeremus, utrum Deus videat omnia praesentia et praeterita, et quo in medio; in secunda, utrum videat futura, et in quo medio.

SECTIO PRIMA.

Utrum Deus videt praesentia et praeterita et in quo medio

CONCLUSIO I.

Deus se ipsum videt, et quidem comprehensive. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.... quae Dei sunt nemo cognovit*, comprehensive, *nisi spiritus Dei.*

Prob. 2. *ratione.* D. Thom. art. 7. *Illud comprehenditur, quod tantum cognoscitur, quantum est cognoscibile.* Atqui Deus se ipsum tantum cognoscit, quantum est cognoscibilis, se infinitum cognoscit cognitione infinita; ergo, etc.

Dices, Ex D. Augustin. (a) *Quidquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur.* Atqui Deus, utpote infinitus, nullo modo potest finiri, ergo.

Resp. dist. ant. Finitur negative, *conc.* positive, *nego.* Deus itaque se sua comprehensione finit negative, quatenus cognitio ejus adaequat totam sui cognoscibilitatem; non vero se finit positive, quasi per suam intellectionem, aliquem sibi terminum praescribat.

CONCLUSIO II.

Deus omnia praesentia, et praeterita, occultas etiam cordium cogitationes, certissime, distincte, et sigillatim cognoscit ut sunt in se ipsis. Est de fide.

(a) *L. 12. de Civit. Dei cap. 28.*

Prob. 1. Ex Script Job. 28. *Ipse fines mundi intuetur, et omnia quae sub caelo sunt, respicit.* Et c. 31. *Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos ipse dinumerat?* Et Eccl. 23. *Omnis homo qui transgreditur lectum suum... dicens quis me videt? tenebrae circumdant me... quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus: Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius; et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum.. .. et hominum corda intuentes in absconditas partes.* Illi certe textus non indigent expositione.

Prob. 2. *ratione* Dei scientia est infinita; ergo cognoscit omne cognoscibile; atqui omnia praesentia et praeterita, sive sint bona, sive mala, occultae etiam cordis cogitationes, sunt cognoscibilia; ergo, etc.

Dices 1. Deus non cognoscit mala: ergo.

Resp. nego ant. Mala enim, vel sunt naturae, ut monstra, et monstra scit antequam fiant. Vel sunt pœnae, et eorum est auctor, Isai. 45. *Ego Dominus creans malum*, ac proinde ea cognoscit; vel sunt culpae: et ea cognoscit, *Psal.* 68. *Deus tu scis insipientiam meam, et delicta mea a te non sunt abscondita.* Ergo videt omnia mala.

Prob. ant. Deus non cognoscit, nisi illa quorum est causa efficiens, aut exemplaris; atqui non est causa efficiens, aut exemplaris peccatorum; ergo etc.

Resp. nego maj. Nam Deus videt omnia, etiam mala, non quidem in se ipsis, sed in forma illis opposita, *sicut per lucem cognoscuntur tenebrae*, ait D. Th. hic.

Dices 2. Deus non agnoscit secreta cordis; ergo, etc.

Prob. ant Deus, *Gen.* 18. ait: *Descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ut ita sciam.* Ergo ante illud de Sodomorum sceleribus experimentum, illa ignorabat.

Resp. dist.conseq. Sic enim locutus est Deus, nonquod clamorem Sodomorum ignoraret, dicit enim ibidem, *Clamor Sodomorum multiplicatus est*, sed ne modo loquendi humano sese accomodaret; id enim perfecte scire dicimur, quod proprio experimento comprobamus.

Quæres, *Quo in medio Deus videt omnia praesentia et praeterita?*

Resp. 1. Deus se ipsum videt per suam essentiam absque ullo medio: ratio est, quia nihil prius est essentia divina; ergo nihil potest esse prius cognitum, in quo ipsa videatur.

Resp. 2. Deus videt entia praesentia et praeterita, tum in ipsis, tum in sua essentia tanquam in specie intelligibili, quia in ea, tanquam in speculo, repraesentatur realis eorum existentia.

Resp. 3. Deus videt peccata in forma quae illis est apposita; nam

ex D. Thom. art. 10. *Sic est cognoscibile unumquodque secundum quod est; unde cum hoc sit esse mali quod est privatio boni, per hoc ipsum quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebrae.*

SECTIO II.

Utrum Deus videat entia futura, et quo in medio?

Nota 1. Futurum duplex est, *necessarium*, scilicet, quod a causa necessaria pendet, et *contingens*, quod pendet a causa libera.

Nota 2. Futurum contingens, aliud est a solo Deo ut gratia danda; aliud ab homine solo, ut peccatum; aliud a Deo ut quaelibet actio, sive sit naturalis, sive supernaturalis ordinis.

Nota 3. Futura contingentia libera, alia sunt *absoluta*, quae licet sint a causa libera, absolute tamen et independenter a quavis conditione habitura sunt existentiam in certa temporis differentia. Alia sunt *conditionata*, quorum futuritio pendet ab aliqua conditione aliquando ponenda, vel nunquam ponenda. Hic autem de solis futuris necessariis, et liberis absolutis agimus; de liberis conditionatis articulo sequenti acturi.

Nota 4. Certum est Deum cognoscere distincte et certissime omnia futura necessaria, et alia a se uno pendentia, ut fides docet Sap. 8 *Signa et monstra scit antequam fiant eventus temporum et saeculorum.*

Nota 5. Certum est etiam Deum videre omnia futura necessarii in sua essentia, prout ad illorum futuram productionem determinata est per decretum efficax, quod de eorum productione, in tempore facienda, latum est ab aeterno..... De solis ergo futuris absolutis liberis potest esse controversia, quam dirimemus duobus paragraphis.

§. I. *An Deus cognoscat omnia futura libera absoluta?*

Nota: Sociniani certam futurorum contingentium liberorum notitiam Deo inesse inficiantur, ducentque ea conjecturis duntaxat verosimilibus esse Deo perspecta. Ita Socinus, *praelect. cap.* 11. Contra quos sit:

CONCLUSIO.

Deus omnia et singula futura contingentia libera absoluta certissime cognoscit. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Daniel. 13. sic Susanna Deum alloquitur: *Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me.* Psalm. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe .... et omnes vias meas praevidisti.* Joann. 6. *Sciebat ab initio Jesus, qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum.* Ex his textibus

sic argumentor: Illa loca intelligumur de liberis hominum actionibus futuris; atqui Deus illas cognovit de longe, antequam fiant, illas praevidet; ergo. Hinc D. Aug. (*a*) ait: *Confiteri esse Deum, et negare praescium futurorum, apertissima insania est.*

Prob. 2. Deus de liberis hominum actionibus futuris multa praedixit, quae adamussim, ut praedicta erant, evenerunt, v. g. infidelitatem Judaeorum, negationem Petri, proditionem Judae, conversionem Gentium, etc. ergo certissime ea noverat Deus, ita concludit Tertull. (*b*) dicens: *Praescientiam Dei tantos habere testes, quantos fecit Prophetas.*

Prob. 3. *ratione.* Si omnes creaturarum liberas actiones Deus non cognosceret ab aeterno, sed duntaxat quando fiunt, sequeretur Deum singulis momentis infinitas propemodum res de novo cognoscere; atqui id evidenter repugnat infinitati et immutabilitati scientiae divinae; ergo omnes istas actiones ab aeterno cognoscit.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. Deus cum dubitatione praedicit futura libera; ergo non certo illa novit.

Prob. ant. Deus, cum praedicit futura contingentia, saepe utitur particulis *forte*, *forsitan*, Jerem. 26. *Noli subtrahere verbum, si forte audiant et convertantur.* Lucae 20. *Mittam Filium meum dilectum; forsitan cum hunc viderint, verebuntur.* Atqui illae particulae dubitationem et incertitudinem loquentis aperte praeseferunt; ergo, etc.

Resp. dist. min. Particulae *forte*, *forsitan*, prae se ferunt dubitationem hominis loquentis, *conc.* Dei loquentis, *nego min.* in Deo enim particula, *forte*, significat, *utique*, quae particula est vox affirmantis: sic usurpatur, *Prov.* 24. ubi dicitur: *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, ne forte videat Dominus, et displiceat ei.* Certum est autem quod Dominus videat. Item Christus dicit: (*c*) *Si me sciretis, et Patrem meum forsitan sciretis.* Atqui non potest cognosci Filius, quin cognoscatur Pater; ergo illa particula, *forsitan*, in Deo non est verbum dubitationis, sed increpationis, ut docet D. Aug. *Tract.* 37. *in Joann.* his verbis: *Ille qui omnia scit, quando dicit: forsitan, non dubitat, sed increpat... dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente; cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil usquam lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.*

Objicies 2. D. Aug. (*d*) videtur negare quod Deus habeat praescientiam futurorum; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Videtur negare quod Deus habeat futurorum prae-

(*a*) *L.* 5. *de Civit. Dei, cap.* 9. (*b*) *L.* 2. *contra Marcion. c.* 5.
(*c*) *Joann.* 8. *v.* 19. (*d*) *L.* 2. *ad Simplician. quaest.* 2.

scientiam, quoad nomen, *conc.* quoad rem, *nego*. Non itaque negat praescientiam D. Augustinus, quod Deus futura contingentia non cognoscat, sed quod illa quae futura sunt in se, non sint futura et absentia respectu Dei, qui illa videt tanquam praesentia, et aeque perfecte ac si actu existerent. *Quid est praescientia*, inquit, *nisi scientia futurorum? quid autem futurum est Deo qui omnia praetergreditur tempora? si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futurae, sed praesentes, et per hoc jam non praescientia, sed scientia dici potest.*

Objicies 3. Id non potest a Deo certo cognosci, quod non habet determinatam veritatem; atqui futura contingentia libera non habent determinatam veritatem; ergo, etc.

Resp. nego min. Qui enim de hujusmodi futuris dicit: Erunt pro tali tempore, verum dicit; ergo habet determinatam veritatem.

Inst. 1. Quod est indifferens ad esse, vel non esse, non habet determinatam veritatem; atqui futura contingentia libera sunt hujusmodi; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quod est indifferens ad esse, vel ad non esse pro omni tempore, *conc.* pro aliquo tantum tempore, *nego maj.* Atqui futura contingentia libera, sunt indifferentia ad esse, vel non esse pro tempore praesenti, *conc.* pro quolibet tempore, *nego min.* Sunt enim determinata pro tempore futuro, pro quo futura praevidentur.

Inst. 2. Futura contingentia libera, non habent causam determinatam; ergo non habent veritatem determinatam.

Resp. dist. ant. Non habent causam determinatam pro praesenti, *conc.* pro futuro, *nego ant.* Deus enim videt determinationem causarum futurarum eo tempore, pro quo earum effectus praesciuntur futuri, unde jam habent veritatem certam et determinatam pro futuro, saltem respectu Dei, licet eam nos ignoremus.

Objicies 4. Praescientia futurorum stare non potest cum libertate hominis; ergo.

Resp. nego ant. Nam praescientia est simplex et speculativus Dei intuitus, quo videt omnia futura, relinquens ea suae naturali conditioni, ut scilicet eveniant necessario, vel contingenter, juxta causarum suarum veritatem: sicut visio nostra non immutat rerum visarum naturam, nec in illas influit.

Prob. ant. Quod Deus praevidit, necessario eveniet: alioquin falli posset praescientia divina; ergo praescientia libertatem hominis penitus evertit.

Resp. dist. ant. Eveniet necessario, necessitate hypothetica et consequente, *conc.* necessitate absoluta et antecedente, *nego ant.* Duplex itaque est necessitas, antecedens nimirum, seu absoluta, et consequens, seu hypothetica. *Necessitas antecedens*, est ea, quae praecedit liberam creatae voluntatis determinationem; oriturque, a causa, quae voluntatem ita determinat ad agendum, ut potesta-

tem ad oppositum non relinquat. *Necessitas consequens*, est ea quae sequitur liberam creatae voluntatis determinationem : sic ex hypothesi : quod loquor, non possum non loqui , quia actum cum non actu componere simul non possum. Porro quod Deus praescivit futurum, necessario futurum est necessitate consequente liberam voluntatis determinatione, quam Deus liberam futuram esse cognovit , non autem necessitatem antecedente , quia , ut ait D. Hieron. (a) *Non ex eo quod Deus scit futurum aliquid, ideo futurum est ; sed quia futurum est, ideo Deus novit.* Unde addit D. Aug. l. 3. de lib. arbitr. cap. 4 *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse quae praeterierunt , sic Deus praescientia sua non cogit facienda quae futura sunt.* Et proinde non officit libertati.

Inst. 1. Atqui quod Deus praevidit , necessario eveniet , necessitate etiam antecedente ; ergo nulla allata distinctio.

Prob. ant. Praescientia Dei quae est ab aeterno , longe antecedit actiones nostras quae sunt in tempore ; ergo si Deus illas praevideat , necessario futurae sunt , necessitate etiam antecedente.

Resp. dist. ant. Praescientia Dei antecedit actiones nostras , ut existentes actu , *conc.* at futuras et a nobilis eliciendas , *nego ant.* Nam prius, secundum aliquod instans rationis, actiones nostrae futurae sunt , quam a Deo praevideantur.

Inst. 2. Si præscientia Dei non imponat necessitatem antecedentem rebus praevisis, illae res possunt non evenire ; atqui repugnat res a Deo prævisas non evenire, tunc enim falleretur Dei praescientia: ergo.

Res. dist. maj Res illae possunt non evenire, nulla facta hypothesi *conc.* facta hypotesi quod eventurae sint infallibiliter, *nego*. Sicut enim homo ambulans, nulla facta hypothesi, potest non ambulare, sed, facta hypothesi quod actu ambulet, non potest non ambulare; ita nulla facta hypothesi, seu antecedente ad futuram creatae voluntatis determinationem, res a Deo praevisae possunt non evenire; sed facta hypothesi quod infallibiliter futurae sint, seu consequenter ad futuram creatæ voluntatis liberam determinationem , non possunt non evenire , alioquin essent infallibiliter futuræ, et non essent.

Inst. 3. Posito possibili in actu, nihil sequitur absurdi; atqui, si res a Deo praevisae non evenerent, sequeretur maximum absurdum, nimirum praescientiam Dei posse falli ; ergo non est possibile ut res a Deo praevisae non eveniant.

Resp. dist. maj. Nihil sequitur absurdi, si nulla hypothesis praecesserit , *conc.* si aliqua praecesserit hypothesis , *nego*. Res illustratur exemplo: si nulla praecesserit hypothesis, nihil sequitur absurdi , si homo qui potest sedere , sedeat : sed si praecesserit hypothesis quod actu ambulet , non potest pro illo instanti sedere ; ergo a pari , si nulla praecesserit hypothesis , nihil sequitur absurdi , si

---

(a) *In cap.* 26. *Jerim.*

actio hominis eveniat, vel non eveniat; sed si ponatur hypothesis, quod infallibiliter futura sit, et sic praevideatur a Deo, non potest non evenire; haec enim pugnant.

Objicies 5. Si actio praevisa à Deo, sit infallibiliter futura, frustaneæ sunt consultationes et deliberationes; atqui falsum consequens; cum dicat Div. Petrus, Epist. 2. cap. 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis.* Ergo.

Resp. nego maj. Nam Deus non aliter praenoscit res futuras, quam futuræ sint; atqui res non sunt futurae, nisi per suas causas et principia; ergo Deus praenoscit res futuras per tales causas; atqui inter rerum causas numerantur consultationes et deliberationes: ergo sedulo sunt adhibendae.

Prob. maj. Vel Deus praevidit me salvum fore, vel damnandum; *si primum*, quidquid egero, sive bonum, sive malum, salvus ero; *si secundum*, quidquid egero, damnabor; ergo, posita praescientia divina, frustraneae sunt consultationes et deliberationes.

Resp. 2. *retorq. argumentum*: Vel Deus praevidit me fame moriturum, vel non; *si primum*, sive manducem, sive non manducem, fame moriar; *si secundum*, etiamsi non manducem, fame non moriar. Quid illo argumento insanum magis?

Resp. dist. ant. Deus praevidit me salvum fore, vel damnandum, propter bona, vel mala opera mea, eaque libera, *conc.* independenter a bonis vel malis meis operibus liberis, *nego ant.* Nempe, non nisi per bona opera obtinendam esse salutem aeternam præordinavit Deus: quae si fiant, Deus obtinendam salutem praevidet; si vero non fiant, salutem non obtinendam Deus praevidet, sed de hoc argumento infra.

Objicies 6. Si Deus bonus esset, et praescius futuri, et avertendi mali potens, non pateretur hominem labi de obsequio legis in mortem; atqui tamen hoc patitur: ita objicit Marcion, apud Tertull. l. 2. contra ipsum, cap. 5.

Resp. nego seq. maj. Deus enim (ut Tertull respondet) liberum et sui arbitrii instituit hominem, qua perfectione abutitur homo dum peccat; eam vero homini, propter talem abusum, adimere non debuit Deus qui est provisor generalis, et qui etiam peccata hominum in manifestationem suae justitiae convertit.

§. II. *In quo medio, seu motivo, Deus videat futura libera absoluta.*

Nota. Circa hanc celebrem controversiam quatuor praecipuae sunt opiniones.

Prima, est eorum, qui, ut omnem difficultatem fugiant, docent futura haec videri in reali eorum cum aeternitate coexistentia: cum enim, inquiunt, aeternitas sit tota simul; omnesque temporis differentias absque divisione contineat, nihil ei futurum est, aut praeteritum, sed omnia praesentia; ita *Cajetanus*, *Capreolus*, *Ferrariensis*, *Paul. a Lugd.*

Secunda, est eorum, qui arbitrantur futura haec videri in propriis eorum causis, proxime completis, et in actu primo consideratis. Ita *Alvarez*, *Cabrera*, *et multi Thomistae.*

Tertia, est Thomistarum, qui docent Deum omnia absoluta futura certo cognoscere in suis decretis absolutis et praedeterminantibus, quia, inquiunt, nihil est futurum libere in quocumque ordine vel statu, nisi quia Deus illud futurum praedifinivit et praedeterminavit.

Quarta, est aliorum, qui, contendant Deum circa liberas hominis actiones nihil omnino absolute determinare ac praedefinire, nisi prius cognoverit quid homo facturus esset, si in his, vel illis circumstantiis collocaretur, si haec vel illa gratia ipsi conferretur; omnia decreta absoluta et praedeterminantia rejiciunt, docentque illas a Deo videri, 1. In seipsis, objective ac determinative; 2. In essentia sua tanquam specie intelligibili infinita in repraesentando; 3. In decreto, quo, post operationem causæ secundæ prævisam per scientiam conditionatam, si concursum illi decernat, reipsa eidem concursum illi decernit. Ita multi Doctores Sorbonici, *Dumetz*, *Grandin*, etc. quid nos circa hanc controversiam sentiamus, aperient sequentes conclusiones.

CONCLUSIO I.

Deus libera absoluta futura, non videt in reali eorum cum aeternitate coexistentia.

Prob. Ut Deus videat futura libera absoluta in reali eorum cum æternitate coexistentia, necesse est ut illa ab æterno realiter æternitati coexistant; atqui illa ab aeterno non coexistunt aeternitati; ergo, etc. *Prob. min.* Illa realiter ab æterno non coexistunt æternitati, quae ab aeterno non existunt, siquidem coexistere nihil aliud est, quam simul cum alio existere; atqui futura libera absoluta non existunt ab aeterno, alias essent futura, et non essent; essent futura, ut supponitur; non essent futura, quia essent aeterna; ergo ab aeterno non coexistunt aeternitati realiter.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illa realiter coexistit aeternitati, quod aeternitas complectitur; atqui aeternitas complectitur omnia tempora, praesentia, praeterita, et futura; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Infinita et invisibilis duratio, complectitur omnia omnino tempora; atqui aeternitas est infinita et indivisibilis duratio; ergo.

Resp. dist. maj. Complectitur omnia tempora, quae existunt; *conc.* quae non existunt, *nego maj.* Porro futura non existunt actu; ergo non coexistunt aeternitati, sed coexistent quando erunt actu, idem enim debet esse de aeternitate Dei judicium, quod de immen-

sitate, quae, cum infinita sit et invisibilis, omnia ambit loca, sed ea duntaxat quae sunt, non vero ea quae nondum sunt.

Inst. 1. Quod toti aeternitati, quae est tota simul, coexistit, ipsi ab aeterno coexistit; atqui futura contingentia absoluta toti aeternitati coexistunt; ergo.

Resp. nego min. Equidem quando illa futura erunt, tota aeternitati coexistent, sed nondum coexistunt.

Prob. min. Quod coexistet rei quae est tota simul, jam ei coexistit: atqui futura coexistent aeternitati, quae est tota simul; ergo.

Resp. nego maj. Quia aeternitas, licet sit tota simul, tamen virtualiter est extensa, et durationi infinitas partes sibi succedentes habenti aequipollet; sicque quod finitam durationem habet, aeternitati secundum ejus totam entitatem respondet quidem, non vero secundum omnes ejus partes virtuales, nec proinde dici potest illi ab aeterno coexistere.

Objicies 2. SS. Patres docent, Deo nihil esse futurum, sed omnia praesentia: D. August. (a) *Praeterita*, inquit, *et futura cum praesentibus sint cuncta*, Deo, *praesentia*. Et l. 2. ad Simplicianu. quaest. 2. *Quid futurum est Deo*, inquit, *qui omnia praetergreditur tempora?* Ergo.

Resp. dist. ant. Deo nihil est futurum quoad cognitionem, *conc.* quoad realem existentiam, *nego ant.* Itaque nihil Deo futurum, sed omnia praesentia dicuntur, quia res futuras ita clare ac certo intuetur, ac si non tantum futurae, sed praesentes essent; nec alia est mens SS. Patrum et D. August. qui ibidem dicit, quod in scientia Dei *ab aliis ad alia cogitando non transeatur, sed in uno conspectu simul praesto sunt universa.*

Inst. 1. Atqui D. August. docet, omnia Deo esse praesentia quoad realem existentiam; ergo.

Prob. subseq. Div. August. *l.* 5. *de Trinitat. cap.* 16. ait: *Apud Deum nec praeterita transierunt, et futura jam facta sunt*, Ergo.

Resp. dist. ant. Jam facta sunt in scientia Dei, *conc.* in se ipsis, *nego ant.* Sic sese explicat D. Doctor, *l.* 5. *de Genes. ad litteram*, c. 18. dicens: *Antequam fierent, et erant, et non erant; erant in Dei scientia, non erant in sua natura.* Quid disertius?

Inst. 2. D. Thom. hic qu. 13. ait: *Omnia quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione qua habet rationes rerum apud se praesentes, sed qua ejus intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesentialitate.* Ergo Deus videt futura libera, prout jam facta sunt in aeternitate.

Resp. dist. ant. Prout sunt in sua praesentialitate objectiva; *conc.* reali, *subdist.* pro tempore in quo extiturae sunt, *conc.* pro aeterno, *nego ant.* Itaque hoc unum vult D. Thomas, nullam esse suc-

(a) *L.* 15. *de Trinit. cap.* 7.

cessionem in scientia Dei, cum una eademque cognitione, res videat antequam existant, et cum existere incipient, ait enim ibidem, *Licet contingentia fiant in actu successivo, non tamen Deus successive cognoscit contingentia prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul; quia sua cognitio mensuratur aeternitate, sicut etiam esse.* Ex quo fit ut non alio modo feratur in res, dum futurae sunt, quam si in se existerent; sicque eas habet in sua praesentialitate, scilicet objectiva. Ita explicat Ægidius Romanus D. Thomae auditor, *in opusc. contra corruptorem doctrinae sancti Thomae*, ubi ad objectionem propositam dicit, falso imponi S. Thomae, quod scripserit, omnia quae sibi invicem succedunt in tempore, in natura propria coexistere in aeternitate.

CONCLUSIO II.

Deus libera absoluta future non videt in proximis eorum causis actu primo consideratis.

Prob. 1. Ex D. Thom. quaest. 14. art. 13. *Quicumque cognoscit effectum contingentem in causa sua tantum, non habet de eo nisi conjecturalem cognitionem. Deus autem* (cujus cognitio est certa metaphysice, non autem moraliter tantum) *cognoscit omnia contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in se ipso.*

Prob. 2. *ratione.* Unum non potest infallibiliter in alio cognosci, nisi illud aliud habeat infallibilem connexionem cum illo; atqui causa libera, nempe voluntas, etiam proxime ad agendum disposita, non habet infallibilem connexionem cum effectu futuro libero; quia haec, positis omnibus antecedenter ad agendum requisitis, adhuc manet indifferens ad agendum vel non agendum; ergo effectus non potest in sua causa certo cognosci.

Dices: Deus, cognitione sua, comprehendit voluntatem humanam, ergo certo videt in ea omnes ejus effectus futuros.

Resp. nego cons. q. Hujus enim comprehensionis vi, effectus causae liberos certo cognoscit ut possibiles, non vero ut futuros, quia causa libera remanet semper ad agendum ex se indifferens et indeterminata.

CONCLUSIO III.

Deus futura libera absoluta cujuslibet ordinis, sive naturalis, sive supernaturalis, in quocumque naturae statu, sive innocentis, sive lapsae, non cognoscit in suis decretis absolutis physice praemoventibus.

Nota. Hanc gravem controversiam tractaturi sumus articulo sequenti; ideo; ne multoties eadem refricare cogamur, hanc conclusionem unico argumento hic probabimus. Itaque.

Prob. Non sunt admittenda in Deo decreta absoluta et physice praedeterminantia, antecedentia omnem voluntatis creatae determinationem; ergo Deus habere absoluta futura in hujusmodi decretis non videt.

Prob. ant. Decreta Dei absoluta et physice praemoventia, non satis cum dogmate catholico circa humanam libertatem cohaerere videntur; ergo non sunt in Deo admittenda.

Prob. ant. Posito decreto absoluto physice praemovente, actiones nostrae non sunt in nostra potestate; ergo.

Prob. ant. Quotiescumque aliquod praevium et antecedens non est in nostra potestate, nec a nobis impedibile, toties effectus, qui ex illo consequitur, non est in nostra potestate; atqui decretum absolutum et physice praemovens, non est in nostra potestate, cum, ex adversariis, sit ante omnem praevisionem determinationis voluntatis nostrae ad agendum, nec est a nobis impedibile, cum, ex iisdem, motione ineluctabili et insuperabili applicet voluntatem ad actum; ergo actio consequens ex illo decreto, non est in nostra potestate.

Respondent Thomistae, apud Gonet (*a*) *ad majorem*, quod prævium decretum praedeterminans non tollat libertatem, quia, *licet non procedat ab ipsa libertate, et electione voluntatis humanae, oritur tamen ab ejus principio, primaque veluti radice, efficacia, scilicet divinae voluntatis.* Sed:

Contra est, Quia illud tollit libertatem, quod tollit proprium agendi modum libertatis creatae, in eo positum, ut se ipsam determinet ad agendum; atqui decretum praevium, ad actionem insuperabiliter movens, tollit proprium agendi modum libertatis creatae; ergo.

Respondent negando min. **Quia decretum Dei efficax, non tantum attingit substantiam actionis, sed et illius modum, ita ut moveat creaturas modo naturae earum accommodato, necessarias necessario, liberas libero, juxta illud D. Thom. (*b*)** ***Ex hoc ipso quod nihil voluntati divinae resistit, sequitur quod non solum fiant ea, quae Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter, vel necessario quae sic fieri vult.*** **Sed;**

Contra est: Quia semper manet eadem difficultas, quo nimirum modo possit conciliari libertas creata cum efficacia gratiae, imo magis implicatur per illam responsionem quae implicat, quia per idem decretum Deus efficaciter vellet, ut v. gr. libere loquar, et non libere loquar; libere quidem, ex responsione adversariorum; non libere, cum non possim motioni divinae dissentire, imo, cum juxta illos, implicet ut non fiat quod Deus efficaciter decrevit, quod est contra Conc. Trident. (*c*) definiens, *liberum arbitrium a Deo motum et excitatum posse dissentire, si velit.* Nec ipsis favet D. Thomas: equidem fiunt contingenter, vel necessario quae sic fieri vult Deus; sed an vult per decretum praedeterminans? minime; sed vult tantum per decretum supponens praevisionem operationis cau-

(*a*) *Disput.* 4. *art.* 5. §. 8.
(*b*) 1. *p. q.* 19. *art.* 2. *ad* 2.
(*c*) *Sess.* 6. *Can.* 4.

sae secundae liberae : sic sese explicat D. Thom. (c) dicens : *Si dicam , si Deus scivit aliquid , illud erit , consequens intelligendum est prout subest divinae scientiae.*

Respondent , Voluntatem equidem non posse divino decreto et ejus motioni dissentire in sensu composito et potentia consequenti, *ita ut de facto conjungatur et componatur actualis resistentia, seu dissensus cum divino decreto, ejusque motione*, ut explicat Gonet; bene vero dissentire posse in sensu diviso,et potentia antecedenti;Sed

Contra est: Quia, juxta Canonem Trident. voluntas motioni divinae potest dissentire, etiam in sensu composito gratiae ipsam moventis et eccitantis;atque adeo retinet indifferentiam proxime expeditam ad actum oppositum;ergo illa doctrina videtur contraria definitioni Tridentinae.

Resp. Thomistae, Juxta doctrinam Tridentiam sufficere, ut voluntas, prout subest divino decreto ejusque motioni, servet potentiam ad resistendum et ad eliciendum actum oppositum; atqui voluntas, prout subest divino decreto, servat potentiam ad resistendum et ad eliciendum actum oppositum, non quidem in sensu composito actionis,sed in sensu diviso, quia, inquiunt, decretum praedeterminans non potentiam, seu voluntatem afficit, sed actum ipsum, hoc est, non datur ad posse, sed ad agere, ergo; etc. Sed

Contra. est, 1. Quia voluntas in sensu diviso nunquam potest facere actum oppositum actui praedefinito, defectu praemotionis efficacis, quam adversarii volunt absolute necessariam esse ad determinandam causam liberam; ergo potentia illa antecedens, ad oppositum non est expedita, sed impedita, proindeque vera impotentia; nam quoquo modo sensum compositum et divisum explicent, eo reduci debet, quod sensus compositus sit stante praedefinitione, et sensus divisus ea ablata.

Contra est; 2. Juxta Thomistas, praemotionis physicae munus, est perficere potentiam, tollendo ejus indeterminationem , indifferentiam, et potentialitatem; ergo non tantum attingit actum, sed praecipue potentiam, quam complet.

Respondent ad primum, Adversarios suos teneri similiter admittere distinctionem sensus compositi, et sensus divisi, cum, juxta illos, gratia efficax nunnquam conjungatur cum actuali resistentia , seu dissensu. Sed ;

Contra est : Quia sensus noster compositus , amicus est libertatis ; oritur enim ab illius intrinseco usu et exercitio , et ex praevisione nostrae cooperationis , seu voluntatis se determinantis , ut infra explicabimus; e contra sensus compositus adversariorum oritur ab extrinseco , nempe a decreto antecedente praevisionem nostrae cooperationis , ex quo tollitur libertatis exercitium.

(c) *Quaest.* 14. *art.* 13. *ad* 2.

CONCLUSIO IV.

Deus certo videt futura libera absoluta, tum in se ipsis objective et terminative, id est, in determinata eorum veritate; tum in sua essentia, tanquam in specie intelligibili in repræsentando; tum in decreto, quo decernit actu concurrere cum causa libera ad suum actum, in hypothesi quod praeviderit eam actúram, si concursum suum decerneret.

Prob. prima pars: Quia, ut Deus futura libera cognoscat in illorum determinata veritate, sufficit ut hic cognoscendi modus sit possibilis, nam aliunde nihil habet Deo indignum; atqui hic modus cognoscendi est possibilis; ergo.

Prob. min. Ut hic modus sit possibilis, sufficit ut Deus sit infinite cognoscitivus, et futura libera habeant veritatem per se cognoscibilem; atqui Deus est infinite cognoscitivus, ut per se patet, et futura libera habent veritatem per se cognoscibilem: nam unumquodque eo ipso quod est, et eo modo quod est, seu praesens, seu praeteritum, seu futurum, suam habet veritatem, eamque per se cognoscibilem; ergo, ètc. Unde D. Thom. (a) ait: *Deus non solum cognoscit res esse in se ipso, sed per id quod in se ipso continet res, cognoscit eas in propria natura.*

Nec dicas: Ad cognitionem alicujus rei, requiritur medium; atqui determinata rei veritas, non potest esse medium, quo ipsa cognoscatur; ergo res non potest cognosci in determinata sui veritate.

Resp. nego maj. Generatim sumptam: nam et Deus sine medio suam cognoscit essentiam, et nos ipsi absque medio cognoscimus prima principia, quae propterea dicuntur immediata; ergo quia quidquid perfectionis est in creatura, Deo denegandum non est, futurorum in seipsis cognitio ei tribuenda est.

Secunda pars probata manet ex eis quae diximus articulo secundo, ubi probavimus Deum videre possibilia in sua essentia tanquam in specie intelligibili; utrobique enim par eademque ratio est probatio.

Prob. tertia pars: Deus futura libera absoluta videt in illo medio, quo posito, de illis futuris verum est dicere, *erunt*, et quo non posito, id dici non potest; atqui posito decreto, quo, praevisa per scientiam conditionatorum operatione causae liberae, si concursum illi decernat, re ipsa eidem concursum illum decernit, de illis futuris verum est dicere, *erunt*; quo non posito, id dici non potest: nam eo posito, res futura est absolute, nec ante futura est absolute, quam illud sit ponendum, licet conditionate futura sit; ergo.

Objicies: Non datur decretum, quod subsequatur praevisionem operationis causae liberae; ergo.

(a) q. 14. art. 6. ad 1.

Resp. nego ant. Quare enim non daretur? *An quod supponat scientiam conditionatorum, quae non detur?* sed illius existentiam probabimus articulo sequenti. *An quod necessitet causam liberam?* sed ei, ut exigit, sese accommodat, cum non detur, nisi praevisa sub conditione illius operatione, in quo differt a decreto praedeterminante. *An quod sit inutile?* at videtur utilissimum, quia sapientiae Dei admodum convenit, ut non decernat concursum suum vage et confuse, nimirum sub hac conditione, *si causa secunda, quae potest velle et non velle operari, operari voluerit;* sed determinate, ut nempe re ipsa decernatur auxilium, quocum praevidetur causa secuda operatura.

Quaeres: *Quinam ex tribus illis modis, quibus Deus libera absolute futura videt, sit primus?*

Resp. Modus ille in decreto videndi. est primus; quia, cum decretum habeat rationem causae, seu potius concausae respectu contingentium absolute futurorum, sit prius causam videri, et proinde effectum in causa (si cognitio perfecta sit) quam effectum ipsum: consequens est quod contingentia absolute futura, quatenus absolute futura, prius videantur in decreto, quam vel in se ipsis, vel per speciem sui intelligibilem.

ARTICULUS IV.

De scientia conditionatorum.

Nota: Duplici sectione quaeremus, 1. Utrum Deus certo videat contingentia libera sub conditione futura. 2. Quo in medio, seu motivo, illa videat.

SECTIO I.

Utrum Deus certo videat futura conditionata libera?

CONCLUSIO

Futura libera conditionata Deus certo novit, etiam ea quorum non est ponenda conditio.

Prob. 1. Ex Script. Id Deus certo et determinate cognoscit, quod futurum praedixit; atqui Deus certo et determinate praedixit futura sub conditione, etiam ea quorum nunquam est ponenda conditio, ergo;

Prob. min. Tribus sacrae Scripturae textibus.

Primus, 1. Reg. 23. cum David in urbem Ceilam fugisset, et Saul ad urbem obsidendam, Davidemque capiendum accederet, David de duobus Dominum interrogat, dicens: *Si tradent me viri Ceilae in manus ejus? Saul; et si descendet Saul? . . . et ait Dominus, descendet . . . tradent.* Ista interrogatio est de futuro, et quidem sub conditione non ponenda, si nempe ibi maneret David, et tamen respondit Dominus, *descendet, tradent.* Ergo hoc certo futurum noverat.

Secundus, Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Ergo certo noverat Dominus animum esse immutandum, si homo ille diutius vixisset; super illa verba loquens Div. August (a) ait: *Certo poterit illos Deus, praesciens esse lapsuros, auferre de hac vita.*

Tertius, Matth, 11. *Vae tibi, Corozain, vae tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent.* Compertum ergo id erat Christo, et quidem certo et infallibiliter: alioquin nullus extitisset justae exprobationi locus.

Prob 2 ratione. Quidquid est determinate verum, scitur a Deo; atqui futura conditionata, sunt determinate vera; tum quia possunt fieri de iis contradictoriae propositiones, quarum necesse est alteram esse determinate veram, alteram determinate falsam. Tum quia propositio absoluta de futuro conditionato, v. g. *Petrus positus in tali occasione peccabit*, est vera; ergo et haec prop. conditionalis vera est: *Si Petrus poneretur in tali occasione, peccaret.* Imo conditionalis ista prius vera est, quam illa absoluta.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. SS. Patres, maxime Augustinus, Fulgentius, et Prosper, affirmant nihil a Deo praesciri, nisi quod re ipsa futurum est. *Scimus namque*, ait D. Fulgent. (b) *praescientiam Dei sic esse veram atque incommutabilem, ut quae futura praescit, vere futura sint.* Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Affirmant nihil a Deo praesciri absolute, nisi quod reipsa futurum est, *conc.* conditionate, *nego ant.* Itaque aliquando SS. Patres statuunt scientiam absolute futurorum, ut probent contra semi-Pelagianos Deum non puniturum, aut praemiaturum ea opera quae futura dumtaxat fuissent ex aliqua conditione nunquam ponenda; sed ea duntaxat opera quae reipsa futura sunt absolute. Verum iidem Patres non rejiciunt scientiam conditionatorum, quam infinitis locis propugnant.

Inst 1. Illi rejiciunt scientiam conditionatorum qui eam in semi-Pelagianis damnant ac irrident: atqui SS. Patres in semi-Pelagianis scientiam conditionatam damnant et irrident; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Qui eam simpliciter et in se spectatam damnant, *conc.* qui eam damnant ratione abusus illius scientiae a semi-Pelagianis facti, *neg. maj.* Atqui Sancti Patres damnant, etc. ratione abusus, *conc.* ratione sui ipsius, *nego min.* Itaque semi-Pelagiani abutebantur scientia Dei conditionata, docentes, causam praedestinationis ad fidem et gloriam, esse bona opera ex solis viribus liberi arbitrii elicita, quae Deus futura praevidebat; et cum urgerentur

(a) L. de dono persever. cap. 9. (b) L. 1. de verit. praedest. c. 7.

exemplo infantium, qui, meritis pares, a Deo tamen occulto judicio, ita secernuntur, ut alii sine baptismate decedant ex hac vita, alii contra, baptismate donati, salutem consequantur, respondebant, (a) *Deus in eis quos hinc aufert, praevidet quemadmodum victurus esset quisque, si viveret: et ideo quem nequiter novit fuisse victurum, sine baptismo fecit emori; sic in eo puniens opera mala, non quae fecit, sed quae facturus fuit.* Quod manifeste falsum est, quodque reprobat Div. Aug. (b) *Sed unde hoc talibus viris in mentem venerit nescio, ut futura, quae non sunt futura, puniantur aut honorentur merita parvulorum?*

Inst. 2. Ex August. (c) *Omnia quae vere futura sunt, sine dubio fient; si autem facta non fuerint, futura non erant.* Atqui quae futura sunt sub conditione non ponenda, nunquam fient; ergo non sunt futura; ergo illa non praescit Deus.

Resp. dist. maj. Si autem facta non fuerint, futura non erant, absolute, *conc.* conditionate, *nego maj.* Ex hoc loco colligi duntaxat potest futura sub conditione non ponenda, non esse vere futura, quod verum est; sed inde male infertur, quod non fuerint futura, si quaedam conditio fuisset posita; porro Deus non tantum cognoscit vere futura, sed etiam ea quae futura fuissent, si aliqua conditio posita fuisset.

Objicies 2. D. Thom. 1. *q. p.* 14. *art.* 9. duplicem solum scientiam distinguit; alteram simplicis intelligentiae, alteram visionis; ergo nullam agnoscit scientiam conditionatorum.

Resp. dist. conseq. Non agnoscit scientiam conditionatorum, distinctam a scientia simplicis intelligentiae, *conc.* quae sit veluti ejus pars, *nego.* Itaque, juxta Div. Thom. scientia conditionata non tamen est distincta specie a scientia simplicis intelligentiae, ut opponitur scientiae visionis, quam ejus pars, quae opponitur alteri, quae est rerum mere possibilium: nam *scientia media* est rerum, non ut mere possibilium, sed ut exstiturarum sub conditione, abstrahendo a positione conditionis, et proinde ab eo quod actu exstiturae sint; atque adeo *media* dicitur, quod sit objecti medii inter res mere possibiles et existentes actu. Undequod scientia Dei adaequate dividatur *in scientiam simplicis intelligentiae, visionis, et mediam*, vel quod dividatur tantum in *scientiam simplicis intelligentiae, et visionis*, nobis est indifferens, cum sit quaestio de nomine; modo tamen Deo tribuatur scientia conditionatorum, de qua infra.

(a) *Test Aug. et Prospera. Epist.* 194. *ad Sixtum.*
(b) *L. de praedest. Sanct. cap.* 12.
(c) *L.* 26. *contra Faustum, cap.* 4.

SECTIO II.

Quo in medio, seu motivo, Deus videat libera sub conditione futura, seu, ut alii loquuntur, futuribilia.

Nota 1. Si quae sit Scholae controversia in qua omnia praejudicia necessario sint deponenda, haec certe est quam aggredimur, quae licet tota sit Scholastica, origo tamen fuit omnium Congregationum *de auxiliis*, quae tanto aestu coram SS. Pontificibus Clem. VIII. et Paulo V. inter PP. Dominicanos ex una parte, et PP. Societatis ex altera; fuerunt agitatae, in quibus nihil fuit definitum, sed utraque opinio liberae Scholasticorum voluntati fuit permissa, graviterque prohibitum fuit, ne quis alterutram ulla Pelagianismi et semi-Pelagianismi, aut Calvinismi censura notaret.

Nota 2. Totus hujusce controversiae cardo in eo consistit, utrum scientia conditionatorum futurorum, sit posterior decreto absoluto Dei praedefinientis et praedeterminantis illius scientiae objectum; affirmant Thomistae, negant alii, sed ut comperta fiat utraque sententia, exponendus est ordo decretorum Dei, qui in utroque systemate statuitur.

Nota 3. In systemate Thomistarum, hic fingitur decretorum Dei ordo:

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiae cognoscit omnia, quae potest efficere.

2 Deus, voluntate, saltem generali et antecedente, vult omnium salutem, eisque sufficientia gratiae auxilia vult subministrare, quibus possint salvari.

3. Decreto suo absoluto, ac praecedente omnem conditionatorum scientiam, statuit aliquibus hominibus auxilia gratiae ex sese efficacis concedere; aliis vero non concedere, nisi ea, quae, licet sufficientia, non sunt tamen efficacia. Et ne cogantur dicere omnia futura, esse absolute futura, duplex distinguunt in Deo decretum absolutum, nempe absolutum, tum ex parte subjecti, scilicet Dei, tum ex parte objecti, nempe hominis, v. g. *decerno Petrum cras oraturum.* Et decretum absolutum ex parte subjecti, sed conditionatum ex parte objecti, v. g. *decerno Petrum cras moriturum, si eat in Ecclesia.*

4. Absoluto et efficaci decreto Deus alios efficaciter ad gloriam et gratiam ex sese efficacem praedestinat, alios vero, saltem negative, reprobat.

5. Per scientiam visionis Deus cognoscit quidquid facturus est, tum absolute, tum sub aliqua conditione ponenda: nam si conditio nunquam sit ponenda, illius futuri cognitio pertinet ad scientiam simplicis intelligentiae.

Nota 4: In systemate scientiae conditionatorum, quae postea dicta est *scientia media*, Dei decretorum ordo sequens fingitur.

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiae videt omnia quae efficere potest;et,ex iis,omnibus,produxit Angelos et homines quos ad finem supernaturalem destinavit.

2. Praevidit et permisit lapsum Angelorum et hominis.

3. Redemptorem destinavit hominibus omnibus, eosque antecedenter ad praevisionem meritorum sincera voluntate decrevit salvare, si vellent obedire mandatis, atque eis praeparavit generalia saltem gratiae sufficientis auxilia, quibus ad salutem aeternam pervenire possent, si vellent.

4. Per scientiam conditionatorum videt quidquid homo facturus esset, si in his vel illis circumstantiis collocaretur; si haec vel illa gratiae auxilia ipsi conferrentur, non quod praevisus sub tali gratia voluntatis consensus, sit Deo causa et ratio, quae illum certo moveat atque determinet ad gratiam concedendam; absit: non ita est; multi enim sunt quorum futurus praevidetur consensus, quibus tamen gratia illa, occulto, sed justo, Dei judicio, denegatur, ut exemplo Tyriorum et Sydoniorum manifestum est:gratia itaque ex mera Dei benignitate, pro beneplacito ipsius confertur; ideo praevisus ille consensus est tantummodo ratio, qua Deus, juxta nostrum concipiendi modum, dirigitur in suis decretis absolutis formandis, et sub efficaci Dei motione salva remanet humana libertas.

Porro, in scientia conditionatorum reperitur decretum conditionatum ex parte Dei, seu, ut accuratius loquar,scientia conditionatorum includit conditionale decretum,quod est pars necessaria conditionis, sub qua effectus eveniret; v. g. quando Deus futuram sub conditione Tyriorum conversionem praevidit, non dixit, *vellem, ut si fierent miracula, converterentur:* velleitates enim illae, et actus suspensionis, sonant imperfectionem, quae a Deo prorsus removeri debet. Sed dixit: *Si vellem fieri apud Tyrios miracula, quae facta sunt apud Corozaitas,eisque gratiam concedere,quam concessi Corozaitis, converterentur.* Ubi evidens est, decretum esse partem ipsius conditionis, sub qua praevisa fuit Tyriorum conversio.

5. Inter multa gratiae auxilia, quibus homo,vel consensurus,vel non consensurus praevidetur, illa Deus ex mera benignitate absoluto decreto conferre statuit, quibus homo reipsa est consensurus, quae certe gratia est speciale donum in ratione beneficii,cum detur talis, et tunc, quando praevidetur profutura.

6. Per scientiam visionis, certo et infallibiliter cognoscit Deus, quidquid homo, gratia praemunitus, simul cum illa, in tempore operaturus est.

Nota 5.Juxta systema Thomistarum, certitudo divinae scientiae repetitur ex decretis Dei absolutis, quibus, antecedenter ad praevisionem hominis consensus,decernit ac determinat quid homo facturus sit, ac proinde haec decreta conditionalem actuum liberorum

futuritionem antecedunt, prioritate, non tantum temporis, sed et causalitatis. Econtra in systemate scientiae mediae, Decreta Dei absoluta sequuntur, non vero antecedunt scientiam conditionatorum. Unde.

Scientia media definitur, *cognitio certa et infallibilis actuum liberorum sub conditione futurorum, independens ab omni decreto Dei absoluto, eoque anterior.* His exacte notatis, sit:

CONCLUSIO 1.

Deus libera sub conditione futura non videt in decretis absolutis ex parte sui, et conditionatis duntaxat ex parte creaturae liberae.

Nota. Paragrapho praecedenti, *Prop.* 3. jam probavimus decreta Dei absoluta et praedefinientia non satis cum libertate hominis cohaerere, quod directe hanc nostram probat conclusionem; ulterius tamen;

Prob. 1. Christus, *Matth.* 11. objurgat Judaeos prae Turiis, quod non egerint poenitentiam, quam egissent Tyrii, si habuissent eadem gratiae, tum externae tum internae auxilia quae habuerunt Judaei; atqui si Christus non novit conversionem Tyriorum, nisi dependenter a decreto absoluto ex parte sui, haec objurgatio, Judaeis facta prae Tyriis, non esset juxta, quod dicere nefas est; ergo, etc. *Prob. min.* Qui destitutus fuit auxilio absolute necessario ad faciendum aliquem actum bonum, et illum omisit injuste objurgatur prae alio, qui eum fecit instructus auxilio ad illum faciendum necessario, et quo posito repugnat actum non fieri; atqui in doctrina praedeterminantium Judaei destituti sunt auxilio praedeterminante, absolute necessario ad agendam poenitentiam; Tyrii vero illud habuissent, et eo posito repugnasset ut non egissent poenitentiam; ergo Judaei injuste a Christo objurgati fuissent prae Tyriis.

Prob. 2. Decreta absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte hominis, sunt inania et majestatis divinae omnino indigna; ergo, etc. *Prob. ant.* Inane est, et majestatis divinae omnino indignum, quod Deus statuat fieri, quod non fieri absolute decernit; atqui per decreta absoluta ex parte subjecti et conditionata ex parte objecti, Deus absolute statueret fieri, quod non fieri absolute decernit, statuendo conditionem, sine qua non possunt fieri, nunquam esse ponendam, v. g. *Statuo Tyrios poenitentiam acturos, si apud ipsos fierent miracula quae facta sunt apud Judaeos, sed simul statuo talia miracula apud ipsos nunquam operari.* Ergo, etc.

Prob. 3. Si admitterentur decreta praedeterminantia absoluta pro futuritione rerum conditionatarum, 1. Deus nihil videret ante suum decretum, 2. Æque definiret peccata conditionate futura, ac alios omnes actus creaturarum; atqui utrumque falsum, et doctrinae D. Augustini contrarium, utrumque constituit Deum causam et auctorem peccati; ergo, etc.

Prob. prima pars min. D. Aug. (*a*) sic loquitur: *Praedestinatio*, id est, absoluta praedefinitio, *est quae sine praescientia esse non potest: potest autem esse sine praedestinatione praescientia. Praedestinatione quippe Deus ea praescivit quae fuerat ipse facturus: unde dictum est, fecit quae futura sunt. Praescire autem potens est etiam quae ipse non facit, sicut quaecumque peccata.* Ergo Deus aliqua videt ante decretum absolutum ex parte subjecti et conditionatum ex parte objecti.

Prob. 2. *pars min.* Qui, antecedenter ad praevisam voluntatis creatae determinationem, praedefiniit actus illos, a quibus inseparabilis est peccati malitia, ad illosque physice praemovet, est causa et auctor peccati; atqui, etc.

Respondent Thomistae, Deum praedefinire entitatem actus peccaminosi, ad eamque physice praemovere, non vero ad malitiam illius actus, quam aversatur et prohibet, sed:

Contra est 1. Quia non potest intelligi praedeterminatio ad entitatem actus peccaminosi, quin sit praedeterminatio ad ipsius malitiam, seu ad actum, ut malus est. Nam quisquis est auctor actus, cui annexa est malitia, ad eumque praedeterminat secundum entitatem, is quoque ad eum praedeterminat, ut malus est; ergo Deus non potest intelligi praedeterminare ad actum malum, quin ad eum praedeterminet, ut malus est. Quare enim Deus exciperetur? *an quod non intendit malitiam actus?* at neque homo malitiam intendit, et tamen est auctor actus mali, ut malus est. *An quod malitia dicit tantum ordinem ad causam secundam*? sed quidni et ad primam, si eumdem actum ponat quem causa secunda, et eum velit ac intendat ante causam secundam? Alias et mentiri posset Deus, et seipsum odisse sine ulla malitia, quoniam malitia ad solam causam secundam ordinem diceret; quo nihil absurdius dici potest. *An quod Deus bono fine praedeterminet*? at quisquis alium ad actum, qui non potest non esse malus, impellit, quocumque fine imbuat motionem suam, is est commissi peccati reus.

Nec dicant, Quod Deum absolvat a peccato, praedeterminandi necessitas; nempe creata voluntas indifferens est et indeterminata; ergo necesse est ut a Deo physice praemovente ad agendum determinetur. *Resp.* Enim voluntatem sese ipsam determinare, et a statu indifferenti sese, per vim suam activam, ad actum reducere; ergo Dei determinatio non est necessaria.

Contra est. 2. Quia si Deus, praemovendo creaturam liberam ad entitatem peccati, non praemoveret ad ejusdem malitiam, nihil esset in quo Deus videre posset peccati malitiam; attamen illam certo cognoscit, ut docet D. August. supra citatus.

Respondent, Deum cognoscere peccata in suo decreto permissi-

(*a*) *L. de praedest. Sanctor. cap.* 10.

vo. *Sed hoc falsum est*: nam decretum illud permissivum, vel supponeret praevisionem peccati, si illud permitteret et ad illud concurrere paratus esset; vel non supponeret. *Si primum*, esset eadem sententia, quae nostra. *Si secundum*, decretum illud permissivum diceret voluntatem negandi auxilium necessarium ad peccatum vitandum; ex quo necessario sequeretur peccatum: et sic Deus Angelis, qui lapsi sunt, etiam, ante omne peccatum, denegasset auxilium illis necessarium, ut peccatum vitarent, quo durius nihil, nihil a voluntate divina alienum magis; ergo recurrit, ut Deus viderit illorum peccatum in decreto absoluto suae voluntatis praedeterminantis futurum saltem materiale illorum actus peccaminosi; at non cognovit in illo decreto, tum quia, ut probatum est, esset auctor illorum peccati, tum quia illud decretum repugnat D. Anselmo, *l. de casu diaboli*, *c.* 27 ubi dicit, *voluntatem Angeli desertoris nullam habuisse causam peccati, praeter seipsum.* Et cap. 82. asserit actum malum voluntatis esse a Deo, sed non sponte dante, id est, non sponte concurrente, quoniam bonitati Dei repugnat actum illum sponte dare cum tamen illum sponte daret, si ad eum praedeterminaret.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Est in Deo vera et sincera voluntas antecedens salvandi omnes; atqui illa voluntas antecedens, est absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturae; ergo decreta absoluta ex parte subjecti et conditionata ex parte objecti, non sunt rejicienda.

Resp. dist. min. Illa voluntas est absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturae, ita ut conditio pendeat a sola creatura *conc.* ita ut conditio pendeat, vel a solo Deo, vel partim a Deo, partim a creatura, *nego....* Itaque est in Deo vera et sincera voluntas salvandi omnes, si illi mandatis obedientiam praestiterint, quae conditio pendet a solo homine, quia Deus quantum est ex se, omnibus dat, aut saltem offert media, quae sunt ad salutem consequendam necessaria. Porro non rejicimus decreta absoluta ex parte Dei, et conditionata ex parte creaturae, quando conditio pendet a sola creatura; sed illa rejicimus, quando conditio pendet a solo Deo, aut saltem partim a Deo, partim a creatura; nec Deus ex sua parte conditionem illam vult implere, illa certe sunt ludrica et superflua, indigna consequenter majestatis divinae.

Objicies 2. Voluntas creata, ex se est indifferens et determinata; ergo debet determinari a Deo.

Resp. nego conseq. Nam causa secunda libera, sese ipsam in actu secundo determinat quantum ad exercitium, quatenus sic agit, ut possit non agere; alias non esset libera.

Inst. 1. Deus est causa prima et universalissima; atqui talis non esset, nisi causam secundam physice per decretum absolutum, praemoveret ad agendum; ergo, etc.

autem miseretur, inquit, *sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat*: Et D. Chrysostom. *Hom.* 31. *in Matth.* quaerens cur Christus Matthaeum, *non cum Petro simul ac Joanne, et aliis Discipulis vocavit?* respondet: *Certo quemadmodum tunc ad illos accessit, vocavitque quando obtemperaturos sciebat, sic Matthaeum quoque tunc vocavit, quando miraculorum fama perdomitum, minime reluctaturum videbat. Qua de causa etiam Paulum post resurrectionem piscatus est.* Ex quibus sic argumentor: Ex DD. August. et Chrysost. Deus certo et infallibiliter noscit quomodo quisque sit vocandus, ut vocantem non respuat, non reluctetur, sed vocationi divinae obtemperet; atqui illa cognitio est scientia conditionata, per quam Deus, antecedenter ad omne decretum absolutum infallibiliter novit talem hominem libere consensurum, si tali, aut tali vocatione praeveniatur; ergo datur in Deo scientia conditionata, per quam Deus, ante omne decretum absolutum, novit consensum ab homine libere ponendum.

Prob. min. 1. Quia illa scientia non est simplicis intelligentiae, quatenus est rerum mere possibilium, ut patet; non est etiam visionis, quae est rerum in aliqua temporis differentia absolute futurarum, cum D. Augustinus loquatur etiam de iis, qui vocati, non veniunt, et quorum *si vellet etiam misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut et moverentur et intelligerent, et consequerentur.* Ergo est scientia conditionata.

Probat.min. 2. Quia D. Chrysost. dans rationem directivam, cur Deus vocaverit DD. Matthaeum et Paulum, quando eos vidit suae vocationi obtemperaturos, non recurrit ad suum ipsius decretum, sed ad perspicaciam suae praevisionis: *Nam qui corda scrutatur*, inquit, *et occulta cordium pespicit, is etiam quando unusquisque ad obediendum paratus erat, non ignoravit.* Quare D. Matthaeum non vocavit quamdiu praevidit eum vocationi restiturum, sed solummodo quando vidit eum obtemperaturum, non quidem solis naturae viribus, sed ex auxilio gratiae, voluntatem ejus ad credendum moventis et inclinantis; *Propterea*, inquit, *non continuo incipiens quando durior fuit, sed post mille miracula... aptiorem jam ad obtemperandum vocavit.* Nihil illo textu dilucidius.

Prob. 2. Ex D. Bonav. (a) qui scientiam conditionatam clare et distinctissime admisit: *Talis est aspectus divinae praescientiae*, inquit, *quia ab aeterno cognovit, quid cogitare poteramus, vel velle, et simul cum hoc, vidit in quam partem nostra voluntas et operatio inclinantur; et quia totum posse et velle, et agere complectitur, ideo non potest falli. Et quia praedestinatio*, id est, absoluta praedefinitio, *claudit praescientiam, hinc est, quod concordat cum libero arbitrio, et non potest discordare, et non potest cassari, et necessario infert salutem, sed non necessario efficit.* Om-

(a) *In* 1. *dist.* 40. *art.* 2. *q.* 2.

Dixi : *transeat maj*. Quae posset negari, quia actus sub conditione futurus, non est futurus, sed solum esset futurus, si poneretur aliqua conditio; *atqui* ad talem actum non requiritur, ut ab uno statu extrahatur ad alium, sed sufficit, ut habeat veritatem objectivam, vi cujus de illo dici potest, *esset si poneretur talis conditio*. Veritas autem illa objectiva non pendet ab ullo decreto actuali.

Inst. 2. Futurum sub conditione, seu futuribile, habet aliquid, quod non habet mere possibile; ergo e statu possibili est extractum.

Resp. dist. ant. Habet aliquid objective, *conc.* entitative, *nego ant.* Itaque res sub conditione futura, nullam habet entitatem actualem, aut futuram sed, solum haberet, si poneretur aliqua conditio; unde rei mere possibili superaddit solummodo veritatem objectivam, quatenus de re sub conditione futura dici potest, non solum quod posset esse, sed etiam quod esset, si poneretur aliqua conditio, quod dici non potest de re mere possibili.

Objicies 2. D. Aug. in Semi-Pelagianis reprehendit scientiam liberorum sub conditione futurorm independentem a decreto actuali absoluto ; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nam D. August. in Semi Pelagianis nunquam reprobavit scientiam mediam, spectatam praecise ut est scientia rerum sub conditione futurorum independens ab omni decreto absoluto actuali, de quo non erat controversia inter S. Doctorem et illos haereticos, sed solum de necessitate gratiae interioris, et ejusdem gratuitate, quam contra ipsos propugnabat S. August. qui solum abusum scientiae conditionatorum damnavit in illis haereticis.

Itaque, Semi-Pelagiani circa praedestinationem tum adultorum, tum infantium abutebantur scientia conditionatorum.

Circa praedestinationem adultorum docebant, 1. Quod voluntatis consensus sub conditione futuri a Deo praevisus, sit Deo caussa et motivum gratiae conferendae iis quos praevidet ea bene usuros: ex quo sequitur gratiam per liberum arbitrium praeveniri, quod falsum et haereticum esse constat exemplo Thyriorum, quibus veritas Evangelii non fuit annuntiata, etsi Deus praevidisset futurum ut ipsi crederent, si eis annuntiata fuisset . . . 2. Quod res absolute futura, v. g. conversio ad fidem, non tam sit a decreto Dei absoluto, tamquam a vera et propria eius caussa, quam a praeviso voluntatis consensu sub conditione futuro, quo Deus certo et infallibiliter ad gratiam conferendam determinatur.

Circa praedestionem infantium, *in infantia morientium*, docebant, alios ad gratiam baptismatis praedestinari propter bona opera, alios vero ab eadem gratia reprobari propter mala opera, quae acturi fuissent, si ad adultam aetatem pervenissent.

Porro hos scientiae conditionatae abusus merito reprobavit D. August. nosque cum illo reprobamus; verum nunquam scientiam ipsam conditionatam rejecit, cujus duplex tantummodo assignatur

munus et officium : *Primum*, ut nostro concipiendi modo, Deus dirigatur in suis decretis absolutis formandis, ut sapienter, et non caeco modo, aliquid statuat circa predestinationem, et operum salutarium praedefinitionem: *secundum*, ut explicetur quomodo salva et integra remaneat libertas humana sub motione gratiae efficacis. Non ad alium ergo finem adhibemus scientiam conditionatam, nisi ut conciliemus fidei dogmata.

Inst. 1. Atqui Div. August. reprobavit scientiam mediam, non solum quoad abusum, sed etiam quantum ad substantiam; ergo etc.

Prob. ant. Div. August. (*a*) ait: *Praedestinatione Deus ea praescivit, quae fuerat ipse facturus: unde dictum est, fecit quae factura sunt.* Ex quo sic argumentatur Gonetus. . . . » Quae Deus » est facturus, ex sua praedestinatione praenoscit : at Deus omnes » actiones nostras, quantocumque liberas facturus est ; ergo illas » in sua praedestinatione praecognoscit, id est in decreto efficaci; » ac proinde non datur in Deo prescientia futurorum independens » a decreto, eoque anterior.

Resp. dist. maj Quae Deus facturus est, ex sua praedestinatione, scientiam conditionatam subsequente, praenoscit, *conc.* antecedente. *nego maj.* atqui Deus omnes actiones nostras liberas facturus est, per decretum subsequens scientiam conditionatam, *conc.* per decretum antecedens scientiam conditionatam, *nego min. et conseq.*

Itaque Div. August. ibi agit de re absolute futura, unde addit, *fecit quae futura sunt.* Non autem de re sub conditione futura; nam ut ibid. ait : *Praedestinatia non potest esse, potest autem esse sine praedestinatione praescientia*, rerum nimirum sub conditione futurarum, per quod minoris argumenti videtur falsitas ; porro res absolute futurae, sicut et res conditionate futurae quandu conditio est ponenda, videntur a Deo in suo decreto, non quidem quod praecedat, sed quod sequatur scientiam conditionatam. quodque sit vera et prima causa rei futurae, ut diximus in fine articuli tertii.

Inst. 2. Ibidem addit D. August. *Quando promisit Deus Abrahae in semine ejus fidem gentium . . . non de nostrae voluntatis potestate, sed de sua praedestinatione promisit.* Ex quo sic argumentatur Gonet. . . « Quod Deus promittit, non de nostra potestate, » sed de sua praedestinatione promittit ; at Deus multoties promit- » tit nostras actiones liberas, sicut quando promisit Abrahae fidem » et conversionem Gentium; ergo illas de sua praedestinatione pro- » mittit, easque in illa cognoscit.

Resp. dist. ant. Quod Deus promittit absolute, non de nostra potestate. sed de sua praedestinatione antecedente scientiam conditionatam, promittit, *nego* ; sequente scientiam conditionatam, *subdist.*

(*a*) *L. de praedest. Sanct. cap.* 10.

quae solummodo sit directiva decreti absoluti quod sequitur,ac mere gratuitum est, *conc.* quae sit causa et motivum quo Deus determinetur ad dandam gratiam, *nego maj.* distinguo similiter conseq. ergo illas promittit de sua praedestinatione, antecedente scientiam conditionatam,*nego*;consequenter scientiam conditionatam,*subdist.* quae solummodo sit directiva decreti absoluti quod gratuito sequitur, *conc.* quae sit causa et motivum illius dandi, *nego conseq.* Hic est verus D.August.sensus, qui debellat errorem Semipelagianorum, qui cognitionem rei absolute futurae fundabant in consensu futuro voluntatis a Deo praeviso, ita ut consensus ille sit Deo causa et motivum gratiae conferendae, quod est haereticum.

*Inst.*3. D. August. *ibid.c.*9 exponens quod *in lib. contra Porphyrium* dixerat, nempe *tum voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos praedicari doctrinam suam, quando sciebat, et ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri*, dicit se *sine praejudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum, hoc de praescientia Christi dicere voluisse*. Ex quo sic arguitur; futurum, de quo loquitur, erat conditionatum; atqui affirmat illud fuisse a Christo praescitum *sine praejudicio latentis consilii Dei*, id est, quia erat praedefinitum; ergo ex mente D.Aug. futura conditionata sunt a Deo praedefinita.

Resp. dist. maj. Futurum, de quo August. erat conditionatum, cujus conditio erat ponenda, *conc.* cujus conditio non erat ponenda, *nego maj.* atqui fuit praescitum, quia erat praedefinitum, praedefinitione subsequente scientiam conditionatam,eaque omnino gratuita, *conc.* praedefinitione antecedente scientiam conditionatam, *nego min.* Itaque hic D. August. damnat sensum erroneum Semi-Pelagianorum, qui scientiam conditionatam omni decreto actuali anteriorem, convertebant in absolutam, etiam a decreto actuali et absoluto. tanquam a prima ejus causa, independentem.

Inst. 4. D. Aug. (*a*) ait: *Sine dubio enim praescivit*, Deus, *si praedestinavit: sed praedestinasse, est hoc praescisse quod fuerat ipse facturus.* Unde sic arguunt; D. August. sumit praescientiam pro ipsa praedestinatione; ergo praescientia pendet a praedestinatione, id est, a decreto Dei absoluto.

Resp. dist.ant. Sumit praescientiam absolutam, nempe scientiam visionis pro praedestinatione, *conc.* praescientiam conditionatam, *nego ant.* Porro D. Aug. loquitur de donis Dei, (nempe de initio fidei, et in fide perseverantia) in aliqua temporis differentia, quae certe pertinent ad scientiam visionis; atqui illa scientia fundatur in praedestinatione, seu decreto absoluto et efficaci, non quidem antecedente, sed subsequente scientiam conditionatam, qua Deus dirigitur in illis decretis absolutis formandis. *Nota.* Hac responsione possunt solvi omnia alia, quae ex D. Aug. objiciuntur.

(*a*) *L. de dono persever. cap.* 18.

Objicies 3. Juxta scientiae mediae patronos, ejus munus est, 1. dirigere Deum in suis decretis absolutis formandis; 2. conciliare libertatem hominis cum decretis absolutis et gratia efficaci; atqui ad utrumque inutilis est scientia media; ergo, etc.

Prob. prima pars min. Ut Deus per scientiam mediam dirigeretur in decretis suis absolutis, deberet prius in aliquo signo rationis explorare actus liberos sub statu conditionato, quam sub statu absoluto; *atqui* hoc dici non potest juxta adversariorum principia; ergo, etc.

Prob. min. Non potest Deus prius explorare res contingentes et liberas sub statu conditionato, quam sub statu absoluto, si nullum possit dari signum rationis, in quo res liberae sint prius cognoscibiles ut conditionate futurae, quam ut absolute: atqui res sic se habet juxta adversariorum principia. *Prob. min.* Juxta adversariorum principia in quocumque signo rationis, etiam antecedenti decretum Dei, possunt formari propositiones contradictoriae de futuro absoluto, quarum una sit determinate vera, et altera falsa; ergo Deus in quocumque signo rationis novit quid sit absolute futurum, e consequenter non prius cognoscit futura conditionata, quam absoluta.

Resp. nego min. Primi et secundi argumenti, et *ant.* ultimi quod est de falso supponente, neque enim dicimus in aliquo signo rationis antecedente absolutum Dei decretum, posse fieri propositiones contradictorias de futuro absoluto; nihil juxta nos certo cognosci potest futurum, sive absolute, sive conditionate, nisi supposito decreto, absoluto quidem, si res sit absolute futura, et conditionato, si sub conditione futura, et ideo res futura, ante decretum, cognoscitur ut mere possibilis.

Instat Gonet: « Deus in formandis decretis suis absolutis circa » salutem et conversionem hominum, sufficienter dirigitur per scien- » tiam simplicis intelligentiae; ergo non indiget scientia media di- » rectrice. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. « Deus per scientiam simplicis intelligentiae compre- » hendit suam omnipotentiam, et videt in thesauris ejus latere infi- » nita media, seu auxilia efficacissima, quibus potest voluntates ho- » minum potenter et suaviter ad se pertrahere, quando et ubi vo- » luerit; ergo.

Resp. nego conseq. Quia per scientiam simplicis intelligentiae videt quidem Deus quid revera fieri potest, non vero quid futurum est, ergo necessaria est alia scientia per quam Deus videat quid futurum sit, si haec vel illa conditio ponatur, porro illa scientia non simplicis intelligentiae, sed conditionata dicitur.

Prob. secunda pars min. Nempe, scientiam mediam inutilem esse ad conciliandam libertatem hominis cum decretis absolutis et gratia efficaci. « Div. August. recte cum nostra libertate, certitudinem » praedestinationis, et efficaciam gratiae composuit; sed ad talem

» concordiam stabiliendam, non adhibuit scientiam mediam; ergo. » Ita Gonetus.

Resp. Transeat maj. *dist. min.* D. Aug. non adhibuit scientiam mediam ad conciliandam gratiam efficacem cum nostra libertate, quia per eam nihil cum Semi-Pelagianis profecisset, *conc.* quia scientia conditionatorum ad illam concordiam erat inutilis : *nego min.* Frustra namque D. Aug. confugisset ad scientiam conditionatam, ut libertatem cum gratia conciliaret, eo quod scientia illa supponat gratiae praevenientis necessitatem, quam idcirco illi haeretici negabant, quod non satis intelligerent eam conciliari posse cum hominis libertate, qui error totus perseverat, etiam supposita nostra conditionatorum scientia.

Dixi : *transeat maj.* Quia D. Aug. totus occupatus in probanda necessitate gratiae ad quodlibet pietatis opus contra Pelagianos, vel ad initium fidei et finalem perseverantiam contra Semi-Pelagianos, non fuit sollicitus de modo, quo conciliari posset libertas cum gratia et praedestinatione.

Inst. 1. Ut mysterium gratiae et libertatis conciliaret D. August. recurrit ad omnipotentissimam Dei voluntatem ; ergo ad hoc inutilis est scientia media.

Resp. dist. ant. Recurrit ad omnipotentissimam Dei voluntatem, sine exclusione scientiae conditionatorum, *conc.* cum tali exclusione, *nego ant.* Ita juxta S. Doctorem (*a*) *Deus habet humanorum cordium, quo placet, inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Quatenus habet in thesauris suae potentiae plura et plura in infinitum auxilia gratiae, de se repudiabilia, sed quae per scientiam conditionatorum certo et infallibiliter novit habitura effectum, si dentur, quibuscum proinde efficacissime et infallibiliter potest nos ad bonum libere agendum movere; atque ita recte conciliatur, tum certitudo praescientiae et praedestinationis, tum libertas humanae voluntatis.

Inst. 2. Modus quo Faustus Semi-Pelagianorum Princeps conciliabat libertatem cum gratia et praedestinatione, est rejiciendus ; atqui Faustus conciliabat libertatem cum gratia et praedestinatione per scientiam futuri consensus, *nisi praescientia exploraverit*, inquit, *praedestinatio nihil decernit.* Ergo.

Resp. dist. min. Conciliabat libertatem cum gratia et praedestinatione per praescientiam absolutam consensus absolute futuri moventis voluntatem divinam ad decernendum, *conc.* per praescientiam conditionatam, quae Deum non quidem moveat, sed dirigat in decernendo, *nego min.* Itaque Faustus contendebat praedestinationem nihil decernere, nisi praecesserit absoluta meritorum naturalium praescientia, qua Deus certo et infallibiliter moveretur ad

(*a*) *L. de corrept. et gratia*, *cap.* 14.

gratiam fidei concedendam, qui certe error longe alienus est a systemate scientiae mediae.

Inst. 3. Omnis novitas in materia religionis merito est suspecta: atqui scientia media est nova; ergo, etc.

Resp. 1. *dist. maj.* Omnis novitas, ubi agitur de dogmate est suspecta, *conc.* ubi agitur de modo exponendi dogma, *nego maj.* Etiamsi esset nova scientia media, non ideo esset rejicienda, quia non attingit dogma, sed modum dogatis exponendi, qui modus, cum bene succedat, merito est amplectendus.

Resp. 2. *dist. min.* Est nova quoad nomen et sui clariorem explanationem, *conc.* quoad rem significatam tali nomine, *nego min.* Quippe sic considerata, nihil est aliud quam scientia conditionatorum a decreto Dei absoluto independens, eoque anterior, quae tam antiqua est quam ipse Deus, cui inest ab aeterno et pro aeterno, ut probavimus ex Scriptura et Patribus, et fateri debent adversarii, qui ejus antiquitatem in Semi-Pelagianis agnoscunt.

Nota. Caeterae objectiones pertinent ad tractatum de Gratia, in quo solventur.

ARTICULUS V.

De causalitate scientiae Dei.

Nota: Causa rerum duplex est, *directiva* nimirum, quae dirigit operantem ad opus; sic artifex, per habitum cognoscitivum artis, dirigit se ad operandum; et *efficiens*, quae per veram causalitatem influit in ipsum opus, sic idem artifex, per facultatem executricem, exequitur quod ejus voluntas, juxta regulas artis, praecipit.

Certum est, 1. Scientiam Dei practicam, esse causam rerum ab eo productarum, Sap. 8. *Quis horum magis quam illa* (Sapientia) *est artifex?* Unde *Joann.* 1. de Verbo, quod est Sapientia increata, dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.*

Certum est, 2. Scientiam Dei esse causam rerum directricem, quia se habet ad res creatas, sicut scientia artificis ad arteficiata: atqui scientia artificis est causa arteficiatorum directrix, quatenus per ideam, quam in mente habet, dirigit opus quod exequitur: ergo. Unde, *Ps.* 103. dicitur: *Omnia in sapientia fecisti.*

Certum est, 3. Scientiam Dei, ut sit causa rerum, non solum directiva, sed efficiens, debere adjunctas habere voluntatem et omnipotentiam, quia illa tria attributa ad rerum productionem concurrunt; nam scientia dirigit opus, voluntas, illud imperat, et omnipotentia illud exequitur. His positis:

Quaeritur, quaenam scientia Dei sit causa rerum, an scientia simplicis intelligentiae, vel scientia visionis? si sit scientia simplicis intelligentiae, verum erit dicere: ***Non ideo res futurae sunt, quia cognoscuntur a Deo*** , ***sed ideo potius cognoscuntur quia futura sunt.*** Si sit scientia visionis, verum erit dicere: ***Res ideo futu-***

rae sunt, quia praevidentur a Deo ; particula, *quia* veram causalitatem inferente.

CONCLUSIO

Scientia simplicis intelligentiae, quatenus habet adjunctam voluntatem, non vero scientia visionis, est causa rerum. Est contra Thomistas.

Prob. prima pars. Ea scientia est causa rerum, quae Deum, tanquam supremum artificem, dirigit ad operandum ; atqui talis est scientia simplicis intelligentiae, quae, Deo essentias et proprietates rerum omnium possibilium repraesentando, proponit modum quo fieri possunt : ergo.

Prob. secunda pars, 1. Ex SS. patribus, docentibus, non ideo res esse futuras, quia Deus novit eas esse futuras ; sed econtra ideo Deum res futuras praescire, quia futurae sunt : *non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum,* inquit Origenes (*a*) *sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat.* Et Div. Damascenus (*b*) *est quidem praescientia Dei vera et inviolabilis; verum ipsa nequaquam est causa cur omnino fiat, quod futurum est: quin potius, quia hoc vel illud facturi sumus, ideo praenoscit.* Ita etiam loquuntur omnes alii Patres, quotiescumque de scientia Dei, quae *visionis* dicitur, loquuntur.

Prob. 2. *ratione.* Scientia, quae est causa rerum, est ea quae dirigit potentiam executricem ad res producendas; *atqui* scientia visionis, non est hujusmodi; nam scientia quae versatur circa res jam productas pro aliqua temporis differentia, non potest dirigere potentiam executricem, ad illas producendas; atqui scientia visionis versatur circa res jam pro aliqua temporis differentia productas ; ergo etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Aug. (*c*) ait: *Nos ista quae fecisti videmus, quia sunt; tu autem quia vides, ea sunt.* Ergo scientia visionis est causa rerum.

Resp. nego conseq. D. enim Aug. non intelligendus est de scientia visionis, sed de scientia simplicis intelligentiae, quae praecedit decretum voluntatis, quod dirigit; alias sibi contradiceret D. Aug. qui loquens de scientia visionis, *l.* 4. *de lib. arbitr. c.* 4. ait: *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quae praeterierunt: sic Deus praescientia sua non cogit facienda, quae futura sunt.*

Objicies 2. Scientia, quae est causa rerum, debet esse libera ; atqui scientia simplicis intelligentiae non est libera ; ergo.

Respond. dist. min. Non est libera quatenus est speculativa, *conc.*

(*a*) *In cap.* 8. *Ep. ad Rom.* (*b*) *L. contra Manichaeos.*
(*c*) *L.* 13. *Confess. cap. ult.*

quatenus est practica, *nego min.* Porro scientia simplicis intelligentiae, ut est practica, est libera, quia non causat res, nisi adjunctum habeat liberum divinae voluntatis decretum, quod diriget, et quo potentia applicatur ad operandum.

Inst. 1. Scientia, quae jungitur decreto, non est scientia simplicis intelligentiae, sed visionis, ergo.

Resp. dist. ant. Si jungatur decreto, ita ut illud subsequatur, *conc.* si jungatur, ita ut praesit decreto, tanquam causa dirigens, *nego.*

Inst. 2. Scientia, quae terminatur ad esse rerum actuale, non est scientia simplicis intelligentiae sed visionis; atqui scientia, quae est causa rerum, terminatur ad esse rerum actuale; ergo.

Resp. dist. maj. Scientia quae terminatur ad esse rerum actuale, tanquam repraesentatio ad objectum praesentatum, est scientia visionis, *conc.* tanquam causa ad effectum, *nego maj.* Atqui scientia, quae est causa rerum, terminatur ad illarum esse actuale tanquam causa ad effectum per ejus directionem productum, *conc.* tanquam repraesentatio ad objectum repraesentantum, *nego min.* Itaque scientia practica terminatur ad esse rerum actuale, ut causa directiva ad effectum directione sua productum.

Objicies 3. D. Thom. (a) ait: *Scientia Dei, secundum quod est causa rerum, consuevit nominari scientia approbationis.* Sed scientia illa approbationis, est scientia visionis; ergo.

Resp. nego min. Quia D. Thom. per scientiam approbationis, intelligit scientiam, *quae sit causa rerum secundum quod habet voluntatem conjunctam*, id est decernentem, et quasi approbantem quid velit decernere; *atqui*, scientia Dei, prout habet adjunctam voluntatem, non est visionis, cum haec jam supponat decretum voluntatis, solumque respectum dicat ad res jam pro aliqua temporis differentia existentes; *ergo* est scientia simplicis intelligentiae, quod ut plene intelligatur.

Nota. Hic ordo rationis distingui potest inter varias Dei scientias. 1. Per scientiam simplicem speculativam videt omnes res quas potest producere 2. Per scientiam simplicem practicam seu approbationis, quae et ars dici potest, videt haec prae aliis esse producenda per decretum voluntatis, cui, tanquam causa dirigens, praelucet. 3. Posito illo decreto, res jam in aliqua temporis differentia existentes, videt per scientiam visionis; ex quo patet, quod scientia visionis supponit res factas, non vero facit.

ARTICULUS VI.

De ideis divinis.

Quaeres 1. *Quotuplex, et quid sit idea?*

Resp. Duplex, objectiva scilicet et formalis.

(a) q. 14. art. 8. in corp.

Idea objectiva, est forma quaedam, seu exemplar, in mente artificis existens, ad cujus imitationem extra se operatur. Haec simpliciter est idea.

Idea formalis, est cognitio formae, seu exemplaris, quod artifex sibi in suo opere exprimendum proponit. Quare *idea formalis* in Deo, nihil aliud est quam scientia simplicis intelligentiae, spectata quatenus dirigit Deum in rerum productione.

Quaeres. 2. *An sint in Deo ideae?*

Resp. affirm. Nam, *Joann.* 1. dicitur: *Quod factum est, in ipso vita erat.* Quatenus scilicet in mente divina existebat secundum esse ideale et objectivum, quod habent ab aeterno in Verbo Dei, omnia quae fiunt in tempore; *ratio est*, quia Deus, tanquam summus rerum omnium artifex, operatur sciens et volens, sed qui operatur sciens et volens habet ideas rerum omnium, quas producit conformes illis ideis; ergo, etc.

Dices, Idea non requiritur, nisi ad dirigendum artificem; sed Deus non eget directione cum non possit deficere; ergo.

Resp. dist, min. Non eget directione per aliquid extra se, *conc.* per regulam quae sit ipsemet Deus, *nego min.* Deus enim per suam sapientiam, est sibi ipsi directio et regula.

Quaeres 3. *Quid sit idea Dei objectiva?*

Resp. Est essentia Dei, prout est conceptus objectivus et imitabilis, seu participabilis a creaturis. Ita D. Thom (a) *in quantum*, inquit, *Deus cognoscit suam essentiam ut sic imitabilem a tali creatura, cognoscit eam ut propriam rationem et ideam hujus creaturæ.*

Quaeres 4. *An plures sint in Deo ideæ?*

Resp. 1. In Deo est unica idea formalis, quia in Deo unica est rerum omnium cognitio.

Resp. 2. In Deo sunt plures ideae objectivae; quia idea objectiva, est forma in mente divina existens, ad quam respiciens Deus omnia entia producit, vel producere potest; sed illa entia sunt plura; ergo et illorum ideae.

QUÆSTIO VI.

De voluntate Dei.

Nota. **Ut cum methodo procedamus, hanc quaestionem in quatuor articulos partiemur, quorum.** ***Primus*** **erit de existentia et quidditate;** ***Secundus*****, de divisione;** ***Tertius*****, de proprietatibus;** ***Quartus*****, de objecto divinae voluntatis.**

ARTICULUS I.

De existentia et quidditate divinae voluntatis.

CONCLUSIO I.

In Deo, est voluntas proprie dicta.

Prob. **1. Ex Scriptura; Matth. 6.** ***Fiat voluntas tua.*** **Unde Sy-**

(a) *Quæst.* 15 *art.* 2.

nodus VI. adversus Monothelitas definiit duplicem esse in Christo voluntatem, divinam nimirum et humanam.

Prob. 2. Omnis perfectio simpliciter simplex, est in Deo; atqui talis est voluntas; ergo.

CONCLUSIO II.

Voluntas Dei est ipsamet essentia divina, concepta per modum facultatis appetitivae rationalis.

Prob. prima pars: Quia quaecumque in Deo sunt, non distinguuntur ab essentia realiter, sed tantum virtualiter; ergo voluntas divina, est ipsamet essentia divina.

Prob. secunda pars: Conceptum de divina voluntate formamus, secundum conceptum quem formare solemus de voluntate creata, removendo tamen ab illa imperfectiones quae in voluntate creata deprehenduntur; atqui voluntas creata est facultas appetitiva rationalis; ergo.

Objicies contra secundam partem: In Deo nihil potest concipi per modum facultatis, seu potentiae; ergo.

Prob. ant. Deus est actus purissimus; ergo nihil in eo potest concipi per modum potentiae.

Resp. dist. conseq. Nihil in Deo potest concipi per modum potentiae, distinctae ab ipsa Dei essentia, *conc.* indistinctae ab essentia *nego conseq.* Licet ergo voluntas divina concipiatur per modum potentiae, nihilominùs est actu semper volens, utpote indistincta ab essentia.

Inst. De ratione potentiae est, quod sit principium per se influens in operationem; atque voluntas in Deo non potest esse, nec concipi cum fundamento in re, ut principium influens in volutionem divinam; ergo.

Resp. dist. maj. De ratione potentiae creatae, *conc.* de ratione potentiae divinae, *nego maj.* Responsio est D. Thom. (a) dicentis: *Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed etiam effectus; sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc quod est pricipium effectus, non autem quantum ad hoc quod est principium actionis, quae est divina essentia.*

ARTICULUS II.

De divisione divinae voluntatis.

Nota. Licet voluntas Dei a parte rei sit unica et simplicissima, qua Deus unico actu, a natura indistincto, vult quaecumque vult, tamen propter varia objecta ad quae fertur, et multiplices ad illa objecta respectus, secundum nostrum concipiendi modum, multipliciter dividitur. Unde:

(a) *q.* 25. *art.* 1. *ad* 3.

CONCLUSIO I.

Voluntas Dei dividitur in voluntatem beneplaciti, et voluntatem signi.

Voluntas beneplaciti est ipsa volitio Dei qua aliquid vult, vel non vult: de qua Apost(a) ait: *ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.* Talis est volontas dandi gloriam.

Voluntas signi, est signum quoddam externum declarans Dei volitionem, de qua Christus, *Matth.* 12. ait; *Qui facit voluntatem Patris mei*, id est, mandata, prohibitiones, etc. servat; *ipse intrabit in regnum caelorum.* Ubi mandata Dei dicuntur voluntas Dei, quia iis significatur Deum velle fieri, quod lege sua sanxit.

Porro voluntas signi semper significat aliquam voluntatem beneplaciti. sed non semper eam quae prima fronte intellectui humano occurrit; sic quando Deus praecepit Abrahamo, ut immolaret filium suum, volebat quidem ejus obedientiam probare, sed non volebat revera Isaac immolari. Sic quando permittit peccatum, vult quidem ut homo non agat coacte, sed non vult ut peccatum perpetret, quod alio signo prohibet, etc.

Quaeres 1. *Quodnam est discrimen inter voluntatem signi, et voluntatem beneplaciti?*

Resp. Est hoc discrimen, quod voluntas beneplaciti sit proprie dicta voluntas Deo intrinseca; voluntas vero signi sit metaphorica, Deoque extrinseca, eo fere modo quo testamentum, quod est signum ultimae hominis voluntatis, vocatur ultima hominis voluntas.

Quaeres 2. *Quotuplex numeratur voluntas signi?*

Respond. Quintuplex, quae hoc versu comprehendi solet.

Praecipit, et prohibet, permittit, consulit, implet.

Haec enim omnia a nobis, ut totidem signa voluntatis, spectantur. Nam volumus fieri quod praecipimus, non fieri vero quod vetamus; indirecte velle censemur quod permittimus, cum possumus impedire; volumus et optamus ea quae consulimus; et tandem id vere volumus quod facimus, sponte scilicet, et non inviti.

CONCLUSIO II.

Voluntas beneplaciti dividitur multipliciter;

1. Enim dividitur in antecedentem, et consequentem.

Voluntas antecedens, est ea, qua Deus aliquid vult secundum se spectatum, abstrahendo a circumstantiis quae illi adjungi possunt. Hac voluntate Deus vult omnes homines salvos fieri, quia hoc in se bonum est.

Voluntas consequens, est ea, qua Deus aliquid vult simpliciter et absolute, spectatis omnibus circumstantiis particularibus. Hac voluntate Deus vult hominem in impoenitentia finali morientem dam-

(a) *Rom.* 12. *v.* 2.

nari. Hanc divisionem tradit S. Damasc. (*a*). *Hoc itidem nosse oportet*, inquit, *Deum primaria et antecedente voluntate, velle omnes salvos fieri . . . quia bonus est . . . . peccantes vero puniri vult, quia justus est. Itaque prima illa voluntas, antecedens dicitur, et beneplacitum cujus ipse causa sit. Secunda autem consequens voluntas et permissio, ex nostra causa ortum habens.*

2. Dividitur in absolutam et conditionatam.

Voluntas absoluta, est illa, quae a nulla conditione pendet, et est semper efficax, talis est voluntas de mundo condendo.

Voluntas conditionata, est ea, quae ex aliqua conditione pendet; unde non est semper efficax, quia non semper ponitur conditio requisita, qualis est voluntas qua Deus statuerat Ninivem infra 40. dies subvertere, nisi resipisceret. *Jonae* 3.

ARTICULUS II.

De proprietatibus divinae voluntatis.

Nota. Quatuor sunt divinae voluntatis proprietates, nimirum, *causalitas*, *efficacia*, *libertas*, et *omnipotentia*, de quibus sequentibus Paragraphis.

§. I. *De causalitate divinae voluntatis.*

CONCLUSIO

Voluntas Dei, est causa rerum imperans.

Prob. 1. Ex Scriptura Psalm. 113. *Omnia quaecumque voluit fecit.* Et Ephes. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suae.*

Prob. 2. Duplex tantum est modus agendi, scilicet per naturam et per voluntatem; atqui Deus non agit per naturam; ergo etc. *Prob. min.* Agens per naturam ad certum ac determinatum finem, certosque effectus, est determinatum; atqui Deus non est sic determinatus, nam *omnia quaecumque voluit fecit*; ergo non est agens naturale; ergo per liberam voluntatem est causa rerum.

Dices 1. D. Thom. (*b*) docet Deum operari per naturam; ergo non agit per voluntatem.

Resp. dist. ant. Docet Deum operari per naturam identice, *conc.* formaliter, *nego.* Id itaque docet D. Thom. ex eo quod intelligere et velle Dei, identificentur essentiae. Porro, *ibid.* dicit, *Deum agere per voluntatem, non per necessitatem naturae.*

Dices 2. Ex dictis supra, Deus est causa rerum per scientiam; ergo non per voluntatem.

Resp. nego conseq. Deus enim agit per intellectum et voluntatem, quatenus *intellectus est causa dirigens, qua concipitur forma*

(*a*) *L.* 2. *de fide orthod. cap.* 29. (*b*) *q.* 19. *art.* 4. *ad* 2.

operis; et voluntas est causa imperans, quia forma ut est in intellectu tantum, non determinatur ad hoc quod sit, vel non sit in effectu, ait D. Thom. hic.

Dices 3. Si Deus est causa rerum, rebus volitis necessitatem imponit; falsum conseq. ergo.

Resp. dist. seq. maj. Imponit necessitatem rebus volitis quibus aptavit causas necessarias, *conc.* quibus aptavit causas contingentes defectibiles, id est, quae non habeant eodem modo semper operari, *nego seq. maj.* Porro Deus quibusdam effectibus aptavit causas contingentes defectibiles; tales sunt actiones humanae, quae pendent ab hominum voluntatibus, quae sunt contingentes, ac defectibiles, ad quas licet concurrat Deus, tamen illis non imponit necessitatem, quia concursus Dei sequitur liberam voluntatis creatae determinationem.

Inst. D. Thom. (*a*) docet necessitatem et contingentiam volitorum repetendam non esse a causis mediis; ergo est repetenda a causa prima.

Resp. nego conseq. Non enim hoc docuit D. Thom. quod causae secundae non sint necessitatis et contingentiae causae proximae, sed quia voluntas divina est prima radix et causa necessitatis et contingentiae: *Non propterea*, inquit, *effectus voliti a Deo eveniunt contingenter, quia causae proximae sunt contingentes: sed propterea, quia Deus voluit eos contingenter evenire, contingentes causas ad eos praeparavit.*

§. II. *De efficacia divinae voluntatis.*

Nota. **Quaeritur hic utrum voluntas Dei semper impleatur, ita ut effectum semper obtineat, quem intendit.**

CONCLUSIO I.

Voluntas signi non semper impletur.

Prob. Quia consilia et praecepta Dei sunt signa divinae voluntatis; atqui non tantum consilia, sed et praecepta Dei non semper implentur, cum multi contemnant ejus consilia, et mandatis non obediant, Prov. 1. *Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.*

CONCLUSIO II.

Voluntas Dei antecedens, et conditionata, cujus nempe conditio non a solo Deo, sed a libera etiam creatae voluntatis cooperatione, pendet, non semper impletur.

Prob. 1. Deus voluntate antecedente vult omnes salvos fieri, et damnari neminem, *omnes homines vult salvos fieri* (*b*) *et nolo mortem peccatoris* (*c*); atqui non omnes homines salvantur, quia con-

(*a*) *quaest.* 19. *art* 8.
(*b*) 1. *ad Tim.* 2. *v.* 4. (*c*) *Ezech.* 18. *v.* 32.

ditionem quae a Deo simul et a libera humanae voluntatis cooperatione pendet, homines ex sua parte non implent; ergo.

Prob. 2. Ex infinitis Scripturae testimoniis, quibus declaratur Deum aliquid velle, quod tamen, defectu hominis Deo reluctantis, non fit. Ezech. 24. *Mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis.* Matth. 23. *Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?* Unde D. Aug. (a) ait: *Deus vult homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, et non resistant misericordiae creatoris sui.* Ergo, etc.

CONCLUSIO III.

Voluntas Dei consequens et absoluta, tum circa objectum a solo Deo pendens, tum circa liberas hominis actiones, semper impletur, nec illi unquam resistitur.

Prob. prima pars. Ex Script. Ps. 113. *Omnia quaecumque voluit, fecit.* Esther 13. *Domine Deus rex omnipotens. . . . non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.* Atqui in his locis, agitur de externis operibus omnipotentiae divinae; ergo circa illa, Dei voluntas semper impletur.

Prob. secunda pars. Ex Script. Isaiae 46. *Consilium meum stabit: et omnis voluntas mea fiet.* Roman. 9. *Voluntati ejus quis resistit?* Atqui in his locis agitur de liberis hominis actionibus; ergo circa illas consequens et absoluta voluntas Dei semper impletur.

Hinc D. Aug. Enchiridii 96. dicit: *Neque veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult, potest, nec voluntate cujuspiam creaturae, voluntatis omnipotentis impeditur effectus.*

Dices; Non potest conciliari humana libertas cum absoluta Dei voluntate circa liberas nostras actiones; ergo, etc.

Resp. nego ant. Quia voluntas Dei absoluta circa liberas hominis actiones, supponit liberam hominis determinationem a Deo conditionate praevisam; qua praesupposita, Deus, pro suo beneplacito, absolute decernit hanc actionem, quare vocatur, *voluntas consequens.*

Inst. Necesse est, ut homo faciat, quod Deus absolute vult ut faciat; ergo cum absoluta Dei voluntate non potest conciliari humana libertas.

Resp. dist. ant. Necesse est, necessitate consequente liberam hominis determinationem a Deo ab aeterno praevisam, *conc.* necessitate antecedente, *nego ant.* Porro cum necessitas consequens supponat liberi arbitrii exercitium, non nocet libertati.

§. III. *De libertate divinae voluntatis.*

Nota. Hic non est quaestio de libertate actuum Dei ad intra, quales sunt amor sui, generatio Verbi, etc. Certum est enim ista omnia

(a) *L. de Catechis. rudibus, cap.* 16.

esse necessaria. ***Tota ergo difficultas est*, an Deus sit liber, quando agit circa creaturas, et in quo consistat talis libertas; itaque sit.**

CONCLUSIO I.

Deus vere et proprie liber est circa creaturas. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Is enim est vere et proprie liber, qui quod vult, quando vult, et prout vult, facit; atqui Deus ita se habet circa res a se distinctas. Psal. 113. *Omnia quaecumque voluit fecit.* Et. Ps. 93. *Deus ultionum libere egit.* Ergo, etc.

Prob. 2. *ratione Theologica.* Libertas in se spectata, est perfectio simpliciter simplex, omnis expers defectus et imperfectionis; at omne genus perfectionum est in Deo, qui est perfectissimus; ergo.

Objicies 1. Ille non est liber, qui non potest peccare; atqui Deus peccare non potest. ergo.

Resp. nego maj. Peccandi enim facultas ad libertatis naturam non pertinet, sed est ejus defectus, ex imperfectione creaturae proveniens.

Objicies 2. Ille non est liber, qui non habet indifferentiam ad agendum vel non agendum: atqui Deus non habet indifferentiam etc.

Prob. min. Qui semper fuit determinatus ad agendum, vel non agendum, non est indifferens ad agendum, vel non agendum; atqui Deus fuit determinatus ad agendum, vel non agendum; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Qui semper fuit determinatus, non est indifferens, indifferentia passiva et suspensionis, *conc.* indifferentia activa, *nego maj* et similiter ad consequens.

Itaque indifferentia activa, est vis ad agendum, vel non agendum. **quae competit ei qui ad certum quid agendum non alligatur. haec Deo competit. *Indifferentia passiva*, reperitur in eo, qui, aliquid libere decernens, novum actum immanentem producit ac in se recipit. *Indifferentia suspensionis*, reperitur in eo, qui, anceps consilii, quod agat, nondum decrevit: neutra harum Deo competit, in quo nulla est indeliberatio, et inquisitio eorum quae agenda sunt, et qui, cum sit suus actus et sua volitio, nullum actum novum producit aut in se recipit, cum aliquid libere decernit: ac proinde nulla fit in eo mutatio, sed in creaturis duntaxat, quas de novo producit, vel sanctificat.**

***Objicies* 3. Deus non potest non ponere suam volitionem; ergo vult necessario quaecumque vult.**

***Resp. dist. ant.* Si ille actus sumatur entitative, *conc.* si sumatur secundum suam determinationem ad creaturas, *nego ant.* Haec solutio manifesta fiet conclusione sequenti, ad quam remittimus caeteras objectiones.**

CONCLUSIO II.

Libertas divinae voluntatis posita est in entitate divinae voluntatis, quatenus pro nutu intrinsece connotat objecta extra se posita-

Prob. In eo reponenda est Dei libertas, quod melius ac facilius explicat actum ejus liberum; atqui talis esse videtur modus in nostra conclusione expressus; ergo.

Prob. min. Ad libertatem Dei duo requiruntur, 1. Ut sit perfectio quaedam Deo intrinseca. 2. Ut dicat indifferentiam activam; atqui in nostra sententia haec duo facile intelliguntur convenire libertati Dei; *Primum* quidem, nam actus liber est ipsa divina voluntas, quae est perfectio Dei intrinseca. *Secundum* quoque, nam ille actus voluntatis divinae ita connotat creaturas, ad quas terminatur, ut potuerit illas non connotare, proinde et dicit indifferentiam ergo etc.

Objicies 1. Deus non potest libere tendere in objectum per actum entitative necessarium; ergo actus Dei liber, non est idem cum actu Dei necessario.

Resp. nego ant. Nam cum actus divinae voluntatis, sit infinite perfectus, potest *necessaria* tendere ad quaedam objecta, et *libere* in alia.

Instabis 1. Idem non potest esse necessarium simul et liberum: atqui actus divinae voluntatis est necessarius; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego maj.* Porro actus divinae voluntatis est necessarius quoad entitatem, liber vero quoad terminationem ad creaturas

Inst. 2 Terminatio divinae voluntatis partim est intrinseca, partim extrinseca; ergo Dei libertas coalescit ex intrinseco ac extrinseco, etc.

Resp. nego conseq. Solum enim respectus intrinsecus illius terminationis libertatem Dei formaliter constituit, quatenus nempe se tenet ex parte voluntatis divinae, non quatenus se tenet ex parte creaturarum; ille enim extrinsecus respectus libertatem Dei sequitur: ergo non eam constituit. Quod ut concipiatur,

Nota: Terminatio, seu connotatio, ad duo pertinet, nempe ad id quod terminat, et ad id quod terminatur: qua parte pertinet ad id quod terminat, est intrinseca; qua parte pertinet ad id quod terminatur, est intrinseca: porro libertas Dei collocata est in ipsa actus entitativi connotatione.

Objicies 2. Si Deus hoc, vel illud connotare possit, non est immutabilis, falsum consequens; ergo, etc.

Resp. dist. seq. ant. Non est immutabilis terminative, *conc.* entitative, *nego.* Porro mutatio terminativa immutabilitati non nocet: res enim ipsa, eadem semper manet.

§. IV. *De omnipotentia divinae voluntatis:*

Nota. Per omnipotentiam intelligitur *vis* seu *potestas infinita producendi omnia possibilia*, id est, omnia quae non repugnant, aut in se, aut respectu Dei: sic Deus non potest facere, ut quod factum

est, non sit factum, quia hoc repugnat in se; item non potest mentiri, quia hoc repugnat respectu Dei.

CONCLUSIO.

Deus est omnipotens. Est de fide.

Prob. Ex Scriptur. Job. 42. *Scio quia omnia potes*, Eccli. 1. *Deus est altissimus creator omnipotens.* Matth. 14. Christus dixit: *Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Ratio est, quia Deus est infinitus; ergo habet infinitam virtutem; atqui infinita virtus, idem est ac omnipotentia; ergo.

Objicies 1. Deus ex quolibet non potest facere quodlibet; nam non potest facere ut lapis videat; ergo etc.

Resp. nego ant. Nam Matth. 3. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.* Ad prob. *dist.* Non potest facere ut lapis videat, in senso composito naturae lapidae, *conc.* quia sic esset animal et non esset, quod repugnat. In sensu diviso, *nego.* Potest enim Deus mutare lapidem in animal vivens, et tunc erit capax actionis vitalis immanentis, qualis est visio.

Objicies 2. Deus non potest facere alia ab iis quae vult facere, et actu facit; ergo.

Resp. dist. ant. De potentia ordinaria; *conc.* de potentia absoluta, *nego ant.* potentia ordinaria spectatur cum decreto, vi cujus non potest facere quae non facit, cum nihil possit, fieri sine decreto. Potentia absoluta spectatur seorsim a decreto, per quam potest alia facere, quam quae fecit.

Inst. 1. Potentia et voluntas non distinguuntur in Deo; ergo Deus non potest plura facere, quam quae vult.

Resp. dist. ant. Non distinguuntur realiter, *conc.* virtualiter, *nego ant.* fundant enim diversos conceptus; nam voluntas concipitur ad instar facultatis decernentis et præcipientis; omnipotentia vero ad instar facultatis exequentis, unde vocatur in Scriptura, *manus, brachium*, etc.

Inst. 2 Deus, *Genes.* 19. sic alloquitur Loth: *Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc*; ergo non potest omnia facere.

Resp. dist. conseq. Non potest potentia ordinaria, *conc.* potentia absoluta, *nego.* Deus potentia absoluta potest quidquid non implicat contradictionem, sed potentia ordinaria, non potest, nisi quae statuit; porro Deus statuerat non opitulari Loth, nisi post illius egressum e Sodomis.

ARTICULUS IV.

De Objecto divinae voluntatis.

Nota. 1. Hic investigandum habemus; Quodnam sit objectum divinae voluntatis; 2. Quomodo Deus velit et amet se ipsum et creaturas; 3. An Deus velit mala; 4 An velit omnium salutem.

§. I. *Quodnam sit objectum divinae voluntatis?*

Nota. Objectum divinae voluntatis, est id omne quod habet rationem boni; illud autem objectum, aliud est *primarium* et *motivum*, ad quod divina voluntas principaliter fertur, et propter quod fertur ad caetera. Aliud est *secundarium* et *terminativum*, ad quod secundario fertur, et in ordine ad aliud.

CONCLUSIO.

Objectum primarium et motivum divinae voluntatis, est ipsemet Deus; objectum vero secundarium et terminativum sunt omnes creaturae, tum in aliqua temporis differentia existentes, tum mere possibiles.

Prob. prima pars. Illud est objectum primarium et motivum divinae voluntatis, quod est summum bonum, et ratio volendi et amandi caetera; atqui Deus est summum et infinitum bonum, estque una et tota ratio amandi caetera bona, juxta illud Prov. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus*; ergo. etc.

Prob. secunda pars. Quia voluntas Dei, cum sit infinita, fertur in illud omne quod habet bonitatem; atqui omnes creaturae in aliqua temporis differentia existentes habent aliquam bonitatem actualem, et possibiles bonitatem possibilem; ergo sunt objectum divinae voluntatis, et divini amoris; atqui non sunt objectum primarium et motivum; nam Deus illas amat propter semetipsum; ergo sunt secundarium et terminativum; hinc D. Thom. (a) ait; *Deus vult . . . ea quae sunt, vel possunt esse bona.*

§. II. *Quomodo Deus amet seipsum et creaturas?*

Nota. Duplex distinguitur amor, nimirum amor *complacentiae*, qui est inefficax et necessarius; et amor *benevolentiae*, qui est efficax et liber.

CONCLUSIO I.

Deus seipsum amat necessario amore complacentiae.

Prob Summum bonum clare et intuitive visum, necessario amatur; sed Deus suam summam bonitatem videt clare intuitive, imo comprehensive, ergo seipsum amat necessario: non quidem *amore benevolentiae*, quia nihil suae perfectioni addit per suum amorem; ergo *amore complacentiae*, quo sibi complacet in propria sua bonitate, seu perfectione infinita.

CONCLUSIO II.

Deus amat creaturas possibiles amore complacentiae et inefficaci; creaturas vero, in aliqua temporis differentia existentes, amat amore benevolentiae et efficaci.

(a) *Lib.* 3. *contra gentes*, *cap.* 84.

Prob. prima pars. Illas creaturas Deus amat amore simplicis complacentiae, qui sibi complacendo in earum possibilitate, nihil statuit circa earum existentiam; atqui sic se habet Deus circa creaturas mere possibiles; ergo illas amat amore simplicis complacentiae, et quidem eadem necessitate, qua amat suam omnipotentiam, in qua tanquam in causa continentur.

Prob. secunda pars. Illas creaturas Deus amat amore benevolentiae, quibus libere vult et confert aliquod bonum; atqui Deus, etc. cum velit eas esse et conservari, quod potuisset non praedefinire; ergo.

Objicies contra primam partem. Possibilia sunt pure nihil; atqui Deus non potest amare pure nihil; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Possibilia sunt pure nihil, in se; *conc.* in potentia Dei, in qua continentur, et a qua non distinguuntur, *nego maj.* Ideo quando Deus amat possibilia, amat suam potentiam, in qua sibi complacere concipitur.

Inst. 1. Amare est velle et conferre bonum amato; sed Deus nullum vult, nec confert bonum possibilibus; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Amare amore benevolentiae, *conc.* amore simplicis complacentiae, *nego maj.* ad hunc enim amorem sufficit approbatio quædam et complacentia in objecti amati bonitate, qualiscumque sit.

Inst. 2. Illa simplex complacentia non est actus voluntatis, sed intellectus approbantis naturas rerum; ergo non est verus amor.

Resp. nego ant. Nam illa complacentia est verus voluntatis actus, sequens ad judicium intellectus.

Inst 3. Omnis actus voluntatis Dei est efficax, juxta illud Psalmistae, *omnia quaecumque voluit fecit.* Atqui simplex complacentia, est actus inefficax; ergo etc.

Resp. nego maj. Textus enim ille intelligitur de voluntate Dei efficaci, et libere se determinante; actus vero simplicis complacentiæ, est inefficax et necessarius.

Inst. 4. Deus non amat necessario creaturas possibiles; ergo.

Resp. nego ant. Nam si Deus vellet contingentes res possibiles, posset facere ut non essent possibiles, eodem modo, quo potuisset facere, ut res futurae non essent futurae, eo quod contingenter illas vult futuras; atqui falsum et impossibile consequens; ergo, etc.

Prob. ant. Deus non amat necessario, nisi summum bonum sed possibilia non sunt summum bonum, ergo, etc.

Resp. dist. min. Non sunt summum bonum; ut considerantur in se, *conc.* ut considerantur in potentia divina, a qua non distinguuntur, *nego.* Sic enim considerantur entitative, non terminative solummodo.

§. III. *An Deus velit mala?*

Nota 1. Triplex est mali genus; nimirum naturae, pœnæ, et culpæ.

Nota 2. Aliquis duplici modo potest aliquid velle; nempe, 1. *di-*

recte et per se, quando illud vult ratione, sui ipsius, 2. *indirecte et per accidens*, quando illud vult ratione alterius, in quod directe fertur.

CONCLUSIO I.

Neque mala naturae, neque mala poenae Deus vult per se directe, bene vero per accidens et indirecte.

Prob. prima pars. Deus non vult directe et per se, nisi quod habet rationem boni; atqui mala naturae, et poenae, qua talia, nullam habent rationem boni, cum mala naturae sint defectus naturae, et mala poenae ex peccato originem trahant: ergo.

Prob. secunda pars, Ut Deus dicatur indirecte, et per accidens, velle mala naturae et poenae, satis est quod per se et directe velit aliquid positivum, cum quo ista mala conjuncta sunt; atqui Deus vult directe et per se aliquid positivum cum quo mala naturae et poenae sunt conjuncta: sic v. gr. vult servari naturae ordinem quocum aliqui naturae defectus conjunguntur; item vult justitiam suam servari, quod sine irrogatione poenae non potest fieri; ergo, etc. Hinc Scriptura dicit: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus* (a) et, *bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt* (b). Qui textus non possunt intelligi, nisi de malis naturae et poenae.

CONCLUSIO II.

Deus nulla ratione vult mala culpae, licet illa permittat.

Propositio est de fide definita a Conc. Trident. (c) his verbis: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum.... anathema sit.*

Prob. 1. Ex Script. Psalm. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Et Jac. 1. *Nemo cum tendatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est.*

Prob. 2. Deus neque directe et per se, neque indirecte et per accidens vult peccatum; ergo nullo modo, etc.

Prob. prima pars. ant. Si Deus vellet peccatum directe et per se, vel appeteret malum quatenus malum, vel appeteret malum sub ratione boni; atqui neutrum dici potest, etc. *non primum*, quia sic non est appetibile; *non secundum*, quia Deo res apparent tales, quales sunt; ergo.

Prob. secunda pars. ant. Velle aliquid indirecte et per accidens, est illud velle per aliquid positivum cui necessario conjunctum est; atqui Deus non sic vult peccatum; nam non posset velle malum culpae, per aliquid positivum, v. gr. per entitatem peccati cum qua necessario conjunctum esset, quin vellet malitiam peccati, nos enim

(a) *Amos* 3. *vers.* 6. (b) *Eccl.* 11. *vers.* 14. (c) *Sess.* 6. *can.* 6.

ita solummodo eam volumus; atqui Deus non potest velle malitiam peccati; ergo ut concludit Div. Thom. (a) *malum culpae, quod privat ordinem ad bonum divinum, Deus nullo modo vult.*

Dixi in Prop. *Licet ea permittat:* qua ut ait D. August. (b) *non fit aliquid, nisi omnipotens velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.*

Nec dicas, Deum male agere permittendo peccatum quod potest impedire.

Resp. enim cum D. August. (c) *Deum facere bene, etiam sinendo fieri quaecumque fiunt male: non enim hoc, nisi justo judicio sinit: et profecto bonum est, quod justum est.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Deus vult et amat potentiam peccandi; ergo vult saltem indirecte peccatum.

Resp. dist. ant. Amat potentiam peccandi, secundum substantiam, *conc.* secundum ejus defectum, *nego ant.* neque enim peccandi facultas ad libertatis naturam pertinet, sed est defectus proveniens ex ejus limitatione.

Inst. 1. Deus amat quidquid connexum est cum sua omnipotentia; atqui entitas peccati connexa est cum Dei omnipotentia; ergo.

Resp. 1. *retorq. arg.* Deus amat quidquid connexum est cum sua scientia; atqui peccatum formaliter connexum est cum Dei scientia: ergo. Ideo:

Resp. 2. *nego maj.* Neque enim Deus amat, quidquid connexum est cum sua omnipotentia, qualis est entitas peccati: nam licet velit permissionem peccati, peccatum tamen; quod ex ea sequitur, et quod detestatur, non vult, nequidem interpretative si non tenetur impedire, uti non tenetur.

Inst. 2. Deus amat quidquid vult facere; atqui vult facere peccati entitatem; ergo.

Resp. dist. maj. Deus amat quidquid vult facere, suo nomine, aut ad quod impellit, aut cujus agendi vim imprimit, *conc.* quod facit tantum ex conditione causae universalis, *nego maj.* Itaque Deus non concurrit ab entitatem peccati tanquam causa particularis quae se determinet per se ad talem actum, sed ad illam concurrit tantum ut causa universalis, quae per accidens tantum se determinat ad talem actum, quatenus scilicet constituit dare concursum omnibus causis secundis; porro quidquid Deus vult ex munere causae universalis, illud non tam vult, quam non vult impedire ne fiat.

Inst. 3. Atqui Deus impellit ad entitatem peccati. Nam, *Act.* 4. dicitur quod Herodes, Pilatus, et populus Israel, *Convenerunt ad-*

(a) *Quaest.* 19 *art.* 9, *in corp.* (b) *In Enchiridio*, *cap.* 95.
(c) *Ibidem*, *cap.* 96.

versus puerum tuum Jesum, facere quae manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri; ergo.

Resp. ***nego ant.*** Ex textu sequitur equidem, quod Deus voluerit redemptionem hominum per mortem Christi; sed non sequitur, quod voluerit peccatum, quod judaei interficiendo Christum patrarunt, quorum propensam ad malum voluntatem, potius ad Deicidium ferri permisit, ob finem et rationes quas divina providentia sibi praescripsit.

Inst. 4. Qui vult absolute effectum, censetur velle illius causam; atqui Deus voluit absolute redemptionem hominum per mortem Christi; ergo censetur voluisse Deicidium.

Resp. *dist. maj.* Censetur velle illius causam, quando illius causa unica potest esse, *conc.* quando illius causa esse potest multiplex, *nego*, *maj.* Porro redemptio hominum poterat per alias causas evenire, nempe per mortem Christi vi amoris causatam, vel alio quocumque modo.

Objicies 2. Roman. 9. Deus Pharaoni dicit: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.* Ergo, inquit Calvin. Deus excitavit Pharaonem ad peccandum, ad hoc ut illum puniret.

Nota. Apostolus citat Scripturam ***Exod*** 9. ubi loco istius vocis, ***excitavit te***, legitur, ***posuite***, nempe super thronum, in Hebraeo legitur, ***stare feci te***, in 70. ***et propter hoc conservatus es.*** Hoc notato.

Resp. ***nego conseq.*** Sensus enim hujus textus est, quod Deus excitaverit Paraonem praevidens futurum eum impium et puniendum, unde textus non est intelligendus de mandato, sed de permissione peccatorum.

Inst. Atqui scriptura intelligenda est de mandato peccatorum, dicitur enim, Exod. 9. *Induravitque Dominus cor Pharaonis*; atqui indurare cor hominis, est velle ut homo peccet; ergo. etc.

Resp. ***nego subsumpt.*** Ad argumentum, *dist. min.* indurare positive, ***conced.*** negative, *nego min.* nam, ut ait August. (*a*) *non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*, subtrahendo nempe gratiam specialem et uberiorem ob peccata praeterita, qua subtracta, homo frequendus cadit, nec resurgit.

Objicies 3. Psalm. 104. dicitur, Deum convertisse Ægyptios ad odium. Israelitarum: *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus.* Ergo.

Resp. ***dist. ant.*** Deus convertit Ægyptios, in odium Israelitarum occasionaliter, *conc.* positive, *nego ant.* Ex eo enim quod Deus Israelitas multiplicaverit in Ægypto, inde Ægyptii sumpserunt occasionem illos odio habendi.

§. IV. *An Deus velit omnium salutem; et an Christus mortuus sit pro salute omnium?*

Nota. 1. Has duas quaestiones conjungimus, quia inter se ita con-

(*a*) *Epistol* 105.

nexae sunt, ut separari a se invicem nullatenus possint; de fide enim est Patrem aeternum voluisse, ut Christus moreretur pro salute eorum omnium, quos ipse Pater vult salvari; et Christum, omnem Patris voluntatem implevisse: *Descendi de Caelo, inquit joann. 6. non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.*

Nota 2. Et regole ex dictis, voluntatem aliam esse signi, aliam *beneplaciti.* quae vel est *antecedens* et conditionata, nec semper habet suum effectum; vel consequens, quae absoluta, est, semper que efficax.

Nota 3. Cum quaeritur, utrum Deus velit omnes salvos fieri, non est quaestio, 1. utrum in statu naturae innocentis, Deus, voluntate beneplaciti antecedente, voluerit omnium salutem, neque, 2. utrum, etiam in statu naturae lapsae Deus id velit voluntate signi, aut voluntate simplicis complacentiae, otiosae, et sterilis id enim fatentur omnes haeretici; sed:

Quaestio est, utrum Deus antequam, secundum nostrum concipiendi modum, praeviderit merita aut peccata hominum, omnes salvos fieri velit voluntate sincera et activa, conditionata tamen, scilicet, modo in gratia moriantur . . . . Negarunt olim Praedestinatiani dicentes ex hominibus, alios ad gloriam, alios vero ad sempiternum exitium, sola Dei voluntate, ab aeterno destinatos fuisse; quem errorem renovarunt Calvinus (*a*) et Jansenius, (*b*) affirmant vero omnes Catholici.

Nota 4. Cum quaeritur, utrum Christus sit mortuus pro omnibus, quaestio non esse, utrum Christus moriendo sufficiens pretium pro omnibus obtulerit: id enim fatentur omnes; sed quaestio est, utrum Christus voluntate, non quidem absoluta et consequente, sed conditionata et antecedente, voluerit omnibus et singulis hominibus ad salutem prodesse sanguinem suum illumque in hunc finem Deo Patri obtulerit. . . . . Negant Calvinus (*c*) et Jansenius (*d*) cum hac differentia, quod Calvinus doceat nullis reprobis ullam gratiam ex meritis Christi concedi; econtra Jansenius, licet doceat, Christum non magis pro reproborum salute sanguinem suum fudisse, quam pro salute diaboli, fatetur tamen multis reprobis, propter merita mortis Christi, conferri fidem et justificationem, in qua non possunt perseverare. Contra quos fit:

CONCLUSIO 1.

De fide est Deum vera et sincera voluntate beneplaciti, velle alios salvos fieri quam praedestinatos.

Prob. 1. Ex isto celebri testimonio, Joann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam eternam:* Ex quo sic argumen-

(*a*) *L.* 1. *instit. c.* 24. (*b*) *L.* 3. *de gratia Christi*; *c.* 20.
(*c*) *In Epist.* 1. *Joann. c.* 2. (*d*) *L.* 3. *de grat. Chr. c.* 21.

tor : De fide est, Deum vere et sincere velle, ut omnes, qui credunt in Christum, habeant vitam aeternam: atqui non omnes, qui credunt in Christum, sunt praedestinati ; ergo.

*Prob.*2. Fuit in Deo vera et sincera voluntas salvandi apostolos, juxta illud (*a*) ; *Haec est autem voluntas ejus, qui misit me , Patris, ut omne quod dedit mihi , non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Atqui tamen Judas, qui erat unus ex eis, non erat praedestinatus: *Quos dedisti mihi, inquit Christus* (*b*), *custodivi : et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Ergo de fide est Deum velle sincere salvare alios, quam praedestinatos. Decretorium est illud testimonium, nec, illius vim eludere possunt janseniani.

Dicunt equidem, Judam non fuisse unum ex eis, quos Deus Christo dederat, ut vitam aeternam haberent ; sed,

Contra est interpretatio omnium Patrum, Div. August. (*c*) qui in haec verba: *Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo*, ait: *Quanquam et haec omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt . . . sed ut de his solis, quos tunc habebat, discipulis, haec loqui intelligatur, illud magis urget quod paulo post ait*: Cum essem cum eis servabam eos in nomine tuo ; quos dedisti mihi, custodivi, et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur , judam significans , qui tradidit eum : ex isto quippe duodenario numero apostolorum, solus periit.

Et D. Cyrill. Alex. (*d*) haec ait : *Suos discipulos ita servasse ait . . . ut nemo. praeter unum, perierit.* Et in haec verba: *Pater, quos dedisti mihi, volo; ut ubi sum ego, illic sint*, ait : *Volo igitur, o Pater, ut qui ad te per fidem accedunt, et qui, per tuam illuminationem , mei facti sunt* (id est , fideles) *mecum sint, et meam claritatem videant.* Ergo omnes fideles Deus dedit Christo. Ergo sincere vult ut omnes salventur.

CONCLUSIO III.

Deum velle sincere salutem omnium omnino hominum nullo excepto, si non est expresse de fide, certe est fidei proximum et catholicum, cui nihil deest ut sit expresse de fide, praeter expressam et pubblicam Ecclesiae definitionem.

Prob. Illa propositio est catholica et saltem fidei proxima, cui tum Scriptura, tum SS. Patrum et Conciliorum traditio, tum universae Scholae consensus suffragatur; atqui talis est nostra propositio ; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Script. 2. ad Timoth. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri , et ad agnitionem veritatis venire.* Atqui hanc Dei voluntatem extendi ad omnes et singulos homines, probant, tum

(*a*) *Joann.* 16. 1. 39. (*b*) *Joann.* 17. *v.* 22.
(*c*) *Tract.* 105. *in Joann. cap.* 17.
(*d*) *L.* 11. *Commentarii in joann.*

votum Apostoli, monentis, ut fiant *orationes pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt*, licet fuerint pagani. et in paganismo obierint, quia, *bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri ;* tum ratio, quam illius Dei voluntatis reddit, quia nimirum, *unus est Deus, unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus ; qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Ergo sicut Apostolus monet *fieri orationes pro omnibus hominibus*; Sicut Deus, omnium omnino hominum, nullo excepto, Deus est; ita et omnium salvator et redemptor; ita vult omnes omnino et singulos homines salvos fieri.

Ezech. 36. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat.* Atqui si vel unum Deus nollet salvari, vellet ejus mortem, id est. aeternam damnationem ; ergo. Sunt infiniti textus hujusmodi, quos, brevitatis causa, omittimus.

Prob. 2. Ex Concil. Carisiaco (a) *Deus omnipotens omnes homines, sine exceptione, vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur, salvantis est donum : quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.*

Prob. 3. Ex Patribus, inter quos sufficiat unus August. quem ad suas partes trahere nituntur Janseniani : *lib. de Spiritu et litter. c.* 33. quaerit si bona voluntas, qua creditur, sit donum Dei, quare non detur omnibus, cum *omnes homines velit salvos fieri ? etc.* Respondet: *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire ; non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes, justissime judicentur quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eum vincunt, verum seipsos fraudant magno et summo bono, malisque poenalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.* Ibi loquitur de iis, qui, non credentes, faciunt contra voluntatem Dei, cui per liberum arbitrium et resistunt. et justam sibi damnationem acquirunt.

Prob. 4. De consensu Scholasticorum, inter quos duos refero : magistrum nempe Sententiarum, qui in collectaneis in Epist Pauli, quaerit: *si Deus, qui omnipotens dicitur, omnes homines vult salvos fieri, cur non impletur haec ejus voluntas?* Respondet: *in hac locutione sensus et conditio latet ; unde Petrus ait : omnis Scriptura indiget interpretatione. Vult ergo Deus omnes salvos fieri, si accedant ad eum; non enim sic vult, ut nolentes salventur, sed vult eos salvari, si et ipsi velint.* En voluntas Dei conditionata clare et nitide expressa, conditione se tenente ex parte creaturae; ergo. Deus, quantum est ex se, vult omnes et singulos salvos fieri . . . et.

(a) *Gallice, Crecy, in Picardia.*

D. Thom. *qu.* 13. *art.* 9. *ad* 1. dicit textum Apostoli, *Deus vult omnes salvos fieri*, intelligi *de voluntate antecedente, non de consequente.* Et in cap. 12. Epist. ad Hebraeos, ait: *Vult omnes salvos fieri; et ideo gratia Dei nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat.* En voluntas beneplaciti antecedens, actuosa, clarissime expressa, pro omnibus, nullo excepto.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Haec Apost. verba, *Deus vult omnes salvos fieri*, significant tantum voluntatem signi; ergo Deus non vult sincere, et voluntate beneplaciti, omnes salvos fieri.

Resp. nego ant. Tum quia illa verba in sensu proprio significant voluntatem beneplaciti, qua Deus vere et sincere vult, et desiderat salutem omnium et singulorum; tum quia illa voluntas est beneplaciti, vi cujus destinavit omnibus redemptorem, eisque praeparavit media, quibus salvari possent, ita ut sola sua culpa non salventur; atqui Deus, vi voluntatis salvandi omnes, *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Omnibusque et singulis praeparavit media salutis aeternae consequendae sufficientia; gratias nempe vere sufficientes, quibus saluti suae consulere possent, ut fuse probabimus Tomo 3. de Gratia, cap. 3. Unde OEcumenius(a) ait: *Si ergo Deus vult, quare non fit quod vult? non fit, quia illi nolunt.*

Objicies 2. D. August. generalem Dei voluntatem omnes et singulos homines salvandi, damnat in Pelagianis et Semi-pelagianis; ergo.

Resp. dist. ant. Voluntatem Dei generalem damnat in sensu perverso Pelagianorum, *conc.* absolute et in se, *nego.* Est enim propositio vera et catholica.

Itaque Pelagiani et Semi-pelagiani docebant. 1. Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint, solis nempe liberi arbitrii viribus; quod tanquam falsum reprobat Div. Aug. sed nusquam negavit Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint per gratiam suam: *Verum est omnino*, ait, lib. 1. retract. cap. 10. *omnes homines hoc posse, si velint, sed praeparatur voluntas a Domino.*

2. Docebant Deum velle indifferenter, seu aequaliter omnium hominum salutem, ita ut nulla sit Dei specialis voluntas erga electos. Quod recte damnavit D. Aug. ex hoc Apostoli 1. ad Tim. 4. *Speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

Inst. 1. Atqui D. Aug. generalem Dei voluntatem salvandi omnes et singulos damnavit absolute, et in se; ergo.

Prob. subs. D. August. Enchiridii, cap. 103. ista verba Apost.

(a) *In cap.* 2. *Epist.* 1. *ad Timoth.*

Vult omnes fieri; salvos. 1. Per distributionem exponit accommodam negativam.hoc sensu,*quod nullus salvus fiat*, *nisi quem* (Deus salvum fieri) *velit.* 2. Per distributionem accommodam affirmantem, de generibus singulorum,non de singulis generum, hoc sensu,quod Deus quosdam homines ex omnibus nationibus et conditionibus, salvari velit. 3. Exponit de voluntate causali, ita ut dicatur, *quod omnes homines Deus vult salvos fieri, quoniam nos facit velle*, et, quantum possumus, procurare. Atqui omnes illae expositiones omnino sunt alienae ab illa voluntate generali, quae omnes et singulos complectitur; ergo illam voluntatem in Deo non agnoscit D.Doctor.

Resp. dist. min. Sunt alienae a generali Dei voluntate salvandi omnes, quam non excludunt, *conc.* quam excludunt, *nego min.* et conseq.

Itaque Div. August. agens hic contra Pelagianos, qui docebant voluntatem Dei absolutam frustrari posse ab hominibus; apposite ad eorum mentem, istam sententiam, *Deus vult omnes salvos fieri* (ex suppositione quod intelligantur de voluntate absoluta et efficaci ex parte Dei) exponit non de singulis generum , sed de generibus singulorum, ita ut Deus quosdam homines ex omnibus regionibus et conditionibus, absolute velit salvari, quae voluntas efficax salvandi electos, non excludit voluntatem sinceram, licet inaequalem,salvandi omnes omnino homines, nullo excepto;tum quia eam aliis in locis admittit; tum quia hic de illa Apost. sententia, ait: *Quocumque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentiam Dei voluisse fieri*,voluntate scilicet, efficaci *factumque non esse.*

Inst. 2. Ex Div. Augus.tibidem,cap. 102. *Omnipotentia voluntas Dei semper invicta est.* Atqui tamen omnes non salvantur; ergo Deus non vult omnes salvari.

Resp. dist. ant. Voluntas Dei absoluta et consequens, *conc.* conditionata et antecedens *subdist.* Invicta est.hoc sensu,quod qui antecedenti voluntati Dei omnes salvandi resistunt, incidant in ordinem voluntatis consequentis eos damnandi qui salutem aeternam, omnibus oblatam, respuunt, *conc.* hoc sensu, quod voluntas antecedens semper impleatur; ratione salutis,quam proxime intendit,*nego ant.* ita D. Aug. (*a*) *infideles*, inquit, *contra voluntatem Dei faciunt*,, *cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt*..,. *experiuri in suppliciis potestatem ejus*, *cujus*, *in donis misericordiam contempserunt*, *ita voluntas Dei semper invicta est.*

*Inst.*3. Deus non potest simul velle,et non velle salutem hominis; atqui, si admittatur illa duplex voluntas antecedens et consequens in Deo,Deus vult, et simul non vult salutem ejusdem hominis;ergo.

Resp. dist. maj. Sub eodem respectu, *conced.* sub diverso, *nego.*

(*a*) *L. de Spiritu et littera, cap.* 33.

Voluntas itaque antecedens spectat salutem hominis in se praecise considerati, praecisione facta omnium circumstantiarum consensus, vel dissensus, meriti vel demeriti, etc. voluntas vero consequens spectat salutem ejusdem hominis, spectatis circumstantiis meriti, vel demeriti, ita ut Deus velit absolute salvare hominem in gratia morientem et damnare eum qui in peccato mortali moritur.

Inst. 4. Ergo voluntas antecedens versatur circa salutem hominis, praecisis omnibus circumstantiis : atqui peccatum originale est circumstantia hominis : ergo voluntas illa abstrahit a peccati originalis praevisione.

Resp. dist. ant. Praecisis omnibus circumstantiis., personalibus, *conc.* naturae communibus, *nego maj.* atqui peccatum originale est circumstantia hominis, toti naturae communis, *conc.* est circumstantia hominis, personalis, *nego min.* Porro Deus hominem salvandum considerat quatenus est obnoxios peccato toti naturae humanae communi, quo supposito ; vult eum salvum fieri voluntate antecedente praevisionem ejus meritorum vel demeritorum.

Objicies 2°S. Fulgentius (*a*) arguit Pelegianos et Semi-pelagianos, quoad hanc sententiam, *omnes homines vult salvos fieri*, intelligerent de voluntate generali salvandi omnes homines ; ergo.

Resp. dist. ant. Quod hanc sententiam intelligerent de voluntate generali, aequaliter efficaci erga reprobos et praedestinatos, *conc.* inaequali et inefficaci, *nego ant*, admittebant itaque Pelegiani et Semi-pelegiani voluntatem in Deo salvandi omnes omnino homines aequalem et efficacem suo effectu frustari in omnibus qui non salvatur, quod falsum et absurdum est, ut demonstrat D. Fulgentius.

Inst. 1. Illa voluntas Dei, si non sit efficax, est simplex velleitas ; atqui velleitas est Deo indigna ; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam illa voluntas, licet non sit efficax, est tamen sincera, ex qua in homines defluunt media sufficientia ut salutem aeternam possint consequi, ita ut per Deum non stet, ut effectus, dependens ab hominis arbitrio, non ponatur.

Inst. 2. D. Thom. (*b*) asserit quod voluntas illa antecedens, *magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas.* Ergo.

Respond. dist. ant. Potest dici velleitas, comparare ad voluntatem absolutam et consequentem quae semper impletur, *conc.* absolute et in se, quasi esset in Deo mera circa salutem reproborum complacentia, *nego ant.* Sese explicat D. Thom. hic, et lib. contra Gentes, cap. 159. *Deus, quantum est in se*, inquit, *paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines salvos fieri.* Ergo ex D. Thom. illa voluntas non est otiosa et sterilis : ergo non est simplex velleitas ; sed est sincera voluntas, licet inefficax.

Inst, 3. Voluntas inefficax derogat omnipotentiae divinae ; ergo repugnat Deo. *Resp. nego ant.*

(*a*) *L.* 2. *de incarnat. et gratia, cap.* 29. (*b*) 1. *p. q.* 19. *art*, 6. *ad* 1.

Prob. ant. Voluntati Dei inefficaci resistit homo pro suo libero arbitrio; ergo voluntas inefficax derogat omnipotentiae divinae, *ita Janseniani.*

Resp. nego conseq. Quae potest retorqueri in adversarios; illi quippe admittunt pro statu innocentiae veram et sinceram in Deo voluntatem salvandi omnes: *Habuit igitur*, ait Jansenius, (a) *Deus generalem voluntatem benevolentiae erga omnes, ex qua, quantum in se est, omnium beatitudinem aeternam voluit, omnibusque propterea beatitudinis consequendae media sufficientissima largitus est.* Atqui tamen inefficax fuit, illi etenim restitere mali Angeli, caeteris in accepta justitia perseverantibus; ergo, si velint consequenter loqui, debent dicere, in illo priori statu fuisse derogatum omnipotentiae divinae, vel fateri voluntatem inefficacem, quae non impletur defectu alicujus conditionis ex parte creaturae, nihil derogare omnipotentiae divinae.

Objicies 3. Saltem Deus non vult vere et sincere salvos fieri infantes, qui prius in utero materno extinguuntur, quam possit ipsis applicari baptismus; ergo, etc.

Resp. nego ant. Cum D. Aug. (b) qui exponens sententiam Apostoli, *omnes homines vult salvos fieri*, dicit: *numquid parvuli, homines non sunt, ut non pertineant ad id quod dictum est, omnes homines?* Porro, ut haec generalis voluntas Dei erga illos infantes admittatur, sufficit, quod pro illis remedium salutis instituerit, et paratus sit, quantum est ex se, illud ipsis procurare, nisi obstaret naturalis causarum secundarum ordo, qui mortem infantis postulat; unde non penes Deum stat, quominus salventur dicti infantes, sed penes causas secundas, quarum ordinem interturbare, tanquam generalis provisor, nec vult, nec tenetur, ut docet D. Thom. (a) sed de hoc argumento fusius in Tractatu de Gratia.

CONCLUSIO III.

Christus non est mortuus pro salute duntaxat praedestinatorum; sed mortuus est etiam pro aliquibus reprobis, nempe pro omnibus saltem fidelibus.

Prob. Conclusio 1. Ex summis Pontificibus Innoc. X. et Alex. VII qui, constitutione ab universa Ecclesia recepta, hanc prop. Jansenii, *Semi-pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*, damnarunt tanquam *falsam, temerariam, scandalosam, et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat praedestinatorum mortuus sit;* damnarunt tanquam *impiam, blasphemam, contumeliosam, divinae pietati, derogantem, et haereticam;* ergo haec ejus contradictoria, *Christus non est mortuus pro solorum praedestinatorum salute*, est dogma fidei.

(a) *L.* 10. *de grat. Christi, c.* 1. (b) A. 4. *contra Jul. c,* 8.
(c) *In* 4. *d ist.* 6. *art.* 1. *ad* 1.

Prob. 2. Ex Symbolo Nicaeno, ubi de Christo dicitur: *qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de Caelis, homo factus est, passus est*, etc. ex quo sic argumentor: de fide est Christuum mortuum esse pro omnibus qui exprimuntur his vocibus: *Propter nos, Propter nostram salutem.* Atqui his vocibus saltem omnes omnino fideles exprimuntur; ergo de fide est Christum mortuum esse pro omnium saltem fidelium aeterna salute. *Prob. min.* Quia omnes omnino fideles tenentur credere fide divina omnia in isto Symbolo contenta; ergo eadem fide tenentur credere Christum pro aeterna sua salute mortuum esse.

CONCLUSIO IV.

Christus pro omnibus omnino hominibus, nullo excepto, mortuus est.

Prob. Conclusio, quae, si non est expresse de fide, certe est fidei proxima et catholica, cui nihil deest, ut sit expresse de fide, praeter expressam et publicam Ecclesiae definitionem.

Prob. inquam, 1. Ex Script. 2. *Cor.* 5. Apostolus ait: *Caritas Christi urget nos: aestimantes hoc quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt : et pro omnibus mortuus est Christus.* Decretorium est illud testimonium, juxta quod pro omnibus illis mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo; atqui omnes et singuli (excepta sola B. M. V.) mortui sunt in Adamo; ergo, etc. Pessime concluderet Apostolus omnes mortuos esse in Adam, ex hoc quod unus mortuus sit pro omnibus, si vel unus esset, pro quo Christus mortuus non esset. Unde S. Aug. Julianum negantem peccatum originale, sic, *lib* 6. *cap.* 4. insectatur: *Probavit Apostolus omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus, impingo, inculco, infercio recusanti : accipe, salubre est; nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus est.*

Prob. 2. Ex Concil. Carisiaco, cap. 4. *Nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit* Christus, *licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur.* Et Concil. Trident. (a) ait: *Hunc* (Christum) *proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris; non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Verum, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed iis dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Ergo non solum pro electis, sed et pro omnibus reprobis mortuus est.

Prob. 3. Ex Div. August. enarratione in Psalm. 95. haec verba referens. *Judicabit orbem terrarum in aequitate*, ait *non partem, quia non partem emit. Totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Ergo pro iis omnibus mortuus est, quos judicaturus est; atqui omnes et singulos, nullo excepto, judicaturus est; ergo.

(a) *Sess.* 6. *cap.* 2. *et* 3. *de justis.*

L. 20 de Civit. Dei, cap. 6 ait: *Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nullo prorsus excepto.... et pro omnibus mortuis, vivus mortuus est unus, id est, nullum habens omnino peccatum.* Ergo mortuus est pro omnibus mortuis; atqui omnes mortui sunt, nullo excepto. Ergo.

L. 2. operis imperfecti, contra Julian. qui cum dixerit: *omnes, pro multis sumi*, respondet August. *Ad hoc jam responsum est, non repugnare omnibus multos, quia ipsi omnes, non pauci, sed multi sunt. . . . hinc te exue si potes, quod unus pro omnibus mortuus est, et aude dicere non omnes esse mortuos, pro quibus mortuus est Christus, cum statim tibi Apostolus fauces premat, et opprimat audacissimam vocem quid sequeretur ostendens et dicens, ergo omnes mortui sunt........ ibi sunt et parvuli, quia pro ipsis Christus mortuus est, qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt, etc.*

Prob. 4. Ex Scholae Theologis magister (*a*) docet *Unus est mediator Dei et hominum..... qui dedit redemptionem semetipsum, in hoc indicatur omnes velle salvare, dedit dico pro omnibus nullum excipit, qui velit omnes.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus, Matth. 2. dicit se venisse *dare animam suam redemptionem pro multis.* Ergo non pro omnibus.

Resp. nego conseq. Nam, ut vidimus ex Div. Aug. ista vox, *multis*, supponit pro, *omnibus*, *quia*, inquit, *ipsi omnes, non pauci, sed multi sunt.* Unde Apost. Rom. 5. voces illas, *multi*, et *omnes*, promiscue usurpat ad unum et idem significandum, *Sicut per unius delictum*, inquit, *in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi ita et per unius obeditionem justi constituuntur multi.* Hic *multi*, ei *omnes* idem evidenter significant.

Inst. 1. Christus, *Joann.* 10. testatur se mortuum esse pro solis electis, *animam meam pono pro ovibus meis* ergo

Resp. dist ant. Testatur se mortuum esse pro solis electis; quoad efficacem meritorum Christi applicationem, et assecutionem vitae aeternae, *conc.* quantum ad sufficientem mortis Christi oblationem pro omnium salute, *nego ant.* Dicit enim Christus se animam ponere pro ovibus suis, sed sine exclusione aliorum, quod sufficienter redemit per suam mortem, quam omnibus prodesse Christus intendit, *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* 1. Tim. 2.

Inst. 2. Pro illis solis Christus mortuus est, pro quibus oravit, pro solis praedestinatis (*b*) *non pro mundo rogo*, inquit, *sed pro iis quos dedisti mihi.*

(*a*) *In collectaneis in Epist. S. Pauli.* (*b*) *Joann.* 17. *v.* 9.

Resp. dist. min. Oravit pro solis praedestinatis, illa vice, *conc.* alias, *nego*, nam ibidem addit Christus, *non pro eis rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Dubitari autem nemo potest, quin inter eos multi reprobi forent.

Inst. 3. Oratio Christi semper effectum obtinuit: Joann. 11. *Ego autem sciebam, quia semper me audis;* atqui non omnes salvantur; ergo Christus non oravit pro salute reproborum.

Resp. dist. maj. Oratio Christi absoluta, *conc.* conditionata, *nego maj* Itaque oratio, qua Christus absolute rogavit Patrem, ut electis vitam aeternam, et media efficacia ad eam obtinendam concederet, suum obtinuit effectum: ea vero, qua rogavit Patrem, ut ipsis etiam reprobis vitam aeternam daret, si velint recte uti mediis saluti vere sufficientibus, quae in ipsos, virtute passionis suae, defluxerunt, non habuit suum effectum defectu conditionis, culpa eorum, non impletae.

Inst. 4. D. Thom. (*a*) docet: *Dominum non orasse pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum, sed pro his solum qui erant praedestinati, ut per ipsum vitam consequerentur aeternam.* Ergo nullo modo oravit pro reprobis, nequidem oratione conditionata et inefficaci.

Resp. nego conseq. Ibi enim D. Thom. loquitur de oratione efficaci et absoluta; ait enim: *Absoluta Christi voluntas, etiam humana, fuit impleta, quia Deo conformis, et per consequens omnis ejus oratio fuit exaudita*, ea nimirum quae ex voluntate efficaci prodiit.

Objicies 2. Conc. Valentinum III. Canon 4. damnat Capitulum Concil. Carisiaci, in quo dicitur, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, ergo, etc.

Resp. dist. ant. Damnat Capitulum Concil. Carisiaci, in sensu ipsi falso attributo, *conc.* in sensu ab illo Concilio, intento, *nego ant.* Itaque Concilium Valentinum damnavit Capitulum Carisiacum, quia falso credidit Patres Carisiacos definiisse, *Christum mortuum esse pro liberandis impiis illis qui a mundi exordio usque ad Passionem Domini, in sua impietate mortui, aeterna damnatione puniti erant.* Ita testantur PP. Valentini, qui cum postea, per Librum ab *Hinc maro* conscriptum, cognovissent veram Concilii Carisiaci doctrinam, censuram illius Concilii sustulerunt in Synodo Lingoniensi.

Objicies 3. D. Aug. (*b*) ait: *Non periit unus ex iis, pro quibus mortuus est Christus.* Ergo mortuus est pro solis praedestinatis.

Resp. dist. ant. Non periit unus ex iis, pro quibus Christus mortuus est, voluntate absoluta et efficaci, *conc.* voluntate conditionata, antecedente et generali, *nego ant.* Ibi porro D. August. loquitur de voluntate Christi efficaci.

(*a*) 3, *p. q.* 21. *art.* 4. *ad* 2. (*b*) *Epist.* 169. *alias* 102. *ad Evodium.*

Objicies 4. D. Anselmus, *in elucidario*, ait : *Christus pro solis electis mortuus est.* Ergo, etc.

Resp. dist ant. Pro solis electis mortuus est, efficaciter, *conc.* sufficienter. *nego* Suam mentem declarat D. Doctor (a) dicens ; *Mediator Deus, quem Deus inter se et homines posuit, mortem pro omnibus sustinuit, ut omnes a morte redimeret.* Sic intelligendi sunt omnes alii Patres, qui nobis objiciuntur.

Objicies 5. Christus certus erat de decreto Dei immutabili damnandi omnes reprobos ; ergo non potuit sincere mortem suam offerre pro illorum salute.

Resp. dist. conseq. Non potuit offerre mortem suam pro illorum salute, post praevisionem demeritorum, *conc.* ante illam praevisionem, *nego conseq.* in illo enim instanti priori rationis, Deus habuit voluntatem sinceram omnes salvandi, et in hunc finem Christus suam Patri obtulit mortem.

Inst. Ergo sincera Dei voluntas vincitur a creatura ; absurdum consequens ; ergo.

Resp. nego illatum. Nam per illam voluntatem conditionalam et inefficacem salutis reproborum, Deus vult absolute observationem suorum mandatorum, et si non observentur, vult ut peccatores puniantur, unde ejus sincera voluntas nunquam vincitur, ut docet Div. August. *l. de Spiritu et litt. c.* 33. supra citato.

CAPUT III.

DE ATTRIBUTIS POSITIVIS, QUÆ DEO IN ORDINE AD CREATURAS SPECTATO TRIBUUNTUR.

Nota. Hic agemus, 1. De justitia et misericordia Dei. 2. De ejus providentia. 3. De praedestinatione. 4. De reprobatione, sequentibus quaestionibus,

QUÆSTIO I.

De justitia et misericordia Dei.

Nota : 1. Sociniani, ut dogma catholicum circa Christi satisfactionem facilius evertant, negant *ullam in Deo esse justitiam quae peccata omnino punire jubeat, cui ipse renuntiare non possit.* Ita Socin. *praelect. cap.* 16.

Nota 1 Non esse in Deo justitiam *commutativam* stricte, quae consistit in aequalitate dati et accepti ; quia, ut ait D. Thom. (b) *cum omnia nostra ex Deo sint, nec quisquam quidpiam dederit, pro quo sibi a Deo retribuatur, jure in ipso justitia commutativae non est.* Ideo sit :

(a) *In cap. 2. Epist. 1. ad Tim.*
(b) *1. p. q. 21. art. 1.*

CONCLUSIO I.

Est in Deo formaliter justitia distributiva in praemium bonorum et malorum vindictam. Prop. est de fide.

Prob. 1. Psal. 10 *Justus Dominus, et justitias dilexit.*

Prob. 2. Justitia distributiva, est virtus, qua bonis praemium, et malis supplicium, pro ratione eorum meriti, vel demeriti, redduntur; atqui Deus bonis quidem praemium, juxta illud Apostoli (a) *reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Malis vero supplicium decernit, juxta illud Psalm. 5. *perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Ergo.

Prob. 3. Deus necessario odit peccatum, ergo necessario debet illud punire. Peccati enim odium nihil aliud est, quam constans voluntas illud puniendi.

Dices. 1. Deus potest peccatum omnino impunitum dimittere; ergo justitia vindicativa non est in Deo formaliter.

Resp. nego ant. Sanctitas enim et justitia Dei exigunt, ne injuria illi per peccatum illata, impunita remaneat.

Inst. Deus poenas peccatoribus debitas relaxat, gratisque remittit; ergo peccatum impunitum dimittit.

Resp. dist. ant. Gratis relaxat et dimittit per applicationem satisfactionum Jesu Christi, *conc.* sine tali applicatione, *nego ant.* Equidem Deus nobis, pro beneplacito suo, poenas pro peccatis debitas remittit; sed eas a Christo sponsore nostro ad strictos justitiae apices repetit, ut videbimus in Tractatu de Incarnatione, Hinc cum cum Apostol. *Rom.* 3. dicit; *justificati gratis per gratiam ipsius*, addit; *per redemptionem quae est in Christo Jesu, etc.*

Dices 2. Justitiae Dei vindicativa non fuit ab aeterno in Deo; ergo non est in ipso formaliter.

Resp. 1. *Retorqueo argumentum*: Potentia creatrix non fuit ab aeterno in Deo; ergo.

Resp. 2 *nego ant.* Vel etiam *dist.* non fuit in Deo ab aeterno; terminative, *conc.* entitative *nego antec.* Deus enim ab aeterno est secundum essentiam justus et omnipotens, licet ab aeterno neminem judicaverit, nec creaverit; porro denominationes vindicis, creatoris; etc. quae desumuntur ab objectis circa quae terminatur potentia creatrix et vindex, non tribuuntur Deo ab aeterno, sed ipsi adveniunt in tempore.

CONCLUSIO II.

Est in Deo misericordia; est de fide.

Prob. Ex Script. Psal. 144. *Miserator et misericors Dominus, patiens et multum misericors . . . miserationes ejus super omnia opera ejus*, Ratio est, quia misericordia est perfectio simplex, ergo non est Deo deneganda.

(a) 2. ad *Tim.* 4. v. 7.

Dices : Misericordia est species tristitiae, ex S. Damasceno *lib.* 2. *c.* 15. atqui tristitia non potest esse in Deo ; est enim maxima imperfectio ; ergo.

Resp. dist. maj. Misericordia, ut est in nobis, est species tristitiae, *conc.* ut est in se, seu secundum suam propriam rationem, *nego maj.* Nam misericordia ex sua ratione exigit solum voluntatem subveniendi alienae miseriae, quae voluntas est perfectio sine imperfectione. Hinc D. Thom. (*a*) docet misericordiam esse in Deo *secundum effectum; non secundum passionis affectum .... tristari ergo de miseria alterius non competit Deo, sed repellere miseriam alterius, hoc maxime ei competit.*

QUÆSTIO II.

De providentia Dei.

Nota 1. Providentia definitur : *ratio ordinis rerum in finem.*

Dicitur 1. *ratio ordinis*: id est, notitia practica, per quam Deus ab aeterno novit media quibus creatura possit ordinari in suum finem cum voluntate conferendi ea media in tempore. Unde non versatur circa finem ultimum, sed tantum circa media quae ad eum tendunt.

Dicitur 2. *In finem*, non tantum in eum qui cuilibet rei particularis est, verum etiam in eum qui omnibus rebus generalis est, quique in gloria Dei manifestatione consistit.

Nota 2. Hic agemus, 1. De existentia providentiae.

2. De ejusdem efficacia ; duplici articulo.

ARTICULUS I.

De existentia providentiae divinae.

CONCLUSIO

Est in Deo providentia rerum omnium, etiam minutissimarum.... est de fide contra Atheos, Marcionitas, et quosdam antiquos Philosophos, qui omnia casui fortuito et astris adscribebant.

Prob. 1. Ex Scrip. Sap. 6. *aequaliter cura est illi de omnibus.* Et cap. 8. *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.* Et cap. 4. *tua autem, Pater, providentia gubernat.* Matth. 29. *unus passer non cadet super terram sine Patre vestro : vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt :* atqui illi textus generaliter loquuntur, nihil excipiunt, imo res vilissimas comprehendunt; ergo omnes res, etiam vilissimae, subjiciuntur divinae providentiae.

Prob. 2. Ex PP. D. Damasceno, lib. 2. de fide orthod. *Necesse est*, inquit, *eundem esse eorum quae sunt, et factorem et proviso-*

(*a*) *Quaest.* 21. *art.* 3.

rem. Nam, *quis operator negligit operis sui curam?* ait D. Ambros. (*a*) et Lactant. de Epicuro dicit (*b*): *cum providentiam sustulit, etiam Deum negavit esse. . . alterum enim sine altero, nec esse prorsus, nec intelligi potest.*

Prob. 3. *ratione*. Si nulla sit providentia, nulla quoque erit religio, *si non praesidet divina providentia rebus humanis, nihil est de religione satagendum:* ait D. August. (*c*) atqui tamen religio omnium animis a natura insita est. Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Si esset in Deo providentia omnium rerum, nihil casu et fortuito fieret; atqui multa casu et fortuito fiunt; ergo.

Resp. dist. min. Multa casu fiunt, respectu nostri, qui ignoramus causas multorum effectuum, et finem ad quem ex intentione Dei diriguntur, *conc.* respectu Dei, *nego min.* nihil fit omnino, nisi Deus illud vel voluerit, vel permiserit, et ad bonum finem dirigat.

Inst. Multa fiunt frustra in rerum natura, ergo illa non subjacent divinae providentiae.

Resp. dist. ant. Multa fiunt frustra, respective ad causas particulares quae non raro deficiunt, *conc.* respective ad provisorem generalem, *nego ant.* Illa enim, quae frustra fieri videntur, ad decorem universi ordinantur, sicut *umbra in picturis*, ait D. Aug. (*d*) *quae non specie, sed ordine placent.*

Objicies 2. Sapiens provisor removet malum ab eis quorum curam gerit; atqui Deus a rebus singulis malum non excludit, ut sunt mala naturae, et mala poenae; ergo.

Resp. dist. maj. Bonus provisor particularis, *conc.* generalis, *nego maj.* Provisoris enim generalis ratio non postulat, ut removeat omnia mala, imo par est, ut permittat, tum mala naturae, quae indirecte conducunt ad pulchritudinem universi; tum mala culpae, ne destruat libertatem, sine qua non elucerct meritum bonorum.

Inst. Bonus provisor generalis non permittit justos opprimi, et impios prosperare, atqui tamen hoc permittit Deus; ergo.

Resp. nego maj. Nam in hoc et malis providet Deus et bonis; malis quidem, ut eos adducat ad poenitentiam, et ut virtutes morales, si quae sint in eis, compenset: bonis vero, ut expientur in hac vita peccata eorum; ut virtus eorum probetur, exerceatur, et perficiatur; ut, praesentem vitam contemnentes, Deum ardentius quaerant; ut eorum merces augeatur, etc.

Objicies 3. Job. 22. dicitur: *Et dicis . . . . nubes latibulum ejus, nec nostra considerat.* Ergo.

Resp. nego conseq. Haec enim verba calumniose ab Elipha The-

(*a*) *L. de officiis, cap.* 13. (*b*) *L. de ira Dei, cap.* 9.
(*c*) *L. de utilitate credendi, cap.* 16. (*d*) *L. de Genes. ad Litter. cap.* 5.

manite imponuntur Jobo, quod negaret Dei providentiam, dicens, c. 11. *Quare impii vivunt?* quod certe, non ex dubitatione, sed magis ex zelo justitiae divinae, ut dixit Job, qui de illis impiis, quibus hac in vita omnia succedunt, ait; *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.*

Objicies 4. Apost. 1. *Corinth.* 9. ait: *Nunquid de bobus cura est Deo?* Ergo Deus non habet curam brutorum.

Resp. dist. conseq. Non habet curam de brutis tam specialem, quam de hominibus, *conc.* nullam prorsus de illis curam habet, *nego.* Nam, *Matth.* 6. legitur: *Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester caelestis pascit illa.* Vult ergo Apostolus solummodo Deum non providere bobus propter ipsos, sed in hominum gratiam et commodum.

Inst. 1. D. Hieron. (*a*) ait: *Absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotque moriantur.* Ergo si non novit illa vilissima, nec etiam eorum curam habet.

Resp. dist. conseq. Si non novit nullo modo, *conc.* si non novit successive, *nego.* Hic itaque D. Hier: excludit duntaxat a Deo cognitionem, quae cum successione habetur, quae cum sit imperfecta, merito tanquam indigna removetur a Deo. Est hic verus D. Hier: sensus, qui, in vita D. Pauli Eremitae, docet, *sine Dei nutu, nec folium arboris defluere.*

Inst. 2. D. Thom. (*b*) ait: *Licet Deus sciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel boum, vel culicum, etc. est per se praeordinatus a Deo.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nec enim D. Thom. dicit numerum boum non praeordinari, sed non praeordinari *per se*, seu propter se, quod verissimum est, providentur enim propter utilitatem hominis.

Objicies 5. Si Deus omnibus provideat, actus creaturae etiam liberae a Deo provisi, erunt necessarii: ergo divina providentia non potest stare cum hominis libertate.

Resp. neg. ant. Cum enim divina providentia *disponat omnia suaviter*, res necessarias necessario, res vero liberas libero modo regit et gubernat.

Inst. Quae sunt a Deo provisa et ordinata, fient necessario; ergo actus a Deo provisi erunt necessarii.

Resp. dist. ant. Fient necessario necessitate hypothetica, *conc.* necessitate absoluta, *nego ant.* Cum itaque divina providentia non possit falli, necesse est, consequenter et hypothetice, ea evenire, quae Deus praescivit et providit. Illa autem necessitas hypothetica non officit libertati.

(*a*) *In cap.* 2. *Habacuc.* (*b*) *q.* 23. *art.* 7. *in corp.*

ARTICULUS II.

De efficacia divinae Providentiae.

Nota 1. Quaeritur hic, utrum Providentia divina finem suum semper assequatur ; circa quod :

Nota 2. Duplex distingui potest finis, nempe *specialis*, qui est rei cujuscumque proprius, ut respectu hominis aeterna beatitudo ; et *communis*, seu generalis, qui est Dei attributorum manifestatio.

CONCLUSIO.

Providentia Dei non semper assequitur finem specialem rerum quae ei subsunt ; bene vero semper assequitur finem suum generalem.

Prob. prima pars. Omnes homines ad aeternam beatitudinem, tanquam ad finem sibi proprium, a divina Providentia ordinantur; atqui omnes homines ad eum finem non perveniunt, multi enim sunt reprobi; ergo.

Prob. secunda pars. Finis providentiae communis, ad quem Providentia divina res omnes ordinat, est manifestatio divinae bonitatis, aliorumque attributorum; atqui Providentia divina hunc finem semper assequitur; ergo, etc.

Prob. min. Tria sunt divinae Providentiae munera. 1. Praefinire unicuique creaturae certum finem, v. g. homini beatitudinem æternam. 2. Præparare certa media ad finem illum assequendum. 3. Sinere creaturam illis mediis pro arbitrio uti, quibus si utatur, aeterna gloria donatur, et sic Providentia assequitur tum finem particularem, tum finem communem, qui est manifestatio divinae bonitatis in aeterna beatorum gloria; si vero illis non utatur in aeternum perit, et sic Providentia, licet excidet a fine particulari, assequitur tamen finem communem, qui est manifestatio justitiae divinae in aeterna ejus damnatione; ergo Providentia divina semper assequitur finem generalem.

QUÆSTIO III.

De praedestinatione.

Nota 1. Praedestinatio, est vox composita ex particula, *prae*, quae antecessionem, non quidem meritorum, sed existentiae illius, qui in aliquem finem supernaturalem destinatur ; et ex nomine *destinatio*, quod ordinationem, seu decretum significat. Unde praedestinatio nihil aliud est, quam destinatio hominum in aliquem finem, antequam ipsi existant: illa porro praevia destinatio quandoque sumitur late pro qualibet Dei ordinatione ab aeterno facta, sive ea in bonum sit, sive in malum, quo sensu Conc. Valentinum III. *Can.* 3. ait: *Fidenter fatemur praedestinationem electorum ad vitam, et praedestinationem impiorum ad mortem.* Communi-

ter tamen sumitur pro ordinatione ad gloriam, et gratiam, qua, tanquam medio, gloria obtinetur. Unde.

Nota 2. Praedestinatio sumitur dupliciter; 1. *incomplete*, pro praedestinatione, vel ad gratiam nude et solitarie sumptam, vel ad gloriam nude item et solitarie sumptam; 2. *complete*, pro praedestinatione ad gratiam simul et gloriam, seu quatenus non tantum respicit gloriam aeternam, sed etiam omnia gratiae dona, quibus creatura rationalis ad gloriam perducitur: haec ergo gratiam specialem, perseverantiam simul et gloriam complectitur.

Praedestinatio ad gratiam solitarie spectata, est voluntas divina, absoluta, et efficax dandi gratiam.

Praedestinatio ad gloriam solitarie spectata, est voluntas divina, absoluta, et efficax dandi gloriam.

Praedestinatio complete sumpta definitur a Div. August. (a) *Praescientia et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.*

Dicitur 1. *praescientia*, quo nomine non intelligitur scientia simplicis intelligentiae, cum haec versetur circa mere possibilia, sed intelligitur scientia visionis, praesupponens scientiam conditionatorum, tum quia D. August. illam scientiam praeponit decreto absoluto praeparationis beneficiorum gratiae et gloriae; tum quia, *cap.* 17. ejusdem libri de Deo, ait D. Doctor: *Namque in sua, quae falli, mutarique non potest, praescientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam, est praedestinare.* Ergo illa praescientia, de qua D. August. loquitur, antecedit decretum Dei absolutum, cujus directiva est, et quam subsequitur scientia absoluta et visionis, quae, nostro concipiendi modo, Dei decreto posterior est.

Dicitur 2. *praeparatio*, id est praeordinatio in Deo existens ab aeterno, antequam effectum suum consequatur in tempore.

Dicitur 3. *beneficiorum Dei*, per quod alii gratiae solius, alii gloriae solius, alii tum gratiae, tum gloriae dona intelligunt, quod nobis verosimilius videtur.

Dicitur 4. *quibus certissime liberantur*, nempe a peccato per gratiam efficacem, et a miseria per gloriam aeternam.

Dicitur 5. *quicumq. liberantur*, quia praedestinatio, non ad omnes homines, sed ad aliquos tantum extenditur, per quod differt a providentia, tum naturali, tum supernaturali, quae est voluntas dandi gloriam antecedens et conditionata.

Nota 3. Quae praedestinationis materiam spectant quatuor articulis concludemus. *Primus* erit de illius existentia. *Secundus* de illius causa meritoria. *Tertius*, de illius effectibus. *Quartus*, de illius proprietatibus.

(a) *L.* 3. *de dono persever. cap.* 14.

ARTICULUS I.

De existentia praedestinationis.

Nota: Praedestinationem in Deo negaverunt. 1. Valentiniani, Basilidiani, et Marcionitae, docentes unumquemque hominem natura sua bonum vel malum, salvandum vel reprobandum nasci. 2. Pelagiani et Semi-pelagiani, eo quod arbitrarentur praedestinationem esse fatalem quandam necessitatem, quae creatam libertatem extingueret, et ad omne meritum viam praecluderet, ut docet D. Aug. *l. b. de dono perseverantiae, cap.* 14 contra quos sit;

CONCLUSIO.

Existit vera ex parte Dei praedestinatio. Prop. est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 25. *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Et ad Rom. 8. *quos praedestinavit, hos et vocavit,* etc. quam Ecclesiae fidem sine errore negari non posse affirmat D. Aug. l. de dono persever. cap. 19. *Hoc scio,* inquit *neminem contra istam praedestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, nisi errando, disputare posse.* Cui consentit D. Prosper (a) dicens: *Praedestinationem Dei nullus Catholicus negat.*

Prob. 2. *ratione:* Quia quidquid Deus facit in tempore, illud ab aeterno facere praeordinavit ac decrevit; atqui nonnullis hominibus dat gloriam in tempore; ergo illam dare ab aeterno decrevit, atque illud decretum, est praeordinatio ad gloriam; ergo, etc.

Dices: Doctrina praedestinationis omnem solvit de procuranda salute vigilantiam et curam, hominesque conjicit, vel in temerariam praesumptionem, vel in desperationem; ergo illa non est admittenda,

Prob. ant. Si detur praedestinatio, valebit istud dilemma: *Vel sum praedestinatus, vel non: si sum praedestinatus, certissime salvabor, nec proinde ulla mihi debet esse de procuranda salute sollicitudo; si vero non sum praedestinatus, quidquid boni egero, æternum peribo;* solus quippe praedestinatus salvari potest: Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Illud enim dilemma, est putidum sophisma, quod dialectici vocant *a falso supponente.* supponit enim Deum electos ad gloriam praedestinare absque operibus, cum tamen nemo ad gloriam praedestinetur, nisi quia praevidetur facturus bona opera quae ad eam comparandam sunt necessaria, ut tradit Div. Gregor. (b) quemadmodum enim Deus non statuit finem concedere, nisi per idonea media, v. g. sanitatem per medicinam, uberes messis fructus per agriculturam; sic et praevidit et constituit salutem aeternam consequendam per opera bona, *quapropter fratres,* monet D. Petrus 2. cap. 1. *magis satagite, ut per bona opera certam vestram voca-*

(a) *In respons.* 1. *ad objectiones Gallorum.*
(b) *Lib.* 3. *Dialog. Cap.* 13.

tionem et electionem faciatis... sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi.

ARTICULUS II.

De causa Praedestinationis morali et meritoria.

Nota 1. Non est hic quaestio de praedestinatione ad gratiam, quia de illa acturi sumus *in Tractatu de Gratia*, ubi contra Pelagianos et Semipelagianos, dicemus, cum omnibus orthodoxis, praedestinationem ad gratiam esse omnino gratuitam, juxta illud Ephes, 1. *elegit nos in ipso*, (id est, per ipsum) *ante mundi constitutionem ut essemus sancti.*

Nota 2. Nec est quaestio de praedestinatione independenter a praevisione meritorum Christi; constat enim electos, in hoc statu naturae lapsae, a Deo non praedestinari independenter a meritis Christi, sed agitur de praevisione meritorum ab ipsis adultis cum gratia Christi consummandorum.

Nota 3. Non est quaestio de praedestinatione parvulorum post baptismum ante usum rationis morientium ; constat enim eos solis Christi meritis, praedestinari ad gloriam, non vero ex suis propriis, quorum sunt incapaces.

Nota 4. Nec est quaestio de praedestinatione ad gloriam simul et gratiam; certum est enim, quod illa conglobata praedestinatio, sit ante praevisa merita, ideo non est universaliter verum, quod praedestinatio illa completa sit post praevisa merita, cum in ea contineatur illa, quae est ante praevisa merita; et ideo loquimur solum de praedestinatione ad gloriam nude et solitarie spectatam, et prout condistinctam a praedestinatione ad gratiam.

Nota 5. praedestinatio ad gloriam nude et solitarie, sumptam, spectari potest vel secundum ordinem intentionis, vel secundum ordinem executionis. *Primo modo* spectata, est actus divinae voluntatis ab aeterno decernentis alicui dare gloriam. *Secundo modo* spectata, est ipsa actualis gloriae retributio. Hic quaestio non est de praedestinatione secundum ordinem executionis; certum est enim praedestinationem sic sumptam habere rationem mercedis, quae non nisi legitime certantibus titulo justitiae debita rependitur. De sola ergo praedestinatione secundum ordinem intentionis hic controvertitur, utrum Deus efficaciter et absolute decreverit praedestinatis dare gloriam ex mero suo beneplacito et independenter a meritis eorum supernaturalibus, aut non nisi propter merita supernaturalia praedestinati praevisa, circa quod duae sunt sententiae, quarum quaelibet suos habet non infimae notae patronos.

Prima sententia, docet praedestinationem ad gloriam esse mere gratuitam, et independenter a quovis praedestinati merito factam,

(*a*) *L.* 3. *Dialog. cap.* 13.

ita ut Deus aliquos in primo instanti ad gloriam efficaciter præelegerit: et in secundo eosdem ad gratiam efficacem et ad merita supernaturalia, quibus gloria est obtinenda Ita *Thomistae*, *Scotus*, *Suarez*, etc.

Secunda sententia, docet efficacem praedestinationem ex praesupposita meritorum gratiae praevisione fieri, ita ut Deus nemini prius gloriam efficaciter decernat, quam praeviderit eum gratiae certo consensurum. Ita *D. Bonaventura*, *Alexander Halensis*, *Albertus Magnus*, *Joannes Major*, *Grandin*, *Dumetz*, *Tournely*, etc. quam sententiam probabiliorum amplectimur; itaque sit:

CONCLUSIO.

Praedestinatio ad gloriam fit ex praevisis gratiae meritis.

Prob. Quia nostra sententia conformior est Scripturis, SS. Patribus et rationi; ergo, etc. *ant.* probandum per omnes suas partes

I. Probatio ex Scripturis.

Primus textus *Matth.* 25. Ubi Christus praedestinatos alloquens, ait: *venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, esurivi enim et dedistis mihi manducare* etc., ubi manifeste Christus docet, regnum caelorum non tantum dari, sed etiam parari propter bona opera; nam particula causalis, *enim*, quae illa duo verba *possidete*, et *paratum*, subsequitur, utrumque efficit.

Respondent adversarii, particulam causalem, *enim*, non referri ad, *tò*, *paratum*, sed ad, *tò*, *possidete*, ut sensus sit; possidete ex meritis regnum vobis gratuito preparatum. Sed;

Contra est 1. Quia Christus declarat eodem modo praeparatum esse regnum caelorum praedestinatis, quo preparatur poena aeterna reprobis, statim enim Christus adjungit: *discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et Angelis ejus, esurivi enim et non dedistis mihi manducare*, etc. Atqui de fide est, contra Lutheranos et Calvinistas, Deum non tantum dare, sed etiam præparasse poenam aeternam reprobis ob praevisa eorum demerita; ergo certum videri debet, Deum, non tantum dare, sed etiam praeparasse gloriam aeternam praedestinatis ob praevisa eorum merita gratiae.

Contra est. 2. Quia Christus per particulam causalem, *enim*, non tantum affert causam collationis, sed etiam praeparationis gloriae ut exponit D. Chrysost. (*a*) *quia*, inquit, *sciebam vos, antequam nati essetis, hujusmodi futuros, haec vobis a me praeparata sunt*. Certe sine manifesta violentia haec non possunt detorqueri ad alium sensum, quam ad praedestinationem ex praevisis meritis, non solum secundum executionem, sed maxime secundum intentionem,

(*a*) *Homil* 80. *in Matth.*

Et D. Hieronymus verba Matthei objecta interpetrans, ait: *hoc juxta praescientiam Dei accipiendum est, apud quem futura, jam facta sunt.* At praescientia non respicit executionem, seu collationem gloriae actualem, sed solum illius praeparationem ob futura merita, quae respicit praescientia; ergo.

Contra est 3. Quia vix intelligi potest, quod Deus ab aeterno decreverit dare gratis gloriam, et tamen in tempore illam tribuat propter merita et tanquam mercedem; cum enim, v. g. dux exercitus alicui militi tribuit praemium ob illius praeclare gesta, signum est eum, nonnisi post notitiam victoriae, absolute decrevisse illi dare praemium.

Secundus textus, Jacobi 2. v. 5. *Deus elegit pauperes in hoc mundo divites in fide, et haeredes regni, quod promisit Deus diligentibus se.* Quo in loco dilectio Dei affertur tanquam ratio et causa praedestinationis, non tantum secundum ordinem executionis, sed etiam secundum ordinem intentionis, prout sonat verbum, *elegit.*

Tertius textus, Rom. 8. v. 29. *quos praescivit;* inquit Apost. *et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui.* Praescientia hic praemittitur praedestinationi, ut significetur praescientiam meritorum, esse causam directivam praedestinationis, ut interpretantur SS. Patres.

D. Ambros. (a) *quos praescivit*, inquit, *hos et praedestinavit, quia non ante praedestinavit, quam praescivit: sed quorum merita praescivit, eorum premia pradestinavit.*

Sedulius Scotus Hiberniensis, in Epist. ad Roman. *hos quos praescivit futuros devotos sibi*, inquit, *ipsos elegit ad promissa praemia capessenda.* Et paulo post, *aliud est praescire, aliud praedestinare: praescientia itaque gerenda praenoscit postmodum praedestinatio retribuenda describit; illa praevidet merita, haec praedestinat praemia.* Ergo quod primum est in tota praedestinatione, est praescientia, quam sequitur praedestinatio, sicut praedestinationem sequitur vocatio, vocationem justificatio, justificationem glorificatio: quam seriem describit Apostolus, *quos praescivit*, inquit, et *praedestinavit*, (id est, consequenter;) *quos praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, eos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit.*

Haec porro explicatio, quae praescientiam meritorum praemittit praedestinationi ad gloriam, optime convenit cum intentione Apostoli, nam *in illo*, c. 8 fideles hortatur ad patientiam, a qua vult pendere, ut simus cohaeredes Christi in gloria, *Si autem filii et haeredes: haeredes quidem Dei coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur.* Deinde ostendit tribulationes leves esse, si comparentur cum gloria; *Existimo enim quod non sunt condi-*

(a) *L. 5. de fide cap. 15.*

gnæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Et tandem exponit seriem prædestinationis, dicens; *Quos praescivit et praedestinavit*, etc. ut illa serie cogitandum nobis relinquat, quam sint utiles tribulationes, utpote quae praevisae sint causa praedestinationis ad gloriam, ex qua vocatio, justificatio et glorificatio consequuntur: et ideo concludit, vers. 31. *Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Quartus textus. Secundae Petri 1. *Satagite, ut, per bona opera, certam vestram vocationem et electionem faciatis.* Ergo ante opera non est certa vocatio et electio, imo est velut in suspenso, alias nihil esset satagendum; nam supposito quod certa sit vocatio et electio ante praevisa opera, poterit sic quis ratiocinari, *Si me Deus praedestinavit, et opera necessaria sunt ad obtinendam gloriam, faciet, ut bona opera eliciam; si sollicitudo necessaria est, faciet quoque, ut sim sollicitus, etc. nihil ergo ex me curae esse debet, quam, ut non curem; neque enim Deus magis tenere se potest, quominus me bene operantem, sollicitum et perseverantem faciat, quam sibi ipse mentiri queat.*

II. Probatio ex SS. Patribus.

Cum adversarii semper provocent ad Div. August. quae caeteris Patribus, in materia praedestinationis, et gratiae, longe praeferant; ideo illorum Patrum, quorum doctrinam laudat et probat D. Augustinus, item ipsius Augustini, et discipulorum ejus testimonia proferam.

S. Epiphanius (*a*) explicans illa Matth. verba, *Non est meum dare vobis*, ait, *Hoc vult ostendere, quod non juxta personarum acceptionem res ista fiat, sed pro dignitate*, etc. ex quo infert, *non est meum dare vobis, sed si laboraveritis, erit vobis paratum a Patre meo.* Ex quo sic argumentor; S. Epiphanius per illam gloriae praeparationem. intelligit praedestinationem in mente Dei, non vero executionem in tempore atqui illa praeparatio fit propter praevisa merita. ergo.

S. Chrysost. Hom. 66. in Matth. explicans haec Christi verba, *Sedere ad dexteram non est meum dare*, etc. ait: *Non est meum dare, sed quibus labore atque sudore praeparatum est;* ergo gloria praeparatur propter praevisa merita, ut immediate declaret dicens: *Num igitur quasi non potentem illud facere condemnabimus? nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, quoniam non personam, sed rem, id est, merita respicit.* Quid clarius?

S. Hieron. in cap. 1. Isaiae, *Deus liberum servat arbitrium*, inquit, *ut in utramque partem, non ex praejudicio Dei*, (id est, non ex sententia antecedente cognitionem causae) *sed ex meritis singulorum, vel poena, vel praemium sit.*

(*a*) *L. adversus hereses, haeresi*, 69. *n.* 58

Idem, *Ep.* 150 ad Hedibiam *quaest.* 10. loquens de reprobis, et praedestinatis ad gloriam, ait: *Vasa misericordiae quae praeparavit*, Deus, *in gloriam*, *quae vocavit, etc. non salvat irrationabiliter, et absque judicii veritate, sed causis praecedentibus*, id est, meritis, *quia alii susceperunt Filium Dei, alii autem recipere sua sponte noluerunt; ex quo ostenditur, non gentes eligi, sed hominum voluntates.* Ex quibus clare apparet D. Hieron. loqui. non de executione sola, sed de electione ad gloriam.

III. Probatio ex D. Augustino.

Primus textus, l. 2. de peccatorum meritis, ait: *Dominus noster hanc suam medelam nullis generis humani temporibus, ante ultimum futurum judicium denegavit, quos per certissimam praescientiam, et justissimam misericordiam secum regnaturos in vitam praedestinavit aeternam.* Hoc testimonium, est decretorium; nam praedestinari per certissimam praescientiam et per justissimam misericordiam, est certe praedestinari propter praevisa merita; atqui, etc Hinc D. Doctor praemittit semper praescientiam praedestinationi: *Diffundit*, inquit (*a*) *caritatem in cordibus eorum quos praescivit ut praedestinaret, praedestinavit ut vocaret, vocavit ut justificaret, justificavit ut glorificaret.*

Secundus Textus, Serm. 7. de verbis Domini: ait: *Quos voluit, Dominus elegit: elegit autem, ut dicit Apostolus, et secundum suam gratiam, et secundum illorum justitiam.* Et postea, praemissis his Apostoli verbis, *Reliqui mihi septem millia, qui non curvaverunt genu ante Baal.* Deum sic loquentem inducit: *Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me praesumentes, non de se, nec de Baal;* hoc est, in me sperantes. Atqui electio quae fit secundum Dei gratiam et nostram justitiam, fit propter bona gratiae opera praevisa; ergo.

Tertius textus; lib. 1. ad Simplicianum; q. 2. explicans illud Apost. Roman. 9. *Cum nondum nati essent*, etc. ait: *non quia invenit Deus opera bona in hominibus quae eligat, ideo manet propositum justificationis ipsius: sed quia illud*, (propositum) *manet ut justificet credentes, ideo invenit opera quae jam eligat ad regnum caelorum.* Hic manifeste S. Doctor distinguit praedestinationem ad gratiam a praedestinatione ad gloriam; in hoc quod prima sit ex liberalitate donorum gratiae, altera vero ex electione meritorum, quae homo, post sui justificationem a gratia factam, acquirit. Quod utrumque clarius adhuc explicans, addit; *non tamen electio* (ad gloriam) *praecedit justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi jam distans*, (per opera bona praevisa) *ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est*: elegit nos ante mundi

(*a*) *L. de Spiritu et litt.* c. 50.

constitutionem, *non video quomodo sit dictum nisi praescientia* (operum scilicet cum gratia Dei elicitorum); deinde a praedestinatione ad gloriam, ad praedestinationem ad gratiam sermonem transferens, addit: *hoc autem quod ait Apost.* Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori; *non electione meritorum, quae post justificationem gratiae proveniunt, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur.* Licet hic locus sit evidens, tamen.

Respondent adversarii 1. Hanc auctoritatem non est magni faciendam. 1. Quia hunc librum scripsit Aug. dum adhuc junior esset, et ante exortam haeresim Pelagianam, ideoque non ita accurate quaestiones de praedestinatione eo in libro enodavit 2. Quia D. Doctor, *lib.* 2. *retract. cap.* 1. retractavit quod in illo libro scripserat ad Simplicianum. Sed

Contra est 1. Nam S. Doctor. *in lib. de praedest. Sanctorum,* asserit jam se Episcopum ordinatum fuisse quando scripsit ad Simplicianum ; at ex Baronio , S. Augustin. ordinatus fuit Episcopus anno aetatis quadragesimo primo.

Contra est 2. Quia tantum abest, ut D. Doctor retractaverit quod in secunda illa quaestione scripserat , quin potius illud approbet et confirmet *in lib.* 2. *retractat.* Imo *in lib. de praedest. Sanctorum, cap.* 4. declarat, secundam quaestionem ad Simplicianum fuisse *secundum veritatem divinarum Scripturarum solutam,* Deumque sibi revelasse quod in illo libro scripsit , unde Semi-pelagianos ad illum librum remittit, si veram de praedestinatione doctrinam habere voluerint, *eodem cap.* 4. *de praedestin. Sanctorum.*

Resp. 2. Hoc D. Augustini testimonium intelligendum esse de praedestinatione quoad executionem, non vero quoad intentionem. Sed :

Contra est 1. Quia ibi D. Aug. manifeste loquitur de decreto *intentionis,* non de solo decreto *executionis,* cum utatur nomine *electionis* , quod sumitur proprie pro decreto intentionis , nec potest recte sumi pro decreto executionis, quod supponit electionem jam factam, cum illius exequendae modum decernat , ergo electionem non facit.

Contra est 2. Quia D. Aug. in eadem electione nunquam admisit decretum excutionis distinctum adversative a decreto intentionis, nam semper credidit rem eodem modo executioni mandari, ac electa fuit in mente, seu intentione eligentis; cum non aliter probet aliquid gratis praedestinari, quam quia illud gratis datur, sic , *lib. de dono persev. cap.* 16. postquam multis argumentatus esset , ut evinceret initium fidei et perseverantiam praedestinari gratis,ita concludit: *Conficitur itaque gratiam Dei non secundum merita accipientium dari, sed secundum placitum voluntatis ejus . . . . dando enim quibusdam quod non merentur , profecto gratuitam , et per*

hoc veram suam gratiam esse voluit. Ubi vides eum concludere de sola collatione, et non de praedestinatione, quia nempe eodem modo sciebat rem dari, ac praedestinari a Deo.

Probatio ex D. Augustini discipulis.

D. Fulgent. lib. . . . . ad Monimum, cap. 24. ait; *Praedestinavit ad regnum, quos praescivit ad se misericordiae praevenientis auxilio redituros, et in se, misericordiae subsequentis auxilio, mansuros* Quod manifeste indicat praedestinationem ad gloriam esse post praevisa merita, Et, *eod. lib. cap.* 26. ait: *Posset enim Apostolus, quos dixit vasa misericordiae*, (sic vocans praedestinatos ad gloriam) *vasa justitiae nuncupare: sed si vasa justitiae vocarentur, forsitan ex seipsis habere justitiam, putarentur.* Hic manifestum est Div. Fulgentium velle praedestinatos ad gloriam, tam recte esse vasa justitiae, quam vasa misericordiae, sed non ita vocari propter inconveniens assignatum; ergo vere sunt praedestinati propter eorum justitiam praevisam, non quidem ut a seipsis, sed ut a Deo excitante et adjuvante acquisitam.

Div. Prosper in respons. 15. ad objectiones Gallorum, capit. 16. praescientiam praemittit praedestinationi, dicens: *Qui dicit quod non omnes homines velit Deus salvos fieri, atque in agnitionem veritatis venire, sed certum numerum praedestinatorum*, (scilicet quoad personas determinatum,) *durius loquitur quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiae Dei, qui et omnes vult salvos fieri, atque in agnitionem veritatis venire, et voluntatis sua propositum in eis implet, quos praescitos praedestinavit, praedestinatos vocavit, vocatos justificavit, justificatos glorificavit.* Hic textus valde est notandus, in eo namque reprehendit adversarios, qui volunt certum numerum etiam quoad personas determinatum, a Deo eligi et praedestinari ante merita; ipse vero dicit e contra, Deum esse ex se paratum ad omnes praedestinandos, qui meruerint, sine determinatione unius per alio.

Primasius D. Augustini discipulus et acerrimus gratiae defensor, *in Epist. ad Rom.* in haec verba: *Nam quos praescivit et praedestinavit*, etc. ait: *Praedestinavit, ut qui dono ejus conformis esset*, Christo, *in vita, esset conformis in gloria.* Ecce clarissime gloria praedestinata ob conformitatem in vita Christi, et per consequens ob praevisa merita, cum ibi conformitas in vita, praecedat praedestinationem conformitatis in gloria.

Div. Thom. *Comment. in Epist. ad Rom. cap.* 8. *lect.* 6. aperte suam declarat de praedestinatione sententiam, dicens: *Circa ordinem praescientiae et praedestinationis, dicunt quidam quod praescientia meritorum bonorum et malorum, est ratio praedestinationis et reprobationis, ut scilicet intelligatur quod Deus praedestinet aliquos, quia praescivit eos bene operaturos, et in Christum*

credituros : et secundum hoc, littera sic legitur : Quos praescivit conformes fieri imagini Filii ejus, hos praedestinavit : *Et hoc quidem rationabiliter diceretur , si praedestinatio respiceret tantum gloriam quae datur meritis : sed sub praedestinatione cadit omne beneficium salutare, quod est homini ab aeterno praeparatum: unde ponere quod aliquod meritum ex parte nostra praesupponatur, cujus praescientia sit ratio praedestinationis, nihil est aliud quam ponere gratiam dari ex meritis nostris.* Hic manifeste Div. Doctor distinguit praedestinationem adaequatam, ab ea quae est ad gloriam tantum, et hanc ex praevisis meritis fieri, ait rationabiliter et vere dici posse, declarat nihilominus se , per nomen praedestinationis , non intelligere praedestinationem ad gloriam tantum , sed solam praedestinationem adaequatam, quae respicit gratiam simul et gloriam ; unde quotiescumque D. Doctor loquitur de praedestinatione nisi expresse dicat se loqui de prædestinatione ad gloriam solitarie spectatam, manifestum est, quod semper dedeat intelligi de praedestinatione completa, etiamsi diceret se loqui de praedestinatione ad gloriam, quia haec verba non excludunt gratiam , et per consequens possunt intelligi de utraque , quae sic est ante praevisa merita ratione gratiae, quam includit conglobata illa praedestinatio.

IV. Probatio ex rationibus Theologicis.

Prima ratio. Deus ab aeterno decrevit facere quod facit in tempore, et quidem eodem modo, quo illud in tempore facit, ut docet D. Thom. (*a*) *Eadem ratione Deus*, inquit, *beneficia, quae nobis confert in tempore, praeparavit ab aeterno;* atqui Deus in tempore dat gloriam propter merita, cum det illam per modum mercedis et coronae, quae ex Apost. (*b*) non datur nisi ob partam victoriam, *non*, enim, *coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* Ergo, etc. Minor est de fide.

Prob. maj. 1. Quia Theologi concludunt reprobationem ab aeterno fieri ob praevisa peccata, quia fit in tempore propter peccata; ergo a pari concludere debent praedestinationem ab aeterno fieri ex meritis, quia gloria in tempore datur propter merita.

Prob. maj. 2. Quia SS. Patres inferunt executionem gratuitam ex electione, seu intentione gratuita : *Deus nato gratis gratiam suam tribuit*, inquit Div. Fulgent. (*c*) *quia gratis eam praeparaverat* nasciluro; ergo idem est modus eligendi seu intendendi finem, cum modo illum executioni mandandi. Et certe si quis mereretur primam gratiam, Deus non decerneret ab aeterno illam dare nisi propter merita ; ergo a pari , si datur homini gloria propter merita , Deus ab aeterno non decernit illam dare, nisi propter merita.

(*a*) *Comment. in cap.* 8. *Epist. ad Rom. Lect.* 6.
(*b*) *L.* 1. *de praedest. et gratia.* (*c*) *L.* 1. *de praedest. et gratia.*

Secunda ratio. Quilibet praedestinatus liberè gloriam assequitur; nam Eccl. 15. *Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Atqui liberae assecutioni gloriae opponitur antecedens et absoluta, quam admittunt adversarii, Dei voluntas aliquibus dandi gloriam independenter a praevisis meritis; ergo.

Prob. min. Quia necessitas antecedens opponitur libertati, atqui decretum illud absolutum dandi gloriam ante praevisa merita, infert necessitatem antecedentem respectu assecutionis gloriae; ergo, etc.

Prob. min. Illud antecedentem infert necessitatem respectu assecutionis gloriae, quo antecedenter posito, non potest non poni gloriae assecutio; atqui ita voluntas Dei absoluta et efficax, est antecedens, eaque posita, non potest non poni gloriae assecutio; ergo, etc.

Tertia ratio est : Quia, posita sententia nostrae contraria, poni quoque debet exclusio, saltem negativa, reproborum a gloria ante praevisa quaecumque demerita; atqui exclusio illa compati non potest cum vera ac sincera Dei voluntate salvandi omnes homines; ergo, etc. namque ex illa voluntate Deus auxilia gratiae ad salutem sufficientia largitur, sed ad quid quaeso illa auxilia gratiae pro assequenda gloria, a qua jam sunt exclusi, et ad quam nunquam pervenient?

Solvuntur Objectiones, ex Scriptura.

Objicies 1. Lucae 12. Christus dixit discipulis suis: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Atqui vox ista, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti, quae excludit omne meritum praevisum; ergo electio, seu praedestinatio ad gloriam, est ante praevisa merita.

Resp. dist. ant. Vox ista, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti antecedentem, conditionatam, et inefficacem dandi gloriam sub conditione meritorum, *conc.* significat voluntatem absolutam et efficacem, *nego min.* Certe vox ista, *complacuit*, non potest intelligi de voluntate antecedente, absoluta, et efficaci: alias Judas, qui de illo pusillo grege erat, fuisset efficaciter electus ad gloriam, nec esset reprobatus; ergo debet intelligi de voluntate conditionata, inefficaci, et merae complacentiae promittentis gloriam sub conditione meritorum, quandoquidem monet illos de hac conditione necessaria ad consequendam illam gloriam: *Vendite quae possidetis*, inquit, *et date elemosynam, facite vobis saeculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelis*, etc.

Objicies 2. Joann. 13. Christus ait: *Si haec scitis, beati eritis, si feceritis ea: non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim.* Atqui ibi agitur de electione antecedente ad gloriam, eaque efficaci; ergo ideo erunt beati, quia electi sunt, et consequenter electio ad gloriam est ante praevisa merita.

Resp. nego min. Ille enim textus ad litteram non est de electione ad gloriam, sed solum de perfectione scientiae Christi, per quam intime noverat eos quos elegerat ad Apostolatum, ita ut nosset quid facturi essent, antequam eos Apostolos eligeret; unde sensus est, ego cognosco quales sint interius, quos ad Apostolatum elegi, cum inter eos unus proditor existat.

Inst. D. Aug. illum textum exponit de electione ad gloriam; ergo intelligi debet de illa.

Resp. 2. dist. ant. D. August. exponit illum textum de electione ad gloriam, quam Christus fecit consequenter, et ex praevisione meritorum, *conc.* antecedenter ad praevisa merita, *nego ant.* nam cum D. August. retulit illa verba, *ego scio quos elegerim*, statim dicit, *quos? nisi eos qui beati erunt, faciendo ea quae praecipit, et facienda monstravit, qui efficere beatos potest.* Quod supponit ea bona opera, esse objectum illius electionis.

Objicies 3. Joann. 15. dicit Christus discipulis suis: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*; ergo Christus elegit suos ad gloriam ex mera misericordia, non vero ex praevisis meritis.

Resp. nego conseq. Hic enim locus non potest intelligi de electione ad gloriam, tum quia Judas, qui erat unus ex discipulis quos alloquebatur, non erat praedestinatus tum quia Paulo infra Christus dicit illam electionem esse causam cur mundus Apostolos odio habeat; at mundus non poterat eos odisse ob electionem ad gloriam, cum eam non cognosceret; ergo necesse est quod loqueretur de alia electione, quam mundus cognoscebat, scilicet vel de electione ad Apostolatum, ut ad litteram explicat hunc textum Estius, quare Christus ait: *Elegi vos, ut eatis et fructum afferatis.* Vel de electione ad fidem, aut primam gratiam, quam per externam professionem mundus cognoscebat, ut exponunt contra Semi-Pelagianos DD. Augustinus et Thomas.

Objicies 4. Act. 13. dicitur *Crediderunt, quotquot erant praeordinati in vitam aeternam.* Ergo praedestinatio est causa fidei et bonorum operum, adeoque illa non fit ex praevisis meritis.

Resp. nego conseq. Nam illius textus sensus est: illi crediderunt in tempore, quos Deus, ab aeterno praevidens credituros, praeordinavit ad vitam aeternam; ergo tantum abest ut praedestinatio sit causa bonorum operum, quin potius bona opera sint causa praedestinationis; nihil ergo est in illo textu quod faveat praedestinationi ante praevisa merita, aut quod sit contrarium praedestinationi post praevisa merita.

Objicies 5. Rom. 6. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita aeterna.* Ergo sicut mors aeterna, est propter solum peccatum; ita gloria est propter solam Dei gloriam.

Resp. dist. conseq, Gloria est propter solam Dei gratiam, quatenus gratia sumitur pro operibus quae sunt a gratia, *conc.* quatenus

gratia sumitur pro seipsa formaliter, *nego conseq.* Si enim vita aeterna esset gratia formaliter, daretur gratis in tempore, sicut datur gratia. quod est haereticum. Sic explicat hunc textum D. August. (*a*) *Verumtamen, inquit, quia et ipsa vita aeterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, a tanto Apostolo gratia Dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam aeternam vocari, quia his meritis redditur, quae gratia contulit homini.*

Objicies 6. Ephes. 1. Apost. ait: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti.* Ex quo sic argumentor: Apostolus asserit nos electos esse ad gloriam, non quia praevisi sumus futuri sancti, sed ut simus sancti; ergo illa electio non est ex praevisis meritis.

Resp. nego ant. Ibi enim Apostolus non agit de praedestinatione ad gloriam, sed de praedestinatione ad gratiam vocationis et justificationis, ut patet ex consequentibus, *Praedestinavit nos*, inquit, *in adoptione filiorum per J. C.... in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem peccatorum.* Quae omnia denotant gratiam, et non gloriam, siquidem adoptio, redemptio, et remissio peccatorum pertinent ad gratiam justificationis.

Objicies 7. Rom. 9. de Jacob. et Esau dicitur: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret.) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei,* (Rebeccae) *quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Et postea, *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Unde sic argumentor: Ante omne praevisum meritum Jacob diligitur; atqui per illam dilectionem Jacob, illius praedestinatio intelligitur; ergo praedestinatio est ante praevisum omne meritum.

Resp. 1. *negò maj.* Nam ex loco citato colligitur quidem Deum dilexisse Jacob antequam actu mereretur, non vero ante praevisum illius meritum, unde excludit quidem opera jam facta, sed non opera praevisa.

Resp. 2. *dist. min.* Per dilectionem Jacob, intelligitur illius prædestinatio ad gratiam *conc.* ad gloriam, *nego min.* haec solutio manifesta est ex ipso textu. in quo Apostolus dicit Esau: perinde gratis fuisse hodio habitum, ac Jacob dilectum; ergo si sermo esset de praedestinatione ad gloriam sequeretur reprobationem fieri etiam ante praevisa demerita et ex solo Dei beneplacito, quod nemo, nisi Calvinus aut Calvini sectator, dicet.

Inst. 1. Per reprobationem Esau, figuratur reprobatio negativa, quae est sola exclusio a gloria, et est sine praevisis demeritis: non vero positiva, quae consistit in inflictione pœnæ, et est ex praevi-

(*a*) *L. de corrept. et gratia, c.* 13.

sis demeritis; ergo non repugnat quod textus intelligatur de praedestinatione ad gloriam.

Resp. nego ant. Nam decretum illud Dei, *major servet minori*, non est quid mere negativum, sed est quid positivum, cum sit vera poenae inflictio, durae scilicet servitutis; unde si hic textus figuret reprobationem a gloria, non figurat reprobationem mere negativam, sed etiam positivam, quae cum secundum fidem sit ex demeritis peccatorum, ita et electio ad gloriam, debet esse ex bonorum operum meritis, cum hic eodem modo considerentur.

Inst. 2. Saltem ex his verbis sequentibus: *vasa misericordiae quae praeparavit Deus in gloriam*, colligitur Apostolum loqui de praedestinatione ad gloriam; ergo.

Resp. neg. ant. Quia ibi gloria non sumitur pro gloria caelesti, sed pro gloria Dei extrinseca; seu clarificatione, propter quam Deus praeparavit electos ad gratiam, nimirum ut Deus in eorum operibus laudetur, et glorificetur, ut interpretatur Haymo.

Inst. 3. Ibi opponit Apostolus eos quos Deus praeparavit in gloriam, iis quos dixerat aptatos in interitum, *quod si Deus*, inquit, *volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.* Atqui hic *interitus*, sumitur pro morte aeterna; ergo, *gloria*, sumitur pro gloria aeterna.

Resp. nego ant. Nam oppositio non est inter haec verba, *interitus* et *gloria* sed inter ista, *sustinuit*, et *praeparavit*, ita ut sensus sit, quod malos de se aptos ad damnationem, *sustinuit* mala facere, ut, eos postea puniendo, ostenderet potentiam et justitiam suam in gloriam suam; bonos vero de se ineptos ad bonum, *praeparavit*, per gratiam ad bene agendum in gloriam nominis sui. Itaque utrosque ordinavit in gloriam suam, sed malos indirecte, sustinendo, scilicet eos in peccatis, ut ostenderet in eis suam potentiam, eos puniendo; bonos vero directe in quo est oppositio (praeparando eos per gratiam ad bona opera, ut clarificaretur in eis.

Objectiones ex D. Augustino.

Objicies 1. S. August. pluribus in locis, docet praedestinationem fieri ante omnia merita; ergo.

Resp. dist. ant. Docet praedestinationem ad gratiam fieri ante omnia merita, *conc.* praedestinationem ad gloriam fieri ante omnia merita, *subdist.* ante omnia merita naturalia, et gratiam praecedentia, *conc.* ante omnia merita quae sunt ex gratia, *nego ant.*

Itaque D. Aug. in locis, quae objiciuntur, impugnat Pelagianos et Semi-pelagianos, quorum *primi* docebant gratiam Dei secundum merita nostra naturalia dari; *secundi* vero docebant gratiam dari propter merita quorum saltem initium esset a natura et libero ar-

bitrio; sicque tota quaestio inter S. Augustinum et ejusmodi haereticos, non erat de meritis antecedentibus praedestinationem ad gloriam, sed de meritis antecedentibus praedestinationem ad gratiam. Inde est, quod D. Doctor loquens obiter de praedestinatione ad gloriam, docuit eam non esse factam ex operibus naturalibus ad sensum illorum haereticorum qui non poterant dicere, eam esse factam ex praevisis meritis a gratia praeveniente adaequate profectis, cum saltem tenerent initium fidei esse a nobis, ut solis, et non a praedicta Dei gratia adjutis.

Inst. 1. Gratuita praedestinatio ad gloriam, nihil aliud est, quam Dei propositum antecedens et efficax, quo certus numerus salvandorum, reliquis pereuntibus, a massa perditionis discernitur; atqui talem ad gloriam praedestinationem admisit D. August. ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. D. Aug. Epist. 206. ait: *Certus est ergo praescientiae definitus numerus, et multitudo Sanctorum, quibus diligentibus Deum quod eis donavit per diffusum in cordibus eorum Spiritum Sanctum, omnia cooperantur in bonum*: ergo.

Resp. nego conseq. Quia D. August. per hanc vocem, *Sanctorum*, non intelligit praedestinatos ad gloriam solitarie sumptam, sed intelligit praedestinatos ad primam gratiam sanctificantem, per quam illi sancti sunt pro eo tempore, quo illam habent, quod patet ex titulo illius Epistolae, quae est contra Pelagianos, cum quibus D. Aug. non disputabat de praedestinatione ad gloriam solitarie sumpta, sed de sola praedestinatione ad gratiam.

Resp. 2. *nego iterum conseq.* Quia dato quod ille terminus, *Sanctorum*, exponeretur de praedestinatione ad gloriam solitarie sumptam, nihil tamen inde inferretur contra praedestinationem post praevisa merita, quia D. Doctor docet equidem, quod definitus sit numerus Sanctorum, sed abstrahit a modo quo est definitus; an ante, an post praevisa merita? non declarat; imo si quis vellet rimari mentem Augustini, potius concluderet illam esse post praevisa, quam ante praevisa merita, quoniam numerus ille Sanctorum, vocatur *praescientiae definitus numerus*, quasi diceret, quod ex praescientia meritorum, definitus est quoad personas: et paulo infra ait: *quos ante praescivit;* ergo prius praescitus erat ille numerus quoad personas, quam quoad illas definiretur.

Inst. 2. Ille admisit in Deo intentionem efficacem conferendi aliquibus gloriam ante praevisa merita, qui docuit eam intentionem esse causam, cur efficacia eis dona concedantur, quibus ad salutem perveniunt; atqui id docuit Augustinus, ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. S. Aug. *lib. de corrept. et gratia c.* 7. sic habet: *quicumque ab illa originali damnatione, ista divinae gratiae largitate, discreti sunt, non est dubium quod et procuretur eis audiendum Evangelium: et cum audiunt, credant, et in fide, quae per*

dilectionem operatur, usque in finem perseverant: et si quando exorbitant correpti emendantur. Ergo, juxta Div. Augustinum, intentio efficax aliquibus conferendi gloriam ante praevisa merita, est causa cur eis dona efficacia conceduntur, quibus ad salutem perveniunt.

Resp. neg. conseq. Nam. D. August. hic non agit de praedestinatione ad gloriam solam, sed de praedestinatione adaequata et totali; nam per discretionem a massa perditionis comprehendit omnes effectus praedestinationis, inter quos sunt gloria et omnia gratiae dona; hoc patet ex ipsomet textu, qui, paulo ante verba in objectione laudata, habet, *Discernuntur, non meritis suis. sed per gratiam mediatoris, hoc est in sanguine secundi Adam justificati gratis*, etc. non autem mirum est, si illa discretio, quae complectitur gratiam, sit gratuita.

Inst. 3. D. Aug. ibid. declarat se loqui de praedestinatione ad gloriam solam, *illos ergo elegit*, inquit, *ad obtinendum regnum suum.* Atqui asserit illam praedestinationem esse factam ante praevisa merita, *profecto electi sunt*, inquit, *per electionem gratiae, non praecedentium meritorum suorum, quia gratia illis est omne meritum.* Ergo praedestinatio ad gloriam solam, est ante praevisa merita.

Resp. transeat maj. dist min. Praedestinatio ad gloriam solam, est facta ante praevisa merita naturae, *conc.* ante praevisa merita gratiae, *nego min.* Non enim D. Doctor excludit praedestinationem factam post praevisa merita gratiae, imo potius eam admittit; tum quia praescientiam praemittit praedestinationi, loquens enim de iis qui aliquando justificati, non perseverant, sed in peccato moriuntur; ait: *Non sunt a massa illa perditionis. praescientia Dei et prædestinatione, discreti, et ideo nec secundum propositum vocati, at per hoc nec electi.* Ergo cum vocatio praedestinationem, et praedestinatio praescientiam operum supponat evidenter, sequitur S. August. ibi solum agere de praedestinatione post praevisa merita. Tum quia *lib. de gratia et lib. arb. cap.* 6 aperte declarat se, in materia praedestinationis, admittere merita gratiae, *cum dicunt Pelagiani*, inquit... *aeternam vitam meritis nostris praecedentibus reddi; respondendum est eis, si enim merita nostra sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda illa sententia. Quoniam vero merita humana sic praedicant, ut ea a semetipso habere hominem dicant: prorsus rectissime respondet Apostolus,* quis te discernit?

Dixi: *transeat maj.* Quia manifestum est D. Augustinum in toto illo cap. loqui de sola praedestinatione ad perseverantiam, ut est mere gratuita, et non meritis arbitrii debita; nam licet infra loquatur de gloria, non tamen de ea loquitur, ut de objecto istius praedestinationis, etiam inadaequato; sed tantum loquitur de ea occasionali.

ter, et ratione arctissime conjunctionis, quam habet cum perseverantia, de qua loquebatur; nemo enim electus est ad perseverantiam qui non consequenter eligatur ad gloriam.

Objicies 2. lib. de corrept. et gratia, cap. 14. ait: *Deus cui, volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium.* Ergo Deus eligit ad gloriam ante praevisam humanae voluntatis cooperationem.

Resp. nego conseq. D. August. ibi non loquitur de salute consummata, seu de gloria, sed de salute inchoata, seu de gratia, et justificatione, ut patet ex verbis immediate praecedentibus. *Cum autem*, inquit, *homines per correptionem in viam justitiae, seu veniunt, seu revertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem, nisi ille, qui, quolibet plantante et irrigante, dat incrementum Deus, cui volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium.* Ergo textus non est ad rem praesentem.

Objicies 3. D. Aug. (a) expendens haec verba Apostoli: *Gratia Dei vita aeterna*, ait: *Cum posset dicere Apostolus et recte dicere, stipendium justitiae vita aeterna; maluit dicere, gratia autem Dei vita aeterna: ut hinc intelligeremus non pro meritis nostris Deum nos ad aeternam vitam, sed pro sua miseratione, perducere.* Ergo aperte significat Deum nostra non attendere merita in decernenda praedestinatione.

Resp. dist. ant. Aug. significat Deum, in decernenda praedestinatione, non attendere merita, naturae viribus elicita, *conc.* merita, gratiae beneficio elicita, *nego ant.*, quod sit genuina S. Aug. sententia, constat. 1. Quia asserit Apostolum potuisse recte dicere, *stipendium justitiae vita aeterna.* 2. Quia immediate super illud Psalmistae. *Qui coronat te in miseratione et misericordia*, ait: *Nunquid non corona bonis operibus redditur? sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur . . . ideo dixit Psalmus*, coronat te in miseratione, *etc. quia illius miseratione bona operantur, quibus corona redditur.*

Objicies 4. D. Aug. lib. de dono perseverantiae, c. 9. ait: *ex duobus piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem; illi autem non detur, inscrutabiliora sunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex praedestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, inquit unus praedestinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc secretum, mansissent utique nobiscum.* Ex quo sic argumentor: Juxta D. August. praedestinatio ad gloriam est causa vocationis efficacis et perseverantiae et omnium meritorum; ergo est ante omnia merita praevisa.

Resp. nego ant. Nam D. August. non agit hic de praedestinatione ad gloriam, sed tantum de praedestinatione ad gratiam vocationis efficacis ad fidem et ad perseverantiam, nihilque vult aliud demon-

(a) *L. de gratia et lib. arbit. cap.* 9.

strare, nisi quod vocatio efficax ad fidem et ad perseverantiam, sit donum Dei, mere gratuito concessum, et non hominum meritis redditum.

Inst. Div. August. dans rationem cur illi justificati non perseverent, ait: *Quia non erant praedestinati secundum propositum ejus, qui universa operatur.* Atqui per haec verba, *praedestinati secundum propositum*, intelligit praedestinationem efficacem ad gloriam; ergo D. Aug. vult illam esse causam perseverantiae et omnium meritorum gratiae.

Resp. nego min. Nam D. Aug. per illa verba, intelligit praedestinationem ad perseverantiam, quae a Deo gratis datur, nec hominum meritis redditur. Ita se explicat D. Aug. c. 7. dicens: *Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum*, id est credat, *neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo*, id est perseveret. *Hanc gratiam posuit in illo, quo sortem consecuti sumus; praedestinati secundum propositum ejus qui universa operatur; ac per hoc sicut operatur ut accedamus, sic operatur ne discedamus.* Hic textus de mente D. Doctoris nullum relinquit dubium.

Objectiones ex Discipulis D. Augustini, et ex D. Thoma.

Objicies 1. D. Fulgentius, *lib.* 2. *ad Monimum*, *cap.* 13. ait: *Quos Deus praedestinavit ad gloriam, praedestinavit ad justitiam; quos autem praedestinavit ad paenam, non praedestinavit ad culpam.* Ex quo argumentantur sic: ex D. Fulgentio praedestinatio ad gloriam, est causa praedestinationis ad justitiam; ergo non est ex praevisis meritis.

Resp. nego ant. Non enim dicit, quod prius praedestinet ad gloriam, quam ad justitiam, cum nullum sit ibi comparativum ex quo deducatur illa prioritas, sed praecise dicit, quod nullum Deus praedestinet ad gloriam, quin eum praedestinet etiam ad justitiam, quod tantum indicat individuam societatem, quae est inter utramque illam praedestinationem.

Inst. D. Fulgent. (*a*) ait: *Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita sua bonitate praedestinavit ad regnum*; ergo gratuita bonitate, non ex praevisis meritis.

Resp. dist. conseq. Non ex praevisis meritis naturae, *conc.* non ex meritis gratiae, *nego conseq.* Hoc declarat S. Doctor, cum addit *ad quod regnum diversis temporibus per Sacramenta, quae ad fidem incarnationis suae Christus instituit, illi pervenerunt, quos Deus gratis, nulla bonae voluntatis, vel boni operis merito praecedente, salvavit.* Ubi excludit solum meritum naturae. Deinde D. Fulgentius loquitur de praedestinatione secundum executionem, seu de collatione gloriae; atqui de fide est quod non detur sine meritis; ergo.

(*a*) *Lib. de fide ad Petrum*, *cap.* 3.

Objicies 2. D. Prosper. ad excerpta Genuensium cap. 6. ait; *Absit talis impietas, ut quemquam putemus meritis suis erui de potestate tenebrarum, et in regnum Filii Dei debita non gratuita adoptione transferri.* Ergo prædestinatio ad vitam aeternam est gratuita.

Resp. dist. conseq. Est gratuita, eo quod gratia sit ejus radix et origo, *conc.* eo quod non retribuatur, nec destinetur meritis gratiæ, *nego conseq.* Excludit ergo S. Doctor sola opera viribus naturae elicita.

Objicies 3. Div. Thomas (a) ait: *Quare*, Deus, *hos elegit ad gloriam, et illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.* Ergo in mente D. Thomae, praedestinatio ad gloriam non supponit merita, sed fit ex sola Deï voluntate.

Resp. dist. conseq. Praedestinatio unius prae alio fit ex sola Dei voluntate; *conc.* praedestinatio absolute sumpta, *nego conseq.* Alias sequeretur Deum ex sola sua voluntate aliquem absque ullis demeritis reprobare positive, quod est haereticum; porro quod Div. Doctor loquatur de praedestinatione et reprobatione comparate unius prae alio, ostendit textus D. Augustini, quem in confirmationem suae sententiae adducit: *quare hunc trahat, et hunc non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare.*

Instit. 1. D. Thom. in arg. *sed contra est*, ait ex Apost. *non ex operibus justitiae quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit: sicut autem salvos nos fecit, ita et praedestinavit nos salvos fieri; non ergo praescientia meritorum est causa, vel ratio praedestinationis.*

Respond. 1. Argumentum est ab adversariis solvendum, nam ibi D. Doctor eundem agnoscit ordinem intentionis gloriae, quem executionis; atqui praedestinatio secundum ordinem executionis fit ex praevisis meritis, ut fides docet; ergo.

Resp. 2. *dist. conseq.* Praescientia meritorum, non est causa praedestinationis adaequatae, *conc.* inadaequatae, ad gloriam solitarie sumptam, *nego* D. enim Thomas distinguit praedestinationem inadaequatam ad gloriam, a praedestinatione adaequata, quod nulla hujus detur causa meritoria, bene vero illius, *effectum praedestinationis possumus considerare dupliciter*, inquit, *uno modo in particulari, et sic nihil prohibet aliquem effectum praedestinationis esse causam et rationem alterius... sicut si dicamus quod Deus praeordinavit se daturum alicui gloriam ex meritis, et quod praeordinavit se daturum alicui gratiam ut mereatur gloriam. Alio modo potest considerari effectus praedestinationis in communi, et sic impossibile est, quod totus praedestinationis effectus in communi habeat aliquam causam ex parte nostra; quia quidquid est in homines ordinans ipsum ad salutem, comprehendit totum sub*

(a) 1. *p.* 23. *art.* 5. *ad* 3.

effectu praedestinationis, etiam ipsa praeparatio ad gratiam, neque enim hoc fit nisi per auxilium divinum.

Textum hunc integrum, etsi prolixiorem, referre necesse fuit, quod ex illo genuina D. Thomae sententia perfecte aperitur, et possunt solvi omnia, quae objiciuntur ex ipso contra nos.

Solvuntur Objectiones ex rationibus Theologicis.

Objicies 1. Deus prius vult dare gloriam, quam velit dare gratiam; ergo vult dare gloriam ante praevisa merita quae sunt a gratia.

Prob. ant. Qui ordinate et sapienter vult, prius intendit finem quam media: siquidem movetur ad electionem mediorum ex voluntate finis; atqui Deus ordinate et sapienter vult; ergo prius intendit dare gloriam, quam intendat dare gratiam.

Resp. dist. maj. Prius intendit finem quam media, si velit finem sub unica ratione finis, *conc.* si velit finem sub ratione mercedis et praemii, *subdist.* prius vult finem conditionate, *conc.* absolute, *nego maj.* et sic ad consequens. *Itaque*, gloria non solum decernitur ut finis, sed etiam ut praemium; atqui quod sic decernitur, non decernitur absolute, sed conditionate, nempe, si is, cui finis intenditur, laborare velit ad eum obtinendum; ergo.

Inst. 1. Gloria non tantum habet rationem mercedis, sed etiam haereditatis; atqui haereditas efficaciter intenditur ante praevisa merita; ergo.

Resp. dist. maj. Habet rationem haereditatis jure adoptionis, *conc.* jure nativitatis, *nego*. Porro ad haereditatem jure adoptionis capessendam, requiritur, ut Filius Dei adoptivus per bona opera acquirat aditum ad haereditatem: sumus *haeredes quidem Dei*, ait Apost. (*a*) *cohaeredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur.*

Inst. 2. Atqui revera Deus prius intendit efficaciter finem quam media; ergo.

Prob. subsumpt. Deus prius eligit finem, quam eligat media ad finem, ut docet D. August. (*b*) de Tyriis et Sydoniis, qui credidissent, si vidissent opera Christi, *sed quoniam ut crederent, non erat eis datum*, inquit, *etiam unde crederent est negatum.* Ergo voluntas finis efficax, est semper prior voluntate mediorum.

Resp. nego conseq. Quia ubi unum colligitur ex alio comparato, necesse est, ut inter utrumque intercedat aliqua paritas, in eo in quo ipsa comparantur; atqui nulla est paritas inter praedestinationem ad fidem, seu gratiam, de qua solum loquitur D. August. in objectione, et praedestinationem ad gloriam solam, de qua nobis controversia est, idque in iis in quibus comparantur scilicet in finibus et in mediis eorum; ergo.

(*a*) *Ad Tit.* 3. *v.* 7. (*b*) *L. de dono persever c.* 14.

1. *Non est paritas in finibus* : finis enim praedestinationis ad fidem, est absolutus, nec enim fides pendet a meritis, cum praecedat omne meritum. *E contra*, finis praedestinationis ad gloriam solam, est conditionatus et limitatus ad merita, in quo est magna disparitas, cum nôn repugnet rem absolutam decerni absolute, rem autem conditionatam repugnet decerni ante praevisionèm conditionis futurae.

2. *Non est paritas in mediis* : nam media actus fidei, quae sunt actualia gratiae auxilia, sunt tantumodo media respectu Dei intendentis actum fidei ut finem, et sic debent esse posteriora fine in mente Dei, quia media ut media, sunt posteriora fine. At vero, media respectu glorificationis nostrae, quae sunt merita nostra, non sunt media respectu Dei, sed tantum respectu nostri, et sic non postulant esse posteriora in mente Dei : imo postulant esse priora, cum respectu Dei sint motiva : motiva autem ut motiva, semper debent esse priora in mente decernentis, quam id quod decernitur vi illorum.

Inst. 3. Effectus est posterior sua causa, saltem in aliquo signo rationis; sed opera meritoria a Deo volita, sunt effectus praedestinationis ad gloriam; ergo illa sunt Deo volita in priori signo rationis, adeoque praedestinatio fit ante praevisa merita.

Resp. nego min. Unicus est enim et proprius effectus praedestinationis ad gloriam solitarie sumptam, nempe ipsa gloria, quae sola nobis confertur vi praedestinationis ad illam, sicut ex D. August. (*a*) unicus est effectus praedestinationis ad gratiam solam, nempe gratia, quam solam respicit; *Praedestinatio, quae in bono est*, inquit, *gratiae est, ut dixi, praeparatio*: *gratia vero est ipsius praedestinationis effectus.*

Objicies 2. Efficax volitio mediorum ad finem efficacium supponit efficacem intentionem finis; atqui Deus praedestinatis confert media efficacia ad gloriam, quae non confert reprobis; ergo Deus efficacem habet intentionem dandi gloriam praedestinatis ante praevisa merita.

Resp. 1. nego maj. Juda(enim erat reprobus, tamen longe plures et efficaciores gratias recepit, quam rusticus, qui, in statu gratiae sanctificantis vitam finiens, est electus: ergo volitio mediorum efficacium, non supponit intentionem efficacem finis.

Resp. 2. *dist. maj.* Volitio mediorum efficacium absolute et independenter a libera voluntatis per gratiam motae et excitatae cooperatione, *conc.* efficacium conditionate et dependenter a cooperatione voluntatis a gratia excitatae, *nego maj.* Atqui Deus praedestinatis dat media efficacia ad gloriam, conditionate et dependenter ab eorum libera cooperatione, *conc.* secus, *nego*. Itaque, quae-

(*a*) *L. de praedest. Sanctor. cap.* 10.

cumque supponatur gratiae efficacia, de fide est voluntatem ipsi semper posse dissentire si velit, et ideo non est efficax *in actu secundo*, nisi voluntas, a gratia mota et excitata, ipsi consentiat.

Inst. 1. Ideo ergo Deus praedestinatis confert gratiae auxilia, quia praevidit ipsis profutura: atqui hoc fieri non potest, nisi ipsis velit efficaciter gloriam ante merita; ergo.

Resp. nego maj. Deus equidem decernit praedestinatis auxilia gratiae, quae praevidit habitura effectum, sed non ea decernit, quia praevidit ea habitura effectum, quasi illa auxilia non seligeret, nisi essent habitura effectum: decernit ergo illa ex mero beneplacito, quoniam alia media, quae efficacia non forent; licet sufficientia ad effectum consequendum posset decernere. Similiter non decernit Deus reprobis media inefficacia, quia praevidit ea fore inefficacia, sed decernit media ad effectum consequendum sufficientia, quae praevidit, ex prava hominis voluntate fore inefficacia.

Inst. 2. Est specialis Dei affectus erga electos; atqui ille affectus in eo elucet, quod Deus illis decernat media, quae non modo praevidet profutura, sed quia sunt profutura; ergo.

Resp. nego min. Sufficienter enim talis affectus in eo elucet, quod Deus, inter multa gratiae auxilia, ea seligat ac ipsis conferat, quibus praevidet eos consensuros; ideoque salutem aeternum consecuturos: illa autem confert ex mero suo beneplacito.

Inst. 3. Deus debet velle alio modo gloriam praedestinatis, quam reprobis; atqui non alio modo vellet, nisi volitio mediorum efficacium supponeret antecedentem efficacem volitionem gloriae respectu praedestinatorum; ergo.

Resp. nego maj. Nam, in illo priori, vult tantum affectu simplici gloriam comparandam per merita, quae non ponuntur nisi post illam primam intentionem, qua scilicet *vult omnes homines salvos fieri*. Itaque, prima discretio praestinatorum a reprobis. ponenda est in decreto conferendae gratiae efficacis, non ad solum primum actum, sed ad illum et consequentes, per quos perseveretur.

Objicies 3. Ex D. Aug. (*a*) *Nullum est illustrius praedestinationis exemplar, quam ipsemet Salvator;* atqui praedestinatio Christi fuit ante praevisa merita; ergo.

Resp. dist. maj. Christus est exemplar nostrae praedestinationis ad gratiam, *conc.* ad gloriam, *nego maj.* Alias sequeretur quod sicut Christus fuit actu beatus ante merita, ita etiam et nos deberemus esse beati ante merita, quod est absurdum. Nec aliud intendit D. August. qui, *ibidem*, explicat illam similitudinem praedestinationis nostrae, cum praedestinatione Christi quoad gratiam sanctificantem, quæ nos facit esse filios Dei adoptivos *sine ullo marito præcedentis voluntatis nostrae*, sicut ipse fuit Filius Dei naturalis *sine ullo merito praecedentis voluntatis ejus*.

(*a*) *L. de dono perseverantiae*, c. 24.

Objicies 4. Eodem modo praedestinamur ad gloriam, quo praedestinamur ad perseverantiam, quae immediate conjungitur cum gloria; atqui praedestinamur ad perseverantiam actualem ante praevisa merita; ergo.

Resp. dist. min. Praedestinamur ad perseverantiam ante praevisa merita de condigno, *conc.* de congruo, *nego min.* Nam electi per preces et bona opera de congruo merentur, et impetrant gratiam perseverantiae. *Hoc ergo donum Dei*, inquit D. August. (*a*) *suppliciter emereri potest, licet cum datum fuerit, amitti contumaciter non possit.* Imo *cap.* 16. dicit, Deum illud donum, *non nisi conantibus praeparasse.*

Inst. 1. Quod est ex mera misericordia, non est ex meritis; atqui perseverantia est ex mera misericordia, cum ab August. vocetur *donum Dei*, ergo, etc.

Resp. dist. maj. Non est ex meritis justitiae, *conc.* ex meriti congruis et impetrationis, *nego maj.* Porro merita congrua et impetrationis, non impedium meram Dei misericordiam, cum adstringant Deum ex justitia, sed tantum ex quadam decentia bonitatis et clementiae.

Inst. 2. Perseverantia, ex C. Tr. (*b*) non potest haberi, nisi ex speciali Dei auxilio; ergo datur sine ordine ad meritum congruum, quod importat semper aliquod debitum.

Resp. nego conseq. Quia solum meritum justitiae importat debitum.

Objicies 5. Si electio ad gloriam facta esset ex praevisis meritis mysterium praedestinationis non esset incomprehensibile; quaerenti enim cur unus praedestinetur, alter reprobetur, facilis est responsio, quia nimirum Deus praevidit, unum habiturum merita, et alterum demerita; atqui hoc est contra Apost. *Rom.* 11. exclamantem: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus!* etc. Ergo.

Resp. nego maj. Licet enim in nostra sententia nonnullae difficultates, ad quietem animarum, emolliantur, multae tamen supersunt, quas nullus mortalium poterit unquam solvere, ait Tournely; *Quare ex multis efficacibus gratiae auxiliisque tali homini Deus conferre posset, cum quibus salvus fieret, ea tamen dumtaxat conferat, quibus non consentiet; alteri vero ea, quibus praevidetur consensurus? quare illum efficaciter trahat, non istum?* O altitudo! *quare ex duobus justis, unum ex hac vita rapiat dum justus est, alterum vero tentationum periculis obnoxium relinquat, quibus futurum est, ut aliquando succumbat? O altitudo! quare uni, etiam non oranti, perseverantiam det, alteri vero non det?* O altitudo! *quare e duobus hominibus, unum, qui longe majoribus*

(*a*) *L. de dono perseverantiae*, c. 6. (*b*) *Sess.* 6, *can.* 21. *de Justif.*

implicitus est sceleribus, *efficaciter convertat, alterum vero non ita scelestum derelinquat?* O altitudo! *quare e duobus infantibus originali peccato aequaliter infectis, permittat unum baptizari, antequam moriatur, alterum vero non baptizari?* O altitudo!

ARTICULUS III.

De effectibus praedestinationis adaequatae.

Nota 1. Effectus praedestinationis, est, id omne, quod, virtute praedestinationis factae Deus ex speciali affectu confert electo ut eum ad gloriam perducat. Unde:

Nota 2. Ad effectum praedestinationis tres requiruntur conditiones;

Prima, ut talis effectus sit a Deo, quemadmodum ipsa praedestinatio formaliter sumpta, est a Deo. Quare peccatum non potest dici effectus proprie dictus praedestinationis; licet enim cadat sub praescientiam Dei, non tamen cadit sub praedestinationem, ut docet D. Aug. *lib. de pradest. Sanctorum cap.* 10,

Secunda, ut detur ex meritis Christi. *Deus enim, praedestinavit nos per Christum.* Quare creatio non est effectus praedestinationis.

Tertia, ut certissime ad ipsius gloriae consecutionem conducat, sive formaliter, sive dispositive, sive etiam occasionaliter.

Quaeres 1. *Quot sunt effectus praedestinationis adaequatae, id est, tum ad gratiam, tum ad gloriam?*

Resp. Sunt tres, ad quos omnia, quae ad gloriam assequendam conferunt, reducuntur nempe, gratia vocationis, gratia justificationis, et glorificatio, juxta illud Apostoli Rom 8. (*quos autem praedestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit, quas autem justificavit, illos et glorificavit.*

Ratio est, quia id omne quod oritur ex praedestinatione tamquam ex causa, reducitur ad perfectam et integram hominis praedestinati liberationem: atqui integra et perfecta praedestinati liberatio sit adaequate per gratiam, tum actualem, tum justificantem, per quam liberatur a servitute peccati; et per gloriam, per quam liberatur ab omnibus miseriis, tum animae, tum corporis; ergo.

Dices. 1. Effectus praedestinationis nequeunt esse communes praedestinatis et reprobis; atqui vocatio et justificatio sunt communes praedestinatis et reprobis; ergo.

Resp. dist. min. Vocatio et justificatio sunt communes, etc. si spectentur in se, *conc.* si spectentur ex parte Dei, *nego min.* Porro non quaelibet vocatio et justificatio sunt praedestinationis effectus; sed eae duntaxat quae a Deo dantur ex absoluta et efficaci intentione perducendi ad gloriam, sic solis electis dantur; reprobis vero con-

ceduntur tantum ex voluntate Dei generali salvandi omnes homines, ideo in illis sunt tantum communes providentiae generalis effectus.

Inst. Omnes praedestinati non habent gratiam vocationis, ut patet exemplo parvulorum post susceptum baptisma decedentium, qui gratiam vocationis non possunt recipere defectu rationis et liberatis ergo.

Resd. dist. ant. Omnes praedestinati non abent gratiam vocationis, immediate, *conc.* mediate saltem, *nego.* Licet enim parvuli per se et immediate non vocentur ad baptismum, vocantur tamen mediantibus iis qui eorum curam gerunt.

Dices. 2. Quandoque contingit electos, a gratia justificationis per peccatum mortale excidere: ergo, eo saltem in casu, justificatio non est in electis effectus praedestinationis.

Resp. nego conseq. Etsi enim illa justificatio, per peccatum mortificetur, nhilominus per subsequentem poenitentiam reviviscit, ac proinde ad gloriam consequendam ordinatur.

Dixi in resp. *Tres praedestinationis effectus*, *ad quos omnia quae ad gloriam consequendam conferunt, reducuntur.* Quia.

1. *Ad gratiam vocationis*, reducuntur omnia auxilia externa, quae, simul cum internis, ad justificationem concurrunt; talia sunt Evangelii praedicatio, miracula, bona aliorum exempla, a parentibus christianis ortus et educatio, occasionum peccandi remotio, fraterna correctio, morbi, calamitates, etc.

2. *Ad gratiam justificationis* reducuntur, habitus fidei, spei et caritatis et aliarum virtutum supernaturalium, item dona Spiritus sancti. gratiae sacramentales, et donum finalis perseverantiae.

3. *Ad glorificationem* revocantur omnia dona gloriae accidentalis, quae vel animam, vel corpus respiciunt. Illa enim proveniunt ab illa benevolentia, qua Deus electos dilexit ob merita, et per quam tot et tanta suae largitatis dona ipsis praeparavit.

Dices. Plura ex illis donis sunt naturalia; ergo non sunt effectus praedestinationis.

Resp. dist. conseq. Non sunt effectus praedestinationis, per se et ratione sui, *conc.* per accidens et ratione ordinationis divinae, *nego.* Licet ergo illa dona non sint entitative supernaturalia, pertinent tamen ad ordinem supernaturalem ratione ordinationis Dei, qui illa concedit ex meritis Christi, quatenus juvant praedestinatos ad gloriam consequendam; sic bona fortunae dici possunt aliquando praedestinationis effectus, quando scilicet inserviunt ad eleemosynas erogandas, et ad obtinendam salutem.

Qu. 2. *An peccati permissio praedestinationis sit effectus?*

Resp. Probabilius est quod sit praedestinationis effectus occasionalis. Quia illud est effectus praedestinationis, quod praedestinato praebet ansam illa sectandi et exequendi quae conducunt ad

gloriam ; atqui talis est peccati permissio, dicente D. Aug. serm. 33. de verbis Domini, *Audeo dicere: superbis continentibus expedit cadere, ut in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur, et cum timore et tremore salutem suam operentur.*

Objicies. 1. Effectus praedestinationis, est Dei beneficium ; atqui permissio peccati non est Dei beneficium, imo est beneficii Dei subtractio, gratiae nempe efficacis; ergo.

Resp. dist. min. Non est Dei beneficium, secundum se, *conc.* quatenus a Deo intenditur et ordinatur ad praedestinati salutem, *nego.* Permissio enim peccati, hoc ultimo modo considerata, est Dei beneficium, cum per eam electus fiat magis humilis, ac imposterum magis cautus, ut tradit D. Aug. *l. de corrept. et gratia cap* 9.

Objicies. 2. Effectus prædestinationis confertur ex meritis Christi; atqui permissio peccati non confertur ex meritis Christi ; neque enim Christus Patrem rogavit ut ab eo electis gratiam removeret : ergo.

Resp. dist. min. Permissio peccati in se considerata, *conc.* sic enim est effectus providentiae communis: considerata quatenus ordinatur in praedestinati salutem, *nego.* Permissionem peccati sic consideratam Christus postulavit a Patre.

Subsumes. Ergo licebit a Deo petere permissionem proprii peccati ; atqui hoc est absurdum ; ergo.

Resp. neg. sequelam, Cum enim peccatum non possit esse in homine, quin fiat propria ipsius voluntate, idcirco homo non potest petere permissionem peccati, quin pariter petat voluntatem peccandi, quod est vere malum et peccatum.

Prob. seq. Licet petere id omne, quod Christus nobis meruit ; ergo.

Resp. dist. ant. Licet petere quod Christus meruit per se, *conc.* quod meruit tantum ex consequenti, *nego.* Permissionem autem illam peccati meruit tantum ex consequenti, quatenus nempe sua merita obtulit Patri, ut ex illa permissione eliceret gratias praedestinato conferendas, ut cautior et ferventior per poenitentiam resurgat.

ARTICULUS IV.

De proprietatibus praedestinationis.

Nota. Proprietates praedestinationis sunt ejus certitudo, immutabilitas, et concordia cum libertate, de quibus breviter sit.

CONCLUSIO I.

Praedestinatio secundum se est certissima. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. *Joann.* 10. Christus de suis electis loquens, ait: *Oves meae vocem meam audiunt: et ego cognosco eas, et se-*

quuntur me, et ego vitam aeternam do eis: et non peribunt in aeternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Et c. 13. *scit Christus quos elegerit.* Ergo Deus certo cognoscit numerum electorum in communi, et personas electas in particulari.

Prob 2. *ratione:* Quod Deus futurum praescivit; quodque decrevit efficaciter, illud est certissimum, cum ejus praescientia non possit falli, eo quod sit perfectissima, nec decretum ejus impediri, eo quod Deus sit omnipotens; atqui decrevit ut praedestinati essent beati, et hoc futurum esse praescivit; ergo praedestinatio est certissima: nihil enim aliud est hanc esse certissimam, quam certissimum esse ejus objectum. Quod argumentum est Div. Augustini (a) de praedestinatis dicentis: *Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla vi revincitur Deus.*

CONCLUSIO II.

Praedestinatio non est certa respectu nostri, certitudine absoluta, absque speciali revelatione. Prop. est de fide.

Prob. Philipp. 4. *Cum metu et tremore vestram salutem operamini.* Atqui haec timoris incussio excludit firmam de futura salute securitatem et certitudinem; ergo, etc. Hinc D. Aug. *ibid. c.* 13. ait: *Quis enim ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate vivitur, in numero praedestinatorum se esse praesumat?* Cum Eccl. 9. dicatur: *Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit: sed omnia in futurum servantur incerta.*

Tandem Conc. Trid. *sess.* 6. *can.* 16 definit: *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiae donum se certo habiturum, absoluta et infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit.*

Dices 1. Joann. 5. *Hae scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis aeternam, qui creditis in nomine filii Dei.* Ergo certi esse possumus de nostra praedestinatione.

R. nego conseq. Quia ibi nomine vitae aeternae, non intelligitur vita aeterna perfecta, et in re; sed inchoata, et in spe; quomodo *Rom.* 8. dicitur, *spe salvi facti sumus.*

Inst. Apost. *Thessal.* 1. ait; *Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram.* Ergo.

Resp. nego cons. Nam Apost. ibi loquitur duntaxat de electione Thessalonicensium ad gratiam Dei, addit enim: *Quia Evangelium nostrum non fuit: ad vos in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu sancto, et in plenitudine multa.*

Dixi in prop. *certitudine absoluta*: quia possumus de praedestinatione nostra esse certi certitudine morali, quae licet non excludat

(a) *L. de corr. t. et gratia, c.* 7.

omnem formidinem, excludit tamen anxietatem, et quamdam confert fiduciam: illius autem certitudinis varia assignantur signa, qualia sunt illa quae continentur octo beatitudinibus, *Matth*. 5. et alia quae tradunt Patres vitae spiritualis, quae hic enumeramus.

1. Frequens sacramentorum usus cum debitis dispositionibus.
2. Zelus honoris Dei, et salutis proximi.
3. Frequens de Deo sermo et cogitatio.
4. Desiderium patiendi pro Christo.
5. Ardens studium audiendi, et docendi verbum Dei.
6. Rerum caducarum contemptus, et caelestium amor.
7. Metus et tremor in operanda salute, cum vera humilitate conjunctus, de quo signo Gregorius M. *l.* 34. *moral.* ait: *Quia Redemptor noster corda regit humilium, Leviathan rex superborum: aperte cognoscimus, quod evidentissimum reproborum signum, est superbia: et contra humilitas electorum.*
8. Devotio erga B. M. V. cui Ecclesia accomodat ista, *Prov*. 8. verba; *Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem* a *Domino*. Et dequa sermonem faciens D. Anselmus cit. a S. Antonino *p.* 4. *tit.* 15. *cap.* 14. §. 7. ait: *Sicut impossibile est, ut illi, a quibus oculos suae misericordiae avertit, salventur; ita necessarium est, ut hi ad quos convertit oculos suos, pro eis advocans, justificentur, et glorificentur.*

CONCLUSIO III.

Praedestinatio, sive consideretur ex parte Dei, sive ex parte praedestinatorum, est omnino immutabilis.

Prob. prima pars. Nam praedestinationem esse immutabilem ex parte Dei, est Deum non mutaturum decretum, quo statuit efficaciter gloriam electis conferre; atqui Deus nunquam mutabit; cum enim sit sapientissimus, consilium non mutat; ergo, etc. hinc Apost. 2. ad Tim. 2. ait: *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc; novit Dominus qui sunt ejus.*

Prob. secunda pars. Praedestinationem esse immutabilem ex parte pradestinatorum, idest praedestinatos non posse non consequi gloriam ad quam electi sunt; atqui eam revera non possunt non consequi; ergo, etc. hinc D. Augustinus (*a*) ait; *Certus est praedestinatorum numerus, qui neque augeri potest, neque minui.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. D. Aug. ibidem, super illud Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, dicit; *alius non est accepturus, nisi iste perdiderit.* Atqui hic locus intelligitur de corona per praedestinationem assignata, quae potest amitti; ergo, etc.

Resp. nego min. Hic enim locus intelligendus est de praedestina-

(*a*) *L. de correp. et gratia, c.* 7.

tis ad aliquam gratiam, a qua excidere possunt: qui enim praedesti-natus est ad gratiam, scilicet sanctificantem, habet quidem coronam ex meritis, nondum habet ex praedestinatione divina, ut observat Divus Thomas, *quaest.* 23. *art.* 6 *ad* 1.

Inst. Possibile est praedestinatum peccare, lethaliter, et in peccato mori, et potest tunc Deus non praedestinare, quem antea praedestinaverat; ergo praedestinatio non est immutabilis.

Resp. dist. ant. Potest in sensu diviso, *conc.* in sensu composito, id est, posito quod sit praedestinatus, *nego*. Ita D. Thom. hic ad 2. et 3. porro illa possibilitas nunquam reducenda est ad actum ; et consequenter *ex hoc non tollitur praedestinationis certitudo*, ait D. Thom. hic.

Objicies 2. Si immutabilis sit praedestinatio, ita ut numerus praedestinatorum augeri vel minui non possit, valebit haec Semipelagianorum argutia Augustino toties objecta; *Ex utraque parte superfluus labor est si neque rejectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere.* Absurdum consequens ; ergo etc.

Resp. dist. ant. Valebit, si praedestinatio sit immutabilis propter decretum Dei absolutum et antecedens praevisionem meritorum gratiae, *transeat. ant.* (quod eis est solvendum, qui admittunt praedestinationem fieri ante praevisa merita.) Valebit, si praedestinatio fiat ex Decreto Dei supponente praevisionem meritorum gratiae, *nego antec.* nam ex tali praedestinatione, non alia quam consequens oritur necessitas; *adeoque quod praedestinatus, in sensu composito, damnari non possit, nec reprobus salvari*, *ex libera praedestinati et reprobi determinatione nascitur, quam Deus ab aeterno cognovit*, ait Tournely.

Objicies 3. Praedestinatio est idem realiter cum libro vitae ; atqui liber vitae non est immutabilis; ergo,

Prob. min. Qui in libro vitae scripti sunt, possunt ex eo deleri : dixit enim Moyses, Exodi 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.*

Nota 1. Ante responsionem. Liber vitae definitur a D. Thom. (a). *Notitia Dei, qua retinet firmiter se aliquot praedestinasse ad vitam aeternam.* Unde liber vitae non differt a praedestinatione, nisi prout memoria differt ab objecto suo. cum sit tantum cognitio praesens eorum quos Deus ab aeterno elegit.

Nota 2. Cum duplex sit vita supernaturalis, una *inchoata*, nempe gratia quae vitae aeternae radix est et principium ; et *consummata*, nempe gloria, ideo duplex liber vitae distinguitur, nimirum *liber vitae secundum quid*, in quo inscribitur qui ad gratiam prae-

---

(a) 5. *p. q.* 24 *art.* 1.

destinatus est; et *liber vitae simpliciter*, in quo inscribitur qui ad gloriam aeternam est praedestinatus. His diligenter notatis

Resp. dist. ant. Qui scripti sunt in libro vitae *secundum quid*, possunt ex eo deleri, *conc. ant.* qui scripti sunt in libro vitae simpliciter possunt ex eo deleri *neg ant.* potest ergo quis excidere a gratia, vitae nunquam vero a gloria, quando ad eam est praedestinatus.

Ad Textum Exodi, dico. Moysen postulasse deleri de libro vitae, sumpto non pro inscriptione praedestinatorum, sed pro inscriptione viventium, paratus vitam propria pro salute populi Israelitici fundere, quomodo clare asserit. *n.* 11. dicens, ad Dominum: *Obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis.*

Inst. Regius Psaltes, *Psal.* 68. loquens de libro vitae simpliciter, ait. *Deleantur de libro viventium.* Ergo praedestinati possunt deleri de libro vitae simpliciter.

Resp. dist conseq. Possunt deleri negative, id est, non inscribi, *conc.* positive, *nego* Ita D. August. in hunc Psalmum, *Delebuntur*, inquit, *de libro viventium, id est, non ibi se esse cognoscent: nam versus qui sequitur exponit, quod dictum est: et cum justis non scribantur. Dixi ergo, deleantur secundum spem eorum. Secundum autem aequitatem tuam, quid dico! non scribantur.*

CONCLUSIO IV.

Praedestinatio nullam necessitatem imponit praedestinatis.

Prob. Decretum quod supponit scientiam conditionatorum, non imponit necessitatem praedestinatis; quia ex bonis operibus, quae praedestinatus in hac vita exercet, pendet: atqui decretum praedestinationis supponit scientiam conditionatorum, per quam praevideatur causa libera sese determinatura, in hypothesi quod Deus velit concurrere cum illa; ergo, etc.

Dices: D. August. (*a*) ait; *Dei voluntas, rerum necessitas est.* Ergo decretum praedestinationis imponit necessitatem.

Resp. nego conseq. Nam D. Aug. ibi agit de prima rerum creatione, quae facta est prout Deus voluit; quod ad praesentem quaestionem non pertinet.

Quaeres: *An praedestinatio juvari possit Sanctorum precibus.*

Resp. affirm. Quia quidquid praedestinatos juvat ad merendum, illud praedestinationem juvat, cum ex meritorum praevisione praedestinentur: sed preces Sanctorum juvant praedestinatos ad merendum, emerentur enim aliis suppliciter gratiam ergo, etc. Hinc Div. Augustinus (*b*) ait: *Orat Ecclesia, ut increduli credant: Deus ergo eos convertit ad fidem: orat ut credentes perseverent, Deus ergo donat perseverantiam usque in finem.*

(*a*) *L.* 6. *de Genes ad litteram, cap.* 15.
(*b*) *De dono persever. cap.* 7.

QUÆSTIO IV.

De Reprobatione.

Nota 1. Reprobatio a gloria (de reprobatione enim a gratia efficaci hic non agimus) definitur a magistro, (*a*) *Praescientia impietatis quorumdam, et praeparatio damnationis eorumdem.* Explico definitionem.

Dicitur 1. *Praescientia impietatis*, ut detur intelligi, quod sicut praedestinatio fit ex praevisis meritis, sic et reprobatio ex praevisis demeritis.

Dicitur 2. *Impietatis*, per quod intelligitur, vel peccatum originale solum, vel actuale solum, vel utrumque simul conjunctum in adultis peccatoribus non baptizatis.

Dicitur 3. *Et praeparatio damnationis eorumdem;* per quod intelligitur efficax et absolutum Dei decretum aliquos excludendi a gloria, et ad supplicium aeternum deputandi.

Nota 2. Reprobatio duplex est, positiva, scilicet, et negativa.

Reprobatio positiva, est, decretum divinum, quo aliqui excluduntur a vita aeterna, et deputantur ad poenas aeternas: haec etiam dicitur, *adaequata*.

Reprobatio negativa, secundum aliquos Scholasticos, definitur, *mera non electio ad vitam aeternam;* unde non tam est actus divinae voluntatis, quam ejusdem actus suspensio, qua Deus aliquos gratuito ad gloriam eligendo, non involvit alios in isto electionis decreto, sed mere negative se habet erga illos. Secundum alios definitur, *Actus positivus, quo Deus quosdam non tantum non elegit, sed etiam exclusit, a vita aeterna, tanquam a beneficio indebito*, quo sensu potest etiam dici reprobatio positiva secundum quid.

Porro reprobatio, quae *negativa* dicitur, sive sit pura actus negatio, sive sit actus positivus, perinde est quantum ad causam reprobationis; eadem enim dura et acerba incommoda ex utroque modo prætensam illam reprobationem, negativam explicandi, consequuntur.

Nota 3. Certum est dari reprobationem aliquorum, et quidem adaequate et positive sumptam; quidam enim a Deo excluduntur a gloria aeterna, et poenis aeternis deputantur, Matt. 25. *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum.*

Restat ergo agendum, 1. De causa reprobationis motiva. 2. De effectibus reprobationis, duobus articulis.

ARTICULUS I.

De causa reprobationis motiva.

Quaeritur. Utrum ex parte hominis sit aliqua causa, quae Deum moveat, ut ipsum reprobet; an vero reprobatio fiat a solo Dei be-

---

(*a*) *L. 1. Sentent. dist. 4.*

neplacito, qui, aliquos praedestinando, alios rejicit, vel positive, vel negative. Circa quod duo sunt haereticorum errores, et tres Scholasticorum opiniones.

Primus error, est Calvini, qui, cum caeteris Praedestinationis, docet Deum, ante omnem peccati praevisionem, aliquos exclusisse a gloria aeterna et poenis aeternis addixisse; atque, ex hac in intentione eos damnandi, illos excaecare, immo ad peccata impellere propter quae puniantur (*a*).

Secundus error, est Jansenii (*b*) docentis, *veram reprobationis causam*, quoad omnes, *esse peccatum originale*, *quo*, reprobi, *periisse et damnationem praevidentur meruisse*.

Prima Scholasticorum opinio, est quorundam Thomistarum, qui docent Deum actu positivo, reprobos a gloria, tanquam a beneficio indebito, excludere ex mera sua voluntate, ante praevisum quodcumque eorum peccatum, sive originale, sive actuale; non tamen eos poenis aeternis de facto addicere, nisi propter eorum peccata praevisa, in quo differunt a Calvino.

Porro hi Theologi reprobationem, quam tuentur, *negativam* vocant, non respectu Dei, cum illam per actum positivum decernat; sed respectu gloriae, quae est res homini prorsus indebita: quomodo caecitas in lapide, quia est carentia visus ipsi indebiti, dicitur, *negatio*; e contra caecitas in homine, quia est carentia formae ipsi debitae, *privatio* dicitur.

Secunda opinio, est aliquorum Thomistarum, et aliorum, qui, cum Suarez et Bellarmino, docent, Deum non quidem positive, sed mere negative, id est, per meram non electionem, reprobos excludere a gloria ante praevisa quaecumque demerita. Hanc opinionem tenentur admittere omnes qui tuentur systema praedestinationis gratuitae ante praevisa merita gratiae.

Tertia opinio, est omnium aliorum, qui censent Deum neminem addicere poenis aeternis, neque a gloria, sive positive, sive negative, excludere, ante praevisionem peccatorum, non modo originalis sed et actualium. His praemissis sit.

CONCLUSIO I.

Deus nullum positive reprobat, ac paenis addicit aeternis ante, praevisionem peccati. Est de fide contra Calvinum.

Prob. 1. Ex Script. Sap. 1. *Deus mortem non fecit*, *nec laetatur in perditione vivorum*. Atqui si Deus aliquos, ante omne demeritum, excluderet positive a gloria, et poenis addiceret aeternis, faceret mortem et maxime laetaretur in perditione vivorum; ergo, etc.

Matth. 25. *Discedite a me maledicti in ignem aeternum*, *qui paratus est diabolo et Angelis ejus: esurivi enim et non dedistis mihi*

(*a*) *L.* 3. *Instit cap.* 23. *n.* 1. *et c.* 24. *n.* 12. *et* 13.
(*b*) *L.* 10. *de gratia Christi*, *cap.* 2.

manducare, etc. ergo causa discessus in ignem aeternum, est omissio mortalis bonorum operum.

Prob. 2. Ex SS. Patribus, maxime S. Augustinus (a): *Non potest*, Deus, inquit, *quempiam sine malis meritis damnare, quia justus est.* Ergo Calvini dogma facit Deum injustum, quo nihil blasphemum magis.

Hinc. Concil. Arausicanum II. dogma de quo agitur confixit: *aliquos*, inquit, *ad malum divina potestate praedestinatos esse, non solum non credimus; sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.*

Dices, Prov. 16. dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.* Ergo Deus damnat positive et addicit poenis aeternis ante praevisa demerita.

Resp. nego conseq. Quia illa verba non sunt sic intelligenda, ut Deus impium creaverit eo fine, ut reprobus esset; quod adversatur scripturae de Deo dicenti: *Diligis omnia quae sunt, et nihil odisti eorum quae fecisti.* Sed sic intelligenda sunt allata verba, quod quamvis homo praevideatur in peccatum lapsurus, atque adeo damnandus, non desinat tamen a Deo produci, ut inde gloria Dei patefiat: *utilius enim*, ait D. Aug. (b) *judicavit Deus de malis benefacere, quam nulla mala permittere.*

CONCLUSIO II.

Peccatum originale non est causa reprobationis adultorum baptizatorum. Est contra Jansenium et ejus discipulos.

Dixi: *adultorum*, certum est enim infantes, qui sine baptismo moriuntur, reprobari a gloria propter solum peccatum originale praevisum, cum alterius peccati rei esse non possint. Itaque:

Prob. prop. 1. Deus, etiam supposito peccato originali, vult omnes homines salvos fieri: Christus pro omnibus mortuus est; atqui illa Dei voluntas salvandi omnes, illa mors Christi oblata pro omnibus, etiam supposito peccato originali, non potest stare cum voluntate aliquos reprobandi a gloria, propter illud idem peccatum originale; illa enim secum pugnare videntur. Ergo, etc.

Prob. 2. Argumento, quod Bellarm. (c) insolubile dicit: peccatum originale in hominibus baptizatis, fuit per baptisma remissum; ergo non potest esse causa eorum reprobationis. *Ant.* est de fide, *Si quis*, ait Conc. Trid. sess. 5. can. 5. *per J.C. Domini nostri gratiam, quae in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema sit.* Quam definitionem confirmat ex Apost. Rom. 8. dicente: *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Id est, ut habet Trid. *Qui vere consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem.*

(a) *L. 3. contra Julianum, cap. 18.* (b) *In Enchirid. c. 17.*
(c) *L. de gratia et lib. arb. cap. 16.*

Respondent adversarii, peccatum originale remitti per baptisma quoad culpam, non vero quoad omnem poenalitatem: in baptizatis enim remanent ignorantia, et concupiscentia, quae moralem quamdam peccandi necessitatem inducunt, nisi Deus efficaciter adjuvet. Sed;

Contra est 1. Quia Conc. Trid. definit concupiscentiam, *Nocere, non consentientibus, sed viriliter per JESUCHRISTI gratiam repugnantibus, non valere*. Atqui plurimum noceret, si esset causa reprobationis a gloria; ergo, etc.

Contra est 2. Quia idem Concil. docet quod renati per baptisma, *Deo dilecti effecti sunt, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur*. Atqui si esset causa reprebationis a gloria, renatus per baptisma haberet aliquid, quod eum ab ingressu caeli remoratur; ergo.

Confirmatur. Quia, qui excluditur a gloria, est objectum odii Dei; atqui ex Conc. Trid. *In renatis nihil odit Deus, quia nihil damnationis est iis*, etc. ergo in renatis nullum est objectum odii; quodnam enim illud esset? *peccatum*? at totaliter est sublatum; *paenalitates*? at ex se nullam mali moralis rationem habent; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Rom. 8. de Jacob et Esau dicitur: *cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali . . . , non ex operibus, sed ex vocante dictum est . . . . Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Atqui ibi Scriptura expresse excludit a reprobatione Esau quodlibet actuale peccatum; ergo propter solum originale sic fuit reprobatus.

Resp. 1. *nego min*. Nam reprobatio Esau, de qua Apostolus, non est a gloria, sed a gratia efficaci; exemplo enim Jacob et Esau utitur Apostolus, ut ostendat vocationem ad gratiam fidei plane gratuitam esse, nec ullis aut naturae, aut legis Mosaicae meritis debitam esse, prout volebant Judaei.

Resp. 2. Ex hypothesi quod hic agatur de reprobatione a gloria, *dist. min*. Scr. excludit a reprobatione Esau quodlibet actuale peccatum, aut commissum, *conc*. futurum a Deo praevisum, *nego*. Ex hoc fuit objectio proposita.

Inst. D. August. Epist. 105. ad ista verba, *Jacob dilexi, Esau autem hodio habui*, dicit: *Quid oderat in Esau antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* Ergo solum peccatum originale fuit causa odii Dei in Esau; odium autem Dei et reprobatio a gloria idem sunt.

Resp. nego conseq. D. August. enim tantummodo de reprobatione a gratia speciali loquitur, ut ostendat eam non dari propter bona opera naturae praevisa; quandoquidem Deus uni suam largitur gratiam antequam quidquam boni egerit, et alteri denegat antequam

quidquam egerit mali: *Ubi nunc opera*, inquit, *vel praeterita, vel futura tanquam liberi arbitrii viribus impleta, vel implenda? nonne apertam protulit Apostolus de gratuitate gratiae, hoc est verae gratiae commendatione, sententiam*? Porro antequam Esaü quidquam mali egerit, nullum habebat objectum odii actu, nisi peccatum originale; sed quid contra nos?

Objicies 2. D. August. lib. de dono persev. c. 14. ait: *In massa perditionis justo divino judicio... Tyrii relicti sunt et Sydonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illi Christi signa vidissent; sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est denegatum*. Unde sic argumentor: Illa reprobatio fit propter solum peccatum originale, quae Deo causa est cur reprobos a massa perditionis non liberet, nec illis in tempore gratias efficaces et perseverantiam finalem concedat; atqui ex D. Aug. reprobatio a gloria est causa cur, etc. ergo.

Resp. nego min. Neque enim ibi D. August. agit de reprobatione adultorum baptizatorum a gloria, de qua sola nos hic agimus; sed agit tantum de reprobatione baptizatorum a gratia efficaci fidei et perseverantiae, quam non habuerunt Tyrii et Sydonii, licet habuerint sufficientem, nam *credere potuerunt*, Hocque, ut ostendat D. Doctor gratiam et perseverantiam esse donum Dei omnino gratuitum, quod probat exemplo Tyriorum, qui licet credere potuerint, quia tamen donum fidei illis, justo Dei judicio, non erat datum, etiam Christi miracula, quibus credidissent, sunt denegata: *Ex quo apparet*, inquit, *quosdam habere in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiae, quo moveantur ad fidem si congrua suis mentibus, vel audiunt verba, vel facta conspiciant: attamen quia Dei altiore judicio a perditionis massa non sunt gratiae praedestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta vel facta, per quae possent credere, si audirent utique talia vel viderent*. Est ergo totus D. Doctor, ut astruat gratuitatem gratiae; unde nihil contra nos.

CONCLUSIO III.

Non datur reprobatio negativa adultorum a gloria tanquam a beneficio indebito, quae fiat ex solo Dei beneplacito ante praevisum quodcumque peccatum actuale, sive illa reprobatio sit actus positivus, sive sit mera actus negatio; sed unica reprobationis adultorum baptizatorum causa, sunt actualia eorum peccata.

Prob. 1. Omnibus argumentis, quae attulimus contra praedestinationem ante praevisa merita gratiae. Ideo enim admittitur reprobatio negativa a gloria, quia, multis ante praevisa merita praedestinatis, relicti sunt caeteri; atqui Deus non praedestinat ante praevisionem meritorum; ergo.

Prob. 2. Quia sincerus affectus homines salvandi, stare non potest cum reprobatione negativa a gloria; ergo est rejicienda.

Prob. ant. Affectus, qui non tam est, quam esset futurus, si nihil aliud obstaret, non est sincerus; atqui, juxta adversarios, effectus, Dei erga salutem hominum, non tam est, quam esset, si nihil aliud obstaret: *Voluntas illa antecedens*, inquit Alvarez (*a*), *actum conditionatum importat in Deo, quo vellet salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo universi, et bonum universale divinae justiae et misericordiae.* Ergo, juxta illos, Deus non tam vult homines salvos fieri, quam vellet; quomodo prodigus vellet parcere sumptibus, nisi vellet satisfacere nimio luxui, et avarus liberaliter agere, nisi vellet ditescere; quomodo autem hoc potest cum his, *Ezech.* 13. verbis convenire? *Nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, et vivat.* Et cum his Rom. 2. *An divitias bonitatis ejus et patientiae et longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?*

Prob. 3. Ex Div. Prospero (*b*) de reprobis dicente: *Ideo praedestinati non sunt, quia tales futuri* (nempe mali in fine vitae) *ex voluntaria praevaricatione praesciti sunt.....essent autem praedestinati, si essent reversuri, et in sanctitate mansuri.* Ubi manifeste rejicit reprobationem negativam, cum asserat eam fieri ob praevisa peccata actualia.

D. Fulgentius; (*c*) *Quaeso, Monime*, inquit, *ut hunc locum Pauli, Rom.* 9. *attendas: Notum namque est iram Dei non posse dici, nisi ubi creditur iniquitas praecessisse.* Ubi nullam Dei iram agnoscit, (qualis existit, non solum in condemnatione ad supplicia, sed etiam in exclusione a gloria, quae est poena damni) nisi ubi praecesserit iniquitas.

Objicies: Jacob ex communi massa perditionis non fuit eductus, et Esau in ea relictus, nisi ex sola Dei voluntate, *qua cujus vult miseretur, et quem vult indurat;* ergo sola voluntas, est causa reprobationis negativae.

Respond. dist. conseq. Sola Dei voluntas est causa reprobationis negative comparatae, *conced.* absolute consideratae, *nego consequ.* cur enim e duobus eodem Adami peccato infectis, unus liberetur, alter vero non liberetur? nulla potest reddi ratio, et cum Apostolo exclamandum, *O Altitudo!* (*d*) verum, cum agitur de reprobatione unius absolute spectata, illius causa legitima redditur, peccatum scilicet originale in infantibus, actuale in adultis non baptizatis, et utrumque in adultis baptizatis.

Inst. Atqui sola Dei voluntas est causa reprobationis negativae absolute consideratae; ergo.

Prob. ant. Deus excludit negative, seu non eligit hominem ad

(*a*) Disput. 34. conclus. 4. n. 5.
(*b*) Respons. ad objectionem tertiam Gallorum.
(*c*) L. 1. ad Monimum. cap. 24.
(*d*) Ita docet D. August. Epist. 194. ad Sixtum

gloriam,quia illi est indebita;ergo ex sola sua voluntate eum eligit.

Resp. nego ant. Quia, posita misericordia et ordinatione Dei, qui sincere vult omnes homines salvos fieri, eisque dat sufficientia media quibus ad salutem pervenire possint, posita item redemptione per Christum : Deus non potest excludere hominem a gloria, praecise quia est beneficium ipsi indebitum , sed requiritur ex parte hominis peccatum, sive originale si praevideatur non remittendum, sive actuale in renatis.

ARTICULUS II.

De effectibus reprobationis.

Quaeres 1. *Quot sunt effectus reprobationis?*

Resp. Sunt quatuor, nempe.

Primus, est permissio peccati, non cujuscumque, quia peccatum potest per gratiam deleri; sed peccati cum morte conjuncti.

Secundus, est excecatio mentis , qua sit ut homo se peccare non amplius advertat, sicque non convertatur, infallibiliterque moriatur impoenitens; licet enim Deus ei non deneget gratiam illuminationis sufficientem, ipsi tamen, in poenam peccatorum praecedentium, efficacem denegat. Caecitas autem illa ita poena est peccati, ut etiam sit ipsa peccatum, utpote voluntaria.

Tertius, est obduratio cordis, qua sit ut obduratus lucentem veritatem rejiciat, monitiones spernat, et adhortantibus hoc unum respondere soleant, *non possum*.

Quartus, **est poena tum damni, quae in exclusione a gloria; tum sensus , quae in deputatione ad poenas aeternas consistit. Haec enim utraque poena, est a Deo justo vindice,** ***discedite a me, maledicti in ignem aeternum***, etc.

Quaeres 2. *Quomodo Deus peccatorem indurat et excaecat?*

Resp. Deus hoc exequitur duobus modis.

1. Cum peccatori denegat auxilia efficacia, per quae converteretur actu, et non moreretur in peccato: nam *non indurat Deus*, inquit D. August. Epist. 194 *infundendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.*

2. Cum permittit peccatorem incidere in tentationes et occasiones peccandi, quibus videt futurum ut peccata peccatis accumulet; aut etiam illi offert objecta per se bona, vel certe non mala, quibus abutitur ad suam perniciem: sicut advenit Pharaoni, ut explicat Div. August. *l. de gratia et lib. arb. cap.* 21.

Resolves: Causam meritoriam indurationis, esse antecedentia peccata, ut tradit Apostol. Rom. 1. *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*, etc. *propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam.* Quem locum expendens Divus Augustinus (*a*) ait: *Hinc utique vides causam, propter quam*

(*a*) *L.* 5. *contra Julianum*, *cap.* 3.

traditi sunt, sine ulla ambiguitate monstratam: dixit quippe quid mali ante fecissent, et adjunxit: propter quod tradidit illos in desideria cordis eorum, proinde praecedentis est haec paena peccati.

TRACTATUS
DE
DEO TRINO.

Nota. Ut in augustissimo Sanctissimae Trinitatis mysterio tractando, cum ordine procedamus, hunc tractatum in tres dissertationes distribuemus; *Prima*, erit de mysterio Sanctissimae Trinitatis in genere. *Secunda*, de Personis divinis in particulari, *Tertia*, de modo, quo loquendum est hoc de mysterio.

DISSERTATIO I.

De mysterio SS. Trinitatis in genere.

Nota. Hujus dissertationis quinque erunt capita: 1. De existentia SS. Trinitatis. 2. De modo cognoscendi SS. Trinitatem. 3. De processionibus divinis. 4. De personalitatibus et relationibus divinis. 5. De his qui tribus personis sunt communia.

CAPUT PRIMUM.

DE EXISTENTIA SS. TRINITATIS.

Nota. Cum mysterium SS. Trinitatis in eo sit positum, ut una natura in tribus personis realiter a se invicem distinctis subsistat, ideo, ut illius existentia agnoscatur, probari debet 1. Personarum Trinitas. 2. Earumdem consubstantialitas, seu unitas naturae in tribus personis.

QUÆSTIO I.

De trinitate personarum in Deo.

Nota. Personarum in Deo Trinitatem negarunt: 1. *Judaei*, qui contendebant illa personarum Trinitate deorum pluralitatem invehi.

2. *Sabelliani*, qui Praxeae et Noeti haeresim circa hoc punctum refricantes, docuerunt unicam esse in Deo personam pro diversis ejus officiis trinominem, qui ideo *Patripassiani* dicti sunt, qui Filius, qui juxta illos eadem est cum Patre persona, passus et crucifixus est.

3. *Sociniani*, qui negant Spiritum sanctum esse subsistentem personam, asseruntque eum esse Dei virtutem tantum et efficaciam, contra quos:

CONCLUSIO I.

Sunt in Deo tres personae realiter a se invicem distinctae. Est de fide contra Judaeos et Haereticos.

Probatio ex veteri Testamento contra Judaeos.

Nota. Licet non fiat tam aperta mentio Trinitatis personarum in veteri testamento, quam in novo: sive quia periculum erat, ne, si pluralitas personarum Judaeis aperte revelata fuisset, illi, utpote ad idololatriam propensissimi, plures esse deos existimarent, sive quia Deus SS. Trinitatis manifestationem voluit Messiae reservari; tamen multis in locis satis aperte insinuatur pluralitas, simulque Trinitas personarum divinarum, quod ut manifestum fiat:

Prob. 1. Ex iis locis in quibus, ubi de Deo est sermo, pluralis numerus singulari jungitur, ut indicetur unitas naturae, personarum trinitas, ut Gen. 1. *Et vidit Deus quod esset bonum, et ait: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Ubi in singolari ponuntur haec verba, *Vidit Deus, et ait*, ut unitas essentiae manifestetur; et ista, *Faciamus, nostram*, ponuntur in plurali, ut Trinitas personarum demonstretur; nam illa verba ad quasdam alias personas, a loquente distinctas, diriguntur: unde Theodoret. (*a*) ait: *Subjungens illud*, faciamus: *expressit numerum personarum. Similiter cum iterum singulari numero dixit*, imaginem, *eundem esse naturam ostendit.*

Ut vim hujus argumenti eludant Judaei et Sabelliani,

Respondent 1. Deum loquentem uti plurali numero ad designandam suam majestatem, uti Principes facere solent quia non suam tantum voluntatem, sed optimatum etiam consilium, hoc loquendi modo, significat; nam non posset sermonem suum dirigere ad alias personas, si ipse esset solus. Tum quia, ut ait Theodoretus ibidem, Deus *raro pluraliter sermonem format, nisi cum innuit numerum personarum Trinitatis.*

Respondet 2. Deum, licet unica sit persona, in plurali numero more artificis loqui, qui sese ad opus accingens, ut seipsum ad opus excitet, ait: *Age, faciamus*, v. g. *calceamentum.*

Sed plane nugatoria ac Deo indigna est ista responsio, quam D. Basilius (*b*) refellens contra Judaeos, ait: *Sunt insignes profecto*

(*a*) *Interrog.* 19 *in Genesim.* (*b*) *Hom.* 9. *in Hexameron sub fine.*

nugae, unum aliquem invenire qui sibi imperet ... heriliter seipsum, vehementer urgere et exhortari.

Respondent 3. Deum per illa verba pluralis numeri, cum Angelis, non autem cum aliis personis divinis locutum fuisse.

Verum falsa est illa responsio : namque 1. homo non fuit creatus ab Angelis, immo nec quidquam ad illius creationem, etiam per modum instrumenti, contulerunt. 2. Deus eas alloquitur personas, ad quarum imaginem factus est homo ; atqui homo, non ad Angelorum, sed ad Dei imaginem factus est ; ergo, etc.

Prob. 2. Gen. 3. dicit Deus, *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est.* Atqui hic manifeste pluralitatem significat; nam si esset una tantum persona divina, sensus illorum verborum hic esset, *Ecce Adam quasi unus ex me factus est*, quæ locutio est inepta et ridicula.

Prob. 3. Psalm. 109. dicitur, *Dixit Dominus Domino meo ... ex utero ante luciferum genui te.* Hic Deus Pater alloquitur Filium a se genitum; at Filius realiter distinguitur a Patre, nemo enim potest seipsum generare; ergo, etc. Hoc textu usus est Christus, *Matth.* 22. ut probaret suam divinitatem.

Prob. 4. Ex iis locis in quibus nomen Dei, vel alicujus attributi divini ter repetitur, Ps. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terrae.* Ubi particula, *eum*, indicat unitatem naturae ; et verbum, *Deus*, ter repetitum, significat Trinitatem personarum, ut fatentur antiqui Rabbini apud Galatinum.

Alia plura possent afferri, ut illud Isaiae 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum*, quod Rabbi Jonathan et Rabbi Simeon (a) sic exponunt: *Sanctus, hic est Pater; Sanctus, hic est Filius ; Sanctus, hic est Spiritus sanctus.*

Colliges ex dictis, mysterium SS. Trinitatis in Synagoga fuisse creditum, saltem a viris primariis, quales fuerunt Patriarchae, Prophetae, et alii Doctores.

Probatio ex novo Testamento contra haereticos.

Prob. 1. Ex iis locis in quibus diserte numerantur tres personae, Matth. 28. *Docete omnes gentes : baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Ubi Christus dicens, *in nomine*, in singulari, significat unam esse trium personarum virtutem et operationem, ac consequenter unam naturam ; et cum distincte addit appellationem Patris, et Filii, et Spiritus sancti, aperte exprimit eorum a se invicem distinctionem.

1. Joann. Ep. 1.5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt.* Ergo realiter, et non nomine tantum, distinguuntur, alias non essent tres testes, sed unus tantum, quod sacro textui repugnat.

(a) *Ut refert Galatinus, lib. 2. c. 20.*

Resp. *Sociniani* illum versiculum esse falsum et supposititium, 1. Quia in textu Syriaco, Arabico et variis exemplaribus tum Graecis, tum Latinis, non reperitur. 2. Quia nec D. Augustinus, nec D. Athanasius, nec D. Ambrosius, etc. qui ex professo contra Sabellianos, Arianos, et Macedonianos manus conseruerunt, usquam eo versiculo (qui tamen ad confutandum errorem maxime idoneus fuisset) usi sunt; ergo.

Resp. nego ant. Ad priorem probationem, *Resp.* equidem in aliquibus codicibus versum illum non reperiri; verum in multo pluribus reperitur, ut testatur Robertus Stephanus (a), qui ex sexdecim vetustis exemplaribus Graecis, ab Italia, Hispania et Gallia conquisitis, septem solummodo notat, in quibus versiculus ille non reperitur, quod factum videtur incuria exscriptoris, qui cum textum descripsisset usque ad haec verba, *quoniam tres sunt qui testimonium dant*, errante oculo, transivit ad versum sequentem, ubi eadem verba repetuntur, sic, *Et tres sunt qui testimonium dant in terra; Spiritus, et Aqua et Sanguis, et hi tres unum sunt.* Atque ita versum 7. praetermisit. Porro praeferendi sunt codices, qui numero plures sunt, et cum utraque Ecclesia Latina et Graeca citatum versiculum retinent.

Resp. ad 2. prob. Aliquos Patres, qui contra Arianos pugnarunt, non usos fuisse adversus illos eo versiculo, quia imperfectis codicibus usi sunt: alii tamen Patres qui codicibus integris utebantur, illum versiculum contra ipsos opposuerunt, quorum hic aliquos referre necessarium puto.

Tertull. (b) *Connexus*, inquit, *Patris in Filio, et Filii in Paracleto tres efficit cohaerentes, qui tres unum sunt, non unus, quomodo dictum est*: Ego et Pater unum sumus.

D. Cyprian. *l. de unitate Eccles.* ait: *De Patre, et Filio, et Spiritu Sancto scriptum est*, et hi tres unum sunt.

Idacius Clarus, *l. adversus Varimadum Arianum*, dicit: *Joannes Evangelista ait . . . Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus, et ii tres unum sunt.*

Victor uticensis (c) ait: *Ut adhuc luce clarius, unius divinitatis esse cum Patre et Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangelistae testimonio comprobatur: ait enim*, tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, etc.

Prob. 2. Joann 14. v. 16. Christus ait: *Ego rogabo Patrem: et alium Paracletum dabit vobis*: In hoc testimonio expressa habetur trium personarum distinctio, nimirum Filii qui rogat Patrem, Patris qui rogatur a Filio et Spiritus Sancti qui mittitur a Patre: ideo

(a) *In edit. novi Test. quam an.* 1550. *adornavit.*
(b) *L. contra Praxeam*, *cap.* 25.
(c) *Lib.* 3. *cui titulus. Professio Catholicorum Episcoporum Hunirico Regi Vandalorum oblata.*

D. Athanas. hunc locum contra Sabellianos sic urget: *Cum Christus de se loquitur, dicit, ego; cum de Patre, dicit, ille; cum de Spiritu Sancto, subjungit, alium: nonne igitur manifestae pertinaciae est negare tres?*

Prob. 3. Ex iis omnibus locis, in quibus docetur esse in Deo Filium ab aeterno Patre genitum, et Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedentem; qui enim ab alio realiter producitur, ab eo realiter distinguitur; atqui Filius realiter a Patre, et Spiritus Sanctus realiter a Patre et Filio producuntur, ut infra probabitur; ergo etc.

Prob, 4. Ex perpetua traditione Ecclesiae, quae innotescit, non solum ex Symbolis Apostolorum, Nicaeno, et Athanasiano, in quo ultimo legitur: *Fides Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate et Trinitatem in unitate veneremur*, etc. sed etiam ex unanimi SS. Patrum consensu dicentium cum D. Irenaeo, (*a*) *Ecclesia per universum orbem usque ad fines terrae seminata..... accepit eam fidem quae est in unum Deum patrem omnipotentem.... et in unum J. C. Filium Dei, et in Spiritum Sanctum.*

Solvuntur objectiones Sabellianorum et Socinianorum.

Objicies 1. Deus in Scriptur. dicitur solus, Deut. 32.

Videte quod ego sum solus. Ergo est unica persona in Deo.

Resp. dist ant. Dicitur *solus* per exclusionem deorum aliorum, et pluralitatis naturarum in Deo vero, *conc.* per exclusionem personarum, *nego ant.* dicit enim Christus, Joann. 8. *Solus non sum, sed ego, et qui misit me, Pater.*

Inst. 1. Christus, Joann. 10. dicit, *Ego et Pater unum sumus.* Ergo Filius est quid unum cum Patre.

Resp. dist. conseq. Est quid unum substantive, *conc.* adjective et personaliter, *nego conseq.* Itaque, *unus* substantive excludit pluralitatem deorum, non vero pluralitatem personarum in Deo, hic autem, *unum* sumitur substantive, unde Tertull, (*b*) quaerens, *Quomodo dictum est, Ego et Pater unum sumus?* respondet*: Ad substantiae unitatem, non ad numeri singularitatem.*

Inst. 2. Christus, Joann. 16. ait: *Omnia quae habet Pater, mea sunt.* Ergo non substantive solum, sed etiam personaliter Filius est quid unum cum Patre.

Resp. dist. ant. Omnia essentialia, scilicet; per communicationem accepta, *conc.* omnia relativa et personalia, *subdist.* quatenus relationes, seu personalitates identificantur essentiae, *conc.* quatenus sibi invicem opponuntur, *nego ant.* licet enim personalitates divinae sint in se invicem, hoc non habent quatenus sibi invicem opponuntur sed quatenus identificantur in essentia.

Objicies 2. Greg. Nazianzenus, *orat.* 35. dicit: *Unam quoque*

(*a*) *L.* 1. *de haeresibus*, *cap.* 2. (*b*) *L*, 4. *contra Marcionem.*

Dei essentiam, et naturam, et appellationem esse; tametsi per cogitationes quasdam distinctas, nomina quoque simul distinguantur. Ergo divinae personae solis nominibus, et intellectus cogitatione sunt distinctae.

Resp. nego conseq. Hanc enim injuriam S. Nazianzenus longe a se proscribit, *eadem orat.* dicens: ***Paris impietatis est, vel Sabellii more personas connectere; vel Arii instar, naturas distinguere ac separare;*** ergo quando dicit unam personam, seorsim ab alia consideratam, cogitatione distingui, ita est intelligendus, quod vix mens nostra possit revera unam personam ab alia seorsim concipere et sejungere; nam a parte rei quaelibet persona habet in se manentes alias personas per circuminsessionem, et quantum ad essentiam, est idem cum ipsis, adeoque non potest ab aliis realiter separari.

Objicies 3. Si in Deo essent tres personae, essent quoque tres dii; absurdum conseq. ergo, etc.

Prob. seq. maj. Personae se habent respectu divinitatis, sicut Petrus, Jacobus, Joannes respectu humanitatis; atqui Petrus, Jacobus, et Joannes constituunt tres in individuo humanitates; ergo, etc. *Resp. nego maj.*

Prob. maj. Ex D. Greg. Nisseno (*a*) qui ut probet unum esse Deum, hoc affert exemplum; *Multi quidem homines singulares in natura hominis ostenduntur, ut Petrus Jacobus, et Joannes; unus vero in his homo est.* Ergo personae eodem modo se habent respectu divinitatis, sicut, etc.

Resp. dist conseq. Eodem modo quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego conseq.* mancum enim et imperfectum est exemplum a D. Doctore allatum, in hocque tantummodo valet, quod sicut Petrus. Jacobus, et Joannes tres diversas personas constituunt; ita etiam Pater, Filius, et Spiritus Sanctus. tres constituunt distinctas personas; sed non valet in eo quod eaedem tres personae in divinis constituant tres naturas divisas, quemadmodum Petrus, Jacobus et Joannes. qui ideo dicuntur *unus homo*, quia conveniunt in eadem natura specifica, cum econtra ideo tres personae divinae dicantur *unus Deus*, quia conveniunt in eadem natura numerica et individuali.

Objicies 4. Trinitas Deorum est impossibilis; ergo et Trinitas personarum. . . . *Resp. nego conseq.*

Prob. cons. Ideo non possunt esse tres dii, quia Dei natura, cum sit infinita, omnem perfectionem complectitur, et si dii plures essent, unus alterius perfectionem a se excluderet; atqui persona divina pariter infinita est; ergo, etc.

Resp. dist. min. Persona divina infinita est, et habet aliquid cum aliis personis commune, nempe naturam ratione cujus caeterarum

---

(*a*) *Tract. An tres Dii dicendi sint, ad Abladium.*

perfectionem includit, *conc.* et nihil tale quid habet commune, *nego min.* Itaque ideo non possunt esse tres dii, quia nihil haberent commune ratione cujus unus includeret perfectionem alterius: nam ad summum convenirent in natura specifica, per cujus unitatem non sit ut inferiora mutuas perfectiones includant; at non ita est de personis divinis: nam licet inter se distinguantur, quatenus relative opponuntur, non tamen distinguuntur ab essentia, unde omnis emanat perfectio, ac consequenter nulla est in una persona perfectio, quae non sit in altera; unde D. Thom. (a) ait: ***Tantus est Pater, quanta tota Trinitas.***

Inst. 1. Si Pater includeret perfectionem Filii, denominari posset Filius; falsum conseq. ergo, etc.

Resp. nego seq. maj. Quia, ut Pater posset denominari Filius, deberet habere *formaliter* filiationem; at eam habet *identice* tantum, id est, quatenus identificatur cum natura divina quae filiationem includit, et sic solummodo postulat eam habere; nam licet filiatio in natura divina *formaliter* contineri postulet et debeat, non tamen in Patre, immo postulat ab eo formaliter excludi, cum ei opponatur, et relatum postulet a se ipso formaliter excludere suum correlatum.

Inst. 2. Æque posset intelligi Trinitas naturarum identificari in una persona, ut Trinitas personarum in una essentia; ergo personarum Trinitas impossibilis est, sicut Trinitas deorum.

Resp. nego ant. Nam Trinitas personarum datur, quia natura divina, ut praescindit a personis, foecunda est polletque intellectu et voluntate, quae sunt processionum principia; ex quo fit ut suus intellectui terminus assignetur, nempe, *Verbum;* suus voluntati, nempe, *Spiritus Sanctus;* at si daretur in Deo unica persona, nihil tale contingeret. quae enim posset, si a natura praescinderet, illius esse foecunditas? quaenam processionum principia? certe nulla.

Objicies 5. Istud Scholae axioma, ***quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se;*** atqui personae divinae sunt quid idem uni tertio, nimirum, naturae divinae; ergo, etc.

Resp. dist maj. Sunt eadem inter se, sub eo respectu, sub quo sunt eadem uni tertio, *conc.* sunt eadem inter se, sub alio respectu, ***nego maj.*** itaque Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, sunt quid idem in natura divina, proindeque non distinguuntur ratione naturae divinae, sed non quid idem in personalitatibus divinis; et ideo, licet non distinguantur ratione naturae divinae, non sequitur quod ab invicem non distinguantur ratione proprietatum personalium.

Inst. Quando duo, vel plura identificantur uni tertio, quod singulare est, debent quoque identificari inter se sub omni respectu; atqui personae divinae idetificantur uni tertio, quod singulare est, nempe naturae divinae; ergo.

(a) *1. p. q.* 30. *art.* 4. *ad* 4.

Resp. dist. maj, Si illud tertium pluribus non sit communicabile, *conc.* si sit communicabile, *nego maj.* porro natura divina, licet singularis, communicatur Filio a Patre, et Spiritui Sancto a Patre et Filio: et ideo cum praedicatur de una persona, de ea non praedicatur adaequate; quasi totaliter ei, et non alteri personae conveniat. Unde sicut non concludit hic Syllogismus: *Petrus est homo; Paulus est homo ergo Petrus est Paulus;* ita nec iste, *Pater est Deus, Filius est Deus, ergo Filius est Pater.* In utroque enim medius terminus non distribuitur.

CONCLUSIO II.

Spiritus Sanctus vera est persona per se subsistens Est de fide contra Socinianos.

Prob. 1. Quia actiones personam viventem, et per se subsistentem denotant, juxta illud effatum: *actiones sunt suppositorum*; atqui Scriptura Sacra Spiritui Sancto proprias tribuit actiones, nempe, docere, (*a*) *Paracletus autem Spiritus Sanctus ... vos docebit omnia.* Venire, arguere, audire, loqui, accipere, *cum venerit ille, arguet mundum de peccato... quaecumque audiet loquetur... de meo accipiet.* (*b*) Ergo etc.

Prob. 2. Ex operationibus externis Patris et Filii, rite infertur Patrem et Filium duas esse personas distinctas et per se subsistentes; atqui Spiritus Sanctus eadem cum Patre et Filio operatur exterius, sic Matth. 28. baptismus conferendus praescribitur in *nomine*, id est, auctoritate, *Patris et Filii, et Spiritus Sancti.* Sic. 1. *Joan.* 5 dicitur, *tres sunt qui testimonium dant in caelo ; Pater Verbum, et Spiritus Sanctus.* Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt Sociniani 1. Ex actionibus quas Scriptura Spiritui Sancto tribuit non potest inferri ipsum esse subsistentem personam; ergo.

Prob. ant. Scriptura sacra actiones tribuit iis rebus, quae non sunt verae personae, sic Apost. (*c*) de caritate ait: *Non aemulatur, non agit perperam, non quaerit quae sua sunt,* etc. Atqui charitas est donum Dei et accidens, non persona subsistens; ergo.

Resp. dist. maj. Scriptura sacra rebus quae non sunt personae, tribuit actiones, quae solis personis tribui solent, ut *velle, deliberare, audire, etc. nego maj.* Actiones quae tum veris personis, tum rebus inanimatis tribui solent subdist. ita ut virtus principalis agendi personis tribuatur, rebus vero inanimalis usu recepto tribuatur solummodo virtus agendi instrumentalis, *conc.* ita ut indifferenter rebus animatis et inanimatis tribuatur virtus agendi principalis, *ne-*

(*a*) *Joann.* 17. *v.* 26. (*b*) *Joann.* 16. *v.* 8. 13, *et* 14. (*c*) 1. *Cor.* 13. *v.* 4.

go maj. Quando enim Scriptura de caritate dicit; *non aemulatur, non agit. non quaerit etc.* charitas non sumitur in abstracto, sed in concreto, pro homine charitate instructo, qui est agens principalis, caritas vero medium agendi.

Inst. 1. Inter res quibus scriptura tribuit actiones, non potest discerni quaenam sint personae subsistentes, vel quaenam sint res inanimatae; ergo, etc.

Respond. nego. ant. Res enim illae sunt inanimatae, quae saepissime a Scriptura ut mera accidentia designantur; illae vero sunt personae subsistentes, quae ut tales a Scriptura constanter designantur, et quae a suis donis distinguuntur; porro Spiritus Sanctus a Scriptura constanter designatur ut persona subsistens, Joann. 14. *Alium Paracletum dabit vobis* 1 Cor. 6. *membra vestra templum sunt Spiritus Sancti.* Ac a suis donis distinguitur; Rom. 5. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* 1. Cor. 12. *divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus*, etc.

Inst. 2. Actiones personales tribuuntur Spiritui Sancto per figuram prosopopejae, qua res, quae non est persona, inducitur loquens quasi esset persona: ergo ex illis actionibus non potest concludi quod sit vera persona subsistens.

Resp. nego ant. Quis enim, nisi caecus sit, dicat haec verba, Actor. 10. *dixit spiritus ei* (Petrus) *Ecce viri tres quaerunt te.... vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos*, de Spiritu Sancto dici figurate, cum pronomen, *ego*, apertissime demonstret personam quae imperat et mittit.

Prob. ant. Quando Scriptura de Spiritu Sancto ait: *interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, figurate loquitur, neque enim vera persona divina potest interpellare, gemitus fundere; etc. ergo.

Resp. nego conseq. Equidem eo loci Scriptura figurate de Spiritu Sancto loquitur, quatenus nos per suam gratiam facit gemere et orare sicut oportet: sed quis inde concludat Scripturam in omnibus aliis locis de Spiritu Sancto loqui figurate? idem certe praestaret ac qui diceret; cum Scriptura dicit Christum esse vitem, ostium agnum, figurate loquitur; ergo semper de Christo figurate loquitur: an hoc ratiocinium ferrent vel ipsi Sociniani? ergo ex subjecta materia, ex antecedentibus et consequentibus, etc aestimandum est an Scriptura figurate loquatur, vel non.

Objicies 1. Nomine Spiritus Sancti in hoc textu Matth. 28. *In Nomine Patris, et filii, et Spiritus Sancti*, intelligitur Dei donum, nempe gratia sanctificans; ergo ex eo non potest inferri Spiritum Sanctum esse personam subsistentem.

Respond. nego ant. Nam, juxta textum, baptismus conferendus est *Nomine*, id est, auctoritate *Spiritus Sancti*; atqui absurdum plane est nomine et auctoritate alicujus doni et accidentis ministerium exercere; ergo, etc.

Prob. antec. In hoc textu Actor. 2. *repleti sunt omnes Spiritu Sancto*, per Spiritum Sanctum intelligitur gratia Dei; neque enim repleri quis potest persona divina; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Non enim negamus, quin aliquando raro tamen, nomine Spiritus Sancti intelligatur donum ejus; sed dicimus Scripturam sacram communiter nomine Spiritus Sancti intelligere personam divinam, quod vel ex subjecta materia, vel ex antecedentibus et consequentibus colligi debet; sicut in textu allato colligitur ex contextu, in quo manifeste distinguitur Spiritus Sanctus a suis donis, cum enim dictum est: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto*. statim additur; *Et caeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.*

QUÆSTIO II.

De divinarum Personarum consubstantialitate.

Nota 1. De Patris divinitate nullum unquam fuit dubium; verum Abbas Joachim docuit tres personas sola collectione unum Deum esse, sicut multi homines dicuntur unus populus, ac proinde negavit Patrem secundum se. et seorsim ab aliis personis Deum esse. Damnatus fuit in Concil. Lateranensi IV. sub Innocent. III. ubi definitum est, quod *una quaedam summa res est . . . . . . quae veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus; tres simul personae, et sigillatim quaelibet earumdem.* Cum itaque hic error fuerit extinctus statim atque fuit damnatus, non est quod in eo confutando immoremur.

Nota 2. Ariani, *saeculo IV*. negarunt Filium Dei esse verum Deum Patri consubstantialem, blasphemantes eum esse meram creaturam, ante omnia alia entia ex nihilo factam, per quam Deus tanquam per instrumentum, omnia, quae facta sunt, condidit. Hanc haeresim saeculo proxime clapso renovarunt Sociniani, eique addentes, docuerunt Verbum non prius extitisse, quam ex B. Virgine nasceretur.

Nota 3. Macedoniani, eodem saeculo, negarunt Spiritum Sanctum esse verum Deum, Patri consubstantialem, quibus etiam accesserunt Sociniani. Agendum ergo habemus de divinitate Filii et Spiritus Sancti, distinctis Articulis.

ARTICULUS I.

De divinitate Verbi Divini.

Nota. Licet controversia de Verbi divinitate sit distincta ab ea, quae est de Christi divinitate, cum Nestoriani, qui Verbi divinitatem admittunt, negent Christum esse vere ac substantialiter Deum, quia moralem duntaxat, non vero physicam et hypostaticam agnoscunt Verbi divini cum humanitate unionem: tamen utramque hic

attingemus, tum propter sui connexionem; Christus enim nihil aliud est quam *Verbum caro factum*: tum maxime quis ex eo quod Christus sit substantialiter Deus, sequitur necessario Verbum esse substantialiter Deum; nec enim Christus potest esse substantialiter Deus, nisi illius humanitas substantialiter unita sit cum persona, quae vere et substantialiter sit Deus; unde indiscriminatim *Verbi*, *Filii Dei*, et *Christi*, vocibus utemur. Itaque sit:

CONCLUSIO.

Filius Dei, verus est Deus, Patrique consubstantialis. Prop. est de fide, praecipuumque fidei et Christianae religionis fundamentum.

Prob. 1. Ex praecipuis verbis Testamenti veteris.

1. *Textus* Isaiae 9. *Parvulus natus est nobis, et Filius datus est nobis ... et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri saeculi.* Et cap. 35. *Deus ipse veniet, et salvabit nos.* Atqui, fatentibus Arianis et Socinianis, hi textus intelliguntur de Christo Filio Dei; ergo est verus Deus.

Nec obstat, quod respondent Sociniani, verbum nempe, *vocabitur*, referri ad Patrem qui dedit Filium, non ad Filium qui datus est. quia, inquiunt, in Hebraeo legitur. *vocabit*, non *vocabitur.*

Resp. Enim, *nego ant.* nam verbum, *vocabitur*, refertur ad Deum, qui venturus est ad salvandum nos, *Deus ipse veniet*, inquit Isaias, cap. 35. *et salvabit nos*; atqui Filius Dei venit ad salvandum nos; ergo, etc. nec Socinianos juvat, quod verbum, *vocabitur*, in editione Hebraica reddatur per verbum, *vocabit*, ut illud reddidit Vatablus, quia tunc supplendus est nominativus, *quilibet*, ut docet illustrissimus Huetius (a) et tunc eundem sensum reddit, ac *vocabitur*; deinde 70. Interpretes verterunt, *vocatur*, Symmachus translatio ex Hebraeo S. Pagnini, habent, sicut Vulgata nostra, *vocabitur*, ex quo patet communem locutionem esse retinendam.

2. *Textus* Isaiae 7. *Ecce Virgo concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Id est, ut interpretatur D. Matth. c. 1. *Nobiscum Deus*, ergo Christus est *Deus nobiscum*, in carne habitans.

3. *Textus* Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Quod quidem testimonium est argumentum pro divinitate Christi adeo invictum, ut Judaei, *Matth.* 22. nihil potuerint respondere Christo suam ex illo textu probanti divinitatem; namque particula haec, *Dixit Dominus*, intelligitur de Deo Patre; et ista, *Domino meo*, de Deo Filio qui secundum naturam divinam solum, est Dominus Davidis, non secundum naturam humanam, quam ab ipso Davide recepit.

4. *Textus* Eodem Psalmo, Deus pater dicit Filio: *ex utero an-*

(a) *Prop.* 9. *demonstrat. Evangelicae.*

te luciferum genui te. Simplex explicatio hujus loci evidenter demonstrat divinitatem Verbi, *genui te*, id est, vera ac proprie dicta generatione produxi te, *ex utero*, id est, ex mea propria substantia, unde dicitur Filius Dei Psalm. 2. *Filius meus es tu* non adoptivus per gratiam, sed naturalis. *Cui enim Angelorum dixit aliquando*, ait Apost. (*b*) *Filius meus es tu, ego hodie genui te?* et tandem dicitur genitus *ante luciferum*, id est, ab aeterno, ut praenuntiavit Michaeas, cap. 3. *egressus ejus ab initio, a diebus aeternitatis.* Illa probatio est peremptoria. Alia infinita veteris testamenti loca cumulari possunt, sed quae laudata sunt, sufficiunt.

Prob. 2. Ex praecipuis novi Testamenti locis.

1. *Textus* Joann. 1. dicitur, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt*, etc. hic Verbum clare et distincte appellatur *Deus*, et quidem ille Deus, *qui erat in principio*, id est, ab aeterno; qui *erat apud Deum*, id est, a Deo genitus: *per quem omnia facta sunt*, id est, qui habuit supremam creandi potentiam, et tandem qui assumpsit naturam humanam, *et Verbum caro factum est.* Nihil, ut patet, validius contra Socinianos; tamen;

Dicunt: Ex his verbis, Genes. 1. *In principio creavit Deus caelum et terram*, non potest colligi aeternitas caeli et terrae; ergo nec ex his: *In principio erat Verbum*, potest colligi aeternitas Verbi.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod Moyses non dicit absolute caelum et terram fuisse in principio, sed creata fuisse in principio, quod autem creatum est, aeternum esse nequit; econtra Joannes non dixit Verbum in principio creatum fuisse, sed simpliciter et absolute fuisse apud Deum, et omnia quae facta sunt, per ipsum facta fuisse. Praeterea utitur termino, *erat*, qui, cum non importet tempus determinatum, denotat Verbum semper fuisse.

Inst. D. Joannes nomine *Verbi*, non significat personam a Patre distinctam, sed attributum *sapientiae* quod est a Patre indistinctum; ergo etc.

Resp. nego ant. Nam D. Joann. loquitur de illo Verbo, quod *caro factum est et habitavit in nobis.* Atqui illud Verbum sapientia est subsistens et personalis, quae sola potest dicere quod ab aeterno sit genita, Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* etc. hoc est, *genuit me*, quomodo Eva, *Genes.* 4. dixit, *possedi hominem*, id est, genui.

2. *Textus* Matth. 14. cum Caiphas interrogasset Jesum, *Tu es Christus Filius Dei benedicti?* respondit, *Ego sum*: perspicuum est autem Caipham, caeterosque Judaeos intellexisse de Filio naturali, alias Caiphas non dixisset, *Audistis blasphemiam:* nec Judaei clamassent *eum esse reum mortis.* Nam Judaei dicebant etiam se

(*a*) *Hebr.* 1. *v.* 14.

esse Filios Dei adoptivos Jo : 8. *Unum Patrem habemus Deum.* Neque Christus de alio Filio Dei, quam de naturali est locutus, alioquin correxisset Judaeorum opinionem, ut ipsis occasionem ruinae auferret.

3. *Textus.* Christus *Joann.* 10. dixit: *Ego et Pater unum sumus.* Id est, una natura divina, in hunc locum S. August ait: *Quod dixit, unum, liberat te ab Ario, quod dixit, sumus, liberat te a Sabellio: si unum, ergo non diversum; si, sumus, ergo Pater et Filius,* duae personae divinae; quod intelligentes Judaei, voluerunt illum lapidare propter blasphemiam, *quia,* inquiunt, *tu, homo cum sis, facis te ipsum Deum,* nimirum natura et substantia, quam accusationem non diluit Christus; immo confirmavit dicens: *Quem Pater misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum? si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre;* per identitatem, scilicet, naturae et consubstantialitatem.

4. *Textus.* Joann. 16: *Omnia quaecumque habet, Pater, mea sunt* Atqui Pater habet divinitatem; ergo, etc. unde D. August.(*a*) dicit: *Nihil Patre minus habet ille, qui dicit:* omnia quae habet Pater, mea sunt: *Æqualis est igitur.*

5. *Textus* 1. Joann. 5. dicitur: *Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis se ipsum, ut cognōscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est, verus Deus et vita aeterna.* Quid evidentius dicere potuit Joannes, ut demonstraret Christum esse Deum, quam dicere verum Deum esse? *ut enim* Joannes cap. 17 ait Athanas.(*b*) *De Patre dixit:* haec est vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, *ita hic de Filio dicit:* hic est Deus verus et vita aeterna. Paritas est perfecta.

6. *Textus* Philip. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens* Insignis est hic locus contra Socinianos: nam Christo duplex tribuitur forma, scilicet forma Dei, et forma servi, id est, hominis, quam accipiendo, semetipsum exinanivit; ergo sicut per formam servi verus est homo, ita per formam Dei verus est Deus; sed majestatem divinam voluit occultare, vilem formam servi induens velut habitum.

Probat. 3. Ex traditione Patrum, tum Graecorum, tum Latinorum qui ante Concilium Nicaenum floruerunt; alios enim nobis dimittunt Sociniani.

I. Saeculo; Sanctus Ignatius, Epist. ad Antiochenos, ait: *Omnis igitur qui unum annuntiat Deum, in interemptione divinitatis*

(*a*) *L.* 1. *contra Maxim. cap.* 14.
(*b*) *In disput. cum Arian. p.* 469.

Christi, Filius est diaboli, et inimicus omnis justitiae. Et Epist. ad Tarsenses, redarguens eos qui de Christo dicebant, *quoniam nudus homo est*, ait: *Qualiter autem nudus homo audiret:* sede a dextris meis: *qualiter autem et diceret*, priusquam Abraham fieret, ego sum; et clarifica me claritate quam habui, antequam mundus esset apud te?

Sanctus Martialis, Petri comes et primus Lemovicensis Episcopus, in 1. ad Burdigalenses Epistol. capit. 2. ait: *Christus mori potuit, quia homo fuit, Filius Dei ante principium fuit: et quia Deus erat diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem tertia die, de loco, ubi eum sepeliri vidimus, et apparuit nobis*, etc. Et cap. 8. *Crucem Domini*, inquit, *in quem credidistis Deum verum, et Filium, semper in mente, in ore et in signo tenete.*

Divus Dionysius Areopagita (*a*) ait: *Sacrae Scripturae tradunt ipsummet Deum, se designando, dixisse: Quid me interrogas de bono? nemo bonus nisi solus Deus.* Porro Deus, qui sic se designavit, est Deus Filius: *Etenim* addit Div. Dionysius, *et Verbum ipsum. quod natura bonum est, ait;* Ego bonus sum, (*b*) *et rursum illud*, Ego sum qui sum *nisi de tota concedant Divinitate*, id est, Trinitate, (*c*) *pronuntiatum, sed secundum unam duntaxat partem*, id est, unam Patris personam, *quomodo illud intelligent: Haec dicit qui est, qui erat et qui venturus est, omnipotens?* Porro hoc Div. Joannes in Apoc. dixit de Filio incarnato. Idem Dionys. §. 10. ex S. Hierotheo, dixit: *Causa omnium et quae omnia implet, est Jesu divinitas.*

II. saeculo, S. Justinus, in Apologia 2. pro Christianis, de Christo dicit: *Qui quod Verbum et primogenitus Dei sit, Deus etiam est.* Et in expositione fidei de recta confessione, *Unus ergo revera est*, inquit, *universitatis hujus Deus, qui in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto cognoscitur, cum namque ex substantia sua Pater Filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, quae unam eandemque participant essentiam, una eademque dignantur divinitate.*

Athenagoras, legatione pro Christianis, *Quis igitur non miretur*, inquit *nos qui Deum Patrem praedicamus et Deum Filium, et SpiritumSanctum, ita ut etunionis eorum vim, et ordinis distinctionem exponamus, impios et sine Deo vocari?*

S. Theophilus VI. Patriarca Antiochenus, (*d*) dicit: *Obtulerunt ei* (Christo) *Magi munera, Aurum ut Regi, Thus ut Deo, Myrram ut homini ad sepulturam.* Et l. 2. ad Autholycum, ait: *Joan-*

(*a*) *L. de divinis nominibus, cap. 2. §. 1.* (*b*) *Matth. 20 v. 15.*
(*c*) *Ita explicat S. Maximus in Scholiis totam divinam essentiam, inquit vocat Trinitatis deitatem, quae in tribus personis agnoscitur.*
(*d*) *L. 1. comment. in 4. Evangelia.*

nes ad hunc modum disserens. In principio erat sermo, et sermo erat apud Deum, etc. *Deus itaque existens sermo, et ex Deo genitus; quando vult Pater universorum, mittit eum sermonem ad aliquem locum.*

III. Saeculo, S. Gregorius Thaumaturgus in prima expositione fidei, *Unus Deus*, inquit, *Pater Verbi viventis, sapientiae subsistentis . . . perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti; unus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo... Filius verus veri Patris, invisibilis ejus qui est invisibilis... et sempiternus sempiterni.*

S. Dionysius Alexandrinus, Epist. contra Paulum Samozatensem, ait: *Unus est Christus qui est in Patre coaeternum Verbum, una ejus persona, Deus invisibilis et visibilis factus, Deus enim apparuit in carne natus ex muliere, qui erat ex Deo Patre genitus ex utero ante luciferum.*

Patres Synodi Antiochenæ, Epist. ad Paulum Samosatensem, dicunt *Hunc autem Filium unigenitum... Verbum ac virtutem Dei ante saecula, non praecognitione, sed substantia et hypostasi Deum cum in veteri et novo Testamento cognoverimus, confitemur et praedicamus.*

IV. Saeculo, Eusebius Pamphilus, Cesareae Episcopus, lib. 1. de fide, adversus Sabellium. quaerit quis ille sit qui dicit, *Hic est Filius meus dilectus?* respondet: *Utique Pater de Deo, qui videbatur ut homo.* Et lib. 2. *Gentiles non sumus, quia non dicimus deos. Judaei non sumus, quia Christum Deum confitemur.*

Prob. 4 Non solum ex Concilio Nicaeno I quod in Symbolo definiit, Filium esse, *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum consubstantialem Patri*, etc. sed etiam ex omnibus Conciliis OEcumenicis, quae illud secuta sunt, in quibus Symbolum Nicaenum fuit approbatum et confirmatum, et fides Nicaena recepta.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Objicies 1. Solus Pater est Deus; ergo Filius non est Deus.

Prob. ant. Christus, Joann. 17. dicit Patri: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum:* Ergo solus Pater est Deus.

Resp. dist. conseq. Solus Pater est Deus, per exclusionem falsorum deorum, *conc* per exclusionem aliarum personarum divinarum, *nego*. Haec solutio petitur ex regula a D. Aug. tradita (a), nimirum, quando attributum absolutum uni personae tanquam soli tribuitur, cum dicitur *solus Deus, unus Deus, solus Pater*, etc. non excluduntur aliae personae divinae, sed solum res quae sunt naturae diversae a natura divina: sicut quando dicitur, *Nemo novit*

(a) *Lib.* 3. *contra Maxim. cap.* 13. *et lib.* 1. *de Trinit. c.* 6.

Patrem nisi Filius, non excluditur Pater, quia inseparabiles sunt, ait D. August. *sic etiamsi dictum esset, soli sapienti Patri, simul intelligi deberet et Filius, quia inseparabiles sunt.*

Inst. 1. Filius est Deus figurate, sicut Moyses, de quo Deus, *Exodi* 7. dicit: *Constitui te Deum Pharaonis*. Ergo solus Pater est Deus per exclusionem Filii.

Resp. nego ant. Cum enim Scriptura de aliqua creatura dicit quod sit *Deus*, id non dicit simpliciter, sed cum addito, quomodo Moyses dicitur constitutus Deus Pharaonis; illa porro additio destruit rationem veri Dei, at de Filio divino dicit absolute et sine addito, quod sit Deus, *Hic est verus Deus et vita aeterna*, ait D. Joann. Epist. 1. c. 5.

Inst. 2. Cum Judaei vellent lapidare Christum, quod se Dei Filium appellasset, respondit ipse, se non alio sensu Deum esse quam homines illi, qui in Scriptura vocantur dii, Joann. 10. *Responderunt ei Judaei: de bono opere non lapidamus te; sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra*, inquit, *quia ego dixi, dii estis? si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura, quem Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum?* Atqui illi sunt dii figurate, ergo etc.

Resp. nego maj Christus enim argumentatur a minori ad majus sic: Si Judices propter auctoritatem quam a Deo acceperunt, et justi propter sanctitatem participatam dumtaxat et creatam, dii appellantur, quanto magis Deus dici debet ille, *quem Pater sanctificavit*, nimirum sanctitate increata et personali: atque ut illos inducat ad credendum suam divinitatem, addit, *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi; si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre.* Propter identitatem naturae et consubstantialitatem.

Inst. 3. Christus in hoc loco probat ex miraculis a se patratis, quod sit Filius Dei; atqui miracula non probant filium Dei naturalem esse, qui ea operatur: nam Elias et alii Prophetae patrarunt miracula, ex quibus colligi non potest ipsos fuisse filios Dei naturales et consubstantiales; ergo Christus hoc ratiocinio non concludit se esse Filium Dei naturalem.

Resp. dist. maj. Ex operibus et miraculis editis in confirmationem suae doctrinae, qua asserebat se esse Filium Dei unigenitum, et aequalem Patri, *conc.* qua asserebat se esse Filium Dei eo modo quo Elias et alii Prophetae dicuntur filii Dei; *nego maj.* Itaque miracula, secundum se praecise spectata, non probant Deum esse, qui ea operatur: sed quando eduntur ad probandam divinitatem ejus qui loquitur, sunt signa indubitata illum esse Deum: nec enim miracula edi possunt in testimonium mendacii et falsitatis.

Inst. 4. Christus se negat Deum natura; dum *Luc.* 18. principi eum vocanti bonum, dicit: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus.* Ergo.

Resp, nego ant. Immo se Deum ostendit Christus, nempe excitat principem, a quo nondum cognoscebatur Deus, ad suam divinitatem cognoscendam, ac si diceret: tu me cognoscis bonum; ergo et Deum agnosce. *Recte me appellabis bonum*, inquit D. Aug. (*a*) *si me noveris Deum: nemo enim bonus, nisi solus Deus.*

Inst. 5. Ille non est Deus natura, qui a Deo creatus est; atqui sapientia, quae eadem res est cum Verbo, fuit a Deo creata, *Ab initio et ante saecula creata sum*, Eccl. 24. Ergo.

Resp. dist. min. Sapientia creata fuit, creatione improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego min.* creatio improprie dicta idem est cum simplici productione et generatione; creatio vero proprie dicta, est eductio rei ex nihilo: illa, non vero ista, convenit Dei sapientiae, quae de se ipsa dicit, *Ab aeterno ordinata sum*, id est, ait D. August. lib. de Trinit, cap. 12. *ante omnia tempora et temporalia*; unde LXX. verterunt, *ante saeculum fundavit me*; id est, aeterna sum.

Objicies 2 Ille quo, tanquam instrumento, Deus usus est ad rerum omnium creationem, non est Deus; atqui Deus verbo, tanquam instrumento, usus est ad rerum creationem, J. 1. *Omnia per ipsum facta sunt* Ergo.

Resp. nego min. ad prob. *dist. textum.* Omnia per ipsum facta sunt, tanquam per causam exemplarem, *conc.* tanquam per causam instrumentalem, *nego.* Scilicet Pater per Verbum operatur, tanquam per ideam in qua omnium agendorum rationes continentur; illa porro idea est personalis et verus Deus, qui *quaecumque ille* (Pater) *fecerit haec et Filius similiter facit.* Ideo in Scripturis particulae, *ab*, *ex*, et *per*, idem significant; unde Apostol. Roman. 21. de Christo ait: *Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia.*

Objicies 3. Christus de se ipso loquens, Jo: 14. *Pater*, inquit, *major me est.* Ergo Filius est minor Patre, et consequenter non Deus natura, ut Pater.

Resp. dist. conseq. Filius est minor Patre, quatenus homo, *conc.* quatenus Deus, *nego conseq.* cum itaque Christus natura divina et humana constet, ex attributis, quae illi, quatenus homo, conveniunt, non debet colligi quod non sit Deus, juxta regulam a D. Aug. *lib.* 1. *de Trinit. cap.* 11 traditam.

Juxta hanc regulam, Div. Augustinus multa loca Scripturae, quae ab Arianis olim, et hodie a Socinianis objiciuntur, solvit dicens: *Secundum formam Dei aequalis est Patri et Filius et Spiritus Sanctus, quia neuter eorum creatura est; secundum autem*

(*a*) *L. contra Maximin. cap.* 23.

formam servi, minor est Patre, quia ipse dixit, Pater majorem est... *secundum formam Dei*, ipse et Pater unum sunt; *secundum formam servi*, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit eum... *secundum formam Dei*, ipse est verus Deus et vita aeterna; *secundum formam servi*, factus est obediens usque ad mortem... *secundum formam Dei:* omnia mea tua sunt et tua mea; *secundum formam servi*, doctrina mea, non est mea, sed ejus qui misit me.... *Quomodo mea, quomodo non mea? nisi secundum formam Dei suam, secundum formam servi non suam*, etc. Sic infinita loca solvit D. Doctor.

Objicies 4. Verus Deus est omnipotens; atqui Christus non est omnipotens; Joann.5. *Non potest Filius a se facere quidquam: nisi quod viderit Patrem facientem... Non possum ego a me ipso facere quidquam*. Ergo.

Resp. nego min. Ad textum, *dist*. Non potest Filius a se facere quidquam, quia omnipotentia est ipsi a Patre per generationem communicata, *conc.* quia non habet aequalem potentiam cum Patre, *nego*. Nam *quaecumque Pater facit, haec eadem facit similiter* Ad quae D. August. (*a*) tradens tertiam regulam ad explicandos Sacrae Scripturae textus circa Trinitatem, ait: *Dixit similiter, ac per hoc inseparabilis et par est operatio Patri et Filio, sed a Patre est Filius, ideo* non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem... *tenenda est haec regula, qua non minor est Filius, sed quod de Patre sit, intimatur quibus verbis non inaequalitas, sed nativitas ejus ostenditur*. Quia ergo Filius naturam a Patre communicatam habet, ac proinde scientiam, potentiam, et alia attributa absoluta, de eo, etiam quatenus Deus est, recte dicit quod nihil sciat, nihil velit, nihil possit a se ipso, sed a Patre, de quo sicut habet esse, ita et operari.

Inst. Marci 13. Christus loquens de die judicii, ait *: De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius, nisi solus Pater*. Atqui particula exclusiva, *nisi Pater*, excludit quamlibet aliam personam, etiam personam Filii, a cognitione diei judicii *;* ergo.

Resp. nego min. Nam particula, *nisi*, excludit solum eos, qui eandem cum Patre non habent naturam, ut constat ex Matth. 11. *nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem novit quis, nisi Filius*. Quis porro dicat Filium Dei se non cognoscere, cui D. Petrus dixit : *Domine, tu omnia nosti*? Quis cogitare audeat Deum Patrem se ipsum ignorare? hoc ergo sensu Christus dicit se nescire diem judicii, quia illum non revelat, nec aperit nobis, ut docet Div. Aug. *lib.* 83. *quaestionum*, *q*. 60. dicens: *Quod dictum est, solum scire Patrem, sic dictum est, quia facit Filium scire* ; *et*

(*a*) *L*. 2. *de Trinit. ca.* 1.

quod dictum est, *nescire Filium*, *sic dictum est*, *quia facit nescire homines*, *id est*, *non prodit eis quod inutiliter scirent.*

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Objicies 1. D. Ignatius, Epist. ad Tharsenses, de Filio dicit: *Non ipse est*, *qui super omnia Deus Pater*, *sed Filius ejus.* Ergo si non est super omnia Deus, non est verus Deus.

Resp. dist. textum. Filius non est super omnia Deus, eo quod non sit fons totius divinitatis sicut Pater, *conc.* eo quod non sit verus Deus, *nego.* Quod autem sic intelligi debeat S. Ignat. patet tum ex nostris probationibus; tum quia hic etiam probat quod Filius sit, *Deus*, *Verbum*, *et Filius unigenitus*, ex hoc textu, *In principio erat Verbum.*

Objicies 2. S. Justinus, dialogo cum Triphone, dicit, 1. Deum Patrem esse Filio *causam ut sit.* Dicit 2. Filium *esse et dici Deum et Dominum alium praeter factorem omnium.... supra quem alius Deus non est.* 3. Filium *administrum esse Dei*, universorum creatoris. 4. Christianos *in secundo loco habentes*, Filium Dei, *cum ratione venerari.* Atqui illa omnia pugnant contra Verbi divinitatem; ergo.

Resp. nego min. Licet enim S. Justinus (sicut et et alii PP. Antenicaeni) non adeo caute de Mysterio Trinitatis interdum locutus fuerit, eo quod nulli haeretici illud tunc impugnarent, nihil tamen scripsit contrarium huic mysterio, quod clare astruitur in nostris probationibus; unde:

Resp. ad 1. Pater est causa Filio ut sit, causa improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego.* Causa improprie dicta, est ea, a qua aliquid accipit suum esse, quoquo modo illud accipiat, sive cum dependentia, sive sine dependentia. Causa proprie dicta, est ea, a qua aliquid recipit suum esse cum dependentia. Primo, non secundo modo, Justinus causam sumpsit, ut astrueret Patrem esse principium Filii, seu Filium a Patre procedere, ut probaret, contra Sabellianos, quos hic impugnat, Filium esse personam a Patre distinctam.

Resp. ad 2. Justinus docet, Filium *esse Deum alium a Patre*, ratione personalitatis, *conc.* ratione naturae, *nego.* Nam clare docet, quod tres SS. Trinitatis personae, *una eademque dignentur divinitate.*

Resp. ad 3. Docet, Filium administrum esse Deo, improprie, *conc.* proprie, *nego.* Ille est proprie minister, qui nec per se, nec proprio nomine agit, ille vero est minister improprie, qui non agit nisi ratione illius esse quod habet ab alio: hoc ergo improprio sensu Filius potest dici minister Patris, quod *quaecumque*, Pater, *fecerit, haec et Filius similiter facit*, per virtutem a Patre acceptam in sui generatione.

Resp. ad 4. Docet, Christianos *secundo loco Filium habere ac venerari*, ratione originis, quia est secunda persona, *conc.* ratione dignitatis et naturae, *nego*. Nam apologia 2. assignat Filio eundem cultum, qui Patri exhibetur, *Filium*, inquit, *et Spiritum Sanctum colimus et adoramus cum ratione et veritate venerantes.*

Objicies. 3. Athenagoras *in apologia* docet: Verbum non prodiisse a patre, nisi in tempore cum voluit mundum condere; ergo.

Resp. dist. ant. Docet, Verbum prodiisse in tempore exterius, *conc.* interius, *nego*. Verbum ergo prodiit in tempore exterius, scilicet per universum hoc ab ipso et per ipsum conditum; sed secundum se non prodiit in tempore, cum sit aeternum, ait hic Athenagoras.

Objicies 4. D. Irenaeus (*a*) in haec Psalmi verba, *Ipse mandavit, et creata sunt*, ait: *Cui ergo praecipit? Verbo scilicet per quod caeli firmat sunt.* Atqui praeceptum inferioritatem et dependentiam arguit; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Pater praecepit Verbo improprie, *conc.* proprie, *nego. maj.* praecepit itaque improprie, hoc sensu, quod Pater voluit mundum fieri per Verbum, hoc est, voluntate Verbi a Patre accepta et utrique communi. Porro illud praeceptum non arguit inferioritatem in Christo, *ipse*, enim, *Christus*, ait D. Irenaeus lib. 4. cap. 11. *cum Patre vivorum est Deus, qui et locutus est, Moysi, qui et Patribus manifestatus est.*

Objicies 5. Clemens Alexandr. *lib.* 1. *Strom* dicit: *Beneficentissima est natura Filii, quae soli omnipotenti propinquissima est*; ergo Filii natura distincta est a natura Patris.

Resp. nego conseq. Nam D. Clemens hic *naturam* usurpat pro *persona* Filii, quae ideo dicitur Patri *propinquissima*, nimirum ordine originis, quia prima procedit a Patre. Porro, quod naturam pro persona usurpet, constat, tum quia apud veteres vox, *usia*, seu, *natura*, sumebatur etiam pro persona; tum quia sibi contradiceret, dicit enim (*b*) *nihil odio habet Deus, sed neque Verbum, utrumque enim unum est, nempe Deus.*

Inst. Clemens, lib. 5, Strom. docet verbum esse *sapientiam primo creatam*; ergo.

Resp. nego conseq. Quia per verbum, *creatam*, intelligit *genitam*, est autem primo-genita, quia prior est origine persona Spiritus Sancti.

Objicies 6. Origenes, lib. 8. contra Celsum, dicit: *non deesse quosdam, qui temere affirmant, quod salvator sit ille universorum Deus: nos certe hoc non facimus, qui credimus ipsi dicenti; Pater major me est.* Ergo non credidit Verbum esse verum Deum.

Resp. Licet dura sit doctrina Origenis, et tanquam Ariana a DD.

(*a*) *L.* 3. *adeversus haeres, cap.* 8. (*b*) *L. ad monitionis ad gentes, cap.* 8

Augustino, Hieronymo, et Epiphanio censurata, potest tamen rite exponi. Nam agit contra Noetianos, qui volebant Filium esse Deum Patrem, quem illius temporis scriptores his vocibus, *universorum Dominum*, significabant; unde ut eos refelleret, asseruit Verbum non esse illum *universorum Deum*, sumendo Deum pro persona Patris. Quod sic debeat intelligi Origenes, patet, quia eodem libro respondens Celso objicienti, immerito Ethnicos a Christianis accusari, quod plures deos colerent, cum et ipsi Christum pro Deo haberent a Patre distincto, ait: *nos unum Deum, Patrem et Filium colimus*, atque probat Patrem et Filium esse unum Deum ex his textibus, *Ego et Pater unum sumus. Pater in me est et ego in Patre.*

Id autem quod dixit: Filium, qua Deus est esse minorem Patre, intelligendum est ratione originis, non ratione dignitatis aut naturae, qua loquendi ratione usus est ipsemet D. Athanas. *orat.* 2. contra *Arianos*, dicens: *Non dixit Filius, Patrem se meliorem esse, ne quis ipsum externum, alienumque a Patris natura existimaret: sed Pater, inquit, major me est, non quidem magnitudine aliqua, aut aetate, sed propter generationem ex ipso Patre.*

Inst. Origenes, *lib.* 1. *comment. in Job*, ait: *Istam Trinitatis sectam et haeresim atque infidelitatem jam olim de longe designans diabolus, tria cornua misit ad Job depraedandum.* Ergo.

Respond. nego Illum librum esse Origenis, illum enim supposititium probant Erasmus, qui in censura hujus operis, illud Maximino Ariano adjudicat, Sixtus Senensis, Possevinus, Bellarminus et Genebrardus, qui pro notis falsitatis affert, quod illud opus, *Luciani martyris celebrat agonem, et omousii nomen et omousianorum sententiam commemorat..... constat autem et Lucianum...... post Origenem fuisse: ipsum omousii et omousianorum nomen longe post Origenis tempora enatum.*

Objicies 7. Tertullianus, *lib. contra Hermogenem cap.* 3. docet, Filium non esse Patri coaeternum; ergo non credidit eum esse proprie Deum. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Tertull. ait: *Et Pater Deus est, et judex Deus est; non tamen ideo Pater et judex semper, quia Deus semper. Nam nec Pater potuit esse ante Filium, nec judex ante delictum; fuit autem tempus cum delictum et Filius non fuit, quod judicem et qui Patrem Dominum faceret.* Ergo Pater non fuit ab aeterno Pater, nec Filius ab aeterno Filius.

Resp. dist. conseq. Pater non fuit ab aeterno Pater paternitate essentiali, nec Filius adoptivus, fuit ab aeterno Filius, *conc.* Pater non fuit ab aeterno Pater paternitate notionali, nec Filius naturalis, fuit ab aeterno Filius, *nego conseq.* Negat itaque Tertull. Deum ab aeterno fuisse Patrem paternitate essentiali, quae respicit productionem creaturarum, estque tribus personis communis, non ve-

ro notionali paternitate, quae est ad Filium, quem *lib. contra Praxeam cap.* 5. dicit aeternum: *Sermo ergo in Patre semper sicut dicit*, Ego in Patre, *et apud Deum semper, sicut scriptum est*, et sermo erat apud Deum; *et nunquam separatus a Patre, aut alius a Patre, quia*, Ego et Pater unum sumus.

Inst. 1. L. contra Praxeam cap. 9 dicit: *Pater tota substantia est, Filius vero derivatio totius et portio, sicut ipse profitetur: Pater major me est.* Ergo non est verus Deus.

Resp. dist. ant. Secundum imperfectum nostrum concipiendi modum, *conc.* realiter, *nego.* Sic enim loquitur Tertull. ut ostendat Filium esse a Patre per generationem, ut inde concludat contra Praxeam eum a Patre distingui persona et hypostasi: addit enim, *alius est qui generat, alius qui generatur.*

Inst. 2. Eodem lib. dicit: *Deum Filium agnosco, secundum a Patre defendo.* Ergo.

Resp. dist ant. Secundum rationem originis, *conc.* ratione dignitatis, quasi Filius non habeat eandem dignitatem cum Patre, *nego ant.* nam ibidem ait: *Ego et Pater unum sumus*, dictum esse, *ad substantiae unitatem, non ad numeri singularitatem.* Quid clarius?

Objicies 8. Conc. Antiochenum, quod congregatum fuit contra Paulum Samozatenum, *ann.* 265. definivit Filium non esse *omousion* Patri; ergo.

Resp. dist. ant. Definivit Filium non esse consubstantialem Patri, ad sensum Pauli Samozateni, qui per hanc vocem intelligebat cum Sabellio Filium esse eandem personam cum Patre. *conc.* ad sensum catholicum, quem probavit Conc. Nicaenum. I. *nego ant.* Itaque *male omousion Samozatenus confessus est:* ait D. Hilarius lib. de synodis, *quia per hanc unius essentiae nuncupationem solitarium atque unicum esse Patrem et Filium praedicabat.*

Inst. Vox consubstantialis non reperitur in Scriptura; ergo non debuit usurpari a Conc. Nicaeno.

Resp. dist. ant. Non reperitur quoad vocabulum, *conc.* quoad rem per illam significatam, *nego.* Nam vox *consubstantialis*, quoad sensum continentur in hoc textu, *Ego et Pater unum sumus*, Itaque Concil. Nicaenum, definiendo Filium esse consubstantialem Patri, dixit quidem nove, sed non dixit novum.

Objicies 9. Quando Filius Dei genitus est, vel erat, vel non erat: si erat, quare genitus est? si vero non erat, aeternus non est; atqui si non est genitus, non est; si non est aeternus, non est Deus; ergo.

Resp. Cum DD. Hilario et Augustin. Filius Dei erat quando genitus est, non quasi prius existerit quam gigneretur, sed quia semper gignit Pater, et semper nascitur Filius, terminus enim actionis aeternae, est aeternus, est autem jam existens, sed existens vi generationis ipsius.

ARTICULUS II.

De divinitate Spiritus sancti.

CONCLUSIO

Spiritus sanctus, est verus Deus, Patri Filioque consubstantialis. Est de fide contra Macedonianos et Socinianos.

Prob. 1. Ex Scripturae locis, in quibus Spiritus sanctus vocatur Deus:

2. Reg. 23. *Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam; dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, dominator hominum.* Ergo Spiritus sanctus est Deus Israel, dominator hominum; ergo verus Deus.

Act. 5. D. Petrus sic Ananiam alloquitur: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri?... non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ubi Spiritus sanctus dicitur simpliciter et absolute Deus et oppouitur creaturis; ex quo concludit S. Epiphan. haer. 74. *Deus ergo de Deo est, et Deus Spiritus sanctus, cui mentiti sunt,* etc.

Prob. 2. Ex iis Scripturae locis in quibus Spiritui sancto tribuuntur perfectiones et operationes, quae soli Deo sunt propriae.

Immensitas, Sap. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.*

Omniscientia, 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei*, quem comprehendit.

Omnipotentia, Ps. 32. *Verbo Domini caeli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Operatio miraculorum, Matth. 12. *In Spiritu Dei ejicio daemones.*

Associatio cum Patre et Filio in omnibus operibus ad extra, Matth 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

Prob. 3. Ex traditione Patrum: S. Justinus, *Apologia secunda*, ait: *Filium et Spiritum sanctum propheticum colimus et adoramus, et Deum solum adoramus.*

Clemens Alexand. *lib.* 1. *Paedagogi*, *cap.* 6. Sic loquitur: *Unus quidem est universorum Pater: unus est etiam Verbum universorum; et Spiritus sanctus unus, qui et ipse est ubique.*

Tertull. lib. adversus Praxeam, cap. 13. *Duos deos nunquam ex ore nostro proferimus: non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus sanctus Deus, et Deus unusquisque.* Et lib. de pudicitia profitetur, *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum.*

Gregorius Thaumaturgus, 1. parte operum, in fidei confessione, dicit: *Non igitur creatum quid ac servum in Trinitate, neque superinductitium aliquid et adventitium, quasi prius non existens, posterius vero adveniens. Non ergo defuit unquam Filius Patri,*

neque Filio Spiritus, sed immutabilis et invariabilis, eadem semper manet Trinitas. Ex quo sic arguo: Spiritus Sanctus pertinet ad Trinitatem, in qua nihil creatum, nihil servum reperitur, non minus est aeternus, quam Pater et Filius, est immutabilis et invariabilis; ergo verus Deus.

Prob. Ex Conc. Constantinop. I. in quo haec veritas contra Macedonium fuit definita, his verbis: *Credimus Spiritum sanctum, Dominum, et vivificantem..... cum Patre et filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Ergo est Patri et Filio consubstantialis. Porro haec definitio confirmata est in subsequentibus Conciliis OEcumenicis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Spiritus sanctus est creatura; ergo.

Prob. ant. Joann. 1. dicitur: *Omnia per ipsum,* Verbum, *facta sunt*; ergo Spiritus sanctus per verbum factus est.

Resp. dist. ant. Omnia, quae facta sunt, per Verbum facta sunt, *conc.* omnia quae sunt, *nego.* Alioqui ipse Pater per Verbum esset factus, quod aperte falsum est. Unde D. Joann. addit: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est.*

Inst. 1. Ille non est Deus, quem Scripturae testantur gemere, postulare, contristari, immo et extingui; atqui id de Spiritu sancto testantur Scripturae; Rom. 8 *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Ephes. 4. *Nolite contristari Spiritum sanctum.* 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Ergo etc.

Resp. dist. maj. Ille non est Deus, quem Scripturae testantur gemere, postulare, etc. proprie, *conc.* metaphorice, *nego.* Porro Spiritui sancto haec competunt solum metaphorice et improprie.

1. Quidem dicitur postulare pro nobis, et gemere, quia nos sua gratia movet ad postulandum, et coram Deo gemendum, *Interpellat pro Sanctis,* ait D. Aug. Ep. 105. *quia interpellare Sanctos facit.*

2. Dicitur contristari, quia producit effectus similes, quos producit homo ab aliis contristatus: nempe improbat quod male gerunt homines.

3. Dicitur extingui, non ratione sui, sed ratione gratiarum, quas in cordibus nostris diffundit, quas homo extinguit, vel non utendo, vel abutendo.

Inst. 2. Christus, *Joann.* 16. de Spiritu sancto dicit; *Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur;* ergo non est Deus.

Resp. dist. ant. Quaecumque audiet, procedendo, loquetur, *conc.* discendo, *nego ant.* Spiritus sanctus per suam processionem, accipiendo naturam divinam recipit etiam omnium rerum cognitionem, quae cum ipsa identificatur. *Audire, illi scire est,* inquit Div.

Aug. tract. 99. in Joann. *scire vero esse: quia ergo non est a semetipso, sed ab alio a quo procedit, a quo illi est essentia ab illo scientia, ab illo igitur audientia.*

Inst. 3. Amos 4 Spiritus sanctus dicitur creatus, *format tonitru, et creat Spiritum.* Juxta LXX. Ergo, etc.

Resp. nego ant. Quia Propheta per, *Spiritum*, intelligit, *ventum*, quare Vulgata habet, *formans montes, et creans ventum.*

Objicies 2. Dionysius Alexandrinus negavit divinitatem Spiritus sancti; ergo, etc.

Prob. ant. Ex S. Basilio de Dionysio dicente: *Hunc* (Spiritum sanctum) *ab adorandæ Deitatis consortio segregasse, et creatæ ac servili naturæ annumerasse fertur.* Ergo

Resp. nego conseq. D. enim Basilius non asserit se, id quod objicitur, legisse in operibus Dionysii, sed tantum de eo rumorem fuisse, a quo se purgavit Dionysius in libro apologetico quem scripsit, qui amplius non extat, sed qui citatur a S. Athanasio; sed extat ipsius liber contra Paulum Samozatenum, in quo dicit: *Non impune feret is qui adversus benignum Spiritum sanctum blasphemus est; Spiritus autem est Deus.*

Instant Sociniani. D. Basilius in nullo suorum operum ausus est S. Sanctum appellare Deum; ergo non credebat Spiritum sanctum.

Resp. nego ant. Equidem fatendum est S. Doctorem prudenti œconomia aliquoties expressis verbis non dixisse Spiritum sanctum esse Deum, ne hæretici inde occasionem sumerent Ecclesiam, cui præerat invadendi et pervertendi; in quo eum laudat Greg. Nazians. *orat.* 20. sed tamen multis in locis eum distincte Deum dicit, v. g. lib. 5. adversus Eunomium: *Quibus designantur in Scriptura*, inquit, *Pater et Filius esse Deus, eisdem designatur et Spiritus sanctus Deus. . . . ex quo patet Trinitatem esse consubstantialem.*

Objicies 3. Ille non est Deus, qui nec ingenitus, nec genitus est; atqui talis est Spiritus sanctus; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam inter genitum et ingenitum datur medium, nimirum, procedens alia via, quam per generationem, de qua processionis specie infra agemus.

Objicies 4. Qui mittitur, minor est eo, qui mittit; atqui Spiritus sanctus mittitur a Patre et Filio; ergo.

Resp. dist. maj. Qui mittitur cum imperio et dependentia, *conc.* qui mittitur sine imperio et dependentia, ut accidit in missionibus divinis, de quibus infra, *nego maj.*

CAPUT II.

DE MODO COGNOSCENDI SS. TRINITATEM.

Nota. 1. hic quæritur, utrum mysterium SS. Trinitatis ratione naturali possit probari, sive supposita, sive non supposita illius revelatione.

Nota. 2. Duobus modis aliquid probari posse. 1. *Positive*, per demonstrationem, vel *a priori*, vel *a posteriori*, desumptam. 2. *Negative*, solvendo argumenta quæ veritatem aliquam impugnant.

Certum est, Mysterium SS. Trinitatis probari posse *negative*; nam illud probatur negative, quod non probatur impossibile: atqui mysterium Trinitatis non probatur impossibile; ergo, etc. *Prob. Min.* Aliquid non probatur impossibile, cum omnia solvuntur argumenta, quæ ejus oppugnant existentiam; atqui omnia argumenta, quæ oppugnant mysterium Trinitatis, solvi possunt, et jam a nobis soluta sunt cap. præcedenti; etc. restat ergo resolvendum, utrum possit demonstrari positive; ideo sit:

CONCLUSIO I.

Mysterium SS. Trinitatis, sive non supposita, sive supposita illius revelatione, nulla ratione naturali demonstrari potest. Est certissima contra Raymundum Lullum.

Prob. 1. *ex Script.* Illud mysterium ratione naturali demonstrari non potest, quod sola revelatione cognoscitur; atqui mysterium Trinitatis sola revelatione cognoscitur, Matth. 11. *Nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare;* ergo.

Hinc S. Hilarius, lib. 1. de Trinit. ait; *Non putet homo sua intelligentia generationis Sacramentum posse consequi.* Et S. Ambros. lib. 1. de fide, c. 10, *Impossibile est*, inquit, *generationis Verbi divini scire secretum, mens deficit, vox silet.* Porro illi Patres, et alii, loquuntur supposita fide illius mysterii.

Prob. 2. *ratione.* Omnis demonstratio fit a priori, vel a posteriori; atqui mysterium SS. Trinitatis non potest demonstrari, nec a priori nec a posteriori: ergo, etc. *Non a priori*, sive per causam, quia hoc mysterium nullam sui habet causam. *Non a posteriori*, sive per effectus ad extra, illi enim effectus sunt a Deo præcise ut est unus in natura, prodeunt enim a virtute creativa, quae, cum sit toti Trinitati communis, arguit unitatem naturae, non distinctionem personarum; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Antiqui Philosophi gentiles non obscure locuti sunt de mysterio SS. Trinitatis, tales sunt Plato, Aristoteles, Trismegistus, qui dixit: *Monas genuit Monadem, et in se suum reflexit ardorem.* Ergo illud mysterium, etiam non supposita revelatione, potest naturali ratione demonstrari.

Resp. transeat ant, *nego conseq.* Nam si Philosophi gentiles aliquam de hoc mysterio notitiam habuerunt, illa habuerunt vel per revelationem ipsi immediate factam, ut de Sybillis tradunt DD. August (*a*) et Hieron. (*b*) vel ex lectione librorum Moysis et Prophetarum.

(*a*) *L.* 18. *de Civit. Dei cap.* 23. (*b*) *L.* 1. *contra Jovinianum.*

Dixi : *transeat ant.* Quia D. Thom. hic ad 1. docet paganos Philosophos nullam in Deo agnovisse productionem, et probat ex illo 1. Cor. 2. *Loquimur Dei sapientiam...quam nemo principum hujus. saeculi*, id est, Philosophorum, *cognovit.* Et certe Trismegistus, quando dixit. *Monas Monadem genuit*, etc. non ad generationem Filii, aut processionem Spiritus sancti, illud referri debet, sed ad productionem mundi, quem Deus propter suum amorem produxit.

Objicies 2 Saltem, supposita revelatione mysterii, potest naturaliter demonstrari; ergo, etc *Prob. ant.* variis demonstrationibus.

Prima demonstratio :-De ratione boni infiniti est, ut se communicet modo infinito; atqui non potest infinito modo se communicare, nisi suam naturam communicet; ergo.

Resp. dist. maj. Ut se communicet infinito modo sincathegorematico, qui in eo consistit, quod ejus bonitas sui communicatione exhauriri nequeat, *conc.* cathegorematico; qui in eo consistit, quod ejus bonitas actu tota simul et adaequate sese communicet, *nego maj.* Non videtur enim possibilis terminus, qui divinae naturae sit particeps, cum Deus alter foret, a producente realiter distinctus, ab eoque dependens tanquam effectus a causa.

Secunda demonstratio : Omnis perfectio possibilis, Deo est tribuenda; atqui generare sibi simile, est maxima perfectio, ergo, etc. Hinc Deus, Isai. ult. dicit: *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam?*

Resp. dist. maj. Omnis perfectio, quae non involvit imperfectionem, *conc.* quae imperfectionem involvit, *nego maj.* Porro gentilis dicet generationem magnam habere imperfectionem, tum generatim, tum in Deo. *Generatim*, quia spectat speciei conservationem, ac proinde supponit singula individua interitui esse obnoxia. *In Deo*, quia generatio tendere debet in terminum, non persona solum, sed etiam natura a generante distinctum, sicque necessarium foret, ut alius a generante daretur Deus. Ergo nemo generationem ab imperfectione, nisi per revelationem, vindicare potest.... locum Isaiae contemneret Ethnicus, et si illum admitteret, non ratione sed auctoritate solum consensum praeberet.

Tertia demonstratio. Certissimum est, 1. Deum esse intelligentem et volentem. 2. Omne intelligens et volens terminum utriusque actionis producere. 3. Producens et productum distingui realiter. 4. Hunc duplicem terminum debere esse substantiam in Deo, qui nihil accidentale potest in se admittere. 5. Hos terminos naturam divinam, et quidem individuam, participare, quia multiplex non potest esse natura divina, et quidquid in Deo est, necessario Deus est.

Resp. Hanc probationem non esse demonstrationem; nam mens humana, sibi relicta, cognoscere minime potest actionem intellectus et voluntatis in Deo esse productivam; qualis enim illius erit terminus;

an aliquod accidens? at in Deo, utpote ente perfectissimo, nullum esse potest. *An substantia?* minime; alias, cum, juxta leges naturæ, omne productum, et substantia distinguatur a producente, tot essent naturae divinae, quot personae producentes et productae; ergo essent plures dii, quod lumini naturali, repugnat; ergo gentilis concludet potius Deum, intelligendo et volendo, nullum producere terminum substantialem et personalem; immo ostendet talem terminum non esse necessarium, quia, fatentibus Theologis, Filius et Spiritus sanctus intelligunt et volunt, nec tamen producunt terminum.

CONCLUSIO II.

Supposita fide hujus mysterii, potest rationibus naturalibus probabile suaderi; et variis exemplis, licet imperfectis, illustrari.

Prob. Illud mysterium potest probabile suaderi, cujus in rebus creatis variae reperiuntur imagines imperfectae, quae illud aliquatenus adumbrant; atqui in rebus creatis variae extant imperfectae imagines quae hoc mysterium aliquatenus adumbrant; ergo, etc.

Prob. min. Unico exemplo mentis humanae, quae, licet realiter una, tribus tamen pollet facultatibus, scilicet intellectu, voluntate et memoria quae relative distinguuntur: *Ecce ergo*, inquit, D. Aug. (a) *mens meminit sui, intelligit se, diligit se: hoc si cernimus, cernimus, Trinitatem, nondum quidem Deum* (nam illa similitudo est valde imperfecta, maximeque distat a distinctione reali personarum divinarum in unitate ejusdem naturae) *sed jam imaginem Dei*.

CAPUT III.

DE PROCESSIONIBUS DIVINIS.

Nota. **Processio universim sumpta, est *origo*, seu *productio unius ab alio*. Alia est immanens et ad intra alia transiens, seu ad extra.**

***Processio immanens*, est ea, cujus terminus manet intra suum principium, sic intellectio est actio immanens, quia ejus terminus, nempe verbum mentis, extra mentem non exit.**

***Processio transiens*, est ea, cujus terminus extra suum principium exiit, ut, in humanis, Filius a Patre productus**

Processio immanens, alia est physica et tanquam a causa, alia metaphysica; et tanquam a mero principio.

Processio immanens physica, est ea, qua unum ab alio procedit actione quadam physica, quae includit mutationem, dependentiam, et diversitatem naturae in eo quod ab alio procedit: talis est nostra intellectio, a qua verbum mentale, quod est accidens, procedit.

(a) *Lib.* 14. *de Trinit. cap.* 2.

Processio immanens metaphysica, est ea, qua unum ab alio procedit tanquam a mero principio, seclûsa omni imperfectione mutationis, dependentiae, ac diversitatis naturae, remanentibus solum istis duobus respectibus, *a quo alius, et qui ab alio* inter principium, et id quod oritur a principio.

Nota 2. Praesens caput in sex quaestiones distribuemus: *Prima* erit de existentia et numero processionum divinarum. *Secunda*, de earumdem principiis. *Tertia*, de discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti. *Quarta*, de ratione hujus discriminis. *Quinta*, de cognitione ex qua procedit Filius. *Sexta*, de personis ex quibus procedit Spiritus Sanctus.

QUÆSTIO I.

De existentia et numero divinarum processionum.

CONCLUSIO 1.

Datur in Deo vera processio metaphysica. Est de fide.

Prob 1. *Ex Scriptura:* processio est origo unius ab alio tanquam a principio; atqui in divinis admitti debet talis origo: dicit enim Christus de seipso (a) *Ego ex Deo processi.* Et de Spiritu Sancto, *mittam vobis Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Io: 15. ergo etc.

Prob. 2. Ex traditione Patrum dicentium cum Div. Joann. Damasc. (b) *Nefas est dicere Deum naturali foecunditate caruisse: foecunditas porro in eo posita est, ut quis ex seipso, id est, ex propria substantia, prolem natura similem sui edat.*

Hinc, Concil. Nicaenum I. definivit filium esse *Deum de Deo*, *lumen de lumine*, etc. et Constantinop. I. definivit *Spiritum sanctum ex Patre procedere*. Quae veritas confirmata fuit in posterioribus Conciliis oecumenicis, in quibus particula, *Filioque* addita fuit Symbolo Constantinopolitano.

Solvuntur objiectiones.

Objicies 1 Primum principium non potest produci ab alia persona; atqui Filius et Spiritus Sanctus sunt primum principium; ergo.

Resp. dist. maj Primum principium ad intra non potest produci, *conc.* primum principium ad extra, *nego maj.* Porro Filius et Spiritus Sanctus sunt primum principium ad extra, seu omnium creaturarum; illud autem primum principium ad extra excludit quidem principium a quo pendeat tanquam effectus a causa; sed non excludit principium prius, a quo procedat.

Inst. 1. Atqui primum principium ad extra, debet excludere principium ad intra; ergo.

(a) *Joann.* 1. *v.* 42. (b) *Lib.* 18. *fidei ortodoxae, cap.* 8.

Prob. subs. Primum principium ad extra, debet excludere omnem ab alio dependentiam; sed qui habet principium a quo procedit, non excludit omnem ab alio dependentiam; pendet enim a suo principio ergo.

Resp. dist min. Qui habet principium a quo procedit; in tempore et libere, *conc.* a quo procedit ab aeterno et necessario, *nego min.* Porro una persona divina non procedit ab alia in tempore, sed ab aeterno; non procedit libere, sed necessario, quatenus Pater intelligendo, non potest non producere Verbum, et Pater et Filius sese amando, non possunt non producere Spiritum Sanctum.

Inst. 2. Persona producens, est prior persona producta: ergo haec ab illa pendet.

Resp. dist. ant. Est prior prioritate originis, *conc.* prioritate temporis et naturae, *nego ant.* Itaque in divinis Pater non est Filio prior tempore, quia Filius est Patri coaeternus, nec est prior natura, quia Filius non habet naturam a Patre productam, sed eandem numericam habet cum Patre, sibi necessario communicatam; restat ergo, ut sit tantum prior origine, quatenus Filium realiter producit: quae prioritas in sua notione nullam importat imperfectionem.

Inst. 3. Quod transit a non esse ad esse, est suo principio posterius tempore: atqui quod producitur transit, a non esse ad esse; nam productio terminatur ad existentiam rei; ergo.

Resp. dist. min. Quod producitur in tempore, *conc.* quod producitur ab aeterno, *nego min* Quod enim sic producitur, ab aeterno habet esse; ergo non transit a non esse.

Inst. 4. Quod existit, frustra producitur; ergo quod producitur, transit a non esse ad esse.

Resp. dist. ant. Quod existit, frustra producitur, si existat antequam producatur, *conc.* si existat dum producitur, *nego ant.* Porro Filius Dei v. g. et est cum producitur, et producitur cum est; producitur enim ab aeterno, in aeternitate autem nec est prius, nec posterius.

Objicies 2. Si sit in Deo processio, erit in Deo mutatio interna; Pater quippe transibit a statu non producentis, ad statum producentis; falsum consequens; ergo, etc.

Resp. nego maj. Non sicut ait D. Aug. *semper gignit Pater, et semper nascitur Filius;* ergo producit Pater, et producitur Filius absque ulla sui mutatione.

CONCLUSIO II.

Duae sunt in Deo processiones, nec plures, nec pauciores. **Est de fide.**

Prob. 1. Tot sunt in Deo processiones, quot sunt personae procedentes; atqui fide constat duas tantum esse personas procedentes; Filium, scilicet, et Spiritum Sanctum. Pater enim a nullo procedit;

quare dicitur ingenitus, principium sine principio, origo et fons totius divinitatis: ergo.

Prob. 2. Tot sunt processiones, nec plures, nec pauciores, quot sunt in Deo modi operandi ad intra: quilibet enim modus operandi ad intra exhauritur productione unius personae infinitae; atqui in Deo sunt tantum duo modi operandi ad intra, unus per intellectum, quo producitur Verbum divinum; et alter per voluntatem, quo producitur Spiritus sanctus; ergo in Deo duae tantum sunt processiones, nec plures, nec pauciores.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. Unica est in Deo processio; ergo.

Prob. ant. Quod infinitum est, unicum esse oportet; atqui processio in Deo est infinita; ergo.

Resp. dist. maj. Unicum esse oportet, in suo genere, *conc.* in omni genere, *nego maj.* Sic processio per intellectum, est infinita in genere intellectionis, et sic unicum est Verbum; similiter processio per voluntatem, et infinita in genere volitionis, et sic est unicus Spiritus sanctus, sed nulla in Deo est processio infinita in omni genere intellectionis et volitionis simul proindeque processio per intellectum non excludit processionem per voluntatem.

Inst. 1. Prima processio totam naturam divinam communicat; ergo excludit alteram processionem.

Resp. dist. ant. Totam naturam communicat, sed non omni modo quo communicari potest, *conc.* totam naturam communicat, et omni modo quo communicari potest, *nego ant.* natura enim jam communicata Filio per intellectum, communicatur Spiritui sancto per voluntatem.

Inst. 2. Intellectus et voluntas in Deo non distinguuntur; ergo natura communicata per intellectum, communicatur omni modo quo communicari potest.

Resp. dist. ant. Non distinguuntur realiter, *conc.* virtualiter, *nego ant.* Porro distinctio virtualis sufficit ad varios et diversos realiter effectus producendos: sic justitia et misericordia, licet distinguantur tantum virtualiter in Deo effectus tamen realiter distinctos producunt, poenas nempe et gratias.

Objicies 2. Sunt plus quam duae processiones in Deo; ergo.

Prob. ant. Filius potest producere alium Filium, et Spiritus sanctus alium Spiritum sanctum; ergo.

Prob. ant. Filius et Spiritus sanctus eundem intellectum, eandemque cum Patre recipiunt voluntatem; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Eundem intellectum, eandemque recipiunt voluntatem, essentialem, *concedo;* notionalem, *nego ant.* Intellectus et voluntas essentiales, sunt intelligendi et volendi facultates quae sic praecise sunt infoecundae. Intellectus et voluntas notionales,

sunt intelligendi et volendi facultates quatenus habent adjunctas relationes paternitatis et spirationis activae, quae, ut sic, sunt faecundae: porro Filius non recipit a Patre intellectum notionalem, nec Spiritus Sanctus recipit a Patre et Filio voluntatem notionalem, quia hae sunt exhaustae per eorum productionem.

Inst. 1. Licet virtus spirandi in Patre sit exhausta per processionem Spiritus Sancti, nihilhominus tamen communicatur Filio, qui simul cum Patre producit Spiritum Sanctum; ergo licet vis intelligendi sit exhausta per generationem Filii, nihilhominus potest alium generare Filium.

Resp. nego ant. Quod supponit falsum; nempe Patrem prius spirare, quam generare Filium, quod est falsum: nam instanti originis priori producit Filium, quam producat S. Sanctum; et ideo Filius per sui productionem recipit voluntatem foecundam, quae in illo originis priori nondum est, secundum nostrum concipiendi modum, exhausta; at vis intelligendi est omnino exhausta per productionem Filii; ergo, cum sit infinitus, alius Filius omnino est impossibilis.

Inst. 2. Deus sine foecunditate esset imperfectus; ergo si Filius et Spiritus Sanctus sint infoecundi, erunt imperfecti.

Resp. dist. conseq. Erunt imperfecti, si sint infoecundi ex aliqua naturae potentia, *conc.* ex summa eorum perfectione, *nego conseq.* Quod ergo Filius intelligendo, alium Filium non producat, provenit ex infinita naturae divinae perfectione, cujus tota in intelligendo foecunditas unius Filii productione exhauritur, sicut tota Patris et Filii foecunditas in volendo, unius Spiritus sancti productione.

Inst. 3. Omnipotentia et bonitas in Deo, sunt principia productiva; ergo sunt plures, quam duae, processiones.

Resp. dist. ant. Sunt principia productiva ad extra, *conc.* ad intra, *nego ant.* Porro hic agimus duntaxat de productionibus ad intra, seu immanentibus.

Quaeres: *Quaenam sunt divinarum processionum proprietates?*

Resp. Quinque numerantur, namque:

1. Sunt *immanentes*, quia earum termini in suis principiis manent, *Pater in me est, et ego in Patre*, ait Christus, Jo: 10.

2. *Æternae*, quia Pater ab aeterno se cognoscendo, producit Verbum; et Pater et Filius, ab aeterno sese amando, producunt Spiritum sanctum.

3. *Substantiales*, quia eorum termini, sunt personales ac subsistentes, cum in Deo nihil accidentale esse possit.

4. *Necessariae*, quia Pater necessario se cognoscit, item Pater et Filius necessario se amant; sed Pater, se cognoscendo, producit Filium: Pater et Filius, se amando, producunt Spiritum sanctum; ergo necessario Pater producit Filium, et Pater cum Filio producunt Spiritum sanctum.

5. Sunt *Metaphysicae*, quia non sunt tanquam a causa proprie dicta, sed tanquam a mero principio, importantque solum in suo conceptu originem unius personae ab alia, absque ulla imperfectione mutationis, dependentiae, et diversitatis naturae,

QUÆSTIO II.

De principiis divinarum processionum.

Nota. In omni productione triplex principium reperitur, nempe principium *quod* et *quo*, tum remotum, tum proximum.

Principium *quod* est persona agens: unde effatum, *actiones sunt suppositorum*.

Principium *quo remotum*, est id per quod persona *mediate* tantum operatur.

Principium *quo proximum*, est illud per quod persona *immediate* operatur. Circa quae,

1. Certum est, principium *quod* divinarum processionum esse personam Patris respectu Filii, et personas Patris et Filii respectu Spiritus sancti.

2. Omnes fatentur, principium *quo remotum* divinarum processionum esse naturam divinam, in qua virtus processionum remote continetur, si quidem id quod proxime continetur in potentiis alicujus naturae, remote continetur in ipsa natura, atqui ex dicendis, virtus divinarum processionum proxime continetur in potentiis divinis, intellectu nimirum et voluntate: ergo... Tota ergo difficultas est de principio *quo proximo*, circa quod triplex est opinio.

1. Est Durandi, docentis principium *quo proximum* processionum, esse essentiam divinam, quae, inquit, habet foecunditatem praecise ex sua infinitate, et non ex hoc quod est intelligens et volens.

Verum hanc opinionem ut temerariam, impugnant caeteri Theologi; tum quia huic recepto in scholis effato, ac in Concil. Lateran. sub Innocentio III. confirmato, repugnat, *essentia nec producit*, *nec producitur*, *nec generat*, *nec generatur*. Tum quia in illa sententia explicari non possunt. 1. Cur processio Filii sit prior origine, processio Spiritus sancti posterior. 2. Cur illa sit generatio, haec non item, utraque enim aeque immediate ab essentia fluit, juxta Durandum. 3. Cur Filius sit imago Patris, non Spiritus sanctus. 4. Cur non plures, quam duae processiones, cur non una tantum processio. Namque si processiones illae immediate ab essentia dimanant, quatenus propter suam infinitatem, est foecunda, vel una processione infinita exhauritur, vel infinitis numero processionibus opus est, ut est foecunditas exhauriatur.

2. *Opinio*, est eorum, qui solas relationes originis signant pro principio *quo proximo* divinarum processionum.

Verum haec opinio communiter rejicitur, quia principia pro-

cessionum debent esse operativa: atqui solae relationes non sunt operativae, cum supponant terminum operationis: relatio enim, ex logicis, exurgit ex fundamento et termino.

3. *Opinio*, est communis aliorum, qui pro principio *quo proximo* processionum divinarum, assignant intellectum et voluntatem notionales, qui intellectui et voluntati essentialibus superaddunt connotationem relationum paternitatis et spirationis activae, unde producere Verbum, est intelligere cum relatione paternitatis; et producere Spiritum sanctum, est velle cum relatione spirationis activæ.

CONCLUSIO.

Principium, proximum quo, *processionum divenarum est intellectus et voluntas, prout connotant relationes paternitatis et spirationis activae*. Est probabilior.

Prob. 1. *pars*. Illa sententia est probabilior, quae magis accedere videtur ad mentem, et loquendi modum, tum Scripturae, tum SS. Patrum; atqui talis est nostra sententia; ergo, etc.

Prob. min, Eccl. 24. Sapientia de se ipsa dicit: *Ego ex ore Altissimi prodivi*; atqui os Patris, est intellectus quo loquitur; ergo, etc. Praeterea Filius dicitur Verbum, Joann. 1. *In principio erat Verbum*. Atqui Verbum pro immediato principio habet vim intellectivam; ergo etc. unde D. Basil. *Homil.* 16. *in Joann.* quaerens *cur*, Filius, *appellatur Verbum ac sapientia?* respondet, *quoniam ex intellectu immediate, atque indivisibiliter est*. Et. S. Fulg. (*a*) ait: *Cum mens cogitat, et cogitando Verbum intra se generat, de sua substantia generat Verbum*. Ergo.

Quod si Filius per intellectum immediate procedat, Spiritus sanctus per voluntatem immediate procedit, unde in Scriptura vocatur charitas, Rom. 15. *Obsecro ergo vos, fratres.... per charitatem sancti Spiritus*. Charitas autem ad voluntatem pertinet.

Prob. 2. *pars*. Quia intellectus et voluntas, separata relatione, non sunt principia *quo proxima* processionum: alias sicut Pater generat, sic et Filius generet, quia Filius intelligit sicut Pater; ergo postulant adjunctam relationem, a qua distinguuntur tanquam includens ab incluso.

Confirmatur. Quia in nostra sententia, horum omnium probabilis redditur ratio. 1. *Cur processio Filii sit prior origine?* quia nimirum actus voluntatis actum intellectus supponit, cum nihil sit volitum, quin prius cognitum. 2. *Cur Filii processio sit generatio, non autem processio Spiritus sancti?* quia intellectus simile producit, non autem voluntas. 3. *Cur Filius sit imago Patris, non autem Spiritus sanctus?* quia terminus intellectus, repraesentativus est sui principii, non vero terminus voluntatis. 4. *Cur non plures*,

(*a*) *L*. 3. *ad Monimum*, *cap*. 7.

quam duae processiones, cur non una tantum processio? quod duae sint potentiae operativae, scilicet intellectus et voluntas, non plures, nec pauciores.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. SS. Patres dicunt cum D. Aug. (*a*) *Verbum esse Filium natura*. Ergo natura divina est principium proximum quo processionum.

Resp. dist. ant. SS. Patres, dicunt Verbum esse Filium natura, et per nomen *naturae* significant modum generationis, *conced.* principium generationis, *nego ant.* hoc enim termino usi sunt Patres, ut demonstrarent, adversus Arianos, processionem Filii non esse liberam, sed naturalem et necessariam, non proinde Verbum esse Filium adoptivum, sed naturalem.

Inst. 1. Id, in quo genitum assimilatur generanti, est principium generationis; atqui natura est id, in quo genitum assimilatur generanti; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Est principium radicale et remotum, *conc.* proximum et immediatum, *nego*, natura enim non per se immediate, sed per potentias producit, sic vivens producit per potentiam generativam, a qua, vel ratione, vel etiam re, distinguitur.

Inst. 2. Naturae divinae convenit ex sua infinitate quod sit foecunda et communicabilis pluribus personis; ergo ipsa immediatum est communicationis sui, ac proinde processionum, principium.

Resp. dist. ant. Naturae divinae convenit, quod sit foecunda, mediantibus intellectu et voluntate, tanquam necessariis potentiis, aut quasi potentiis, *conc.* sine ordine ad intellectum et voluntatem, *nego ant.* nam sic non posset reddi ratio, cur natura sit hujus aut illius generis; processiones, cur sint tot numero, non plures processiones.

Inst. 3. Homo non est foecundus per intellectionem et volitionem; ergo nec Deus.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod intellectio et volitio humanae, sunt imperfectae, adeoque solum accidens habent pro termino: econtra intellectio et volitio divinae sunt perfectissimae, quæ, sicut ipsae sunt substantiae, ita nec possunt terminos, nisi substantiales, producere.

Inst. 4. Intelligere et velle communia sunt omnibus personis; ergo vel omnes personae producunt, quod falsum est, vel intellectio et volitio non sunt principia *quo proxima* processionum.

Resp. dist. ant. Intelligere et velle communia sunt omnibus personis, si sumantur essentialiter et sine relatione, *conc.* si sumantur notionaliter et cum relatione, *nego ant.* Itaque omnis potentia co-

(*a*) *L.* 15. *de Trinit. cap.* 20.

gnoscitiva et appetitiva aliud objectum habet, alium terminum, v. g. intellectus habet pro objecto rem intelligibilem, et pro termino verbum mentis: quatenus est in Patre, Filio et Spiritu sancto, attingit omne intelligibile, sed non attingit terminum nisi in Patre, in quo solo relationem paternitatis habet adjunctum, per quam fit ut Pater producat; hinc est quod in Filio et Spiritu sancto solum *intellectio*, in Patre etiam *dictio* nominetur.

Objicies 2. Sola relatio est in Deo principium, *quo proximum processionis;* ergo etc.

Prob. ant Ex SS. Patribus, qui docent Patrem hypostasi generare Filium; Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Pater generat Filium hypostasi, tanquam per principium quod, *conced.* tanquam per principium quo, *nego ant.*

Inst. 1. Illud est principium *quo proximo* generationi in Patre, a quo Pater habet ut possit proxime generare; atqui id habet a sola paternitatis relatione; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Ab eo Pater habet ut possit proxime generare, quod non est caeteris personis commune; atqui sola relatio paternitatis in Patre, non est caeteris personis communis; ergo, etc.

Resp. nego min. Nam intellectus notionalis, quatenus adjunctam habet relationem originis, est Patri singularis. Porro intellectus non generat, nisi quatenus notionalis est, et modificatur relatione originis, nempe paternitate.

Inst. 2. Quod dat esse, dat quoque operari; atqui relatio dat esse, quippe paternitas constituit Patrem in ratione Patris; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quod dat esse specificum, *conc.* individuale, *nego maj.* Porro relatio paternitatis dat esse tantum individuale, id est, tale numero quale persona constituit.

QUÆSTIO III.

De discrimine processionis Filii a processione Spiritus sancti.

Nota. Generatio definitur: *Origo viventis a vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturae vi processionis formaliter.*

Dicitur 1. *Origo*, quae particula tenet locum generis, convenit enim omnibus productionibus.

Dicitur 2. *Viventis a vivente*, id est, geniti viventis a generante vitaliter agente: hujus conditionis defectu productio Evae ex Adami costa, non fuit vera generatio, quippe Adamus non vitaliter, sed mere passive se habuit in illa productione.

Dicitur 3. *principio conjuncto:* quia generans et genitus substantialiter conjunguntur, quatenus substantia Patris et substantia Filii; vel tota, uti in generatione divina; vel pars illius, ut in generatione creata, in qua semen a Patris substantia decisum, est pars substantiae genitori genitoque communis.

Dicitur 4. *In similitudinem naturae:* quia finis generationis est, ut generans producat similem in natura, vel numerica, ut in Deo vel saltem specifica, ut in creatis; unde Filius *imago Patris* dicitur; defectu hujus conditionis nec pili, nec ungues, sunt filii.

Dicitur 5. *Vi processionis formaliter:* id est, ex modo suae productionis; qui debet esse modus assimilationis, ita ut in eo reperiatur ratio, cur id quod procedit, sit simile principio, a quo procedit; per hanc conditionem excluditur a generatione processio Spiritus sancti.

CONCLUSIO

Inter processiones divinas hoc discrimen est, quod processi Verbi sit vera generatio, et talis non sit processio Spiritus sancti. Est de fide.

Prob. 1. *pars.* Illius processio est vera ac proprie dicta generatio, qui in Scripturis dicitur Filius genitus a Deo Patre, et cui convenit vera generationis ratio; atqui Verbum divinum dicitur Filius a Patre genitus, Ps. 2. *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Processioni Verbi convenit vera generationis ratio: namque:

1. Est origo viventis a vivente, Joann. 5. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic et dedit Filio habere vitam in semetipso.* 2. Est a principio conjuncto, non quidem per partitionem sui esse, ut fit in creaturis, sed per totius naturae communicationem.... 3. Est in similitudinem naturae, et quidem vi processionis formaliter, quia procedit per intellectum, quia tendit in Verbum, seu speciem expressam, quae est objecti repraesentatio, accidentalis in creatis, sed substantialis in Deo.

Prob. 2. *pars.* Ex Scriptura, qua docemur unicum esse in Trinitate Filium, Joann. 1. *Unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Et c. 4. *Filium suum unigenitum misit Deus in mundum.* Eandem veritatem definiunt omnia Symbola; Apostolicum, *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum:* Nicaenum I. *In filium Dei unigenitum.* Athanasianum, *Spiritus sanctus a Patre et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.*

Dices: Hebr. 1. Verbum dicitur, *Filius primogenitus;* ergo Spiritus sanctus est alter Filius.

Resp. dist. ant. Est primogenitus negative, quod nullum priorem se habeat, qui filius sit, *conc.* positive quod alter post ipsum fuerit genitus; *nego ant.* sic de B. Virgine, Luc. 2. dicitur, *Peperit Filium suum primogenitum,* quo scilicet nullum priorem habuit, quamvis nec posteriorem.

Inst. Salomon, *Prov.* 4. de se ipso dicit: *Ego Filius fui Patris mei: tenellus et unigenitus coram Matre mea.* Atqui tamen tres habuit fratres; ergo ex nomine *unigeniti* non potest concludi, quod Spiritus sanctus non sit genitus.

Resp. dist. ant. Salomon dicitur unigenitus, quia unice dilectus a matre, *conc.* quia solus genitus, *nego ant.* Unde Vulgata non dicit, unigenitus matris, sed *coram matre*, et LXX. vertunt *dilectus in facie matris suae* Sanctes Pagninus et Vatablus, *unicus inter filios matris meae.*

QUÆSTIO IV.

De ratione discriminis processionis Filii, a processione Spiritus sancti.

Nota. Sancti Patres monent evidentem rationem reddi non posse, cur Filii a Patre processio dicatur generatio, potius quam Spiritus sancti a Patre et Filio processio; *Quid inter nasci et procedere intersit*, inquit D. Augustinus (a), *de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest?... distinguere inter illam generationem et hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio.* Tamen iidem Patres contra Macedonianos agentes, conati sunt aliquam rationem reddere, quae verisimilitudine niteretur, quorum vestigiis inhaerentes Theologi, varias hujusce discriminis rationes proferunt, praecipuas expendemus et verosimiliorem probabimus.

Prima ratio, eorum est, qui dicunt Filium esse genitum, quia naturam foecundam a Patre accipit, per quam est perfecte similis Patri; e contra Spiritus sanctus accipit naturam omnino sterilem.

Verum haec ratio non satisfacit. *Primo*, quia non est de essentia Filii, ut Filii, quod sibi similes producat; alioquin Filius divinus alium Filium posset producere, istud siquidem potest Filius creatus. *Secundo*, quia ex illa opinione sequeretur Spiritum sanctum non esse tam perfecte Patri in natura similem, ac ei similis est Filius; immo et ipsummet Verbum esset dissimile Patri in natura; nam, juxta hanc opinionem, similitudo in natura exigit, ut non solum essentia communicetur, sed etiam idem modus foecunditatis; atqui Filius non accipit a Patre naturam eo modo foecundam, quo Patris natura foecunda est; Pater enim foecundus est ad generandum et spirandum, Filius ad spirandum tantum, ergo, etc.

Secunda ratio, est eorum, qui dicunt verbum esse genitum, quia procedit a Patre per intellectionem actualem quae est ultima differentia naturae divinae, quamque vi processionis suae primario recipit; non vero Spiritus sanctus.

Verum, inefficax est illa ratio; quia, ut supra probavimus, intellectio actualis non est ultima naturae divinae differentia.

Tertia ratio, est eorum qui dicunt Verbum ideo esse genitum, quia procedit secundum naturam; econtra Spiritum sanctum non esse genitum, quia procedit secundum voluntatem.

(a) *L. 5, contra Maximinum, cap. 15.*

Verum, nec ista ratio satisfacit, quia procedere secundum naturam, vel idem est ac procedere necessario, et non libere; vel idem est ac procedere ex naturae divinae foecunditate; atqui hoc utrumque tam competit Spiritui sancto, quam Filio; ergo, etc. His opinionibus rejectis sit:

CONCLUSIO.

Verosimilis ratio, cur Verbum dicatur et sit genitum potius quam Spiritus sanctus, est, quia Verbum procedit per intellectum, qui, praecise quatenus est intellectus perfectissimus vim habet producendi terminum similem in natura: econtra Spiritus sanctus procedit per voluntatem, quae sumpta praecise quatenus est voluntas perfectissima, parem vim non habet. Ita Div. Thom. 1. p. q. 27. art. 2.

Prob. prima pars, 1. Ex SS. Patribus, qui passim docent Filium ideo esse genitum, quia est Verbum, id est, terminus ex intellectione per se assimilativa productus tanquam imago producentis. *Eo Filius quo Verbum*, inquit D. Augustinus (*a*), *et eo Verbum quo Filius*, cujus rationem reddens (*b*) ait: *Quia mens notitiam suam gignit, cum se novit: et amorem suum non gignit, cum se amat.*

Prob. 2. *ratione*, ille vere ac proprie generatur, qui, ex vi processionis suae, suo principio similis est in natura; atqui Verbum divinum, eo praecise quod procedat per intellectum Patris perfectissimum, est simile Patri in natura; ergo eo praecise Verbum generatur, quod procedat per intellectum Patris perfectissimum.

Prob. min. Omnis intellectus, ex propria sua virtute, tendit ad producendum terminum similem objecto cognito, et quidem tanto perfectiori similitudine, quanto intellectus perfectior est; atqui intellectus Patris aeterni est perfectissimus; ergo debet producere terminum sibi similem, similitudine perfectissima; atqui similitudo perfectissima, est similitudo in natura, seu identitas in natura; ergo.

Prob. 2. *pars.* Quia Spiritus sanctus procedit per voluntatem, et est terminus amoris divini: atqui terminus amoris divini, non est suo principio similis in natura, vi processionis suae formaliter; ergo Spiritus sanctus non est genitus.

Prob. min. Ut terminus amoris esset suo principio similis in natura vi processionis suae formaliter; necesse esset, ut actus voluntatis *per se*, et ex *natura sua*, tenderet ad reddendum objectum suum simile voluntati a qua exoritur; atqui actus voluntatis, *per se*, et ex *natura sua*, non tendit ad reddendum objectum simile voluntati: nam *per se* non est similitudo, sed tantum pondus aliquod, et impulsus in rem amatam; ergo terminus amoris divini, non est suo principio similis in natura, vi processionis suae formaliter. Est er-

(*a*) *L.* 7. *de Trinit. cap.* 2. (*b*) *L.* 9. *de Trinit. cap.* 12.

go similis in natura realiter tantum, materialiter, et identice: sic Eva fuit quidem Adam similis in natura specifica, non tamen formaliter vi processionis ab Adamo, ideoque non fuit Adami Filia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem. Intellectus noster non producit terminum objecto cognito similem in natura; ergo nec intellectus divinus.

Resp. nego conseq. Disparitas quod intellectus noster sit imperfectus, et ideo exprimendo intra se imaginem objecti cogniti producit solum imaginem accidentalem: at vero intellectus divinus utpote perfectissimus, necessario producit substantialem Dei imaginem, proindeque Filium consubstantialem.

Objicies contra secundam partem, 1. Ille procedit per generationem qui perfecte similis est suo principio; atqui Spiritus sanctus est perfecte similis suo principio; ergo.

Resp. dist. maj. Qui perfecte est similis; vi suae processionis, *conc.* aliunde quam vi suae processionis, *nego maj.* Spiritus sanctus equidem perfecte, et in natura, similis est Patri et Filio; sed id solum habet ex eo quod natura divina identificetur amori, per quem procedit.

Inst. Spiritus sanctus procedit ut Deus; ergo perfecte similis est Patri et Filio vi processionis suae.

Resp. nego ant. Nam Spiritus sanctus procedit tantum ut impulsus Patris et Filii, qui licet a parte rei sit Deus propter sui cum divinitate identitatem, tamen sub ratione qua est impulsus, non est Deus; sicut justitia, licet a parte rei sit misericordia, tamen, sub ratione qua est justitia, non est misericordia.

Inst. 2. Spiritus sanctus non procedit ut creatura: ergo procedit ut Deus.

Resp. nego conseq. Neque enim Spiritus sanctus procedit ut creatura, neque ut Deus, sed procedit ut impulsus amoris, qui est Deus, non quia procedit per voluntatem, sed quia quidquid est in Deo identificari debet cum natura divina.

Instab. 3. Homo procedens ab homine, procedit ut homo; ergo Deus procedens de Deo, procedit ut Deus.

Resp. dist. conseq. Deus procedens de Deo, procedit ut Deus, si ei communicetur natura per actum qui habeat vim sibi assimilandi terminum, *conc.* secus, *nego.* Porro disparitas est de homine genito qui non recipit naturam tantummodo communicatam, sed productam, unde eo ipso generatio hominis est in similitudinem naturae.

Objicies 2. Spiritus sanctus vi suae processionis, recipit naturam perfecte similem principio a quo producitur, ergo, etc.

Prob. ant. Voluntas, reduplicative ut est voluntas perfectissima,

producit unionem perfectissimam objecti amati cum principio amante; atqui unio perfectissima, est unio in natura; ergo, voluntas perfectissima, reduplicative ut talis, producit unionem in natura.

Resp. nego min. Quippe voluntas, prout remanet in linea voluntatis, non ad aliam tendit unionem, quam ad unionem per affectum, quae consequenter nunquam potest per se pertingere ad efficiendam unionem identicam, hoc est, ad efficiendum unum identice ex principio amante et objecto amato. Sed haec satis sint de quaestione maxime metaphysica, de qua nihil certi et evidentis statui potest.

QUÆSTIO V.

De cognitione, ex qua procedit Filius

Nota. Cum Pater divinus cognoscat essentiam divinam, omnia attributa, tum absoluta, tum relativa, et omnes creaturas, tum possibiles, tum existentes in aliqua temporis differentia: *quaeritur:* an Verbum ex illorum omnium cognitione procedat.

CONCLUSIO I.

Verbum essentialiter et necessario procedit, non solum ex essentiae divinae et attributorum absolutorum, ut omnes fatentur, *sed etiam ex cognitione trium personarum et creaturarum possibilium.* Est Thomistarum et aliorum, contra Scotistas et Vasquezium.

Prob. Verbum divinum, utpote perfectissimum, necessario et essentialiter procedit ex cognitione essentiae divinae comprehensiva; atqui cognitio comprehensiva essentiae divinae est ipsamet cognitio attributorum divinorum, personarum divinarum, et creaturarum possibilium; ergo.

Prob. min. Cognitio comprehensiva rei alicujus, est cognitio omnium rerum quae cum illa re identificantur; atqui attributa divina, personae et creaturae possibiles cum natura divina identificantur ergo, etc.

Objicies 1. Cognitio, ex qua Verbum procedit, Verbo producto prior est: item productio Verbi prior est productione Spiritus sancti; ergo Verbum non potest produci ex cognitione sui ipsius, nec ex cognitione Spiritus sancti.

Resp. dist. ant. Prior est, prioritate originis, *conc.* prioritate temporis, *nego ant.* Cum ergo in quocumque instanti reali simul extiterint, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, nulla est contradictio quod Verbum producatur ex cognitione trium personarum.

Inst. 1. Verbum est imago illius objecti, ex cujus cognitione procedit; atqui non est imago sui ipsius, nec Spiritus sancti; ergo.

Resp. dist. maj. Est imago objecti, ex cujus cognitione procedit, repraesentativa, *conc.* naturalis, *nego maj.* Ad imaginem repraesentativam sufficit, ut procedat objective ex re cognita: sed ad imaginem naturalem requiritur ut procedat active et productive; por-

ro cum Verbum non producatur a cognitione sui ipsius et Spiritus sancti, nisi objective, id est, quatenus sunt objectum divinae cognitionis, consequens est, ut non sit eorum imago naturalis, sed solius Patris, a quo solo active procedit.

Inst. 2. Objectum cognitum active concurrit cum intellectu ad producendum terminum; ergo si Verbum ex cognitione omnium personarum procederet, active quoque concurrerent ad ejus productionem.

Resp. nego ant. Nam objectum cognitum terminat tantum actionem intellectus, nec ullam causalitatem exercet respectu actionis.

Objicies 2. Prius a Patre cognoscitur essentia divina, quam creaturae possibiles; sed in illo priori procedit Verbum; ergo non procedit ex cognitione creaturarum possibilium.

Resp. nego maj. Nam essentia est quidem paternae cognitionis objectum primarium, res possibiles secundarium, non tamen prius videtur ipsa, quam res possibiles est enim illa veluti speculum, in quo hae videntur; at speculum, non videtur priusquam imago, licet sit veluti causa videndae imaginis; ergo.

CONCLUSIO II.

Verbum divinum procedit ex cognitione omnium creaturarum in aliqua temporis differentia existentium non quidem necessario et essentialiter, sed concomitanter, et quasi consequenter. Est probabilior opinio.

Prob. Verbum procedit ex cognitione omnium rerum quas repraesentat; atqui res omnes, in aliqua temporis differentia existentes, repraesentat: alioquin non esset infinitum; ergo, etc, hinc merito Div. August. (*a*) ait: *Novit itaque omnia Deus Pater in seipso, novit in Filio, sed in seipso tanquam seipsum, in Filio tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus quae sunt in seipso.*

Objicies: Quod est absolute necessarium, non potest procedere ex cognitione objecti contingentis; atqui Verbum divinum est absolute necessarium creaturae vero praeteritae, praesentes, et futurae, sunt contingentes; ergo.

Resp. dist. maj. Quod est absolute necessarium, in repraesentando, *conc.* in essendo, *nego maj.* Atqui Verbum divinum est absolute necessarium, in essendo, *conc. min.* in repraesentando, *subdist.* in repraesentando objecto primario, nempe Deo, et omnia quae cum eo identificantur, *conc.* in repraesentando objecto secundarió, nempe creatura, *nego min.* Cum enim creaturae potuerint non esse, non repraesentantur necessario a Verbo divino, sed tantum concomitanter et hypothetice, et ideo ex earum cognitione procedit tantum concomitanter et quasi consequenter.

Inst. Licet nulla foret creatura praeterita, praesens, aut futura,

(*a*) *L.* 15. *de Trinit. cap.* 4.

Verbum semper idem esset Verbum; ergo nullatenus ex earum cognitione procedit.

Resp. dist. ant. Esset semper idem Verbum quoad se, *conc.* quoad repraesentationem concomitantem et quasi consequentem, *nego ant.* Si enim nullae essent creaturae, nullas utique Verbum repraesentaret.

QUÆSTIO VI.

De personis ex quibus procedit Spiritus sanctus.

Nota 1. Spiritum sanctum a Patre non procedere, Macedonii fuit error; qui in Concilio Constantinopol. I. fuit damnatus, et brevi totaliter extinctus, utpote contrarius huic veritati expressi revelatae Joann. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis qui a Patre procedit*: unde in dicto Concilio haec particula, *qui a Patre procedit* addita fuit symbolo Nicaeno.

Nota 2. Spiritum sanctum a Filio procedere primus negasse videtur Theodoretus *saeculo V.* qui in confutatione anathematismi IX. S. Cyrilli reprehendebat. quod dixisset Spiritum sanctum proprium esse Filii Spiritum, ut inde probaret Christum Spiritu sancto, non virtute aliena, fecisse miracula.

In hunc errorem abierunt Graeci. praesertim post schisma Photii, *saeculo IX.* quorum error fuit damnatus et oppositum fidei dogma definitum in variis Conciliis, etiam generalibus, in quibus ad unionem cum Ecclesia Romana redierunt; talia sunt Concilia *Barense* sub Urbano II. *Later. IV.* sub innocentio III. *Lugdunense II.* sub Gregor. X. *Florentinum* sub Eugenio IV: in quo pax solemniter sancita est, atque definitum. *Quod Spiritus sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est.... et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio et unica spiratione procedit.* Cui definitioni omnes Graeci subscripserunt excepto uno *Marco Ephesino*, cujus opera paulo post in pristinum errorem relapsi sunt, stipendium illud levitatis et blasphemiae consecuti, ut Constantinopoli post annos 14. a Turcis expugnata et ipsomet die Pentecostes capta, eorum Imperium funditus extinctum sit Contra quos:

CONCLUSIO.

Spiritus sanctus verè a Filio procedit. Est de fide.

Prob. 1. Triplici ex Scripturis argumento.

Primum, desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus sanctus dicitur Spiritus Patris et Filii, Matth. 10. *Non vos estis qui loquimini. sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Ad Gal. 4. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra* Ergo Spiritus sanctus est Spiritus Patris et Filii; atqui nulla alia ratione dicitur Spiritus Patris, quam quod a Patre procedit; ergo nec alia ratione dicitur Spiritus Filii, quam quod a Filio procedit, ut concludit Di-

vus Augustinus (*a*) *Cur ergo non credamus*, inquit, *quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus?*

Secundum, desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus sanctus dicitur mitti a Filio, perinde ac Patre, Joann. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* At Spiritus sanctus non potest mitti, nisi procedat ab eo, a quo mittitur; *Spiritus sancti missio*, inquit S. Gregorius (*b*) *ipsa processio est qua de Patre procedit et Filio*. Ergo

Tertium, desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus sanctus dicitur a Filio accipere, Joannis 16. *Ille*, Spiritus sanctus, *me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*. Ex quo sic argumentor: Persona quae recipit esse, seu naturam ab alia, ab ipsa procedit; atqui Spiritus sanctus recipit esse a Filio; nam recipit aliquid sed quidquid est in Deo, Deus est; ergo etc. Ita S. Cyrillus(*c*) *Quoniam*, inquit, *consubstantialis est Filio Spiritus, et procedit ab eo...., propterea inquit, de meo accipiet.*

Prob 2. Ex Patribus Graecis; Latinos enim omnes confessos esse processionem Spiritus sancti a Patre et Filio fatentur Graeci schismatici.

S. Martialis, *Ep.* ad Burdegalenses; *Spiritus Domini*, ait, *non genitus, non factus, non creatus sed procedens est a Patre et Verbo.*

S. Athanasius, in Symbolo ait *Spiritus sanctus a Patre et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.*

S. Chrysost. Homil. 1 in Symbolum Apost. *iste est Spiritus*, inquit, *procedens de Patre et Filio, qui dividit propria dona singulis prout vult.* Et hom. 2. *Et in Spiritum sanctum credimus, qui procedens de Patre, et Filio, charitate conjungitur.*

S. Cyrillus in Thesauro. *Cum igitur Spiritus sanctus. . . . procedat a Patre et Filio, manifestum est ex divina essentia ipsum esse.* Et ex Epistola contra Nestorium, quae lecta et approbata fuit in Conciliis oecumenicis Ephesino, Chalcedonensi et Constant. II. in ea sic loquitur: *Spiritus non est a Filio alienus, quandoquidem Spiritus veritatis nominatur, Christus autem est veritas; et proinde quoque ab illo, sicut a Deo Patre, procedit.* Haec est ergo Fides utriusque Ecclesiae Graecae et Latinae, in quinque Conciliis generalibus orientalibus, et in tribus occidentalibus, definita (*d*).

Prob. 3. Rationibus Theologicis.

Prima. Omnia quae Patris sunt, Pater unigenito Filio dedit, praeter esse Patrem, seu una excepta relatione paternitatis, *Omnia quaecumque habet Pater mea sunt*, ait Christus, *Joann.* 15. At-

(*a*) *Tract.* 99. *in Joann.* (*b*) *Homil.* 26. *in Evangelia.*
(*c*) *Comment.* 11. *in Joann.*
(*d*) *Ephes. Chalced. Constantinop. II. III. et IV. Later. IV. Lugdun. III. et Florent.*

qui Pater habet virtutem spirandi Spiritum sanctum, et eum reipsa spirat, ut fatentur ipsimet Graeci; ergo illum dedit Filio. Hoc argumento usi sunt Patres Florentini, immo et ipse Christus exponens, cur a se Spiritus sanctus accipiat, seu procedat, *Omnia*, inquit, *quaecumque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet.*

Secunda. Spiritus sanctus realiter distinguitur a Filio, ut fides docet; atqui si non procederet a Filio, ab illo minime distingueretur realiter; ergo, etc. *Prob. min.* Juxta Concilia et SS. Patres, *Omnia in divinis sunt unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio;* atqui si Spiritus sanctus non procederet a Filio, nulla inter ipsum et Filium esset relationis oppositio; talis enim oppositio oritur ex origine unius personae ab alia; ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura facit tantum mentionem processionis Spiritus sancti a Patre, Joannis 15. *Mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Ergo non procedit a Filio.

Resp. dist. ant. Facit tantum mentionem processionis Spiritus sancti a Patre expressam, *conc.* implicitam, *nego*. Processio enim Spiritus sancti a Filio continetur in iis locis, in quibus Spiritus sanctus dicitur mitti a Filio, accipere de Filio, esse Spiritum Filii; unde *nego conseq.* cujus falsitas aperte demonstratur ex traditione, quae non est minus est verbum Dei ac Scriptura sacra.

Objicies 2. Concil. Constantinop. I. Symbolo Nicaeno addidit haec verba, *Qui a Patre procedit*, nulla facta mentione Filii;

Resp. nego conseq. Ideo enim Concilium non adjecit particulam, *Filioque*, non quod Spiritus sanctus non procederet a Filio, sed quia agebat tantum contra Macedonium et Eunomium, qui asserebant Spiritum sanctum a solo Filio procedere, eumque creaturam esse; et ideo satis fuit Concilio definire Spiritum sanctum procedere a Patre non negando sed supponendo procedere etiam a Filio.

Objicies 3. In Concil. Ephesino, lectus est liber Theodoreti contra anathematismum 9. S. Cyrilli; in quo, postquam dixit Spiritum procedere a Patre, addit: *Si vero tanquam ex Filio, aut per Filium extantiam habeat, hoc ut impium et blasphemum rejicimus;* atqui tamen non fuit ea doctrina a Concilio reprobata ergo;

Resp. dist. min. Non fuit reprobata explicite, *conc.* implicite, *nego min.* Nam eo in Concilio approbata est Epistola synodica S. Cyrilli ad Nestorium in qua expresse profitetur Spiritum sanctum a Filio perinde procedere ac a Patre; ergo sufficienter improbata censeri debuerunt contraria Theodoreti scripta, quae, post approbationem doctrinae Sancti Cyrilli, referuntur.... ideo autem Concil. Ephes. expresse non damnavit sententiam Theodoreti circa Spiritus sancti processionem, quia de illo dogmate non agebatur contra Nestorium, sed tantum de unica Christi persona, et unione *Deiparae.*

Objicies 4. D. Dionysius (*a*) dicit : *Pater solus est fons super-essentialis Spiritus sancti*; atqui si Spiritus sanctus a Filio procederet, Pater non esset solus fons divinitatis: ergo.

Resp. nego min. Ille enim dicitur fons totius divinitatis, qui, a nulla persona procedens, producit alias personas ; atqui talis est solus Pater ; ergo, etc. Ex hoc patet discrimen, quod est inter esse fontem totius divinitatis, et esse principium, a quo aliqua procedit persona.

Objicies 5. S. Gregor. Nazianz. (*b*) sic ait : *Omnia quae habet Pater, Filii sunt, praeter principium* ; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Praeter principium Filii, *conc.* praeter principium Spiritus sancti, *nego ant.* sese explicat D. Doctor cum addit, *Omnia quae habet Filius, Spiritus sunt, excepta generatione.*

Objicies 6. D. Joann Damasc. *lib.* 1. *de Fide orthod. cap.* 11. ait : *Spiritum sanctum tam ex Patre esse profitemur, quam Patris appellamus Spiritum ; ex Filio autem Spiritum non dicimus, sed eum Filii Spiritum nominamus.* Et cap. 13. *Filius Spiritus est, non tanquam ex ipso, sed quod per ipsum ex Patre procedat.* Ergo expresse docuit Spiritum sanctum ex Filio non procedere.

Resp. dist. conseq. Docuit Spiritum sanctum non procedere ex Filio, tanquam ex primo principio a nullo procedente, *conc.* tanquam a secundo principio, *nego conseq.* Itaque Div. Damascenus, sicut et ex Graecis plures, hac loquendi forma, *Ex Filio Spiritum non dicimus*, unice intendunt Filium non esse primum principium sine principio, ut in haec B. Dionysii verba, *Solus fons Deitatis Pater est*, explicat Manuelis Caleca Graecus (*c*) *qualem enim fontem, magnus iste Pater Deo Patri reddit ante quem nihil cogitatur : talem Damascenus in Filio denegat .... fontem ergo sancti Spiritus et Filium a doctoribus dici supra monstratum est. Sed quoniam ante Filium quidem Pater cogitatur, ante Patrem autem nihil, ipseque ex Patre esse dicitur, atque ad ipsum refertur.*

Inst. Si D. Damascenus credidisset Spiritum sanctum ex Filio procedere, usus fuisset particula, *ex*, et non particula, *per* ; atqui usus est tantum particula, *per* ; ergo.

Resp. nego maj. Quia D. Damascenus, sicut et alii Patres, per particulas, *ex*, et *per*, idem significant, usu tamen receptum fuit apud ipsos, ut particula, *ex*, uterentur ad designandum principium sine principio, et particula, *per*, ad designandum principium ex principio, propter varias rationes quas tradidit *Caleca* citatus : *Placuit ergo Damasceno*, inquit, *potius uti particula* per, *a qua*,

---

(*a*) *L. de divinis nominibus*, *cap.* 2.
(*b*) *Orat. ad Episcopos qui ex Ægypto venerant.*
(*c*) *L.* 3. *contra Graecos*, *tomo* 26. *Biblioth. PP. pag.* 433.

et consubstantialitas, et unitas, processuumque, ac personarum ordo, et discretio apparent, quam assumendo particulam, ex, causam tantummodo significare: maxime, ne vel una persona, Pater et Filius existimaretur propter praepositionum similitudinem: vel ne videretur Filius nihil ante se cogitatum habere, sicut et Pater.

Objicies 7. Solus Pater potest producere Spiritum sanctum; alias foret impotens; ergo Filius eum non producit.

Resp. nego ant. et ejus probationem: Non enim defectu potentiae Pater solus non potest producere Spiritum sanctum, sed quia virtus spirativa est communis Patri et Filio: nam omnia quae habet Pater, una excepta paternitate, Filio suo communicat; atqui Pater habet spirationem activam; ergo eam communicat Filio, qui proinde simul cum Patre producit Spiritum sanctum.

Inst. 1. Atqui virtus spirativa, non potest esse communis duabus personis; ergo nulla solutio.

Prob. subsumpt. Proprietas notionalis, non potest esse communis duabus personis; atqui spiratio activa, est proprietas notionalis; ergo.

Resp. nego maj. Equidem proprietates personales, non possunt esse communes toti Trinitati, sed falsum est nullam duabus personis convenire: siquidem amor, quo se mutuo amant Pater et Filius, est proprietas personalis; qua illae duae personae spirant, seu producunt Spiritum sanctum; atqui ille amor, cum sit mutuus, est in duabus personis; ergo.

Inst. 2. Spiratio activa, est volitio notionalis; atqui volitio notionalis non convenit Filio; ergo.

Prob. min. Volitio notionalis supponit intellectionem notionalem; atqui intellectio notionalis non convenit Filio; ergo.

Resp. dist. maj. Supponit intellectum notionalem in eadem, vel in distincta persona, *conc.* in eadem persona, *nego major.* Equidem volitio notionalis supponit intellectionem notionalem, quia operatio per intellectum, prior est operatione per voluntatem: verum non requiritur, immo impossibile est, ut intellectio notionalis sit in duabus personis, cum Pater producendo Filium, ei communicet intellectionem jam per illius productionem exhaustam; sufficit ergo quod sit in Patre, in quo solo intellectio essentialis contrahitur ac modificatur per paternitatem; porro intellectio notionalis, non est aliud quam intellectio essentialis modificata per paternitatem.

Objicies. 8. Si Spiritus sanctus a Patre Filioque procederet, essent duo principia Spiritus sancti; falsum conseq. ergo.

Resp. nego major. Concilia enim ac Patres agnoscunt Spiritum sanctum a Patre et Filio procedere; negant tamen esse duo Spiritus sancti Principia, *Damnamus*, inquiunt PP. Lugdunenses, *et repro-*

bamus omnes qui temerario ausu asserunt, quod Spiritus sanctus ex Patre et Filio, tanquam ex duobus principiis, non tanquam ab uno procedat. Et D. August. (*a*) ait: *Fatendum est Patrem et Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia.*

Prob. maj. Principium quod processionis, est persona a qua procedens suum esse recipit; ergo, cum Pater et Filius duae sint personae, duo quoque sunt principia Spiritus sancti.

Resp. dist. ant. Est persona simul cum proprietate relativa, *con.* sine proprietate relativa, *nego ant.et conseq.* Itaque ad multiplicitatem principiorum, non sufficit multiplicitas suppositorum, sed praeterea requiritur multiplicitas virtutis spirativae; atqui in Patre et Filio una eademque est virtus spirativa, cum in eis sit unica eademque voluntas; ergo Pater et Filius, sunt unicum Spiritus sancti principium, suntque unus spirator, sicut tres personae sunt unum creationis rerum principium, suntque unus creator, quia in illis una eademque est omnipotentia.

Inst. 1. Spiratio activa, est proprietas relativa; atqui proprietas relativa non potest esse in duabus personis: personae enim a se invicem distinguuntur per illas proprietates relativas; ergo eadem spiratio activa non potest esse in Patre et Filio.

Resp. dist. maj. Spiratio est proprietas relativa non personalis, *conc.* personalis, *nego maj*, atqui proprietas relativa personalis non potest esse in duabus personis, *conc.* non personalis, *nego min.* Porro spiratio activa non est proprietas personalis, cum non constituat personam Patris aut Filii, sed ipsis, jam per paternitatem et filiationem constitutis, advenire a nobis intelligatur: et ideo potest esse in pluribus personis et de facto est in Patre et Filio.

Inst. 2. Pater et Filius non sunt unus spirator; sed duo spiratores; ergo sunt duo principia.

Prob. ant. Ex D. Hilario (*b*) dicente: *Spiritus sanctus a Patre et Filio auctoribus confitendus est.* Ergo Pater et Filius sunt duo spiratores.

Resp. nego consequ. Sunt equidem duo spirantes et unus spirator; *spirans* enim est nomen adjectivum, quod multiplicatur secundum multiplicationem suppositorum; *spirator* vero, est nomen substantivum, quod non multiplicatur, nisi secundum multiplicationem formae significatae, nimirum, spirationis activae, quae cum una sit, unus etiam est spirator. *Quod vero Hilarius dicit*, inquit D. Thom. (*c*) *quod Spiritus sanctus est a Patre et Filio auctoribus, exponendum est, quod ponitur substantivum pro adjectivo.*

Inst. 3. D. August. docet Spiritum sanctum procedere *principaliter* a Patre; ergo non est eadem vis spirandi in Patre et Filio.

(*a*) *L.* 5. *de Trin. c.* 14. (*b*) *L.* 1. *de Trin. non remote a fine libri.*
(*c*) *L.* 15. *de Trin. c.* 17.

Resp. nego conseq. Non enim ideo D. August. dicit Spiritum sanctum *principaliter* procedere a Patre, quod non sit in Patre et Filio eadem vis spirandi, sed quod Filius habet a Patre virtutem spirandi; sic se explicat Div. Augustin. *Ideo autem addidi, principaliter*, inquit, *quia et de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. sed hoc quoque illi Pater dedit.* Unde c. 27. ait: *Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.*

Quaeres 1. *Utrum particula*, Filioque *jure ac rationabiliter addita fuerit Symbolo Nicaeno.*

Resp. affirm. Ita enim definierunt Patres Florentini. *Definimus explicationem illorum verborum*, Filioque; *veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite et rationabiliter Symbolo fuisse appositam.* Ratio est, quia Ecclesia jus habet novam particulam Symbolo addendi, quoties id necessarium judicaverit ad fidem catholicam, contra insurgentes haereses, clarius explanandam; sic Concil. Nicaenum. I. Symbolo Apostolorum addidit vocem, *consubstantialis*, adversus Arianos: sic Concil. Constantinopolitanum I. addidit Symbolo Nicaeno voces *qui ex Padre procedit*, adversus Macedonianos; sic eadem Ecclesia contra Graecos schismaticos eidem Symbolo Nicaeno Constantinopolitano addidit vocem, *Filioque*, quae vox, non tam *additio*, quam expositio, seu explicatio, dici debet, quia, ut contendebat Archiepisc. Rhodius in sess. 6. Conc. Florentini particula, *Filioque*, in Symbolo jam continebatur implicite, in hac nimirum voce, *qui ex Patre*; non enim potest a Patre procedere, quin procedat etiam a Filio, qui eandem cum Patre habet vim spirandi.

Dices 1. Concil. Ephesinum statuit *alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, praeter definitam a SS. Patribus, qui in Nicaea cum Spiritu sancto congregati fuerunt.* Sed qui Symbolo addit particulam, *Filioque*, alteram fidem profert, etc. Ergo.

Resp. nego min. Nam ille solus *alteram fidem* profert, qui Symbolo addit aliquid fidei Nicaenae contrarium, non qui addit aliquid ipsi consonum, illiusque expositorium; atqui particula, *Filioque*, non est contraria fidei Nicaenae, immo illius fidei est explicatio; ergo.

Inst. 1. Concilium Ephes. definivit B. M. V; esse Deiparam, nec tamen hanc vocem: *Deipara*, addit Symbolo; atqui non alia de causa hanc vocem non addidit Symbolo, nisi quia omnem additionem, etiam fidei ejusdem explicativam, prohibuit: ergo:

Resp. nego min. Vera enim ratio, cur Conc. Ephesinum non inseruit Symbolo vocem, *Deipara*, est, quia sat expresse continetur in Symbolo in quo definitur Christum esse *Deum verum de Deo vero*, et eundem esse *natum ex Maria Virgine.* Porro si Deus est natus de Maria Vergine Maria Virgo vere est Deipara.

Inst. 2, Patres Synodi VII. generalis dicunt: ***Nos eos qui addunt quid***, Fidei Nicaenae, ***vel adimunt, de Ecclesia anathematizamus.*** Ergo Symbolo Nicaeno nihil addere licet.

Resp. dist. conseq. Nihil addere licet fidei Nicaenae contrarium, ***conc.*** fidei Nicaenae consonum et expositorium, ***nego.*** Quod sit verus Patrum illius Synodi sensus, inde patet quod Symbolum Nicaenum in illa Synodo lectum fuit cum additione particulae, ***Filioque***, ut observat Cardinalis Julianus, Act. 5. Concilii Florentini.

Dices. 2. Cum Patres Concilii Aquisgranensis Symbolo Nicaeno inseruissent particulam, ***Filioque***, Leo III. hanc additionem improbavit; ergo censuit non esse licitum illam particulam addere Symbolo.

Resp. dist. conseq. Censuit non esse licitum, etc. ubi id nulla exigit necessitas, ***conc.*** ubi urgens exigit necessitas, ***nego.*** Porro tempore Leonis III. nondum ortum fuerat schisma Graecorum, ergo tunc nulla erat necessitas Symbolo inserendi hanc vocem, ***Filioque.***

Inst. Idem Pontifex Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum describi jussit in tabula argentea absque additione, ***Filioque***, illudque reponi in altari juxta corpus S. Pauli ad perpetuam memoriam, ergo censuit nihil unquam addendum fore huic Symbolo.

Resp. nego conseq. Id enim jussit summus Pontifex ex prudenti oeconomia, ne scilicet illa additio daret Graecis occasionem existimandi, hoc Symbolum a latinis contemni; quae oeconomia in hoc prudens erat, quod nulla tunc necessitas cogeret explicationem Symboli fieri, nondum exorto schismate, quo postea gliscente, Romanis pontificibus non displicuit eam additionem fieri.

Quaeres 2. *An Spiritus sanctus realiter distingueretur a Filio, si ab illo non procederet ?*

Nota: Licet Latini in Conc. Florentino adversus Graecos processionem Spiritus sancti a Filio demonstraverint hoc potissimum argumento, quod si a Filio non procederet, ab illo non distingueretur, nihilominus Scotus, cum nonnullis aliis, docet, Spiritum sanctum, in ea etiam hypothesi; fore realiter a Filio distinctum; econtra hoc negant Thomistae et alii Theologi communiter, cum quibus:

Resp. Quod in praedicta hypothesi Spiritus sanctus non distingueretur a Filio.

Hanc responsionem jam superiori conclusione probavimus, ubi, ex distinctione Spiritus sancti a Filio, collegimus processionem Spiritus sancti ex eodem Filio.

Prob. Iterum ex Conciliis et SS. Patribus, qui distinctionem personarum repetunt ex sola processione unius ab alia. Pro omnibus sint, 1. Concil. Tolet. I. quod in confessione fidei haec habet: ***Credimus Spiritum sanctum esse paracletum, qui nec Pater, nec***

Filius sit, eo quod sit a Patre, Filioque procedens..., 2. S. Gregor. Nyssenus, qui *l. ad Ablavium*, ait: *Distinguitur Spiritus a Filio, quod per ipsum est.* Et S. August. tract. 39. in Joann. *hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*, hoc est, quod opponuntur relative.

Objicies 1. D. Anselmus (*a*) docet rationem distinctionis realis Filii a Spiritu sancto in hoc consistere, quod Filius per viam intellectus; et Spiritus sanctus per viam voluntatis procedat; ergo, seclusa processione Spiritus sancti a Filio, adhuc distingueretur ab illo; adhuc enim unus per intellectum et alter per voluntatem procederet.

Resp. dist. ant. Ratio distinctionis Filii a Spiritu sancto, radicalis et remota, in hoc consistit, etc. *conc.* formalis ex proxima *neg. ant.* Ratio enim illius distinctionis, proxima et formalis, est sola oppositio relativa fundata in processione unius ab alio; ratio vero radicalis et remota illius distinctionis, est differentia originis unius, ab origine alterius. *Sed ipsa differentia originis*, inquit D. Thom. (*b*) *est per hoc quod Filius est solum a Patre, Spiritus sanctus vero a Patre et Filio*, qui a Patre recipit voluntatem foecundam, per quam simul cum Patre producit Spiritum sanctum.

Objicies 2. Si Spiritus sanctus procederet a solo Filio, adhuc distingueretur a Patre; ergo realiter distingueretur a Filio; etiamsi a solo Patre procederet.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod in prima hypothesi, Spiritus sanctus adhuc mediate opponeretur Patri, a quo mediate adhuc procederet, nimirum per vim spirandi, Filio a Patre necessario communicatam; at in secunda hypothesi Spiritus sanctus nec immediate, nec mediate procederet a Filio.

Objicies 3. Quamvis Spiritus sanctus non procederet a Filio, duae adhuc essent processiones, una per intellectum, alia per voluntatem; ergo in illa hypothesi Spiritus sanctus adhuc distingueretur a Filio.

Resp. dist. ant. Duae essent processiones secundum rationem distinctae, *conc.* realiter distinctae, *nego ant.* Equidem in illa hypothesi liceret duas rationes distinguere, alteram generationis, alteram processionis, attamen una realiter processio foret, et una tantum persona producta, quae secundum quod per intellectum procederet, Filius; secundum quod per voluntatem, Spiritus sanctus diceretur.

Inst. 1. Saltem illae duae processiones essent oppositae disparate, neque enim processio per intellectum, esset processio per voluntatem, et vicissim; atqui oppositio disparata, sufficit ad fundandam realem personarum distinctionem: ergo.

(*a*) *Lib. de processione Spiritus sanctis*, c. 2.
(*b*) 1. *p. q.* 36, *art.* 2. *ad* 7.

Resp. nego min. Nam ad distinctionem personarum realem requiritur oppositio relativa originis, nec sufficit oppositio disparata, ut patet in Patre, in quo paternitas et spiratio activa opponuntur disparate, nec tamen realiter distinguuntur in eodem Patre.

Prob. min. Filiatio et spiratio passiva distinguuntur realiter; atqui inter utrumque est oppositio disparata tantum; ergo.

Resp. nego min. Nam inter filiationem et spirationem passivam est oppositio relativa ratione spirationis activae, quae tam exigit esse in Filio, quam in Patre, quatenus est productio Spiritus sancti, qui est terminus amoris, non cujuscumque, sed amoris mutui, ac proinde a duabus personis procedere postulantis. Unde quia principium non potest non distingui ab eo, cujus est principium, non possunt Pater et Filius non distingui a Spiritu sancto, si Pater et Filius ab eo distinguuntur; ergo et paternitas et filiatio.

Inst. 2. Remanente eodem constitutivo rei, remanet quoque ejus ab alia re distinctivum; atqui licet Spiritus sanctus non procedere a Filio, remaneret in eo idem constitutivum, nempe spiratio passiva; ergo et idem remaneret distinctivum.

Resp. nego min. Nam spiratio passiva, est terminus amoris mutui Patris et Filii; atqui si non procederet a Filio, non esset terminus amoris mutui; ergo non remaneret spiratio passiva; sed haec sufficiant de questione alias parum utili.

CAPUT IV.

DE PERSONALITATIBUS ET RELATIONIBUS DIVINIS.

Nota. Cum processiones sint veluti fontes, ex quibus personalitates emanant, et personalitates non constituantur, nec inter se distinguantur, nisi per relationes post tractatas processiones, apposite tractandum suscipimus; 1. De personalitatibus; 2. De relationibus divinis, duplici quaestione.

QUÆSTIO I.

De personalitatibus, seu subsistentiis divinis.

Nota. 1. Communi omnium Theologorum usu firmatum est, ut hae voces *personae*, *personalitas*, *subsistentia*, *hypostasis*, *et suppositum*, pro eodem sumantur in divinis, licet *hypostasis*, *subsistentia*, *et suppositum* latius pateant, quam *persona* et, *personalitas*, in eo nimirum, quod hypostasis, subsistentia, et, suppositum, dicantur de omni ente completo incommunicabili, v. g. de lapide, equo, etc. persona vero, et personalitas, de solis entibus intellectualibus: unde omnis persona est suppositum, sed non omne suppositum est persona.

Nota 2. Persona et personalitas non aliter differunt quam homo, et humanitas, namque,

Persona. Definitur a Boetio *naturae rationalis individua substantia.* Verum paulo implicata et obscura est haec definitio, namque. 1. Per *tò rationalis*, intelligitur, *Intellectualis.* 2. Per *tò, individua*, non intelligitur individuum, prout sonat; *singulare*, quo sensu humanitas Christi est individua, sed intelligitur id quod est incommunicabile alteri tanquam supposito, ideo clarius:

Persona definitur: *Substantia intellectualis, per se perfecte subsistens, et ultimo completa.* Explicatur:

Dicitur 1. *Substantia intellectualis*: quia accidens seu ens inhaerens, non est persona, sicut nec ens irrationale.

Dicitur 2. *Per se perfecte subsistens*: id est, quae non uniatur aut communicetur alteri tanquam supposito, ita ut nec in esse, nec in operari ab alio dependeat: hinc humanitas Christi non est persona, quia unitur Verbo divino tanquam supposito, a quo dependet in esse et in operari. Item natura divina, prout est natura, non est persona, quia Patri, Filio, et Spiritui sancto communicatur et in illis subsistit.

Dicitur 3. *Ultimo completa*: id est, quae non ordinetur ad aliud, ut cum illo constituat totum hinc nec manus, nec anima rationalis, sunt personae, quia non sunt ultimo completae; nam manus ordinatur ad corpus, cujus manus est pars, et quo cum anima conjuncta constituit hominem.

Personalitas, seu *subsistentia*, definitur: *forma, seu modificatio naturae intellectualis, per quam natura constituitur per se perfecte subsistens et ultimo completa*; unde est ultimum complementum substantiae reddens illam incommunicabilem alteri tanquam supposito; his notatis.

Quaeres 1. *Quot sunt subsistentiae in Deo?*

Resp. Sunt tres subsistentiae relativae, nec quarta admittenda est communis et absoluta. Prima pars est de fide; Secunda est probabilior contra Cajetanum et Suarez.

Prob. 1. pars: Quia, tot sunt in Deo subsistentiae, seu personalitates, quot sunt personae: nam multiplicato concreto substantivo, multiplicari debet abstractum, atqui in Deo sunt tres personae, ut fides docet et probavimus: ergo sunt tres subsistentiae, nimirum paternitas, filiatio, et spiratio passiva.

Prob. 2. pars. Quia effectus formalis subsistentiae, est constituere veram personam: subsistentia enim est ultimum complementum, quo natura redditur alteri tanquam supposito incommunicabilis; ergo si essent in Deo tres subsistentiae relativae et una absoluta et communis, essent quatuor personae in Deo; atqui repugnat fidei Catholicae admittere in Deo quatuor personas: ergo, etc.

Praeterea sententia, quam impugnamus, destruit mysterium SS. Trinitatis; nam vel illa subsistentia absoluta, est communicabilis, vel non: *si est communicabilis*; ergo non est persona, quia de ra-

tione subsistentiae est, quod reddat naturam incommunicabilem alteri, ut supposito, est enim ultimus rei terminus; *si non est communicabilis*; ergo unica est in Deo subsistentia, et consequenter unica persona, quod pugnat contra fidem; ergo nulla talis subsistentia admittenda est in Deo.

Objicies primo contra secundam partem. Haec vox, *Deus*, etiam praeintellecta suis relationibus, est concreta, adeoque complectitur naturam et subsistentiam; atqui non complectitur subsistentias relativas, ergo subsistentiam absolutam involvit.

Resp. dist. maj. Complectitur naturam distincte et subsistentiam confuse, *conc.* utramque complectitur distincte, *nego maj.* Atqui non complectitur subsistentias relativas distincte, *conc.* confuse; *nego min.* Haec enim vox, *Deus*, distincte divinitatem significat, confuse vero illud omne quod habet divinitatem, atqui quod habet divinitatem, sunt tres personae relativae: ergo, ec.

Inst. 1. Deus, praecisis relationibus est per se subsistens; atqui non est per se subsistens subsistentia relativa; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Est per se subsistes quatenus tò *per se subsistens* opponitur accidenti, quod per se non subsistit, sed indiget subjecto cui inhaereat, *conc.* quatenus dicit naturam ultimo terminatam et ita completam, ut cuilibet alteri tanquam supposito reddatur incomunicabilis, *nego ant.* Porro hoc ultimo sensu accipimus nomen *subsistentiæ*, et dicimus nullam extare talem in deo communem et absolutam.

Inst. 2. Deus Pater, producendo Filium, ei communicat naturam ultimo completam; atqui non est completa nisi per subsistentiam absolutam; nondum enim intelliguntur subsistentiæ relativae; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam communicat naturam, personam vero non communicat, sed producit; ac proinde, quia natura non est completa, nisi quia persona, naturam ultimo completam non communicat, sed tantum completam complemento essentiae, quod est independentia ab alio tanquam a subiecto inhaesionis.

Objicies 2. Nulla perfectio divinitati deneganda est; atqui subsistentia absoluta, est perfectio; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Perfectio excludens imperfectionem, *conc.* non excludens, *nego maj.* porro subsistentia absoluta in Deo non excluderet omnem imperfectionem. cum sit inutilis: tum quia id praestaret per subsistentias relativas, quod ipsa praestaret; tum quia ipsa poneret aliquid repugnans in Deo, redderet enim naturam incommunicabilem, et non redderet; *redderet*; quia est ejus munus; *non redderet*, quia subsistentiis relativis communicaretur, sicque ita terminus foret, ut tamen natura ulterius terminaretur.

Quaeres. 2. *Utrum, sicut sunt tres subsistentiae relativae in Deo, ita et tres sint esistentiae relativae, praeter absolutam?*

Resp. Sententia negans mihi videtur probabilior.

Prob. Quia modus existendi, novam existentiam non superaddit

rei, quam modificat; sic verb. gr. natura humana, seu per se existat, ut in nobis, seu in alio, ut in Christo, non accipit novam existentiam, licet novum habeat existendi modum; atqui subsistentiae divinae sunt modi existentiae Dei; ergo novam existentiam non superaddunt, sed duntaxat existentiam Dei absolutam modificant; unde non mirum est, si SS. Patres nullam existentiarum relativarum in Deo faciant mentionem.

Dices 1. Omnis vera productio terminatur ad existentiam; atqui in Deo dantur plures verae productiones; ergo terminantur ad plures existentias.

Resp. dist. maj. Terminatur ad existentiam productam, vel communicatam, *conc.* semper productam, *subdist.* in creatis, quae extra naturam producuntur, *conc.* in divinis quæ intra naturam producuntur, *nego maj.* in divinis, itaque satis est, ut productiones terminentur ad plura existentia adjective, quibus una existentia communicetur, sicut plures productiones terminantur ad plura supposita divinitatem velut adjective habentia, quibus una natura communicatur.

Inst. Quaelibet res habent existentiam sibi propriam atqui personae sunt res; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Habet existentiam sibi propriam, si naturam propriam et distinctam habet, *conc.* si naturam communem cum aliis, *nego.* Porro tres personæ divinæ unam eamdemque habent naturam.

Verum, non est quod hujusmodi quaestionibus omnino inutilibus immoremur.

QUÆSTIO II.

De relationibus divinis.

Nota 1. Relatio est ordo, seu respectus, unius ad alterum. Quando autem ille respectus existit independenter a qualibet mentis operatione, est relatio realis.

Nota 2. In Deo relationes sunt duplicis generis; aliae sunt tribus personis *communes*, v. gr. relationes identitatis, similitudinis, aequalitatis, de his non est hic quaestio; aliae sunt *personales*, seu *originis* quae fundantur in processione unius personae ab alia, v. g. paternitas, filiatio, etc.

Nota 3. Relatio originis, spectari potest secundum *esse in*, id est prout afficit subjectum in quo est; secundum *esse ad*, id est, prout respicit terminum ad quem refertur.

Nota 4. Relationum originis investigabimus, 1. Numerum et essentiam. 2. Distinctionem a se invicem, 3. Qualitatem, 4. Munus, totuplici Articulo.

ARTICULUS I.

De numero et essentia relationum originis.

CONCLUSIO I.

Quatuor sunt in Deo relationes originis, nec plures nec pauciores, nimirum paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva.

Prob. Quia singulis processionibus respondent duae relationes, una producentis ad productum, altera producti ad producentem; atqui duae sunt in Deo processiones, nec plures nec pauciores, ut supra probatum est; ergo. etc.

Objicies: Si essent in Deo quatuor relationes, essent in Deo quatuor personae falsum et haereticum consequens; ergo.

Prob. seq. maj. Relationes personas constituunt, ergo etc.

Resp. dist. ant. Relationes a se invicem realiter distinctae, personas constituunt, *conc.* non sic a se invicem realiter distinctae, *nego ant.* Porro spiratio activa non realiter distinguitur a paternitate et filiatione, proindeque non constituit personam a Patre et Filio distinctam.

CONCLUSIO II.

Relationes originis sunt subsistentes et reales.

Prob. Illae relationes sunt reales, quae fundantur in reali origine, et per quas personae realiter distinguuntur ab invicem: neque distinctionis realis ratio potest esse, nisi quod reale est; atqui relationes originis fundantur in reali origine unius personae ab alia, et per eas personae ab invicem realiter distinguuntur; ergo etc.

Objicies. Relatio realis praesupponit extrema realiter distincta; atqui relationes divinae non praesupponunt sed constituunt extrema realiter distincta; ergo, etc.

Resp. dist. maj. In creatis, *conc.* in divinis, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quod relationes, quae in creaturis reperiuntur, sunt accidentia, et ideo praesupponunt subjecta quibus inhaereant; econtra relationes divinae sunt substantia, et consequenter non praesupponunt suum objectum, cui inhaereant, sed per se subsistunt, et a se ipsis distinguuntur.

Inst. 1. Ubi sunt relationes reales, ibi mutua est correlatorum dependentia; atqui nulla potest esse in Deo dependentia vera et realis; ergo nec ulla vera et realis relatio.

Resp. dist. maj. Ubi sunt relationes reales, ibi est mutua correlatorum dependentia, improprie dicta et connexionis *conc.* proprie dicta et casualis, *nego maj.* Itaque relationes divinae efficiunt quidem ut personae habeant connexionem cognitionis et existentiae: correlata enim sunt simul natura et cognitione, cum non possit esse Pater nec cognosci, quin sit ac cognoscatur Filius: sed non efficiunt ut personae a se invicem pendeant tanquam effectus a causa, quia producuntur actionibus per quas unicuique personæ productæ communicatur eadem numero natura quae est in producente; ergo natura illa est prorsus independens.

Inst. 2. Relationes non possunt dici realiter de subjecto, nisi, aut secundum substantiam, aut secundum accidens; atqui neutro modo sunt in Deo; non quidem secundum substantiam, cum sit una

substantia et plures rationes; nec secundum accidens, cum nihil sit accidentale in Deo; ergo, etc.

Resp nego maj. Quia inter dici secundum substantiam, et dici secundum accidens, datur medium nimirum, dici secundum esse relativum; nam esse relativum; praecise ut relativum abstrahit a substantia et accidente: quippe nihil aliud dicit in suo conceptu, quam referre unum ad aliud; unde non est substantia absolute, sed est modus substantiae quo unum respicit aliud.

ARTICULUS II.

De distinctione relationum originis a se invicem.

Nota. Relationes divinas non distingui ab essentia divina realiter, sed tantum virtualiter probavimus in Tractatu de Deo et attributis; unde:

CONCLUSIO I.

Rationes originis quae sibi mutuo opponuntur, nimirum paternitas, et filiatio et spiratio passiva, a se invicem realiter distinguuntur. Est de fide contra Sabellium.

Prob. Personae divinae realiter, ab invicem distinguuntur per relationes originis: siquidem ideo primas persona distinguitur a secunda, quod prima sit Pater, et secunda Filius, quod habent per relationes; ergo illae relationes originis inter se realiter distinguuntur. nam propter quod unumquodque tale, et illud magis.

Objicies. Paternitas et filiatio non opponuntur spirationi passivae; ergo ab illa non distinguuntur realiter.

Resp. dist. ant. Non opponuntur per se *conc.* per spirationem activam, cum qua identificantur, *nego ant.* nam prima et secunda persona non solum sunt Pater et Filius, sed praetera sunt spirator, et sub illo respectu Spiritui sancto opponuntur, et ab eo realiter distinguuntur.

CONCLUSIO II.

Spiratio activa non distinguitur realiter a paternitate, nec a filiatione. Est de fide.

Prob. Ex hoc D. Anselmi effato ab omnibus recepto: *Omnia in divinis sunt unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio.* Atqui inter spirationem activam ex una parte, et paternitatem et filiationem ex altera non obviat relationis oppositio; quippe relationis oppositio in divinis fundatur in reali processione unius ab alio; atqui spiratio activa non procedit realiter a Patre et Filio, sed a Patre communicatur Filio. ergo, etc.

Objicies. Quae producunt terminos distinctos distinguuntur realiter; atqui paternitas et spiratio activa habent terminos distinctos; ergo.

Resp. nego maj. Nam ad productionem terminorum realiter di-

stinctorum, sufficit distinctio virtualis; porro paternitas, et spiratio activa, distinguuntur realiter.

Inst. 1. Spiratio activa in Patre communicatur, paternitas non communicatur; ergo distinguuntur realiter.

Resp. nego conseq. Eadem quippe res sub diverso respectu, communicatur et non communicatur; sic licet paternitas et spiratio activa sint in Patre eadem res, tamen comunicatur Filio quatenus ei non opponitur relative; non communicatur quatenus ei relative opponitur: porro sola paternitas opponitur Filio relative.

Inst. 2. Spiratio activa quae, est in Filio, est a Patre; ergo a paternitate distinguitur realiter.

Resp. retorq. Natura divina quae est in Filio, est a Patre; ergo a paternitate distinguitur, realiter. *Nego itaque consequentiam*, quia spiratio activa non est a Patre per productionem, sed per communicationem, sicut et ipsa natura.

Inst. 3. Tam spiratio activa in Patre, mediante paternitate opponitur filiationi, quam filiatio mediante spiratione activa, opponitur spirationi passivae; atqui filiatio, mediante spiratione activa, opponitur spirationi passive realiter; ergo.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod Filius per spirationem activam, producat Spiritum sanctum; et inde inter utrumque est relationis oppositio; econtra Pater per spirationem activam, non producit Filium.

ARTICULUS III.

De qualitate relationum originis; utrum nimirum sint perfectiones.

Nota. **Hic non quaeritur, utrum relationes divinae secundum** ***esse in*****, sint perfectiones; omnes enim affirmant, eo quod, secundum nostrum concipiendi modum, sic spectatae, modificent ac determinent naturam divinam ad esse Patris, aut Filii, aut Spiritus sancti. Sed controvertitur inter Theologos utrum, etiam spectatae secundum** ***esse ad*****, sint perfectiones? pro quo solvendo sit:**

CONCLUSIO.

Relationes divinae spectatae secundum esse ad, ***sunt verae ac reales perfectiones, licet non simpliciter simplices.*** Est contra Scotistas.

Prob. 1. *pars.* Relationes secundum *esse ad*, sunt in Deo realiter: quippe, nemine cogitante, est respectus Patris ad Filium, et Filii ad Patrem; at quidquid est realiter in Deo, est perfectio; ergo, etc. Hinc D. Cyrillus *l.* 2. *thesauri c.* 1. ait: *Non potest esse perfecta divinitas, nisi Filium habeat, et fructum ex se pariat.* Atqui illud certe est perfectio, sine quo divinitas foret impefecta.

Prob. secunda pars. Perfectio simpliciter simplex, *ea est quae melior est ipsa, quam non ipsa*, id est quae melior est quam opposita, et quae a subjecto, in quo est, aequalem perfectionem non ex-

cludit, sed cum illa compatitur; atqui relationes originis non sic se habent; nempe paternitas non est melior filiatione ipsi opposita, et eam a subjecto, in quo est, expellit; ergo etc. restat ergo ut relationes divinae sint perfectiones simplices,non quidem propter aliquam imperfectionem, absit; sed quia simul compati non possunt in eodem subjecto.

Objicies contra primam partem. Si relationes divinae essent perfectiones, tres personae simul sumptae, plus continerent perfectionis, quam una sola persona; falsum et haereticum conseq. ergo etc.

Resp. nego seq.maj. Quia una persona, non minus quam tres personae, habet divinam naturam quae est omnis perfectio; ergo non minus est perfecta, ut docet D. Aug. (*a*) *Non major essentia est Pater, Filius. et Spiritus sanctus simul*, inquit, *quam solus Pater;aut solus Filius;sed tres simul illae personae aequales sunt singulis.*

Inst. 1. In Trinitate prima persona caret filiatione et spiratione passiva; ergo non est tam perfecta, quam sint perfectae tres personae.

Resp. dist. ant. Caret filiatione et spiratione passiva formaliter, *conc.* eminenter, *nego ant.* ratio est, quia relationes non sunt perfectiones simpliciter simplices, sed sunt perfectiones simplices tantum, quae, ut diximus, *in* Deo continentur eminenter tantum et identice, propter summam divinarum relationum in essentia divina identitatem.

Inst. 2. Omnis perfectio in Deo, praedicari potest in abstracto de alia perfectione; atqui una relatio originis non potest praedicari de alia in abstracto; neque enim potest dici paternitas est filiatio; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Omnis perfectio, absoluta, *conc* relativa, *nego maj.* ratio disparitatis est quod attributa relativa mutuam dicant inter se oppositionem, adeoque unum de alio praedicari non potest;econtra cum absoluta attributa nullam inter se dicant oppositionem, unde de alio praedicari potest in sensu reali identico.

ARTICULUS IV.

De munere et officio divinarum relationum.

CONCLUSIO.

Munus proprium relationum divinarum, est personas constituere, et unam personam ab aliis distinguere.

Prob. Per id personae divinae constituuntur et distinguuntur, quod singulare est, non commune; atqui solum relativum in Trinitate singulare est, cum econtra omne absolutum, sit commune, et ex aequo in singulis personis reperiatur; ergo, etc.

(*a*) *L. 7. de Trinit. cap. 6.*

Hinc D. Basil. *Epist.* 349. ait: *Commune est Deitas; proprium est paternitas*, et D. Greg. Nazianz. *orat.* 39. dicit: *Adoramus Patrem et Filium et Spiritum sanctum: ita ut proprietates*, id est, relationes, *distinguamus, divinitatem autem, unam faciamus.*

Objicies, Persona prius concipitur in divinis, quam relativum; ergo persona non constituitur per relativum, sed per absolutum: neque enim quod prius est, constituitur per id quod est posterius.

Prob. ant. Illud est prius relativo, quod est prius eo quod est principium relativi; atqui persona in divinis, est prior intellectione et volitione, quae sunt principium *quo* immediatum relativi, sive in Patre, sive in Filio, sive in Spiritu sancto; ergo, etc.

Resp. nego min. Persona enim est quid idem cum intellectione et volitione; ergo sunt simul.

Inst. 1. Actio supponit personam jam constitutam, actiones enim sunt suppositorum; ergo persona in divinis est prior intellectione et volitione.

Resp. dist. ant. Actio creata supponit personam jam constitutam, *conc.* actio increata *nego ant.* disparitas est, quod actio creata ab ipso supposito distinguatur; e contra actio Dei identificatur cum supposito.

Inst. 2. Relatio supponit in subjecto aliquid absolutum quod referat; ergo supponit subjectum jam constitutum.

Resp. dist. ant. Relatio accidentalis, *conc.* relatio essentialis et subsistens, *nego ant.* sic v. g. relatio paternitatis in Deo Patre non refert naturam quae absoluta est, sed ipsam refert personam quam non supponit, sed quam referendo constituit.

Quaerunt hic Theologi, an relationes constituant personas secundum *esse in*, vel secundum *esse ad*.

Resp. 1. Si spectetur constitutio et distinctio personarum ex relationibus prout se habent a parte rei, personae constituuntur et distinguuntur relationibus secundum utrumque *esse in* et *ad*, nam eadem relatio utrumque realiter importat.

Resp. 2. Si illa constitutio et distinctio spectetur secundum nostrum imperfectum concipiendi modum, personae constituuntur relationibus secundum *esse in*, non vero secundum *esse ad*:

Prob. Ratione evidenti; illud est rei constitutivum et distinctivum, quod est primum in re; atqui relatio secundum *esse in*, prior est, quam secundum *esse ad.* Ergo, etc. verum satis de hac quaestione metaphysicâ.

CAPUT V.

DE HIS QUAE TRIBUS PERSONIS SUNT COMMUNIA

Nota. Quae tribus personis sunt communia, revocati possunt ad notiones, circuminsessionem, et missionem divinarum personarum: de quibus agemus tribus quaestionibus.

QUÆSTIO I.

De notionibus divinis.

Nota. 1: Per notiones divinas intelliguntur, *notae quaedam peculiares, quibus personae divinae dignoscuntur, et ab invicem secernuntur.*

Nota 2. Ad notionem divinam tres requiruntur conditiones. *Prima*, ut sit aliquid proprium uni personae, vel duabus tantum. *Secunda*, ut aliquam importet dignitatem. *Tertia* ut pertineat ad originem; nihil enim in divinis est distinctivum et speciale, quod non pertineat ad originem. His notatis sit:

CONCLUSIO.

Quinque admittendae sunt in Deo notiones, nec plures, nec pauciores, scilicet innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva. Est communis.

Prob. Tot sunt notiones admittendae in Deo, quot sunt notae propriae, quibus personae divinae dignoscuntur, et a se invicem secernuntur; atqui tales notae sunt quinque modo recensitae; namque per paternitatem et filiationem, Pater et Filius inter se distinguuntur, et per spirationem activam et spirationem passivam, Pater et Filius distinguuntur a Spiritu sancto, sicque ternarius numerus personarum ostenditur; et ne plures personae cogitentur quam tres, necessario addi debet *innascibilitas*, per quam ostenditur Patrem a nullo principio esse; ergo quinque admittendae sunt in Deo notiones.

Hinc *innascibilitas*, et *paternitas* conveniunt Patri; *filiatio*, Filio; *spiratio activa*, Patri et Filio, et *spiratio passiva*, Spiritui sancto.

Objectiones, quibus minuitur numerus notionum.

Objicies 1. Tot, et non plures, debent admitti notiones, quot sunt proprietates relativae; atqui proprietates relativae sunt tantum quatuor, *paternitas* scilicet, *filiatio*, *spiratio activa*, et *spiratio passiva;* ergo, etc.

Resp. nego maj. Quia notiones, qua notiones, nullam dicunt ad se invicem oppositionem; ergo non necesse est ut sint relativae.

Prob. maj. Ideo notiones statuuntur, ut personae cognoscantur et ab invicem distinguantur; atqui per proprietates relativas personae cognoscuntur et ab invicem distinguuntur; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Ut personae cognoscantur et distinguantur, tam negative, quam positive, *conc.* positive tantum, *nego maj.* atqui per proprietates relativas personae cognoscuntur, positive, *conc.* negative, *nego min.* cum ergo personae divinae cognosci possunt a nobis, vel *positive*, per oppositionem relativam quam habent ad se

ipsas, vel *negative*, per exclusionem principii, inde fit quod, quamvis Pater sufficienter innotescat positive distinctus ab aliis personis per paternitatem et spirationem activam, nihilominus, ut intelligatur omnino improductus, necessario opus est, ut ei tribuatur *innascibilitas*, quae est negatio productionis ab alio.

Inst. 1. Innascibilitas non est quid positivum; ergo non potest esse notio.

Resp. transeat ant. nego conseq. Sufficit enim ad notionem, quod personam distinguat per ordinem ad origines, et ad certum numerum personarum adstruendum faciat; sed id innascibilitati competit, quamvis non sit positiva; ergo est vera notio; sicut unitas et simplicitas admitti possent pro notionibus essentiae divinae, licet sint formaliter negationes.

Dixi, *transeat ant.* Quia multi docent innascibilitatem esse quidem quid negativum quoad nomen, sed esse quid positivum quoad rem hoc nomine significatam; significat enim Patrem esse fontem totius divinitatis.

Inst. 2. Innascibilitas sumpta pro negatione processionis ab alio, non dicit perfectionem; ergo non est notio.

Resp. nego ant. Dicit enim esse principium formale totius divinitatis; atqui hoc dicit summam perfectionem; ergo.

Inst. 3. Nascibilitas, seu processio ab alio non dicit imperfectionem; ergo innascibilitas non dicit perfectionem.

Resp. nego conseq Utrumque enim in Deo aequaliter est perfectum, non procedere, et procedere quia utrumque eandem naturam divinam participat; porro natura divina est omnis perfectio.

Objicies. 2. Innascibilitas non distinguit Patrem a Spiritu sancto, non est notio Patri; ergo etc.

Prob. ant. Innascibilitas tam convenit Spiritui sancto, quam Patri; ergo, etc.

Resp. dist. ant, Innascibilitas sumpta pro negatione generationis, *conc.* sumpta pro negatione processionis *nego ant.* Procedit enim a Patre et Filio.

Objectiones quibus augetur numerus notionum.

***Objicies* 1. Personae distinguuntur per origines, nempe per generationem activam et passivam; ergo inter notiones sunt computandae.**

***Resp. nego conseq.* Quia origines concipiuntur ut via et tendentia ad terminum; cum notiones concipi debeant ut formae permanentes, per quas personae, velut propriis characteribus, dignoscantur, et a se invicem distinguantur.**

***Objicies.* 2. Tam improductivitas in S. Sancto dicenda est notio, quam innascibilitas in Patre; ergo sunt plures quam quinque notiones.**

Resp. nego ant. Disparitas est, quod innascibilitas aliquam exhibet dignitatem in Patre, nam ex eo quod non producatur, sequitur quod sit principium totius Deitatis; sed improductivitas, nullam importat dignitatem, alias perfectior esset illa creatura quae producere non posset; quod est falsum.

Objicies. 3. Quod Filius sit *Verbum*, et, *Imago Patris*, sunt notiones Filii; item, quod Spiritus sanctus sit *donum*, *amor*, et *vinculum Patris et Filii*, notiones sunt Spiritus sancti; ergo sunt plus quam quinque notiones.

Resp. dist. ant. Sunt notiones quae exprimuntur notionibus filiationis et spirationis passivae distinctius intellectis, *conced.* quae aliud menti ingerant, *nego ant. et conseq.* Quid enim est esse Verbum et Imaginem Patris? nisi esse Filium expressivum Patris; quid est esse donum, amorem et vinculum Patris et Filii? nisi esse terminum spirationis activae; ille autem terminus, est spiratio passiva.

Objicies 4. Sicut datur notio communis, nempe spiratio activa, qua Pater et Filius constituuntur in ratione principii productivi, sic debet dari notio communis, qua Filius et Spiritus sanctus constituantur in ratione termini producti; ergo sex numerandae sunt notiones.

Resp. nego ant. Disparitas est, quod Pater et Filius per spirationem activam sibi communem in una speciali ratione producendi Spiritum sanctum conveniant, unde sunt unum illius principium; econtra Filius et Spiritus sanctus ratione realiter distincta producuntur, unde produci in illis, non est quid realiter unum, sive non est unus specialis existendi modus, et ideo est quid unum tantum per mentem; porro notiones debent esse reales.

QUÆSTIO II.

De circuminsessione divinarum personarum.

Nota: Circuminsessio, est *personarum divinarum intima in se mutuo inexistentia.* Quare ad illam duo requiruntur; 1. identitas naturae. 2. Distinctio personarum.

CONCLUSIO

Datur in Deo circuminsessio personarum. Est de fide.

Prob. 1. Circuminsessio, est personarum intima in se mutuo inexistentia; atqui personae divinae in se mutuo intime inexistunt, Io: 14. *Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est?* ait Christus; et paulo post, *Pater in me manens, ipse facit opera.* Ergo, etc.

Prob. 2. Ex PP. dicentibus cum D. Fulgentio (a) *totus est Pater in Filio et Spiritu sancto, totus Filius in Patre et Spiritu sancto, et totus Spiritus sanctus in Patre et Filio.*

(a) *L. de fide ad Petrum, cap.* 1.

Prob. 3. *ratione.* Eae personae in se invicem inexistunt, quae unam eandemque numero naturam indivisibilem et impartibilem habent; atqui personae divinae unam eandemque numero naturam indivisibilem et impartibilem habent; ergo.

Objicies. 1. Quae se invicem excludunt, non possunt esse in se mutuo; atqui personae divinae sese mutuo excludunt; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Quae relative opponuntur, sese invicem excludunt; atqui personae divinae relative opponuntur; ergo.

Resp. dist. maj. Quae relative opponuntur, secundum omnia, *conc.* secundum aliqua tantum, *nego maj.* Porro personae divinae relative opponuntur sub ratione personalitatis, non sub ratione naturae, quae una et eadem est numero in singulis personis.

Objicies. 2. Si Pater sit in Filio, Filius erit Pater, et vicissim; atqui consequens repugnat fidei, ergo, etc:

Prob. maj. Ille in quo est paternitas, est Pater; atqui si Pater sit in Filio, in eo quoque erit paternitas; ergo.

Resp. dist. maj. Ille est Pater in quo est paternitas formaliter, *conc.* identice, *nego maj* Porro paternitas non est in Filio *formaliter*, id est, per modum formae hypostaticae et proprietatis personalis, cujus est constituere personam; sed est in Filio *identice*, ratione nimirum essentiae divinae, quae una, eademque numero, est in tribus personis.

Inst. Qui ab alio exivit, non est in eo; atqui Filius a Patre exivit, juxta illud Christi, Joann. 16. *Exivi a Patre.* Ergo.

Resp. dist. maj. Qui ab alio exivit per productionem ad extra. *conc.* per productionem ad intra, *nego maj.* Exitus autem Filii a Patre est ad intra, et *Secundum solam distinctionem relationis*, ait Div.Thom. (a) non secundum *essentialem aliquam distantiam*,

QUÆSTIO III.

De missione divinarum Personarum.

Nota, Missio in divinis recte definitur: ***Processio unius personae ab alia cum habitudine ad novum existendi modum in creaturis.*** Unde missio duplicem dicit respectum, unum ad personam originantem, et alium ad creaturam, vel locum in quo incipit esse novo modo, nimirum per aliquem effectum de novo productum, qua ratione missio est temporalis. Utrumque illum respectum expressit Christus, Joann. 14. *Exivi a Patre*, en processio; *et veni in mundum*, en novus modus existendi in mundo. His notatis, sit:

CONCLUSIO.

Datur missio in divinis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Joann. 8. *Solus non sum, sed ego, et qui*

(a) *q.* 42. *art.* 5. *ad* 2.

misit me, Pater. Et Joann. 15 *Cum venerit Paraclelus, quem ego mittam vobis a Patre.*

Prob. 2. *ratione*. Ut persona divina dicatur mitti, sufficit, quod procedat ab alia, et importet novum quemdam modum existendi in creaturis; atqui aliqua persona in divinis procedit ab alia, ut Filius a Patre, et importat novum modum existendi in creaturis, ut idem Filius, qui extitit in mundo per carnem assumptam; ergo.

Objicies: Mitti ab alio multiplicem importat imperfectionem; ergo missio non debet admitti in Deo.

Resp. dist. ant. Mitti ab alio, per imperium; consilium, vel transmissionem ab uno loco ad alium, *conc.* mitti ab alio, per processionem originis cum habitudine ad novum modum existendi ad extra, *nego ant.* Itaque persona divina mitti non potest per imperium, quia superiorem non habet; nec per consilium, quia non habet se sapientiorem; nec per transmissionem ab uno loco ad alium, quia est immensa; sed mittitur solum per divinam originem cum illo novo modo existendi in alio.

Quaeres 1. *Quaenam personae in divinis mittantur?*

Resp. Solus Filius et Spiritus sanctus, est de fide.

Prob. Quia illae solae personae mittuntur, quae procedunt secundum originem; atqui solus Filius a Patre, et solus Spiritus sanctus a Patre et Filio procedunt, ergo solus Filius et Spiritus sanctus mittuntur; Filius quidem a Patre, et Spiritus sanctus a Patre et Filio.

Dices. 1. Jo: 14. de tribus personis dicitur: *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*. Ergo omnes personae mittuntur.

Resp. nego conseq. Aliud est enim *mitti*, aliud *venire*: qui mittitur, ab alio debet exire; qui venit, a se ipso venire potest, unde D. Aug. (a) ait: *Solus Pater non legitur missus.*

Dices 2. Filius non procedit a Spiritu sancto; atqui tamen dicitur missus a Spirito sancto: *Filius*, inquit C. Toletanum XI. *non solum a Patre, sed et a Spiritu sancto missus esse credendus est, in eo quod per Prophetam dicitur: et nunc Dominus misit me et Spiritus ejus.* Isaiae 48. Ergo.

Resp. dist. min. Filius missus est a Spiritu sancto, ut homo est, *conc.* ut Deus est, *nego min.* Synodus enim Toletana, nomine missionis, intelligit Verbi divini cum natura unionem hypostaticam, quae cum sit opus ad extra, operatum est a tribus personis Sanctissimae Trinitatis; unde addit, *A se ipso quoque missus accipitur, pro eo quod inseparabilis non solum voluntas, sed operatio totius Trinitatis agnoscitur.*

Quaeres 2. *Quotuplex est missio in divinis?*

Resp. Duplex est, visibilis nempe, et invisibilis.

(a) *L.* 2. *de Trin. cap.* 5.

Missio visibilis, est ea, quae fit in specie sensibili; talis fuit missio Filii in carne assumpta; et Spiritus sancti in specie columbae super Christum, et in specie linguarum ignearum super Apostolos.

Missio invisibilis, est ea, quae fit sine specie sensibili, interius sanctificando animas, vel *formaliter* per gratiam habitualem, vel *efficienter* per gratiam excitantem, qua Deus sibi vult praeparare templum in quo habitet, juxta illud, Apocal. 3. *Ego sto ad ostium et pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum et caenabo cum illo.*

DISSERTATIO II.

De personis divinis in particulari.

Nota. Cum, tractantes de divinis processionibus, jam majorem partem eorum quae spectant personas divinas sigillatim, exposuerimus; hic restat de earum nominibus et attributis disserendum, triplici Capite.

CAPUT I.

DE NOMINIBUS PRIMAE PERSONAE PROPRIIS ET APPROPRIATIS.

Nota: Nomen *proprium*, est illud quod uni personae realiter ita convenit, ut alteri minime convenire possit.

Nomen *appropriatum*, est illud quod; licet realiter toti Trinitati sit commune, tamen, propter quamdam rationem specialem, uni personae singulari modo tribuitur.

Quaeres 1. *Quot sunt nomina primae personae propria?*

Resp. Sunt tria, nimirum; *Pater*, *ingenitus*, seu innascibilis, et *principium fontale totius divinitatis.*

Prob. Quia prima SS. Trinitatis persona spectatur, vel per respectum ad Filium, quem sola producit, et sic dicitur, *Pater:* vel per respectum ad suam primitatem, quatenus nimirum a nulla alia ducit originem, et sic dicitur, *ingenita;* vel per respectum ad duas simul personas productas, quibus divinitatem ex sua infinita foecunditate, communicat. et sic dicitur *principium et fons divinitatis*, sumptae scilicet in concreto, pro personis quae a Patre, ducunt originem.

Quaeres 2. *Quomodo nomen*, Pater, *primae personae proprium est?*

Resp. Proprium est, ut *notionaliter* sumitur, id est, quatenus dicit relationem realem ad Filium, quem producit ex sua substantia.

Quaeres 3. *Quomodo nomen*, ingenitus, *primae personae est proprium?*

Resp. Prima persona dicitur *ingenita*, hoc sensu, quod nullo modo producta sit; sola enim prima persona est improducta; ergo ratio *improducti*, ipsi soli propria est. Unde D. Greg. Nazianzenus: ait: *Patris proprietas haec est, quod ingenitus sit.*

Quaeres 4. *Quo sensu dicitur*, principium fontale divinitatis, *esse nomen primae personae proprium?*

Resp. Dicitur hoc sensu, quod prima persona, a nulla producta, caeteras producat, quare D. Athan. contra gregales Sabellii dicit : *Pater radix et fons Filii et Spiritus sancti.*

Dices: Filius est etiam *principium* ad intra ; ergo illud nomen non est proprium Patri.

Resp. dist. ant. Filius est principium notionale, *conc.* principale et fontale totius divinitatis, *nego ant.* Principium *notionale*, designat foecunditatem ad intra, quae communis est Patri et Filio. Principium *fontale*, designat principium sine principio, quod solus est Pater, ut explicat D. August. (a) qui illud, Joann. 15. *Spiritum veritatis quem ego mittam vobis a Patre*, exponens, ait: *videlicet ostendens quod totius divinitatis principium Pater est.*

Quaeres 5. *Utrum Pater possit etiam dici causa, et auctor Filii, et Spiritus sancti.*

Resp. Non potest recte dici apud Latinos, quia causa juxta propriam rationem est *principium influens esse in aliud*, unde importat diversitatem substantiae, et dependentiam unius ab alio ; atqui Filius et Spiritus sanctus non habent diversam a Patre substantiam, neque ab eo dependent; ergo.

Dixi , *apud Latinos:* quia Graeci Patrem vocant causam et auctorem Filii et Spiritus sancti, sed improprie et lato modo,quia per illas voces intelligunt duntaxat principium originis , ut luculenter explicat Cardinalis Bessarion , sess. 25. Conc. Florentini : *Notandum*, inquit, *quod S S. Doctores orientales, etiam in divinis, utantur nomine causae et causati largo modo : non quidem ut limitationem et dependentiam importat, sed prout productionem, et emanationem a principio ejus quod est a principio, significat.*

Quaeres 6. *Quot sunt nomina primae personae appropriata?*

Resp. Primae personae appropriatur quod sit *primum creaturarum principium*, quare dicitur, *Pater noster*, *creator omnium*. Ratio est, quia congruenter ratio , primi principii respectu creaturarum appropriatur ei, qui est primum in Trinitate principium.

CAPUT II.

DE NOMINIBUS SECUNDAE PERSONÆ PROPRIIS, ET APPROPRIATIS

Quaeres 1. *Quaenam sunt nomina secundae personae propria ?*

Resp. Sunt tria, nempe, Filius, Verbum, et Imago Patris.

Prob. Quia illa nomina sunt secundae personae propria, quae ei soli, ex vi processionis, conveniunt, atqui nomina Filii, Verbi, et Imaginis, soli secundae personae , ex vi processionis suae , conveniunt; ergo, etc.

(a) *L. 4. de Trinit. cap. 22.*

1. Ille proprie dicitur, *Filius*, qui ex propria Patris substantia genitus est; atqui secunda persona sola ex propria Patris substantia genita est, cui soli dixit Pater, Psalm. 109. *Ex utero ante luciferum genui te.*

2. Illi soli ratio *Verbi* convenit, qui est terminus ab intellectu Patris foecundo productus; atqui sola secunda persona est talis, ergo, etc. unde sola, in Scriptura, vocatur Verbum, Joann. 1. *Verbum caro factum est*. Et Div. Cyrillus, lib. 7. Thesauri c. 1. *Verum igitur Patris Verbum*, inquit, *Filius est, neque est aliud verum Verbum Patris, quam Filius.*

3. Ad rationem *Imaginis* requiritur similitudo in natura vi processionis; atqui sola secunda persona est similis Patri in natura, quam unam eamdemque numero habet cum Patre, idque vi suae processionis, ut supra fuse probavimus: ergo sola secunda persona dicitur proprie et personaliter Imago Patris: sic Coloss. 1. dicitur *Imago Dei invisibilis.*

Dices 1. Hoc nomen, *Verbum*, non est proprium Filii; ergo, etc.

Prob. ant. Div. Basilius *l.* 5. *contra Eunomium, cap.* 11. Spiritum sanctum vocat Verbum Filii, *Dei quidem Verbum, Filius est*, inquit, *Filii autem Verbum, Spiritus*. Ergo *Verbum* non est nomen proprium Filio.

Resp. dist. ant D. Basilius Spiritum sanctum vocat Verbum Filii, late, improprie, et figurate, quatenus significat quidquid habet vim repraesentandi alterum a quo procedit, quocumque modo fiat illa repraesentatio, *conc.* proprie, quatenus significat eum qui ab intellectu Patris foecundo procedit, *nego ant.* Etenim Spiritus sanctus a Filio procedens, illum hominibus annuntiat per gratiam, inspirationes, et praedicationem Evangelii, quod promisit Christus, Joann. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Porro illa impropria et figurata locutio satis fuit ad institutum D. Basilii, ut probaret contra Eunomium, Spiritum sanctum Deum esse, quia a Filio procedit, sicut Filius Deus est, quia a Patre procedit.

Dices 2. Nomen, *Imago* est commune Filio et Spiritui sancto; ergo non est proprium Filio.

Prob. ant. Ex D. Damasceno *lib.* 1. *de fide cap.* 18. dicente: *Imago Patris, est Filius, et Filii, Spiritus sanctus.* Ergo, etc.

Resp. dist. ant. et textum. Spiritus sanctus est Imago Filii, improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego.* Hoc itaque sensu D. Damasc. dicit Spiritum sanctum esse Imaginem Filii, quod eandem habeat naturam cum Filio, non vero quod eam habeat vi processionis suae, quod requiritur ad proprie dictam imaginem.

Quaeres 2. *Quodnam est nomen appropriatum Filio?*

Resp. Nomen, *sapientia*, adpropriatur Filio; et quidem congruentissime, quia sapientia est virtus intellectus; atqui Filius est terminus sapientissimae intellectionis; ergo.

Dices: In Scriptura, Filius vocatur *sapientia;* ergo sapientia est nomen Filii proprium, non appropriatum.

Resp. dist. conseq. Nomen, *sapientia*, cum actu notionali conjunctum, est proprium Filio, *conc.* non conjunctum cum tali actu notionali, quod est generare vel generari, *nego conseq.* Porro quando Scriptura Filio tribuit nomen, *sapientia*, illud semper conjungit, cum actu notionali, sic Eccl. 24. *Ego ex ore altissimi prodivi primogenita.* Tuncque est nomen notionale et proprium, quod idem significat, ac *Verbum* et *imago Patris.* Sed quando sapientia de Filio dicitur sine addito, tunc est nomen essentiale, tribus personis commune, quod Filio appropriatur. Hoc totum exponit D. August.(a) *Verbum sapientia*, est, inquit, *sed non eo Verbum quo sapientia: Verbum enim relative, sapientia vero essentialiter intelligitur. Id dici accipiamus cum dicitur Verbum, ac si dicatur, nata sapientia, ut sit Filius et Imago; et haec duo cum dicuntur, id est, nata sapientia, in uno eorum, eo quod nata est, et Verbum, et Imago, et Filius intelligitur, et in his omnibus nominibus non intelligitur essentia, quia relative dicuntur.*

CAPUT III.

DE NOMINIBUS TERTIÆ PERSONÆ PROPRIIS ET APPROPRIATIS.

Quaeres 1. *Quaenam sunt nomina tertiae personae propria?*

Resp. Sunt tria, nimirum, Spiritus sanctus, donum, et amor.

CONCLUSIO I.

Spiritus sanctus, est nomen quod proprie convenit tertiae personae SS. Trinitatis, non hoc sensu, quod sit immaterialis et omnis impuritatis expers, sic enim est proprietas essentialis, quae consequenter communis est tribus personis; sed hoc sensu, quod sit *spirata* et quidem per voluntatem a qua est omnis sanctitas.

Prob. Illud nomen proprie convenit tertiae Trinitatis personae, quod ei in Scriptura et Patribus tribuitur per oppositionem ad alias personas; atqui Spiritus sancti nomen tribuitur tertiae personae per oppositionem ad alias personas: Matth. 28. *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Et D. Ambros. in Symbolum Apost. cap. 1. ait: *Licet Pater Spiritus sit, et Filius Spiritus sit, et Pater sit sanctus, et Filius sit sanctus: sola tamen tertia persona proprie Spiritus sanctus nuncupatur.* Quia, nimirum, sola spiratur, seu flatur ab amore, quo sanctitas reperitur.

Dices: Hoc nomen. *Spiritus sanctus*, non significat relationem; ergo non est proprium alicui personae.

Resp. dist. ant. Non significat relationem, quatenus significat rem immaterialem, *conc.* quatenus significat rem spiratam, *nego ant.* Sic enim significat relationem personae spiratae ad personas spirantes.

(a) *L. 7. de Trinit. cap 2.*

CONCLUSIO II.

Donum est nomen, quod proprie convenit tertiae Trinitatis personae.

Prob. Ut aliqua persona dicatur *donum proprie* et *personaliter* requiritur et sufficit, ut a dante procedat et quidem ex voluntatis inclinatione; atqui sola tertia persona ex voluntatis inclinatione procedit; ergo proprie et personaliter dicitur donum.

Dices: Isaiae 9. dicitur, *Filius datus est nobis*, ergo esse donum, non est proprium Spiritui sancto.

Resp. dist. conseq, Esse donum, non personale, *conc.* esse donum personale, *nego conseq.* Filius itaque non procedit ex voluntatis inclinatione, sed ex intellectus faecunditate; unde non est terminus amoris quo se mutuo cum Patre diligit, alias esset principium simul et terminus, quod implicat; datur ergo tantum ex amore, quo Pater hominem diligit, juxta illud Joann. 3. *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.*

CONCLUSIO III.

Amor, est nomen proprie conveniens Spiritui sancto; quia est terminus subsistens ac personalis mutui amoris Patris et Filii. *Quid convenientius est*, ait D. August. (*a*) *quam ut ille dicatur charitas proprie, qui Spiritus est communis ambobus?* ergo, etc.

Quaeres 2. *Quaenam sunt nomina Spiritui sancto appropriata?*

Resp. Ipsi attribuuntur omnia opera bonitatis, charitatis, et misericordiae, et quidem congruentissime; congruit enim ut divinae charitatis et misericordiae effectus ei personae attribuantur, quae ex perfectissima charitate procedit; atqui, etc. hinc vocatur, *Paraclitus*, id est, consolator, consolatur enim nos per dona gratiae, quibus nos cumulat.

DISSERTATIO III.

De modo, quo loquendum est de mysterio SS. Trinitatis.

Nota. Agemus hic. 1. De vocibus quibus unitas naturæ exponitur. 2. De vocibus quibus numerus personarum exprimitur. 3. De vocibus quibus distinctio personarum exprimitur. 4. De mutua praedicatione nominum absolutorum de relativis, et relativorum de absolutis. 5. De suppositione attributorum absolutorum pro personis.

CAPUT I.

DE VOCIBUS QUIBUS UNITAS NATURÆ EXPONITUR.

Nota. Voces, quibus suspicari quis posset naturae divinae unitatem explicari posse, sunt istae: *Idem, unus, unicus, singularis, solitarius, unitus*, seu *conjunctus, solus.*

(*a*) *L.* 15 *de Trinit. cap.* 19.

CONCLUSIO I.

Voces, unus et *idem; recte dicuntur, de personis divinis in neutro genere; non autem in masculino, nisi jungantur termino absoluto.*

Prob. Quia *unus* et *idem*, in neutro genere, vel quando in masculino conjunguntur cum termino absoluto, significant naturam; in masculino vero significant personam; ergo cum una sit natura, possunt dici in neutro genere de personis; cum vero plures sint personae, non possunt dici de personis in masculino, nisi conjungantur cum termino absoluto et essentiali.

Hinc catholicae sunt hae propositiones: *Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt unum et idem. Pater, Filius et Spiritus sanctus sunt unus et idem creator, omnipotens*, et econtra haec, *Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt unus et idem*, est falsa, et haeresim Sabellii continens.

CONCLUSIO II.

Voces unicus, et singularis, *non recte dicuntur de Deo, seu, de essentia:* quia illae voces in sensu obvio, significant, naturae incommunicabilitatem; atqui Dei natura non est incommunicabilis; ergo, etc. ista prop. *Pater est Deus singularis, Deus unicus*, est falsa. Possunt vero dici de personis, v. g. *Pater est unicus, singularis.*

CONCLUSIO III.

Vox, solitarius, *non potest recte dici de personis divinis* v. g. non potest recte dici, *Pater est solitarius;* quia haec vox, non tantum naturae, sed etiam pluralitatem personarum excludit: *Non invenitur*, inquit D. Aug. (*a*) quomodo dici possit, aut *Pater solus, aut filius solus, cum semper... in invicem, neuter solus*, Ubi sumit vocem, *solus* cathegorematice, pro voce, *solitarius.*

CONCLUSIO IV.

Voces, unitus, *et* conjunctus, *non recte dicuntur de personis.* Quia arguunt compositionem: quae enim uniuntur et conjunguntur, ad modum partium se habent; atqui quae compositionem arguunt, admitti non possunt in Deo, qui est ens summe simplex; ergo.

CONCLUSIO V.

Vox exclusiva, solus, *non potest enuntiari de Deo cathegorematice; bene vero sincathegorematice;* hoc est; quando conjungitur cum alio termino, sive essentiali, sive notionali.

Ratio primi est, quia vox, *solus*, cathegorematice sumpta, idem significat, quod vox, *solitarius*. Hinc falsa est haec propositio, *Deus est solus.*

Ratio secundi est; quia vox, *solus*, sincathegorematice sumpta, non aliud significat quam praedicatum convenire subjecto, et non

(*a*) *L.* 6. *de Trinit. cap.* 9.

alteri; unde recte dicitur, *solus Deus est omnipotens; solus Pater generat.*

CAPUT II.

DE VOCIBUS QUÆ NUMERUM PERSONARUM EXPRIMUNT.

Nota. Hae voces, sunt istae, *multiplex, triplex*, *multiplicitas*, *trinus, trinitas.*

CONCLUSIO I.

Hae voces: multiplex, triplex, *de Deo non possunt praedicari;* quia vox ista, *Deus*, non abstrahit a natura, sed illam formaliter includit. ergo hae voces; *triplex multiplex*, cadunt supra formale significatum hujus vocis, *Deus*, id est, supra naturam divinam, quae non est multiplex; falsa ergo est haec prop. *Deus, est multiplex, triplex.*

CONCLUSIO II.

Haec vox, multiplicitas, *recte de Deo potest praedicari, etiam sine hoc addito*, personarum, unde vera est haec propositio, *in Deo est multiplicitas.* Ratio est, quia cum aliqua in Deo vox est indifferens ad naturam vel personam significandam, illius significatio determinatur per subjectum. de quo praedicatur, ac proinde cum Deus, in quo dicitur esse multiplicitas, excludat in suo conceptu multiplicitatem naturarum, vox *multiplicitas*, per subjectum restringitur ad multiplicitatem personarum, quae in Deo realiter reperitur.

CONCLUSIO III.

Hae voces, trinus, trinitas, *recte dicuntur de Deo*, v. g. *Deus est trinus, in Deo est trinitas.* Quia in Deo est determinatus numerus personarum.

Dices: Deus non potest dici *triplex;* ergo nec potest dici *trinus.*

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod *trinus* dicit tantum unum quid tribus distinctis modis existens; econtra *triplex*, non tantum tres distinctos existendi modos dicit, sed etiam tres, saltem secundum numerum, essentias: *Nec quoniam trinitas est*, inquit D. August. (a) *ideo triplex putandus est; alioquin minor erit Pater solus: aut Filius solus, quam simul Pater et Filius.*

Quaeres: *Quo sensu in hymno corporis Christi dicitur*: Te trina Deitas, unaque poscimus?

Resp. Dicitur hoc sensu, quod deitas una et indivisa, sit communis tribus personis, quibus inest et cum quibus identificatur; non vero dicitur hoc falso sensu, quod deitas ex se multitudinem importet, alias essent tres naturae.

CAPUT III.

DE VOCIBUS QUIBUS DISTINCTIO PERSONARUM EXPRIMITUR.

Nota. Hae voces sunt istae; *distinctus, discretus secretus, alius* et *alter; dissimilis, dispar, discrepans, differens, divisus*, et *separatus.*

CONCLUSIO I.

Hae voces, distinctus, discretus, et secretus, *recte predicantur de*

(a) *L. 5. de Trinit. cap. 1.*

personis; quia de fide est personas esse realiter distinctas, & verba, *discernere, secernere*, idem significant, ac verbum *distinguere*.

CONCLUSIO II.

Hae voces, alius, *et* alter, *in masculino, vel feminino, catholice de personis dicuntur, non autem in neutro genere* ex Conc. Lat. IV. *Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud.* Ratio est, quia illae voces in masculino, vel feminino, significant personam, at in Neutro significant naturam, ut probat D. Thom. (*a*) dicens: *Si quaeratur quis est iste? respondemus, Socrates quod nomen est suppositi. Si autem quaeratur: quid est iste? respondetur, animal rationale et mortale.*

CONCLUSIO III.

Hae voces, dissimilis, dispar. discrepans, differens, divisus, et separatus, *non recte praedicatur de personis*; quia significant naturam, non vero personam, Ideo Div. Thom. (*b*) ait: *Ne tollatur simplicitas divinae essentiae, vitandum est nomen separationis et divisionis, quae est totius in partes. Ne autem tollatur aequalitas, vitandum est nomen disparitatis*, et dissimilitudinis. *Ne vero tollatur similitudo; vitandum est nomen alieni et discrepantis.*

CAPUT IV.

DE MUTUA PRAEDICATIONE NOMINUM ABSOLUTORUM DE RELATIVIS, ET RELATIVORUM DE ABSOLUTIS.

Nota. Nomina, tum absoluta, tum relativa, sunt, vel abstracta, vel concreta. *Abstracta*, sunt ea, quae exprimunt formam sine subjecto, ut deitas, paternitas, etc. *Concreta*, sunt quae formam cum subjecto, seu subjectum habens formam, significant ut Deus Pater, etc. item alia sunt substantiva, ut Deus; alia adjectiva, ut sapiens. His positis.

Quaeres. 1. *An et quomodo nomina absoluta praedicentur de personis?*

Resp, 1, *Nomina absoluta abstracta, non praedicantur de personis in plurali, sed tantum in singulari.*

Probat. Nomina abstracta formam sine subjecto significant; atqui in Deo est unica forma; ergo nomina abstracta illam formam significantia, non possunt de personis praedicari, nisi in singulari... hinc recte dicitur: *Tres personae sunt una deitas, una sapientia*, etc. sed perperam diceretur, *sunt deitates, sapientiae*, etc.

Resp, 2. *Nomina absoluta concreta substantiva, vel etiam adjectiva substantive usurpata praedicantur de personis in singulari tantum; adjectiva vero praedicantur in plurali.*

Prob. Quia forma in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, significat per modum substantiae, et habentis esse per se: econtra in adjectivis significat per modum accidentis, seu

---

(*a*) 1. *p. q.* 31. *art.* 2. *ad* 4. (*b*) 1. *p. q.* 39. *art.* 2. *in corp*

adjacentis suo supposito, et in eo esse habentis; ergo in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, singularitas vel pluralitas, petitur a singularitate, vel pluralitate formarum, et in adjectivis a singularitate, vel pluralitate, suppositorum; atqui in Deo est unica substantia, plura vero sunt supposita; ergo etc.... Hinc 1. recte dicitur *Tres personae sunt unus Deus. unus creator.* Perperam vero diceretur, *sunt tres Dii, tres creatores*, 2. recte dicitur, *tres personae sunt tres creantes, sunt aequales.* etc.

Dices: Haec nomina, *increatus, immensus, omnipotens*, sunt adjectiva; tamen in Symbolo Athanasiano dicitur: *Non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus et unus immensus . . . non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.* Ergo nomina adjectiva non dicuntur de personis in plurali.

Resp. dist. conseq. Nomina adjectiva substantive sumpta, *conc.* adjectiva adiective sumpta, *nego conseq.* Itaque adjectiva substantive sumpta sequuntur conditionem substantivorum; porro in Symbolo Athanasiano, *Unus increatus, immensus, omnipotens*, sunt adjectiva substantive usurpata, ut ait D. Thom. (a) *Dicimus enim*, inquit, *tres existentes, vel tres increatos et immensos, si adjective sumantur. Si vero substantive sumantur, dicimus unum increatum, immensum, aeternum, ut Athanasius dicit.*

Quaeres. 2. *Utrum personae possint praedicari de nominibus absolutis*

Resp. Personae de nominibus absolutis, sive in abstracto, sive in concreto sumptis, possunt praedicari. *Ratio est*, quia inter personas et essentiam, sive in abstracto, sive in concreto sumptam, est realis identitas. Hinc istae prop. sunt verae: *Essentia, seu Deus, est tres personae: essentia est Pater: Deus vel essentia, est paternitas.*

CAPUT V.

DE SUPPOSITIONE NOMINUM ABSOLUTORUM PRO PERSONIS.

Quaeres. 1. *Utrum nomina absoluta abstracta, supponant, seu in propositionibus sumantur pro personis.*

Resp. negative, prout definitur in Conc. Lateran. IV: in quo dicitur: *Illa res* (essentia divina) *non est generans, neque genita, neque procedens.* Ratio est, quia si absoluta supponerent pro personis, essentia produceret seipsam, cum eadem numero sit essentia in tribus personis; hinc si haec propositio, *essentia generat*, esset vera, sensus esset; *essentia producit se ipsam*, quod repugnat: producens enim realiter debet distingui a producto.

Quaeres 2. *Utrum nomina absoluta concreta supponant pro personis?*

Resp. Aliquando supponunt pro essentia, aliquando pro persona. Nam hae propositiones sunt verae, *Deus creat, Deus generat;* atqui in prima propositione, *Deus* supponit pro essentia, in secunda

(a) 1. *p. q.* 39. *art*, 3. *in corp.*

supponit pro persona ; ergo nomina absoluta concreta supponunt aliquando pro essentia, aliquando pro persona.

Quaeres 3. *Quomodo potest cognosci quandonam haec vox, Deus, supponat pro persona, quandonam pro natura?*

Resp. Ad hujus quaestionis resolutionem Sylvius *quaest.* 49 *art.* 4. dat quatuor sequentes regulas, quas refero.

» *I, Regula.* Quando huic nomini, *Deus*, nihil adjungitur, quod » ejus significationem restringat vel determinet, supponit pro na- » tura communi, sive pro illo singulari simplicissimo, quod est » natura divina ut communis, immo ut realiter eadem cum tribus » personis; ac per consequens aeque principaliter et primo suppo- » nit pro personis et pro natura, ut cum dicitur, *Soli Deo honor* » *et gloria.*

» *II Regula.* Quando isti nomini, *Deus*, tribuitur actus essen- » tialis, qui personis convenit ratione essentiae, tunc nomen, » *Deus*, principaliter ac primario supponit pro essentia, minus au- » tem principaliter et secundario pro personis, ut in hac propos. » *Deus creat*: nam creare non convenit Patri, quia est Pater, aut » Filio, quia Filius est, sed singulis personis competit, ratione di- » vinae naturae.

» *III. Regula.* Quando eidem nomini, *Deus*, tribuitur talis a- » ctus, vel proprietas essentialis, quae convenit essentiae secundum » quod ipsa distinguitur a personis, tunc supponitur tantum pro es- » sentia; ut in his propositionibus: *Deus est communis tribus per-* » *sonis; Deus est trinus; Deus est trinitas.*

» *IV. Regula.* Quando eidem nomini *Deus*, tribuitur actus, » vel proprietas, notionalis, tunc supponit pro persona, eaque vel una, vel pluribus, secundum quod exigit proprietas ipsi attributa. » Unde in hac prop. *Deus generat Deum*, subjectum supponit pro » persona Patris, et praedicatum pro persona Filii. In ista vero, » *Deus spirat Deum*, subjectum supponit pro Patre et Filio, prae- » dicatum vero pro Spiritu sancto. »

Huic tractatui de ineffabili SS. Trinitatis mysterio finem imponentes, dicamus cum Sapiente(*a*). *Multa dicemus, et definiemus in verbis, consummatio autem sermonum, ipse est omnibus*, quia *videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem.* Itaque cum D. August. (*b*) concludens, Deum sic deprecor: *Domine Deus unus, Deus Trinitas quaecumque dixi in hoc tractatu de tuo, agnoscant et tui: si qua de meo, et tu ignosce et tui.* Interim protestamur nolle nos, nostrosque, te cognoscere, nisi ut te, unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in Unitate veneremur. Amen.

Finis Tomi Secundi.

(*a*) *Eccl.* 13. *v.* 9. (*b*) *L.* 15 *de Trinit. cap. ult.*